

Starptautisko notikumu atainojums Latvijas interneta medijos



Redaktori:

Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors

Starptautisko notikumu atainojums Latvijas interneta medijos

Redaktori:

Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs

LU Akadēmiskais apgāds

Rīga, 2017



Austrumeiropas politikas pētījumu centrs
Centre for East European Policy Studies



**Konrad
Adenauer
Stiftung**



Kultūras ministrija

*Šī grāmata ir tapusi ar Konrāda Adenauera fonda,
NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centra un
Latvijas Republikas Kultūras ministrijas atbalstu.
Par grāmatas saturu atbild rakstu autori.*

*Redaktori: Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors
Redaktora asistente: Anna Lasmane
Maketētāja: Ieva Tiltiņa
Vāka dizains: Agris Dzilna*

*Autori: Didzis Bērziņš, Māris Cepurītis, Solvita Denisa-Liepniece,
Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors, Ilze Šulmane*

© Didzis Bērziņš, Māris Cepurītis, Solvita Denisa-Liepniece,
Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors, Ilze Šulmane, 2017

© Austrumeiropas politikas pētījumu centrs, 2017

ISBN 978-9934-18-289-1

Saturs

<i>Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors</i> Ievads	5
<i>Mārtiņš Kaprāns</i> Pētījuma metodoloģija	7
<i>Māris Cepurītis, Mārtiņš Kaprāns</i> Mediji, starptautiskā politika un valsts	15
<i>Ilze Šulmane</i> Krimas aneksija	29
<i>Solvita Denisa-Liepniece</i> Malaizijas lidmašīnas MH17 notriekšana	43
<i>Mārtiņš Kaprāns</i> Rietumu sankcijas pret Krievijas amatpersonām un uzņēmējiem	59
<i>Solvita Denisa-Liepniece</i> “Agresīvā Krievija”, “Krievija-glābēja” un citas Sīrijā karojošās Krievijas	73
<i>Ilze Šulmane</i> Patvēruma meklētāju reprezentācija interneta portālos	105
<i>Didzis Bērziņš</i> <i>Brexit</i>	129
<i>Mārtiņš Kaprāns</i> NATO Varšavas samits	139
<i>Didzis Bērziņš</i> Krievijas dopinga skandāls	153
<i>Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors</i> Secinājumi	173
Par autoriem	177

Ievads

Mediji būtiski ietekmē demokrātijas funkcionēšanas kvalitāti. Viens no mūsdienu demokrātijas teorijas klasiķiem Roberts Dāls (*Robert Dahl*) starp demokrātijas pastāvēšanas nosacījumiem ir nosaucis “apgaismotu izpratni”, ar ko tiek domātas visu pilsoņu vienādas iespējas iegūt skaidru priekšstatu par tām politiskajām izvēlēm, kas vislabāk atbilstu viņu interesēm.¹ Mediji ir viens no “apgaismotās izpratnes” avotiem, un līdz ar to mediju darba stils ietekmē konsolidētas demokrātijas attīstību. Neatkarīgu, brīvu un profesionālu mediju darbība 21. gs. ir svarīgs priekšnosacījums demokrātijas efektīvai funkcionēšanai.

Līdz šim ir tapuši pētījumi par Krievijas mediju darbību Latvijā, kā arī šo mediju ietekmi uz sabiedriskajiem un politiskajiem procesiem Latvijā.² Ir arī vairāki darbi par Latvijas mediju īpašniekiem un informatīvās telpas problemātiku.³ Tomēr līdzšinējos pētījumos maz uzmanības pievērsts tam, kā Latvijas mediji veido priekšstatus par starptautiskajiem notikumiem. Starptautisko ziņu reprezentēšana ir īpaši aktuāla Latvijas interneta ziņu portālos. Jau agrākajos pētījumos ir konstatēts, ka “Latvijas plašsaziņas līdzekļu vides vājais posms ir tieši interneta portāli un platformas,” jo tajos ir novērojama zemāka informācijas kvalitātes kontrole un samērā augsta personāla mainība, kas negatīvi ietekmē saturu kvalitāti.⁴

¹ Robert A. Dahl, *Democracy and Its Critics* (Yale University Press, 1989).

² Sk. Mārtiņš Kaprāns, “Vecs vīns vecā ādas maisā: Latvijas ierāmēšana Krievijas medijos,” grām. Andis Kudors, red., *Krievijas publiskā diplomātija Latvijā: mediji un nevalstiskais sektors* (Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, APPC, 2014).

³ Sk.: Anda Rožukalne, *Latvia's Media Owners. A monograph on Latvia's media system and the most important owners thereof* (Rīga: Zinatne, 2013), Sk.: Anda Rožukalne, “Krievijas mediji Latvijā: īpašnieki, regulācija, ietekme,” grām. Andis Kudors, red., *Krievijas publiskā diplomātija Latvijā: mediji un nevalstiskais sektors* (Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, APPC, 2014).

⁴ Andris Sprūds, zin. red., *Latvijas plašsaziņas līdzekļu noturība pret citu valstu vēstījumiem: Krievijas faktors NATO 2016. gada Varšavas samita kontekstā* (Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 2016), 20, skatīts 12.11.2017., <http://www.lai.lv/publikācijas/latvijas-plassazinas-lidzeklu-noturiba-pret-citu-valstu-vestijumiem-560s> vājais posms ir tieši interneta portāli un platformas.

Šī pētījuma mērķis ir analizēt, kā atšķiras starptautisko notikumu un procesu atainošana Latvijas interneta medijos latviešu un krievu valodā. Pētījumā ir atlasīti astoņi spilgti notikumi starptautiskajā arēnā, kuri pēdējos gados radījuši un turpina izraisīt lielu rezonansi Latvijas medijos: 1) Krimas aneksija; 2) Malaizijas lidmašīnas MH17 notriekšana Ukrainas gaisa telpā; 3) Rietumu sankcijas pret Krievijas amatpersonām un uzņēmējiem saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu; 4) Krievijas dalība Sirijas karā; 5) patvēruma meklētāju krīze Eiropas Savienībā; 6) *Brexit*; 7) NATO Varšavas samits; 8) Krievijas dopinga skandāls. Izpētes gadījumu secība ir saistīta ar notikumu hronoloģiju. Te gan jāpiebilst, ka hronoloģija dažos izpētes gadījumos ir nosacīta, jo daļa procesu joprojām turpinās.

Lielākā daļa pētījumā aplūkoto notikumu ir tieši vai netieši saistīti ar Krieviju un tās politiku. Šādu izvēli nosaka nepieciešamība pētīt tāds notikumus un procesus, kas rada pietiekami lielu interesi Latvijas krievvalodīgajā vidē un pašā Krievijā. Latvijas sabiedrības saliedētības problēmas ir viens no vāriņgumiem, ko nevar atstāt nerisinātu, ņemot vērā Krievijas ambīcijas attiecībā ar kaimiņvalstīm. Tāpat pētījumā tiek pievērsta uzmanība tam, cik nozīmīga ir Krievijā radītas informācijas izplatīšana Latvijā ar vietējo interneta mediju palīdzību. Visos astoņos izpētes gadījumos tika veikta sešu interneta portālu kontentanalīze: *LV Delfi*, *Rus Delfi*, *LV Tvnet*, *Rus Tvnet*, *LA.lv* un *Vesti.lv*. Šo portālu izvēle ir saistīta ar to popularitāti latviešu un krievu valodas vidē, kā arī priekšizpētes laikā konstatētajām atšķirībām notikumu interpretācijā.

Grāmata ir paredzēta plašam lasītāju lokam: mediju un politikas ekspertiem, žurnālistiem, politiķiem un studentiem – visiem, kurus interesē Latvijas mediju telpā un starptautiskajā politikā notiekošais.

Vēlamies pateikties pētījuma asistentiem Andrejam Antipovam, Arnim Latišenko, Ervīnam Melderim un Elīnai Vroļevskai par ieguldīto nozīmīgo darbu kontentanalīzes veikšanā. Šī pētījuma tapšana nebūtu iespējama arī bez finansiālajiem atbalstītājiem – Latvijas Republikas Kultūras ministrijas, NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centra un Konrāda Adenauera fonda.

*Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors
Rīga, 2017. gada novembris*

Pētījuma metodoloģija

Mārtiņš Kaprāns

Pētījuma lauks

Šis pētījums pievēršas sešiem interneta portāliem: *Delfi* latviešu valodā (*LV Delfi*) un *Delfi* krievu valodā (*Rus Delfi*), *Tvnet* latviešu valodā (*LV Tvnet*) un *Tvnet* krievu valodā (*Rus Tvnet*), *Vesti.lv* un *LA.lv*. Ja pirmās četras interneta vietnes darbojas kā atsevišķi ziņu portāli, tad *Vesti.lv* un *LA.lv* var zināmā mērā uzskatīt par attiecīgi izdevniecību *Media Nams Vesti* un *Latvijas Mediji* apakšstrukturām, kas palīdz izplatīt laikrakstu *Segodnya* un *Latvijas Avīze* saturu, kā arī publicē rakstus, kuri neparādās šo laikrakstu saturā. Jāatzīmē, ka portālam *Vesti.lv* ir pieejama latviešu versija (*Lat.vesti.lv*), taču šīs vietnes apmeklētība ir salīdzinoši niecīga, tādēļ tās saturs netika iekļauts kontentanalīzes izlasē.

Digitālā mārketinga pētniecības kompānijas *SimilarWeb* dati par 2017. gada augustu–oktobri liecina, ka no pētījumā aplūkotajiem portāliem vislielākā ikmēneša auditorija ir *LV Delfi*, bet vismazākā – *LA.lv* un *Vesti.lv* (1. tabula). Tāpat dati parāda, ka *Delfi* abu versiju lietotāji pavada visilgāko laiku šajās vietnēs; pārējiem portāliem tiek atlicināts krietni mazāk laika. Kopumā visu portālu pamatauditorija atrodas Latvijā, tomēr jāuzsver, ka *Vesti.lv* apmeklējumi no Latvijas ir zemāki, bet no Krievijas – augstāki (3,6%) nekā citiem portāliem. Saskaņā ar *SimilarWeb* sniegto informāciju ziņu portālu aktivitāte sociālās tīklošanās vietnēs ir visai atšķirīga, un references periodā vislielāko lomu tie ir spēlējuši *LA.lv* apmeklējumu struktūrā. Taču neatkarīgi no aktivitātes pakāpes pieslēgšanās visiem sešiem portāliem pārsvarā ir notikusi no *Facebook* vietnes.¹

¹ Jāatzīmē, ka portāls *Delfi* jau otro gadu pēc kārtas ir arī atzīts par ietekmīgāko mediju zīmolu sociālajos tīklos. Sk. “Pazīno spēcīgākos zīmolus Latvijā; ‘Delfi’ – ietekmīgākais sociālajos tīklos,” *LV Delfi*, 28.09.2017, <http://www.delfi.lv/business/uznemumi/pazino-specigakos-zimolus-latvija-delfi-ietekmigakais-socialajos-tiklos.d?id=49284857>.

1. tabula. Pētījumā iekļauto portālu auditorijas raksturojums*

Portāls	Vidējais apmeklējumu skaits mēnesī (miljoni reižu)	Unikālo apmeklētāju skaits (mēnesī, miljoni)**	Vidējais apmeklējuma ilgums (minūtes)	Apmeklējumu ģeogrāfija, % (no Latvijas)	Pieslēgšanās caur sociālās tīklošanās vietnēm (% pret kopējo pieslēgšanās plūsmu)
<i>LV Delfi</i>	25,15	3	10.08	86	7,1
<i>LV Tvnet</i>	18,70	2,3	5.57	86,1	7
<i>Rus Delfi</i>	11,94	1,4	10.09	86,1	4,8
<i>Rus Tvnet</i>	3,63	0,79	04.09	85,8	10,6
<i>Vesti.lv</i>	2,5	0,52	04.35	82,2	8,6
<i>LA.lv</i>	1,69	0,53	02.35	88,9	19,9

Avots: *SimilarWeb*

*Šie un citi dati ir apkopoti par laika periodu 2017. gada 1. augusts – 31. oktobris.

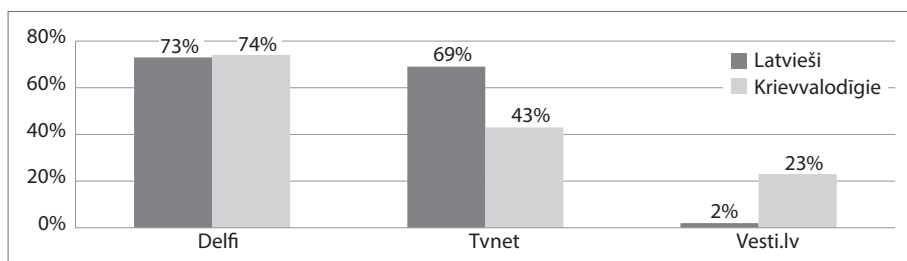
**Agregēti dati, kuri var dublicēt mājaslapas apmeklējumu no datora un apmeklējumu, kas veikts no mobilā telefona lietotnes.

Saskaņā ar *Kantar TNS* datiem *Delfi* un *Tvnet*, skaitot kopā abu valodu versiju auditorijas, 2017. gada pavasarī atradās populārāko interneta vietņu pirmajā desmitniekā un sasniedza attiecīgi 33,3% un 22,7% no vidējās dienas auditorijas. Ja no šiem aptaujas rezultātiem izslēdz dažādās starpniekplatformas un citus interneta pakalpojumu sniedzējus (*Google*, *YouTube*, *Inbox* u. c.) un ņem vērā tikai ziņu portālus, tad *Delfi* un *Tvnet* ir populārākie interneta mediji Latvijā.² *Norstat/Vilands Associates* 2016. gadā veiktās aptaujas dati par mediju lietošanas biežumu arī apliecina *Delfi* liderpozīcijas interneta mediju vidū, turklāt šo portālu vienlīdz regulāri izmanto kā latviešu, tā krievvalodīgā auditorija (1. attēls). Turpretī *Tvnet* gadījumā lietotāju kopaina ir ievērojami diferencētāka, jo latviešu auditorija to izmanto biežāk nekā krievvalodīgais mediju lietotājs. Jāatzīmē, ka saskaņā ar *Norstat/Vilands Associates* aptaujas datiem portālu *Vesti.lv* faktiski izmanto tikai krievvalodīgā auditorija, tomēr krievvalodīgo lietotāju īpatsvars, kas regulāri izmanto *Vesti.lv*, ir daudz zemāks nekā *Delfi* vai *Tvnet* gadījumā, kas eventuāli samazina šī portāla iespējas ietekmēt krievvalodīgo sabiedrisko domu. To arī apstiprina 2017. gadā jūnijā *Latvijas faktu* veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja, kas

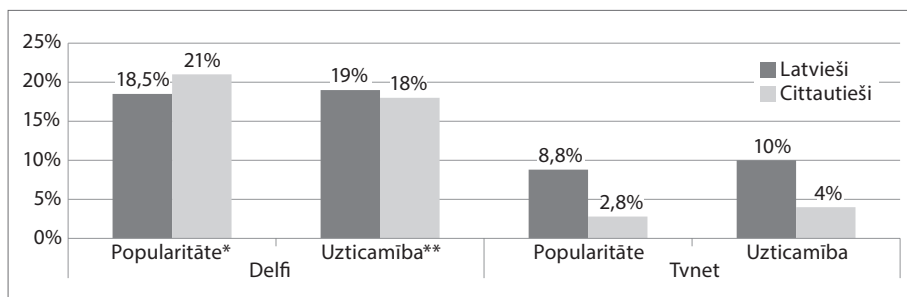
² “Google nemainīgi ir visapmeklētākā interneta vietne Latvijā,” *Kantar TNS*, skatīts 23.09.2017., <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=5163>.

liecina, ka *Delfi* un *Tvnet* kopumā ir vispopulārākie mediji jaunumu un ziņu ieguvei (attiecīgi 27% un 16%) un populārākie informācijas avoti par politiku kaimiņvalstīs un pasaulē.³ Šajā aptaujā *Delfi* ir nosaukti par visuzticamāko mediju (18%), savukārt *Tvnet* ieņem ceturrtā visuzticamākā medija pozīciju (8%). Tiesa, abu ziņu portālu loma sabiedriskās domas veidošanā iegūst atšķirīgas šķautnes, ja *Latvijas faktu* datus apskata pēc respondentu tautības (2. attēls).

1. attēls. Šos medijus lietoju vienreiz dienā vai vismaz vienu reizi nedēļā (Norstat/Vilands Associates, aprīlis–maijs, 2016)



2. attēls. Interneta portālu kā starptautisko ziņu avotu popularitāte un vispārējā uzticamība (tautību grupas, Latvijas fakti, 2017)



*Respondentiem tika vaicāts: “Lūdzu, nosauciet līdz TRĪS biežāk izmantotajiem medijiem (preses izdevumus, TV un radio raidījumus, interneta portālus utt.) sekojošam mērķim: par politiku kaimiņvalstīs un pasaulē.”

**Respondentiem tika vaicāts: “Kuri TRĪS mediji (konkrēti preses izdevumi, radio, televīzijas programmas vai atsevišķi raidījumi, interneta portāli u. tml.) Jūsu ieskatā ir VISUZTICAMĀKIE un kāpēc?”

³ “Latvijas iedzīvotāju medijpratība,” *Latvijas Fakti*, 2017, skatīts 20.09.2017., https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/petijumi/Medijpratiba_petijuma%20rezultati_Latvijas%20Fakti_18_07_2017.pdf.

Latvijas faktu aptaujas dati liecina, ka portālam *Delfi* faktiski vienādi uzticas gan latvieši, gan cittautieši, un tas ir vienlīdz populārs abās grupās kā starptautisko ziņu avots. Turpretī *Tvnet* gadījumā būtiski augstāku uzticamību var novērot latviešu auditorijas segmentā, un pastāv augstāka varbūtība, ka šo portālu starptautiskās informācijas iegūšanai biežāk arī izmanto latvieši. Gan *Kantar TNS*, gan *Latvijas faktu* dati liecina, ka portālu *Vesti.lv* un *LA.lv* auditorijas ir salīdzinoši mazākas un specifiskākas, tādējādi tiem visdrīzāk ir mazāka ietekme uz sabiedrības dienaskārtību. Taču vienlaikus *Vesti.lv* un *LA.lv* paver iespējas ielūkoties perifērākos mediju vēstījumos, kas palīdz saprast, kā starptautisko notikumu un procesu reprezentācijās atbalsojas šo portālu redakcionālās nostādnes un auditorijas specifiskās vajadzības.

Ieskiecējot pētījuma lauku, analītiski svarīgi ir arī pieminēt iepriekšminēto interneta portālu īpašnieku struktūru. Portāls *Delfi* kopš 2007. gada pieder Igaunijas mediju koncernam *Ekspress Grupp*, bet portāls *Tvnet.lv* kopš 2013. gada – Igaunijas uzņēmumam *Eesti Meedia*. Nomināli var apgalvot, ka abi lielākie interneta portāli ir rietumnieciski orientēti mediji. Portāla *LA.lv* īpašnieks ir AS *Latvijas Mediji*, kura padomes priekšsēdētājs ir uzņēmējs Olafs Berķis. *LA.lv* īpašnieks šī portāla saturu ir definējis kā nacionāli konservatīvu.⁴ Masu medijos ir izskanējis, ka starp AS *Latvijas Mediji* īpašniekiem, iespējams, atrodams arī Ventspils uzņēmums *Ventbunkers*, kas ir ieinteresēts labās ekonomiskajās attiecībās ar Krieviju.⁵ Savukārt *Vesti.lv* kopš 2016. gada pieder uzņēmumam *Mediju Nams Vesti*, kura vienīgā īpašniece ir Ludmila Kalašņika. Tiesa, publiski ir izskanējusi informācija, ka patiesais AS *Latvijas Mediji* īpašnieks ir L. Kalašņikas dzīvesbiedrs, bijušais Krievijas Domes deputāts no valdošās partijas *Vienotā Krievija* un miljonārs Eduards Janakovs.⁶ Interneta portālu īpašnieku daudzveidīgā struktūra ļauj piesardzīgi jautāt, vai un kā šī dažādība atbalsojas starptautisko notikumu atainojumā?

⁴ “Olafs Berķis: “Latvijas Avīzē” ir nepieciešamas pārmaiņas,” *LV Delfi*, skatīts 27.05.2015., <http://www.delfi.lv/news/national/politics/olafs-berkis-latvijas-avize-ir-nepieciešamas-parmainas.d?id=46023157>.

⁵ Turpat.

⁶ Inga Sprinģe, “Kā Krievijas propaganda Baltijā pārtop vēl niknākās ziņās,” *Re:Baltica*, 30.03.2017, <https://rebaltica.lv/2017/03/ka-krievijas-propaganda-baltija-partop-vel-niknakas-zinas/>.

Datu ieguves metode

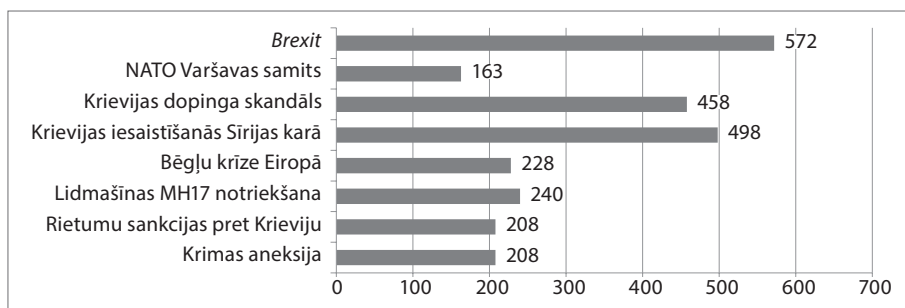
Pētījuma pamatā ir kontentanalīzes dati, kas iegūti no Latvijas interneta portāliem. Kontentanalīzes mērķis bija noskaidrot formālos parametrus rakstiem, kas eventuāli veidojuši sabiedrības priekšstatus par astoņu starptautisko gadījumu reprezentācijām (3. attēls).

Kontentanalīzes kodēšanas vienību veidoja raksti, kas vēstīja par starptautiskajiem notikumiem periodā no 2014. gada marta līdz 2016. gada decembrim. Šie gadījumi pēc paritātes principa tika iedalīti divās nosacītās grupās: 1) singulāri starptautiskie notikumi (piemēram, *Malaysia Airlines* lidmašīnas MH17 notriekšana vai *Brexit*) un 2) ilgstoši starptautiskie procesi (Rietumu sankcijas pret Krieviju, bēgļu krīze Eiropā). Ņemot vērā, ka ar pēdējo grupu saistītās publikācijas nebija iespējams pilnībā iekļaut kodēšanas vienībā, katra procesa ietvaros tika kodētas publikācijas, kas bija saistītas ar *pagriezienu punktiem* jeb notikumiem, kuriem bijusi būtiska loma attiecībā uz konkrēto ilgstošo starptautisko procesu. Vienam ilgstošajam procesam tika identificēti četri līdz septiņi šādi pagriezienu punkti.

Atkarībā no konkrētā gadījuma specifikas publikāciju atlasē tika izmantotas divas procedūras: 1) publikācijas, kas parādījās dienu pirms notikuma, notikuma dienā un divās nākamajās dienās pēc notikuma (1+N+2), un 2) publikācijas, kas parādījās notikuma dienā un trīs nākamajās dienās pēc notikuma (N+3). Pirmā procedūra ir izmantota gadījumos, kad dati tika iegūti par sagaidāmu notikumu (piemēram, NATO Varšavas samits vai ES lēmums pagarināt sankcijas pret Krieviju), bet otrā procedūra palīdzēja iegūt datus par ārkārtējiem notikumiem (piemēram, Krievijas vēstnieka Turcijā Andreja Karlova nogalināšana vai lidmašīnas MH17 notriekšana). Atbilstoši Klaus Krippendorfa (*Klaus Krippendorff*) izvirzītajiem kontentanalīzes kritērijiem par kontekstuāli nozīmīgām un tādēļ kodējamām tika atzītas arī publikācijas, kurās konkrētais gadījums neatradās uzmanības centrā, taču bija eksplīcīti pieminēts.⁷ Kopumā kontentanalīzes izlasē iekļuva 2575 portālu raksti, kuru tematiskā pārstāvniecība ir samērā nevienmērīga (3. attēls).

⁷ Sk. Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, 2nd ed. (Thousand Oaks: Sage, 2004).

3. attēls. Kontentanalizē iekļauto rakstu tematiskā pārstāvniecība (N = 2575)



2. tabula. Kodēšanas shēma

Nr. p. k.	Analīzes kategorijas	Kodēšanas procedūra
1.	Virsraksts	<i>In vivo</i>
2.	Datums	1 + N + 2 vai N + 3
3.	Atrašanās vieta	1 = LV Delfi, 2 = Rus Delfi, 3 = LV Tvnet, 4 = Rus Tvnet, 5 = LA.lv, 6 = Vesti.lv
4.	Žanrs	1 = Ziņa; 2 = Intervija; 3 = Tiešsaistes reportāža; 4 = Nevar identificēt
5.	Avots	<i>In vivo</i>
6.	Pirmavots	<i>In vivo</i>
7.	Kolektīvā balss	<i>In vivo</i> → attiecināms uz visām tiešajām vai netiešajām runām, kurās tiek citēta institūcija vai cita veida kolektīvs aktors (valsts, varas centrs u. tml.)
8.	Individuālā balss	<i>In vivo</i> → attiecināms uz visām tiešajām vai netiešajām runām, kurās tiek citēts personāžs (politiķis, eksperts, <i>vox populi</i> u. c.)
9.	Iejaukšanās oriģinālajā virsrakstā	0 = Nē, 1 = Jā, 2 = Oriģinālmateriāls, 3 = Nevar identificēt
10.	Iejaukšanās oriģinālajā lidā	0 = Nē, 1 = Jā, 2 = Oriģinālmateriāls, 3 = Nevar identificēt
11.	Audiovizuālais materiāls	0 = Nav, 1 = Vizuāls, 2 = Audiovizuāls, 3 = Fotoreportāža, 4 = Kolāža, 5 = Jaukts
12.	Vizuālā materiāla saturs	1 = Reprētē aktuālo notikumu, tēmu vai personāžu, 2 = Asociatīvs, 3 = Nevar identificēt → attiecināms tikai uz fotogrāfijām
13.	Vizuālā materiāla avots	<i>In vivo</i>

Kontentanalīzes kodēšanas shēmu veidoja 13 analīzes kategorijas, kas aptver publikāciju tekstuālo un vizuālo līmeni (2. tabula). Šīs kategorijas tika kodētas gan standartizētā veidā, gan izmantojot *in vivo* pieeju. Pirms rakstu kodēšanas tika veikta kontentanalīzes dizaina pārbaude, kas palīdzēja identificēt un novērst datu kodēšanas problēmas. Kodēšanu veica četri kodētāji, bet kodēšanas kvalitātes kontroli nodrošināja četri vadošie pētnieki.

Ņemot vērā katra pētnieka analītiskās vajadzības, iegūtie rezultāti tika arī pārkodēti un no pārkodētajiem datiem tika izveidotas jaunas analīzes kategorijas (piemēram, balss vai avotu izcelsmes valsts u. c.). Kopumā pētījumā iegūtie dati šajā krājumā netiek analizēti pēc vienotas procedūras. Respektīvi, datu analīze ir pielāgota konkrētā gadījuma specifikai, tādējādi pētniekiem nodrošinot elastīgāku interpretācijas ietvaru.

Mediji, starptautiskā politika un valsts

Māris Cepurītis, Mārtiņš Kaprāns

Valsti var uztvert ne tikai kā starptautisko attiecību subjektu, bet arī kā starptautiskās komunikācijas dalībnieku, kura ārpolitikas mērķi mijiedarbojas ar mediju telpu. Hamids Molana (*Hamid Mowlana*) šo mijiedarbību uzskata par pamatu fundamentālām starptautisko attiecību izmaiņām: “Starptautiskās politikas kaujas lauks ir pārvietojies no ģeogrāfiskā un fiziskā līmeņa uz kultūras un komunikācijas līmeni, jo mūsdienu plašsaziņas līdzekļi spēlē būtisku lomu uztverē un tēlu veidošanā.”¹ Mijiedarbības rezultātā globālās komunikācijas ekosistēmu piepilda gan valsts tiešā veidā kontrolētie vēstījumi, gan informācija, kas veidojas ārpus šīs kontroles. Strukturāli raugoties, valsts kā starptautiskās komunikācijas aktora spējas un iespējas nosaka gan *taustāmie resursi* (ekonomika, tehnoloģijas, politika, kultūras produkti, izglītības produkti, karaspēks), gan *netaustāmie resursi* (pārliecības un vērtību sistēmas, ideoloģijas, zināšanas, reliģija).²

Ārpolitikas mediēšanu raksturo iekšēja pretruna starp ārpolitikas loģiku un mediju loģiku. Ja ārpolitika tiek saistīta ar mērķtiecīgām, plānotām un īstenotām darbībām, tad mediju loģika uzsver personāžu, procesu un notikumu sensacionālumu, nereti tiecoties to attēlot konflikta gaismā. Mediētā ārpolitika pieprasa no ārpolitikas veidotājiem prasmi elastīgi reaģēt uz mediju vēstījumiem, īpaši, ja jautājumi skar cilvēku ciešanas un citus humanitāros jautājumus.³ Ņemot vērā atšķirīgās loģikas, kas strukturē starptautiskās komunikācijas vidi, šis nodaļas mērķis

¹ Hamid Mowlana, “The role of media in contemporary international relations: culture and politics at the crossroads,” *Journal of Multicultural Discourses*, 11(1) (2016): 92.

² Hamid Mowlana, *Global Information and World Communication: New Frontiers in International Relations*, 2nd ed. (London: Sage Publications, 1997), 4.

³ Douglas Brommesson, Ann-Marie Ekengren, *The Mediatization of Foreign Policy, Political Decision-Making and Humanitarian Intervention* (New York: Palgrave Macmillan, 2017), 5.

ir ieskicēt pētījuma konceptuālo ietvaru, kurā tiek interpretēti pētījumā iegūtie dati un kurš caurauž pētījuma analītisko vēstījumu.

Stratēģiskie naratīvi

Kopš 20. gadsimta vidus pētnieki un praktiķi, domājot par ārpolitikas un mediju attiecībām, ir pievērsušies publiskās diplomātijas analīzei. *Publiskā diplomācija* apzīmē “procesu, kurā valsts komunicē ar ārējo publiku, lai veidotu sapratni par tās nācīgas idejām un ideāliem, tās institūcijām un kultūru, kā arī tās nacionālajiem mērķiem un rīcībpolitiku”.⁴ Publiskā diplomācija ir tikai viens no instrumentiem, kā valstis tiecas izmantot *maigo varu* jeb pievilcības izmantošanu politisko mērķu sasniegšanai.

Maigās varas jēdziena autors Džozefs Naijs (*Joseph S. Nye*) nodala maigo varu no stingrās varas (*hard power*). Ja stingrā vara tiek veidota, balstoties, piemēram, uz valsts militāro spēku vai draudiem, maigā vara nodrošina valsts gribas izpildi, balstoties uz pievilcību un iekļaušanu.⁵ Attīstot maigās varas kapacitāti, valsts attīsta spēju miermilīgā, nekonfrontējošā un neuzkrītošā veidā sasniegt tās ārpolitiskos mērķus. Papildus tam maigā vara nereti ir līdzeklis, lai sasniegtu citus valstu mērķus, piemēram, valsts, kas ieguldījusi resursus sevis kā pievilcīga tūrisma galamērķa attīlošanā, maigo varu orientē uz ekonomiskās attīstības veicināšanu. Citos gadījumos valstis ar daudzveidīgu mediju starpniecību tiecas veidot atpazīstamību vai savu tēlu kā priekšnoteikumu starptautiskā statusa uzlabošanai, kas palīdzētu nodrošināt vietu starptautisko organizāciju padomēs vai nostiprinātu valsts kā vidutāja autoritāti. Šīs pozīcijas palīdz virzīties arī uz citu valsts interešu realizāciju. Attiecīgi savu nozīmi valsts un globālajā politikā iegūst naratīvi, kurus valstis un valstu grupas tiecas veidot, lai raksturotu starptautisko vidi un dažādu valstisku un transnacionālu aktoru un procesu lomu tajā.

Sociālā un politiskā kontekstā naratīvi ir aprakstāmi kā domāšanas un komunikācijas ietvari, ar kuru palīdzību sabiedrības grupas un valstis spēj uztvert un izprast viena otru. Savukārt starptautiskajā politikā pētnieki visbiežāk mēdz pievērst uzmanību stratēģiskajiem naratīviem,

⁴ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice,” in *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*, ed. Jan Melissen (Houndmills, New York: Palgrave Macmillan, 2005), 12.

⁵ Joseph S. Nye Jr., *The Future of Power* (New York: Public Affairs, 2011), 21.

ar kuriem tiek saprasts “notikumu un identitāšu secības atveidojums, komunikatīvs instruments, ar kuru politiskie aktori – lielākoties elites – tiecas piešķirt noteiktu nozīmi pagātnei, tagadnei un nākotnei, lai sasniegtu politiskos mērķus”.⁶

Starptautiskajā politikā var izdalīt trīs stratēģisko naratīvu veidus – sistēmiskie naratīvi, identitātes naratīvi un problēmjaudājumu naratīvi. Sistēmiskie naratīvi skaidro starptautiskās vides kārtību, uzbūvi un struktūru. Identitātes naratīvi ir par starptautiskās vides aktoru identitātēm un lomām, kas atrodas nemitīgās pārmaiņās. Problēmjaudājumu naratīvi attiecas uz noteiktiem starptautiskās vides procesiem un notikumiem.⁷ Stratēģiskie naratīvi daudzos gadījumos iegūst bināru veidolu, kas izceļ divas skaidri nodalītas kategorijas, piemēram, demokrātisks – autoritārs, taisnīgs – netaisnīgs, likumīgs – nelikumīgs.⁸ Šāds pretnostatījums gan vienkāršo, gan arī atvieglo naratīva uztveri un palīdz nostiprināt valsts pozitīvo tēlu un noteiktas starptautisko procesu interpretācijas.

Stratēģisko naratīvu iekļaušanos starptautiskajā vidē var iedalīt trīs posmos – stratēģisko naratīvu veidošana, projekcija un uzņemšana. *Veidošanas process* atkarīgs no valsts politiskās sistēmas un iesaistītajiem aktoriem. Demokrātiskās valstīs stratēģisko naratīvu attīstīšana var būt daudz komplicētāka daudzveidīgo iesaistīto aktoru un procesa relatīvās caurredzamības dēļ. No starptautiskajiem faktoriem svarīga loma ir leģitimitātei un tam, vai pastāv cieša saikne starp stratēģisko naratīvu un praktisku valsts rīcību. Ja vārdi un darbi būs pretrunā, tad naratīva veidošana, un jo īpaši izplatīšana un uztveršana, var būt sarežģītāka. Stratēģisko naratīvu *projicēšanā* tiek izmantoti dažādi komunikācijas kanāli, lai sasniegtu mērķauditoriju. Tie var būt valsts diplomātiskie kontakti, starptautiskās organizācijas un forumi, kā arī publiskās diplomātijas instrumenti, tradicionālie mediji un sociālās tīklošanās vietas. Tāpat stratēģiskos naratīvus var projicēt netieši, izmantojot perifēros kanālus – atpazīstamas personas un nevalstiskos aktorus, kuru darbība var nebūt saistīta ar politikas jautājumiem. Ja valsts rīcībā ir daļa no informācijas infrastruktūras, piemēram, informācijas aģentūras, valstij piederoši TV vai radio kanāli, interneta ziņu platformas un arī strīdīgi informācijas izplatīšanas veidi, piemēram, interneta troļļu fermas vai

⁶ Alister Miskimmon, Ben O’Loughlin, Laura Roselle, *Strategic Narratives* (New York, London: Routledge, 2013), 5.

⁷ Turpat, 7.

⁸ Turpat, 60.

viltus ziņu portāli, šādai valstij ir zināmas priekšrocības izplatīt savus stratēģiskos naratīvus. Stratēģiskā naratīva *uztvere* ir atkarīga no mērķauditoriju pārzināšanas. Sekmīga naratīva projicēšana vēl negarantē vēlamo naratīva uztveri, jo atšķirīgās auditorijās viens un tas pats vēstījums var tikt uztverts dažādi.

Raugoties no stratēģisko naratīvu skatpunkta, varam pieņemt, ka starptautisko notikumu diskursā ir identificējami konkurējoši valstu skaidrojumi, kuros atklājas sistēmiskie, identitātes un problēmjautājumu naratīvi. Latvijas masu mediji ir uzskatāmi par daļu no Latvijas, reģionālās un arī globālās informācijas infrastruktūras, caur kuru tiek izplatīti un multiplicēti stratēģiskie naratīvi. Šī infrastruktūra nodrošina stratēģisko naratīvu konkurenci un sadursmi.

Starptautisko ziņu plūsma

Mūsdienu pasaulē attālumi laiktelpā ir kļuvuši ļoti nosacīti, ko sekmējusi ne tikai informācijas un komunikācijas tehnoloģiju straujā attīstība, bet arī starptautiskās informācijas aprīte. Mediju radītās ziņas par ārvalstu notikumiem vai starpvalstu nesaskaņām ir veicinājušas sabiedrības lielāku simbolisko iesaisti starptautisko attiecību veidošanā. Viens no komunikācijas zinātnes celmlaužiem Klods Šenons (*Claude Shannon*) uzskatīja, ka informācija nozīmē nenoteiktības atrisināšanu.⁹ Šādā perspektīvā raugoties, mediju radītās starptautiskās ziņas palīdz sabiedrībā atrisināt vai vismaz mazināt nenoteiktību attiecībā uz ārējo pasauli un stiprināt (trans)nacionālo identitāti. Taču pozitīvisma krāsās ietonētā K. Šenona atziņa, kurā balstījās viņa matemātiskā pieeja komunikācijai, var radīt vienkāršojošus priekšstatus, ja ignorē, ka tieši informācija bieži arī rosina kolektīvas nenoteiktības un satraukuma rašanos. Citiem vārdiem, vienlīdz tendenciozas konkurējošas starptautisko notikumu reprezentācijas var radīt arī pretēju efektu, vairojot eksistenciālu apjukumu.

Šajā pētījumā ziņas par globāliem notikumiem tiek uztvertas starptautisko ziņu plūsmas kontekstā (*international news flow*), kas vismaz daļēji sakņojas Imanuela Valersteina (*Immanuel Wallerstein*) pasaules sistēmas teorijā. I. Valersteins starptautiskās attiecības raksturo kā vidi,

⁹ Christian Nordqvist, "Claude Shannon father of information theory 100 years old today," *Market Business News*, skatīts 11.11.2017., <http://marketbusinessnews.com/claude-shannon-father-information-theory-100-years-old-today/133156>.

kurā dominē ekonomika, bet kārtību nosaka lielākie ekonomiskie centri. Attiecīgi pasaule tiek iedalīta kodola valstīs ar lielāko ekonomisko kapacitāti, perifērijas valstīs un “pusperifērijas” valstīs. Līdzīga kārtība tiek piemērota arī starptautisko ziņu plūsmas teorijā, kurā pasaules ekonomiski spēcīgākās valstis tiecas dominēt globālās informācijas laukā.¹⁰ Savukārt reģionāli ar lielāku klātbūtni mediju telpā ir ekonomiski vai militāri spēcīgākās valstis. Tādējādi perifēro valstu mediju sistēmas lielā mērā kļūst par starptautiskās ziņu plūsmas “atbalss telpu” (*echo chamber*), kas pārpublicē citu valstu, tostarp citu valstu žurnālistu, oficiālo amatpersonu vai ekspertu, radītus vēstījumus.

Taču līdzās starptautiskās informācijas asimetriskai izplatībai ir jāuzsver *starptautisko ziņu lokalizēšanas hipotēze*, kas apgalvo, ka “ziņu radītāji starptautiskās ziņas piesaista konkrētajai vietai, saturā izceļot īpašu nacionālo perspektīvu”, kas balstās “nacionālās auditorijas gaumē un interesēs un *nacionālās žurnālistikas kultūras lomā*”.¹¹ Pat ja arī ziņu lokalizācija nav vispārēja prakse, tā var kļūst par svarīgu analītisku kategoriju, ar kuru precīzāk aprakstīt un izskaidrot starptautiskās ziņu plūsmas raksturu konkrētā valstī.

Starptautiskās ziņu plūsmas teorijas ietvaros veiktie pētījumi tik tiešām parāda korelāciju starp valsts ekonomisko, militāro un politisko lomu un klātbūtni mediju telpā.¹² Elada Segeva (*Elad Segev*) salīdzinošais pētījums atklāj, ka nacionālās īpašības (valsts lielums, ekonomiskā un politiskā vara), radniecība (ekonomiskā, sociālā un kultūras tuvība) un notikumi (novirzes no *normalitātes*, piemēram, iesaistīšanās konfliktos vai dabas katastrofas) ir trīs centrālās mainīgo lielumu grupas, kas nosaka valstu dominēšanu starptautiskajā ziņu plūsmā. Jāatzīmē, ka saskaņā ar šo pētījumu Krievija ir vienīgā valsts, kurā divi *radniecības indikatori* – ārvalstīs dzimušo iedzīvotāju īpatsvars un kopējā robeža – sniedz vienlaicīgi nozīmīgu ieguldījumu, lai izskaidrotu šīs valsts parādīšanos ziņu plūsmā.¹³ Respektīvi, E. Segeva veiktā analīze

¹⁰ Lei Guo, Chris J. Vargo, “Global Intermediate Agenda Setting: A Big data Analysis of International news Flow,” *Journal of Communication*, 67 (2017): 501.

¹¹ Cristina Archetti, *Explaining news: national politics and journalistic cultures in global context* (New York: Palgrave Macmillan, 2010), 46–47.

¹² Elad Segev, “Visible and invisible countries: News flow theory revised,” *Journalism*, 16 (2014): 425.

¹³ Elad Segev, “The group-sphere model of international news flow: A cross-national comparison of news sites,” *The International Communication Gazette*, 78(3) (2016): 214.

liecina, ka ar Krieviju saistītie vēstījumi daudz biežāk parādās Krievijas kaimiņvalstīs un valstīs, kurās dzīvo ievērojama Krievijas diaspora. Te gan vienlaikus jāņem vērā, ka atšķirībā no demokrātiskajām lielvalstīm Krievijā ietekmīgāko masu mediju darbība un saturs ir lielā mērā pakļauts valsts diktātam,¹⁴ šādi netieši veidojot un nostiprinot arī pašcenzūras kultūru.¹⁵

Šajā pētījumā I. Valersteina un citu pētnieku piedāvātā sistēmas perspektīva drīzāk kalpo kā kontekstuāls faktors starptautiskās ziņu plūsmas skaidrošanā. Analītiskā līmenī lielāka uzmanība ir pievērsta citu informācijas starptautisko plūsmu skaidrojošām perspektīvām un atsevišķiem to elementiem, piemēram, informācijas plūsmas līdzsvarotībai, veidiem un virzieniem, stereotipizēšanai un manipulācijai ar tēliem, valdības un nevaldības aktoru ietekmei, vēstījumu uztverei un ietekmei sabiedrisko domu, kā arī t. s. vārtu sargāšanai medijos.¹⁶

Starptautisko ziņu ietekme

Lai gan pētījumā tiešā veidā netiek analizēta informācijas starptautiskās plūsmas ietekme uz konkrētām Latvijas auditorijām, mediju efekta tēmai ir ierādīta svarīga kontekstuāla loma. Šajā sadaļā tiek ieskicēti atsevišķi mediju efektus skaidrojoši jēdzieni un teorijas, kas palīdz labāk izprast pētījuma secinājumu stratēģisko nozīmi.

Ietekmīgu mediju redakciju izdarītās izvēles par noteiktu notikumu, tēmu vai personu atainošanu parasti atbalsojas sabiedriskajās diskusijās. Politologs Bernards Koens (*Cohen*), raksturojot mediju funkcijas, ir uzsvēris, ka “prese var nebūt visu laiku sekmīga, stāstot individiem, *ko domāt*, bet tā ir ļoti sekmīga, norādot lasītājiem, *par ko domāt*”.¹⁷ B. Koena

¹⁴ Manuel Castells, *Communication Power* (New York: Oxford University Press, 2009), 272.

¹⁵ Salīdzinājumam sk. Anastasia Denisova, “Democracy, protest and public sphere in Russia after the 2011–2012 anti-government protests: digital media at stake,” *Media, Culture & Society*, 39(7): 976–994; Jonathan Becker, “Lessons from Russia: A Neo-Authoritarian Media System,” *European Journal of Communication*, 19 (2004): 139–163.

¹⁶ Par citām informācijas starptautisko plūsmu skaidrojošām perspektīvām sk.: Hamid Mowlana, *Global Information and World Communication: New Frontiers in International Relations*, 2nd ed. (London: Sage Publications, 1997), 4.

¹⁷ Everret M. Rogers, “Theoretical Diversity in Political Communication,” in *Handbook of Political Communication Research*, ed. Lynda Lee Kaid (Mahwah, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2004), 10.

apgalvojums ilustrē politiskās komunikācijas pamatpostulātu, proti, mediji ir ietekmīgi sabiedrības un politiskās elites dienaskārtības noteicēji.

Dienaskārtības noteikšanas kā mediju efektu skaidrojošas teorijas pamatā ir hipotēze, ka, “pieaugot ziņu intensitātei un ziņām parādotes mediju darba kārtībā, pieaug politiskās atbildes iespējamība un jautājums ieņem augstāku pozīciju politiskajā darba kārtībā”.¹⁸ Dienaskārtības noteikšana ietver arī pretēju efektu – vāja mediju uzmanība var rezultēties politiskās uzmanības deficitā attiecībā uz konkrētiem problēmjautājumiem. Analītiskā līmenī mēdz nošķirt pirmā līmeņa dienaskārtības noteikšanu no otrā līmeņa. Ja pirmais līmenis izskaidro problēmjautājumu un tēmu aktualitāti, tad otrajā dienaskārtības noteikšanas līmenī tiek pievērsta uzmanība konkrētiem kognitīviem un afektīviem aspektiem, kas formē cilvēku attieksmi pret tēmu vai problēmjautājumu. Pārslēgšanās no pirmā līmeņa uz otro līmeni nozīmē fokusa maiņu no *par-ko-domāt perspektīvas* uz *kā-par-to-domāt perspektīvu*.¹⁹ Pēdējā desmitgadē mediju pētnieki ir arī pievērsušies trešā līmeņa dienaskārtības noteikšanas analīzei, kas ļauj saprast, kādā pakāpē ziņu mediji var izveidot un kopējā reljefā nozīmju ietvarā savietot formāli atšķirīgas tēmas un problēmas.²⁰

Dienaskārtības noteikšanas hipotēze ir apstiprināta neskaitāmos pētījumos, pierādot, ka jautājumiem, kuriem mediji pievērš vislielāko uzmanību, ir visaugstākā iespējamība kļūt par daļu no rīcībpolitikas satura. Mediju dienaskārtības noteikšanā svarīgu funkciju veic t. s. vārtu sargāšana (*gate-keeping*), kas nodrošina ziņu *izsijāšanu* un atlasī. Pamelas Šūmeikeres (*Shoemaker*) mediju satura ietekmēšanas hierarhiskais modelis palīdz atsegt daudzveidīgos savstarpēji saistītos analītiskos līmeņus, kas ietekmē mediju vārtu sargāšanas praksi: individuālā jeb žurnālista ietekme, mediju rutīnas ietekme, organizācijas ietekme, ārpusmediju ietekme un ideoloģiskā ietekme.²¹

¹⁸ Gunnar Thesen, “Political Agenda Setting as Mediatized Politics? Media – Politics Interactions from a Party and Issue Competition Perspective,” *The International Journal of Press/Politics*, 19(2) (2014): 185.

¹⁹ M. E. McCombs et al., “Candidate’s images in Spanish elections: Second-level agenda-setting effects,” *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 74(4) (1997): 703–717.

²⁰ Hong Tien Vu, Lei Guo, Maxwell E. McCombs, “Exploring the World Outside and the Pictures in Our Heads: A Network Agenda-Setting Study,” *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91 (2014): 669–686.

²¹ Sk. P. J. Shoemaker, S. D. Reese, *Mediating the message: Theories of influences on mass media content*, 2nd ed. (White Plains, N.Y.: Longman, 1996).

Starptautiskās komunikācijas un šī pētījuma kontekstā jāpiemin arī ar dienaskārtības noteikšanu saistītais, bet funkcionāli atšķirīgais “dienaskārtības veidošanas” (*agenda-building*) jēdziens. *Dienaskārtības veidošana* skaidro procesu, kura ietvaros daži jautājumi, kas atrodas mediju dienaskārtībā, iegūst politiķu uzmanību, bet citiem netiek pievērsta gandrīz nekāda uzmanība. Balstoties uz Voterģeitas skandāla analīzi, Gledisa Lenga (*Gladys Engel Lang*) un Kurts Lengs (*Kurt Lang*) piedāvā četru soļu modeli, kā notiek dienaskārtības veidošana. Pirmajā solī masu mediji izceļ noteiktus notikumus, aktivitātes, personas vai grupas. Otrajā solī šie elementi tiek apkopoti kopīgā problēmas ietvarā. Trešajā solī jautājumi tiek sasaistīti ar jau pastāvošiem simboliem, lai tie kļūtu par atpazīstamu esošās politiskās vides sastāvdaļu. Ceturtajā solī iesaistās politiķi vai to pārstāvji, kuri turpina izcelt noteiktus simbolus un jautājumus, šādi identificējot mediju loku, kas palīdz noteiktiem jautājumiem tikt uzturētiem mediju un politikas dienaskārtībā.²²

Dienaskārtības noteikšana vai dienaskārtības veidošana tikai daļēji spēj izskaidrot to, kādā veidā mediju vēstījumi, t. sk. starptautiskās ziņas, ietekmē sabiedrisko domu, politikas aktorus un politikas procesu. Šo ietekmi daudz niansētāk palīdz izprast “ierāmēšanas” (*framing*) un “praiminga” (*priming*) jēdziens.

Ierāmēšana apzīmē veidu, kā iespējams domāt un uztvert problēmas un notikumus. Rāmējumi piedāvā izolētu skatpunktu, no kura iespējams aplūkot noteiktu jautājumu. Šie skatpunkti lielākoties ir saistīti ar sabiedrības kopējo pieredzi jeb sabiedrībai pazīstamiem kontekstiem. Taču ierāmēšana nenozīmē tikai jautājumu un ziņu pielāgošanu noteiktai auditorijai, tā ir arī pamatā mediju redakcionālajai nostājai. Līdz ar to rāmējumi vienlaikus ir kulturāli un vēsturiski nosacīti, bet arī konkrētu aktoru situatīvi iespējoti sociālkognitīvie procesi, kas objektivē noteiktu realitātes segmentu, piešķirot vai atņēmot tam nozīmīgumu. Ierāmēšanas rezultātā mediji vai citi publiskās komunikācijas dalībnieki uzsver noteiktus lielumus, faktus, citus aspektus un padara tos nozīmīgākus, nekā tie varētu būt citā problēmas vai notikuma rāmējumā.²³

Roberts Entmans (*Robert Entman*) ir identificējis piecus izplatītākos veidus, kā notiek ziņu ierāmēšana medijos: konflikts, personalizēšana,

²² Dietram A. Scheufele, “Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication,” *Mass Communication & Society*, 3(2&3) (2009): 302.

²³ Turpat, 298.

sekas, morāle, atbildība.²⁴ *Konflikta rāmējums* parāda sadursmi vai konkurenci starp divām vai vairāk pusēm. Šādi iespējams attēlot politikas procesu, kā politiķu vai politisko partiju savstarpējo cīņu. Starptautiskajās ziņās konflikta rāmējums izmantojams, lai reprezentētu notikumu kā konfliktu starp valstīm vai valstu grupām. *Personalizēšanas vai cilvēciskošanas rāmējums* uzmanības centrā izvirza indivīda stāstu. Personalizēšana padara ziņas daudz emocionālākas, piesaistot tām noteiktu cilvēka pieredzi. Personalizēšanas rāmējums izmantojams, piemēram, attēlojot dabas katastrofas vai kara radītās sekas, pasniedzot notikumus no konkrēta cilvēka vai cilvēku grupas skatpunkta. *Seku rāmējums* ir vērsts uz notikuma tālākām implikācijām. Šāds rāmējums tiek izmantots, lai, piemēram, skaidrotu lēmumu īstermiņa un ilgtermiņa sekas. *Morāles rāmējumā* uzsvars ir likts uz morālo argumentāciju, piemēram, piesaucot sabiedrības normas vai atbildību. Morāles rāmējums sastopams politikas procesu attēlojumā, un tas izceļ politiķu rīcības un lēmumu ētisko dimensiju. *Atbildības rāmējuma* uzsvars ir likts uz atbildību par cēloņiem vai sekām. Politisko notikumu kontekstā var runāt par politiķu atbildību saistībā ar (ne)pieņemtiem lēmumiem, kas izraisījuši negatīvas sekas, kā arī norādīt uz tiem, kas ir atbildīgi par seku novēršanu. Atbildības rāmējums var tikt izmantots arī pozitīvam portretējumam, lai izceltu kāda aktora personīgo ieguldījumu.²⁵

Saņemot un apstrādājot ierāmēto notikumu vai personāžu, mediju patērētāju atmiņā veidojas noteiktas *aktivācijas birkas* par tēmām, personām un notikumiem. Mediju pētnieki šīs birkas dēvē par *praimiem*, kas teorētiskajā literatūrā tiek aplūkoti vai nu kā daļa no rāmēšanas, vai kā atsevišķs fenomens. "Praisinga" jēdziens balstās teorijā par indivīdu atmiņas saikni ar pārliecināšanu. *Praimi* palīdz strukturēt atmiņā esošo informāciju un padarīt to vieglāk atrodamu un izmantojamu. Saņemot jaunu informāciju, tai tiek pievienota kāda jauna aktivācijas iezīme. No medijiem saņemtā informācija ar noteiktām aktivācijas iezīmēm, kas raksturo notikumu vai personāžu, var būt vieglāk pieejama

²⁴ Dietram A. Scheufele, "Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication," *Mass Communication & Society*, 3(2&3) (2009): 92. Sk. arī Robert M. Entman, "Framing: Towards clarification of a fractured paradigm," *Journal of Communication*, 43 (1993): 51–58.

²⁵ Darren G. Lilleker, *Key Concepts in Political Communication* (London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE Publications, 2006), 93.

un attiecīgi arī biežāk tiek atsaukta atmiņā, tādējādi izgaismojot pārliecināšanas efektu.²⁶

Līdzās praimingam politiskās komunikācijas teorijā mēdz atsevišķi aplūkot arī gulētāja efektu (*sleeper effect*). Gulētāja efekts apzīmē ilglaicīgu pārliecināšanas situāciju, kurā indivīds sākotnēji nepieņem vēstījumu, ja tam ir neuzticams avots, tomēr garākā periodā šis vēstījums tiek akceptēts un kļūst par daļu no zināšanu un attieksmes struktūras. Pētnieki šādu efektu skaidro ar indivīda atmiņu, kas ir tendēta reģistrēt un atcerēties vēstījumu, bet vienlaikus aizmirst neuzticamo avotu vai arī šī avota zemo reputāciju. Efekts sastopams attiecībā uz vēstījumiem gan no sākotnēji neuzticamiem avotiem, gan uzticamiem avotiem.²⁷ Gulētāja efekts var palīdzēt izskaidrot, kā starptautiskās ziņas no apšaubāmiem avotiem tomēr spēj iespaidot cilvēku politiskās attieksmes pret starptautiskās politikas tēmām un personāžiem. Kopumā pētījumi liecina, ka visuzskatāmāk gulētāja efekts izpaužas situācijās, kad, pirms vēl ir atklāta informācija par starptautiskā ziņu avota neuzticamību, ziņas vēstījums ir paspējis atstāt spēcīgu sākotnējo iespaidu, kā arī situācijās, kad cilvēks jau iepriekš ir bijis īpaši motivēts interesēties par starptautiskajiem notikumiem.²⁸

Jauno informācijas tehnoloģiju un kanālu attīstība un to pavadošā tradicionālo un jauno mediju konverģence ir ļāvusi virknei pētnieku izvirzīt hipotēzes par tradicionālo *valsts–mediju–auditoriju* attiecību norietu. Lansa Nenete (*Lance Nennet*) un Šanto Ijengara (*Shanto Iyengar*) runā par “minimālo efektu ēru”, kurā jaunās informācijas tehnoloģijas ir atvieglojušas jaunu šaura profila informācijas kanālu veidošanos ar relatīvi nelielām auditorijām. Tas ir veicinājis lielāku auditoriju polarizāciju.²⁹ *Minimālo efektu ēras hipotēze* parāda arī izaicinājumus, kas ir aktuāli arī starptautiskās komunikācijas dalībniekiem, kuriem jāspēj orientēties daudz sarežģītākā mediju un auditoriju vidē. Tiesa, jaunā

²⁶ Dietram A. Scheufele, “Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication,” *Mass Communication & Society*, 3(2&3) (2009): 299.

²⁷ Jan Kleinnijenhuis, Anita M. J. van Hoof, Dirk Oegema, “Negative News and the Sleeper Effect of Distrust,” *The International Journal of Press/Politics*, 11(2) (2006): 87.

²⁸ Kumkale G. Tarcan, Dolores Albarracín, “The Sleeper Effect in Persuasion: A Meta-Analytic Review,” *Psychological Bulletin*, 130(1) (2004): 143–172.

²⁹ Lance W. Nennet, Shanto Iyengar, “A New Era of Minimal Effects? The Changing Foundations of Political Communication,” *Journal of Communication*, 58 (2008): 721.

mediju ekosistēma, kas radusies pagājušās desmitgades vidū, gan nav būtiski mainījusi starptautiskās komunikācijas mērķus. Kā, paužot kritisku vērtējumu par pasaulē dominējošo starptautisko attiecību sistēmu, norāda H. Molana, mēs vēl aizvien dzīvojam apstākļos, kuros dienaskārtības kontrole kļūst par galveno varas avotu, lai lielvaras spētu apmierināt savu iekšzemes, militāro un ekonomisko eliti.³⁰

Starptautisko ziņu ietekme Latvijas kontekstā

Vadoties no ziņu plūsmu teorijas, Latvija, neesot pasaules un Eiropas ekonomikas lielvalsts, ir uzskatāma par starptautisko ziņu “atbalss telpu”, kurā tiek pārpublicēti starptautisko ziņu veidotāju radīti vēstījumi. Ziņu plūsmu teorija sīkāk neapskata apzinātu valstu politiku, lai veidotu un ietekmētu starptautisko informācijas plūsmu, bet šādus ietvarus iedod valstu stratēģisko naratīvu veidošanas ietvars. Konstruējot un izplatot stratēģiskos naratīvus, valsts izplata tai vēlamu notikumu skaidrojumu, šādi sekmējot savu politisko interešu īstenošanu. Liela loma šajā procesā ir valsts rīcībā esošiem informācijas kanāliem. Jau 20. gadsimtā valstis to konstruēto stratēģisko naratīvu izplatīšanā ir izmantojušas masu medijus, un šī tendence nav izzudusi arī mūsdienās.

Vienlaicīgi ne visos gadījumos masu mediji darbojas kā tiešs valstu stratēģisko naratīvu izplatītājs. Demokrātiskās valstīs bāzētu masu mediju ar profesionāliem žurnālistiem būs sarežģītāk izmantot kā tiešu naratīvu izplatīšanas kanālu, bet šādu iespēju izslēgt nav iespējams. Lielāka iespējamība pastāv tādu mediju gadījumā, kur tie atrodas tiešā vai netiešā valsts kontrolē, piemēram, Katarai piederošais televīzijas kanāls *Al Jazeera* ir sevi pozicionējis kā neatkarīgu informācijas avotu, kas tam ir ļāvis iekarot ievērojamas auditorijas arābu un arī citās pasaules valstīs, vienlaicīgi kanāla arābu valodas versija ir kalpojusi Kataras interesēm, aizstāvot valsts oficiālo pozīciju.³¹

Latvijai ģeogrāfiski tuvākā valsts ar ievērojamu savu mediju klātbūtni Latvijas mediju telpā ir Krievija. Latvijā 63% iedzīvotāju atzīst, ka skatās vai dažreiz skatās Krievijas televīzijas kanālus – *PBK*,

³⁰ Hamid Mowlana, “The role of media in contemporary international relations: culture and politics at the crossroads,” *Journal of Multicultural Discourses*, 11(1) (2016): 93.

³¹ Tal Samuel-Arzan, “Al-Jazeera, Qatar and New Tactics in State-Sponsored Media Diplomacy,” *American Behavioral Scientist*, 57(1293) (2013): 1307, skatīts 09.08.2014., doi: 10.1177/0002764213487736.

NTV Mir Baltic, RTR Rossiya.³² Tie ir uzskatāmi par Krievijas vadības kontrolētiem televīzijas kanāliem, kur kontrole izpaužas kā iknedēļas tikšanās starp Krievijas prezidenta administrācijas un trīs lielāko TV kanālu – Pirmais kanāls (*ORT*), *Rossiya* un *NTV* – pārstāvjiem. “Vienotu vēstījumu kontrole medijos notiek arī ar V. Putina līdzgaitnieka Jurija Kovalčuka palīdzību. J. Kovalčukam pieder bloķējošā akciju pakete Pirmajā kanālā un STS TV, kā arī kontrolpakete – *NTV*, *Ren-TV*, *Piektais kanāls*, kā arī “*Izvestija*” un “*Life News*”.”³³ Līdzīga kontrole izpaužas arī drukātajā presē un interneta medijos, kur lielākoties notiek sinhronizēta mediju satura izplatīšana. Šāds saturs ir sastopams “lielajās avīzēs “*Komsomoļskaja pravda*” un “*Izvestija*”, lojālajos interneta portālos, piemēram, “*LifeNews*”.”³⁴ Mediju kontroles procesa slēgtā rakstura dēļ nav iespējams gūt pilnvērtīgu priekšstatu par ikdienas mediju kontroles apmēriem. Vienlaicīgi virkne pētījumu, piemēram, citētais pētījums “Krievijas informācijas kampaņa pret Ukrainu – no “Viļņas samita” līdz “Krimas referendumam”: vēstījumu analīze” Krievijas mediju saturā ir atklājuši augstu vēstījumu sinhronizācijas pakāpi un atbilstību Krievijas iekšpolitikas un ārpolitikas mērķiem, ko nav iespējams sasniegt bez augsta līmeņa kontroles un koordinācijas. Krievijas autoritārā mediju politika arī tiek minēta Preses brīvības indeksā, kurā Krievija ieņem 148. vietu no 180 valstīm. Organizācija “Reportieri bez robežām” Krievijas mediju vidi kopš 2012. gada raksturo sekojoši: “Vadošie ziņu kanāli vai nu ir pakļauti kontrolei, vai piespiesti pārtraukt darbību. TV kanāli turpina slīcināt skatītājus propagandā, tiem, kuri vēlas saglabāt žurnālistikas kvalitāti vai apstrīd jauno patriotismu un neokonservatīvismu, klimats kļūst aizvien despotiskāks.”³⁵

Cieša mediju kontrole ļauj valstīm izplatīt stratēģiskos naratīvus, kas izdevīgi to politisko interešu aizstāvībai. Šie naratīvi var ietvert noteiktu vienkāršotu starptautisko notikumu traktējumu, kas veido noteiktu priekšstatu par notikumu, tā dalībniekiem un dalībnieku lomām. Stratēģisko naratīvu auditorijas arī nebūt nav tikai politiskās elites vai

³² “Latvijas iedzīvotāju medijpratība,” *Latvijas Fakti*, 2017, skatīts 20.09.2017., https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/petijumi/Medijpratiba_petijuma%20rezultati_Latvijas%20Fakti_18_07_2017.pdf.

³³ Andis Kudors, Mārtiņš Kaprāns, Māris Cepurītis, *Krievijas informācijas kampaņa pret Ukrainu – no “Viļņas samita” līdz “Krimas referendumam”: vēstījumu analīze* (Rīga: Austrumeiropas politikas pētījumu centrs, 2014), 15.

³⁴ Turpat.

³⁵ “Russia,” *Reporters Without Borders*, skatīts 18.10.2017., <https://rsf.org/en/russia>.

lēmumu pieņēmēji – tā var būt plašāka sabiedrība vai noteiktas tās grupas. To uzrunāšana, līdzīgi kā publiskās diplomātijas kampaņās, ļauj valstīm netieši veidot spiedienu uz mērķa valsts lēmumu pieņēmējiem.

Ieskatu Krievijas mediju un izplatīto naratīvu lomai Latvijā sniedz pēc Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa iniciatīvas izveidotās Sabiedrības saliedētības politikas ekspertu grupas ziņojums, kurā minēts: “Latvijas mediju vidē iespiežas Krievijas valdošo aprindu iniciēta tendencioza informācija, kas šķeļ sabiedrību, kultivē šaubas par valsts suverenitāti un vieš nedrošības sajūtu visos Latvijas iedzīvotājos.”³⁶

Sabiedrības šķelšana, šaubu kultivēšana par valsts suverenitāti un nedrošības sajūta būtu minami kā jau identificētie Krievijas mediju darbības efekti. No šiem īpaši ir izceļama sabiedrības sašķeltība. Pamatojoties uz Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģijas pētniecības centra pētījumu, Latvijā ir iespējams izdalīt divus sašķeltības veidus – horizontālo un vertikālo plaisu. Horizontālā attiecas uz sabiedrības etnisko struktūru, bet vertikālā uz sabiedrības – valsts institūciju attiecībām.³⁷

Citu valstu izplatītie naratīvi Latvijā var ietekmēt abu plaisu veidošanos. Etnisko plaisu iespējams pastiprināt, izplatot atšķirīgus vēstījumus dažādās sabiedrības grupās, šādā veidā potenciāli polarizējot šīs sabiedrības daļas. Tā kā Latvijā mediju patēriņam ir saistība ar valodas lietojumu ģimenē, tad atšķirīga informācija atšķirīgās mediju un valodas telpās polarizācijas risku palielina. Jo īpaši, ja nav mediju, ko izmanto abas daļas. Otrās – vertikālās plaisas kontekstā starptautisko notikumu atspoguļojums un noteikti citu valstu naratīvi var pastiprināt neuzticību valsts izvēlētajai politikai. Ja starptautisko notikumu atspoguļojumā tiek konstruēts stāsts, kurā Latvijas lēmumi tiek rādīti kā negatīvi vai Latvija kā valsts ka atrodas zaudētāju pusē, tad var palielināties sabiedrības neuzticība Latvijas politiskajai elitei, kura šādu kursu ir izvirzījusi.

Kopumā informācijas loma mūsdienu starptautiskajā politikā ir ievērojami pieaugusi un valstis tiecas veidot uz izplatītām izdevīgus stratēģiskos naratīvus, lai šādā veidā panāktu savu politisko interešu

³⁶ “Sabiedrības saliedētības politikas ekspertu grupas ziņojums,” skatīts 30.08.2017., http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/Sab_saliedetiba_Zinojums_nov2016.pdf.

³⁷ Ieva Bērziņa, red., *Sabiedrības destabilizācijas iespējamība Latvijā: potenciālie nacionālās drošības apdraudējumi* (Rīga: Drošības un stratēģijas pētniecības centrs, Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmija, 2016), 3–5.

sasniegšanu. Auditorijas šiem naratīviem var būt politiskās elites, bet arī plašākas sabiedrības. Latvijas sabiedrībai izaicinājums ir divas valodas un mediju telpas, kurās esošais ziņu atspoguļojums var pastiprināt sabiedrības polarizāciju un kavēt saliedētas sabiedrības veidošanu. Lai arī šī pētījuma mērķis nav pētīt Krievijas mediju darbību un saturu, tomēr visi astoņi izpētes gadījumi rāda, ka daļa apskatīto Latvijas interneta portālu paši pārpublicē Krievijas ziņu aģentūru radītu informāciju un Krievijas medijos publicētus rakstus.

Krimas aneksija

Ilze Šulmane

Krievijas pretenzijas uz Krimu, tās ātrā aneksija lielā mērā Latvijas sabiedrībā un tās mediju telpā nāca kā pārsteigums, kas, iespējams, atšķirās no Krievijas mediju un Latvijas krievu valodas mediju patērētāju pieredzes, – šai auditorijai tēma varēja tikt ātrāk aktualizēta un propagandiski savlaicīgi sagatavota, neizraisot jautājumus – kā var mūsdienās mainīt valstu robežas, kāpēc tieši tagad (ne agrāk), kāds pamatojums pēkšņajai solidaritātei ar krieviem Krimā utt. Līdz ar to var izdarīt pieņēmumu, ka notikumu reprezentācija, materiālu uztvere un reakcijas uz tiem latviešu un krievu portālos varētu atšķirties. Šīs atšķirības var balstīties gan senākā pieredzē, kas Latvijas pilsoņiem saistās ar 1940. gadu, gan nesenākos notikumos Gruzijā, kas var atbilstošajā auditorijā raisīt bažas pastipriņošas analogijas, lasot par notikumu attīstību Krimā. Savukārt iekarotāja/atbrīvotāja pozīcija, nostalgija pēc impērijas, prieks par Krievijas diženuma apliecinājumu varētu atbalstīt atzinīgus diskursus par Krievijas darbībām Krimā.

Iegūtie kontentanalīzes dati rāda, ka par Krimas notikumiem analīzes periodā (2014. gada 15.–18. marts) portālos atrodamas 208 publikācijas. Publikāciju lielais skaits neilgajā laika periodā norāda uz mediju pastiprinātu interesi, pastāvīgi uzturot notikumu reprezentāciju portālu dienaskārtībā. Kā redzams 1. tabulā, kopumā latviešu un krievu portālu ziņas ir gandrīz vienādā skaitā, izņēmums ir portāls *Rus Tvnet*, kurā Krimai veltītu materiālu ir gandrīz uz pusi mazāk nekā portāla latviešu versijā un abu valodu portālā *Delfi*, savukārt *LA.lv* un *Vesti.lv* par šo problemātiku ievietojuši vēl mazāk materiālu.

1. tabula

<i>LV Delfi</i>	<i>Rus Delfi</i>	<i>LV Tvnet</i>	<i>Rus Tvnet</i>	<i>LA.lv</i>	<i>Vesti.lv</i>	Kopā
46	45	50	24	8	15	188

Pārlūkojot rakstu tematiku, jākonstatē, ka abu valodu *Delfi* un *Tvnet* operatīvi sekoja notikumu attīstībai, bieži un secīgi izklāstot notiekošo, atspoguļojot (iespēju robežās) gan notiekošo pašā Krimā, gan Maskavas un Ukrainas, gan starptautiskās sabiedrības, gan arī Latvijas politiķu reakcijas (pēdējās daudz retāk).

Pārlūkojot Krimas notikumiem veltītos materiālus, secināms, ka portālu piedāvātās *dienaskārtības* ir līdzīgas – tika sekots galvenajiem notikumiem, un tie tika īsi pārstāstīti: minētas pirmsreferenduma norises, visi galvenie lēmumi, referendumā atspoguļojums, starptautisko novērotāju darbība, līguma slēgšana, Krimas pievienošanas noslēguma pasākums Maskavā. Svarīgi ir salīdzināt ne tikai to, kas materiālos parādās, bet arī to, kā vienā vai otrā portālā trūkst. Piemēram, tikai *LV Delfi* atrodams materiāls par zelta cenu kāpumu, par Krimas tūrisma nozares sabrukumu, Krievijas telekanāla (*RTR Rossija*) draudi ASV to “pārvērst pelnos”, Gunta Kalme pārdomas par vēsturiskām analogijām (Guntis Kalme: Politiskais déjā vu¹), ziņa, ka Krimā bankas pārtrauc izmaksāt skaidru naudu. Savukārt portālā *Rus Delfi* tika publicēts materiāls par iespējamām sekām Latvijā, uzsverot, ka Krievijas–Ukrainas konflikts var iznīcināt veselu Latvijas pārtikas rūpniecības nozari, arī samērā apjomīga publikācija par to, kā Krimas varasvīri pārņēmuši visus Ukrainas īpašumus pussalā. Šeit arī atrodama plaša fotoreportāža un raksts par organizācijas *Russkaja Zarija* organizēto piketu, kas pauž atbalstu Krimas pievienošanai.² Baraka Obamas pozīcija skaidrota galvenokārt portālos latviešu valodā, materiāls par Ukrainu karavīra nogalināšanu – *LV Tvnet* ziņās.

Ne visos portālos tika stāstīts par eirodeputāti Tatjanu Ždanoku Krimā (materiāli par šo tēmu atrodami *LA.lv* un *LV Delfi*). Savukārt *Vesti.lv* piedāvāja plaši izklāstītu notiekošā ideoloģisko pamatu, oficiālās Krievijas pozīciju³, kā arī Konstantīna Gaivoronska reportāžu no Eipatorijas “*Vesti.lv* no Krimas: kāpēc krimieši izvēlējās Krieviju” (“*Vesti.lv из Крыма: почему крымчане выбрали Россию*”), kurā intervētie iedzīvotāji stāsta, cik slihta

¹ Guntis Kalme, “Politiskais déjā vu,” *Delfi*, 16.03.2014, <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/guntis-kalme-politiskais-deja-vu.d?id=44304707>.

² “Активисты “Русской зари” поддержали присоединение Крыма к России,” *Rus Delfi*, 16.03.2014, <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/aktivisty-russkoj-zari-podderzhali-prisoedinenie-kryma-k-rossii.d?id=44305885>.

³ “Путин: русских пытались лишить исторической памяти,” *Vesti.lv*, 18.03.2014, <http://vesti.lv/news/putin-russkih-pytalisy-lishity-istoricheskoi-pamyati>.

dzīve bijusi, atrodoties Ukrainas sastāvā.⁴ Krievu valodas portālos bija vairāk materiālu par to, kas notiek un, iespējams, notiks pašā Krimā, savukārt latviešu valodas portālos bija vairāk lasāmas starptautiskās sabiedrības reakcijas uz notikumiem. Atšķirības parādījās niansēs – notikumus noteiktā virzienā palīdzēja ierāmēt ziņu virsraksti, ziņu avoti, darbojošās personas, fotogrāfijas, kā arī valodas lietojums – notikumu un aktoru nosaukšanas stratēģijas.

Notikumu norises vietas salīdzinoši grūtā pieejamība un pēkšņums, kā arī analizējamo materiālu periods radījis noteiktas reprezentācijas īpatnības, kas kopīgas gandrīz visiem analizētajiem ziņu portāliem. Tas liecināja portāliem turēties pie lakoniskām ziņām, īsajā laika periodā nespējot (vai negribot) piedāvāt savām auditorijām daudzus pašu sagatavotus vai pārpublicētus analītiskus viedokļu rakstus ar vēsturisku vai politisku kontekstu. Kontentanalīzes dati par *žanriem* apliecina, ka abu valodu portālos dominēja ziņu žanrs (141), tiešsaistes reportāžu krietni mazāk (33), ir tikai četras intervijas (pa vienai *Tvnet* abu valodu portālos un divas – *Rus Delfi*). Grūti klasificējamu žanru materiālu bija pavisam 22. Tādi atrodami visos portālos, galvenokārt tie bija viedokļu izklāsti, ko varētu klasificēt kā rakstus vai komentārus par notikumiem, publicistiku.

Aplūkojot tādas kategorijas kā *ziņu avoti*, *institūcijas* un *balsis*, jāapstiprina jau paredzamais: materiāli galvenokārt balstīti aģentūru ziņās, kas ir gan vispārēja prakse ziņu portālos, gan īpaši raksturīgi šo notikumu atspoguļojumam, jo portāliem nav bijušas iespējas sūtīt tur savus korespondentus vai pagūt organizēt informētājus uz vietas. Konstatējama pamata tendence – latviešu valodas portālos dominēja Latvijas vai Rietumvalstu aģentūras, krievu valodas portālos – Krievijas aģentūras. Portālos latviešu valodā kā avoti dominēja Latvijas, Baltijas ziņu aģentūras un mediji (59 materiālos), sastopamas arī atsauces uz ārvalstu aģentūru materiāliem, medijiem un kanāliem (28), kā arī Ukrainas avotiem (29) un Krievijas aģentūrām (10). Portāli krievu valodā galvenokārt izmantoja Krievijas aģentūras un medijus (65), mazāk Latvijas un Baltijas avotus (11).

Vislielākā institūciju un balsu daudzveidība bija portālos *LV Delfi* un *Rus Delfi*. Latviešu versijā izmantotas gan starptautisko institūciju, gan

⁴ “Vesti.lv из Крыма: почему крымчане выбрали Россию,” *Vesti.lv*, 17.03.2014, <http://vesti.lv/news/vesti-lv-iz-kryma-pochemu-krymchane-vybrali-rossiyu>.

Krievijas, gan Latvijas, gan Ukrainas un Krimas pārstāvju *balsis*, krievu valodas versijā līdzīga aina, vienīgi mazāk Rietumu institūciju *balsu*, jo materiāli visbiežāk balstīti uz Krievijas aģentūrām. Arī *Rus Tvnet* izmantotās balsis bija daudzveidīgas, tomēr tajās nebija atsauču uz Ukrainas avotiem. Gandrīz visi *LA.lv* materiāli balstīti uz *LETA* informāciju, izņemot vienu oriģinālmateriālu. Materiālos izmantotas tādas institūcijas un personas kā referendumu rīkošanas komisijas priekšsēdētājs, Ukrainas vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs, Ukrainas aizsardzības ministrs, tātad dominēja Ukrainas pozīcija.

Portāla *Vesti.lv* izmantotie avoti bija daudzveidīgi – sastopamas gan Krievijas aģentūras, *PBK* un citi mediji, gan Latvijas krievu mediji, *LETA*. Tomēr izmantotās institūcijas un balsis nebija tik daudzveidīgas, tās retāk identificējamas vispār vai arī izmantotas vispārīgā veidā, piemēram, sešas reizes minētas Krimas institūcijas – Krimas referendumu komisija, Krimas premjerministrs S. Aksenovs, Krimas un Eipatorijas iedzīvotāji; trīs reizes galvenā balss ir V. Putins. Dominējošā tendence bija nepiedāvāt saiti uz avotu vai pirmavotu vairākkārtējai atsaucei, tomēr jāuzsver, ka portālos latviešu valodā, tā kā tie kā avotu biežāk izmanto *LETA* ziņas, biežāk arī sastopamas saites uz šo aģentūru, savukārt portālos krievu valodā dominēja saites uz *Lenta.ru*, *Newsru.com*.

Kopumā vairums *virsrakstu* veidoti tradicionāli – nosaucot materiāla galveno notikumu vai tajā citēto galveno personu ar tās izteikumu. Salīdzinot analizēto portālu virsrakstus, jāsecina, ka portāla *Delfi* abu valodu virsraksti pārsvarā ir ziņu nosaucoši, neitrāli. *Tvnet* abu valodu portālu virsraksti ir “sulīgāki”, sensacionālāki, tajos skaidrāk paustas dažādas, arī pretējas attieksmes pret notikumiem, taču šīs pretējās attieksmes atrodamas arī vienas valodas portāla virsrakstu ietvaros, tāpēc jāuzsver, ka kopumā tikai no virsrakstiem nepārprotami izsecināt paša portāla attieksmi pret Krimas notikumiem nav iespējams. Tas īpaši attiecas uz *Rus Tvnet*, kur atrodamī gan virsraksti, kuri ierāmē notikumus kā likumsakarīgus un vēlamus, gan arī pauž bažīgas vai kritiskas attieksmes. Lūk, piemēri: “Finacial Times: Jābeidz piesardzība attiecībās ar Putina režīmu”⁵ un otrs, pretējs: “Ārkārtas vēstījumā Putins

⁵ “Finacial Times: хватит осторожничать в отношениях с путинским режимом,” *Rus Tvnet*, 18.03.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/252900-finacial_times_hvatit_ostorozhnicat_v_otnoshjenijah_s_putinskim_rjezhimom.

paskaidroja, kāpēc Krīma bija un kļuva Krievija”.⁶ Vēl vairāki šī portāla materiāli pauž gan bažas par pievienošanas sekām un to leģitimitāti, gan atbalstu pievienošanai.

V. Putins kā galvenā aktīvā persona biežāk atrodams krievu valodas portālu virsrakstos, īpaši *Vesti.lv*: Vladimirs Putins: “Ukraina netiks banderoviešiem”, ”Putins: krieviem mēģināja atņemt vēsturisko atmiņu” (“Владимир Путин: Украина не достанется бандеровцам, Путин: русских пытались лишить исторической памяти”). Šajā portālā atrodami nepārprotami pozitīvi Krimas notikumu rāmējoši virsraksti, tādi kā, piemēram: “Krīma nobalsoja par Krieviju. Kas nākamais?” (“Крым проголосовал за Россию. Кто следующий?”).⁷ Ja virsrakstā minēts izteikuma autors un viņa teiktais, tad šo attieksmi ir grūtāk kvalificēt, atbildība par izteikumu ir tā autoram, piemēram, šādā *Rus Tvnet* virsrakstā: “Gorbačovs: Krimas pievienošana: PSRS kļūdas labošana” (“Горбачев: присоединение Крыма – это исправление ошибки СССР”).⁸

Pamanāmāka distancēšanās no notikuma kvalifikācijas panākama ar pēdiņu palīdzību, piemēram: “Krimas parlamentārieši dodas uz Maskavu “ar uzvaras vēsti”” (*LV Tvnet*)⁹. Šādi virsraksti paver iespēju dažādām interpretācijām, kad pēdiņās liktais vienkārši skaidri norāda uz citātu, un/vai kad redakcija distancējas no šī sprieduma.

Taču ir arī virsraksti, kas skaidri pauž negatīvu notikumu vērtējumu, pievērs uzmanību iespējamiem negatīviem Krimas notikumu attīstības scenārijiem, virsrakstā liekot ES, Rietumu politiķu vai populāru cilvēku izteikumus par Krimas pārņemšanu un attieksmi pret V. Putina režīmu: “Balso pēc armijas komandas” (*LA.lv*)¹⁰, “Merkele: Krimas aneksija ir

⁶ “Во внеочередном Послании Путин объяснил, почему Крым был и стал российским,” *Rus Tvnet*, 18.03.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/252943-vo_vneocherednom_poslanii_putin_obyasnil_pochemu_krym_byl_i_stal_rossiyskim.

⁷ “Крым проголосовал за Россию. Кто следующий?,” *Vesti.lv*, 16.03.2014, <http://vesti.lv/news/krym-progolosoval-za-rossiyu-kto-sleduyushtii>.

⁸ “Горбачев: присоединение Крыма – это исправление ошибки СССР,” *Rus Tvnet*, 17.03.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/252883-gorbachjev-prisojedinenije_kryma_eto_ispravlenije_oshibki_sssr.

⁹ “Krimas parlamentārieši dodas uz Maskavu “ar uzvaras vēsti”,” *LV Tvnet*, 17.03.2017, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/501661-krimas_parlamentariesi_dodas_uz_maskavu_ar_uzvaras_vesti.

¹⁰ Jānis Krēķis, “Balso pēc armijas komandas,” *LA.lv*, 17.03.2014, <http://www.la.lv/bal-so-pec-armijas-komandas%E2%80%A9/hidehead/>.

pretrunā ar starptautiskajām tiesībām” (*LV Tvnet*),¹¹ “Sīpeniece: Zem automātu stobriem uzrīkot referendumu... es nosodu Krievijas agresiju” (*LV Tvnet*)¹². *Tvnet* latviešu valodas portālā notikumu negatīvs vērtējums kopumā no virsrakstiem labāk nolasāms: te atrodami tādi virsraksti kā “Ukraina: krievu karaspēks *iebrucis* reģionā, kas robežojas ar Krimu”, “Krimas tatāru apvidos *pseidoreferendums* nenotiek”, “Krimas tatāru līderis: Labāk mirt Krimā, nekā atkal tikt deportētiem”, “*Nelikumīgais* referendums Krimā: aneksiju atbalstījuši 95,5%” (*aut. izcēlumi*).

Kopumā visu portālu stratēģijas ir līdzīgas – pārsvarā virsraksti netiek izmainīti, ko gan var konstatēt, ja ziņas avots identificējams (latviešu portālos 44, krievu – 32 gadījumos), tiek mainīti (17 un 25 reizes), oriģinālmateriāli sastopami 32 un 12 reizes. Pēdējie saistīti ar konkrētu personu autorību vai viņu kā amatpersonu uzskatu izklāstu (krievu valodas portālos V. Putins, V. Ņikitins, D. Peskovs; latviešu valodas portālos – ārvalstu aģentūru materiāli, O. Kalniņš, D. Kiseļevs).

Salīdzinot portālu virsrakstus ar virsrakstiem, kuri atrodami avotā, kas ņemts par pamatu materiālam, jāsecina sekojošais. Ir gadījumi, kad portāla virsraksts ir profesionālāks – pārrāmēšana nav vērojama, virsraksts vienkārši padarīts skaidrāks, lakoniskāks, vieglāk uztverams. Otra stratēģija ir mīkstināt, neitralizēt oriģinālo virsrakstu, ja tas ņemts no kādas ieinteresētās puses avota, piemēram, no Ukrainas aģentūras ņemta ziņa ar virsrakstu “Nelegitīmā AKR Rada pasludināja Krimu par neatkarīgu valsti” (“*Нелегитимная Рада АРК провозгласила Крым независимым государством*”) portālā *LV Delfi* ieguvusi virsrakstu “Krimas parlaments pasludina pussalas neatkarību un lūdz pievienošanu Krievijai”.¹³ Kopumā jāsecina, ka attieksmi veidojoši vai reprezentējoši virsraksti galvenokārt raksturīgi publikācijām, kas ir portālu autoru oriģināli materiāli, nevis ziņu aģentūru pārpublicējumi.

¹¹ “Merkele: Krimas aneksija ir pretrunā ar starptautiskajām tiesībām,” *LV Tvnet*, 18.03.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/501974-merkele_krimas_aneksija_ir_pretruna_ar_starptautiskajam_tiesibam.

¹² Jurgis Baumanis, “Sīpeniece: Zem automātu stobriem uzrīkot referendumu... es nosodu Krievijas agresiju,” *LV Tvnet*, 18.03.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/501783-sipeniece_zem_automatu_stobriem_uzrikot_referendumu_es_nosodu_krievijas_agresiju.

¹³ “Krimas parlaments pasludina pussalas neatkarību un lūdz pievienošanu Krievijai,” *LV Delfi*, 17.03.2014, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/krimas-parlaments-pasludina-pussalas-neatkaribu-un-ludz-pievienosanu-krievijai.d?id=44308057>.

Notikumus ilustrē un ierāmē arī *vizuālais materiāls*. Analizētajā periodā visos portālos dominēja fotogrāfijas (71 – latviešu valodas, 85 – krievu valodas portālos), fotoreportāžu ir krietni mazāk (22 un 11), audiovizuāli materiāli tikai pa vienam. Dominēja aģentūru fotogrāfijas. Lielākoties tās ir konkrētajiem notikumiem veltītas, dokumentālas (60 latviešu valodas portālu materiālos, 44 – krievu). Asociatīvu fotogrāfiju ir mazāk (36 un 37). Krievu valodas portālu fotogrāfiju noskaņojums bija biežāk notikumus pozitīvi, glorificējoši rāmējošs. Ir iespējams atrast pievilcīgus V. Putina smaidīgus tuvplānus, gavilējošus deputātus un smaidīgu amatpersonu apkampienus pēc lēmuma pieņemšanas par Krimas iekļaušanu. Latviešu valodas portālos vairāk kopskatu – reportāžu no vēlēšanu iecirkņiem, atveidota karavīru klātbūtne. Portālā *LV Delfi* sabalansētība/pretrunīgums attieksmē izpaužas, piemēram, izmantojot neitrālu virsrakstu “Krimas pievienošana Krievijai varētu notikt divu nedēļu laikā, apgalvo deputāts” kopā ar asociatīvu fotogrāfiju ar plakātu, kurā solīts, ka “krievi savējos nepamet”.¹⁴

Asociatīvās fotogrāfijas daļēji izmantotas, ja trūkst atbilstošu dokumentālu foto, daļēji – lai ierāmētu materiālu, pastiprinot noteiktu skatījumu vai veidojot attieksmi. Piemēram, papildus tam, ka *Vesti.lv* virsrakstos biežāk nekā citi portāli kā galveno aktoru izceļ V. Putina vārdu, arī fotogrāfijās viņš bieži redzams simpātiju raisošā tuvplānā. Arī *Rus Delfi* atrodami materiāli, kuros gan virsrakstā, gan tekstā, gan attēlā pausts nepārprotams atbalsts notiekošajam. Piemēram, Jurijs Aleksejeva rakstā “No dienvidu jūrām līdz polārajām zemēm” (“*От южных морей до полярного края...*”)¹⁵ teikts, ka arī lielām tautām laiku pa laikam jātriec galva pret galdu, kas nu esot noticis ar ukraiņiem, bet vēl vairāk – ar amerikāņiem. Tekstā sastopami disfēmismi – neitrālu vārdu vietā lietojot negatīvu, ironisku attieksmi pastipriņošus vārdus, kas izmantoti ukraiņu raksturošanai, savukārt eifēmisms (aizplīvurots, pozitīvs apzīmējums negatīva vai neitrāla vietā) izmantots krievu karaspēka raksturošanai, kā arī izdarītas prognozes nākotnei: “Rindā – Ukrainas dienvidaustrumu apgabali. Krimas referendums devis tiem skaistu

¹⁴ “Krimas pievienošana Krievijai varētu notikt divu nedēļu laikā, apgalvo deputāts,” *LV Delfi*, 17.03.2014, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/krimas-pievienosana-krievijai-varētu-notikt-divu-nedelu-laika-apgalvo-deputats.d?id=44307875>.

¹⁵ “Юрий Алексеев. От южных морей до полярного края...,” *Rus Delfi*, 17.03.2014, <http://rus.delfi.lv/news/daily/versions/yurij-alekseev-ot-yuzhnyh-morej-do-polyarnogo-kraya.d?id=44307229>.

piemēru. Tagad sāksies referendumu un atdalīšanās parāde no *prātā sajukušās* Kijevas. Tiesa, baidos, ka nesanāks gludi. Krimā bija “pieklājīgais klusējošais karaspēks”, kas pirmajā etapā spēja aizsargāt iedzīvotājus no *maidanuto mežonu* provokācijām. [...] Bet *banderologi* nelīdis virsū uztrenētajam krievu desantniekam. Viņi ir specializējušies uz “karu” ar neapbruņotiem miličiem savu *oranžo draugaļu* aplausu pavadībā (*aut. izcēlumi*).¹⁶ Piemeklēta arī atbilstoša LETA fotogrāfija, kurā redzamas kopā savītas Sv. Jura un Krievijas karoga krāsu lentītes.

Portālos latviešu valodā atrodami Krimas aneksiju nosodoši attēli, kā arī ironiskas konotācijas saturoši, piemēram, atsaucoties uz jau pieredzētiem strīdiem par atbrīvošanas/aneksijas/okupācijas atzišanu vai neatzišanu.¹⁷ Pievienotā attēla negatīvais vērtējums izpaužas tuvplāna plakāta vārdos: “Apstādiniet Krievijas agresoru Ādolfu Putinu. Rokas nost no Ukrainas!” (“*Stop Russian aggressor Adolf Putin. Hands off Ukraine!*”). Minētais kvalificē notiekošo kā agresiju un aicina neaiztikt Ukrainu gan attēlā, kurā Putins atveidots kā Ā. Hitlers, gan citā plakātā tālākā plānā – ironiska spēle ar vārdu “nodarbošanās” (*occupation*) un vārdu “okupācija”. Portāls *Vesti.lv* bieži izmanto fotogrāfijas, neidentificējot avotu, *LA.lv* izmanto *AFP* un *LETA* attēlus, *Delfi* un *Tvnet* portālos atrodamas *Reuters*, *LETA*, *AFP/Scanpix* fotogrāfijas, retāk *Itar-Tass*, *Ria-Novosti* (pēdējās divas biežāk *Rus Tvnet*).

Analizējot portālu materiālos sastopamās intervētās *personas*, minētās *institūcijas* un *balsis*, jāteic, ka *Delfi* abu valodu portālu taktikas ir līdzīgas – sastopami gan ES un starptautisku organizāciju, gan Krievijas un Ukrainas, gan Krimas pārstāvji, galvenokārt amatpersonas, premjerministri, ministri. *LV Tvnet* bez minētajiem izmanto arī *vox populi* – bez oficiālajām balsīm biežāk izskan arī aculiecinieku, kareivju un piketētāju sacītais, kā arī populāru cilvēku viedokļi, piemēram, B. Sipiņieces-Gavares un M. Oltes izteikumi par Krimu un Sipiņieces pausts nosodījums

¹⁶ (*На очереди – юго-восточные области Украины. Крымский референдум подал им красивый пример. Сейчас начнется парад референдумов и отмежеваний от сошедшего с ума Киева. Боюсь, правда, что гладко не получится. В Крыму были “вежливые молчаливые войска”, которые на первом этапе сумели защитить население от провокаций майданутых дикарей. [...] А бандерлоги на тренированногo российского десантника не полезут. Они заточены на “войну” против безоружных милиционеров под аплодисменты оранжевых подружек*) (*aut. izcēlumi*).

¹⁷ Gunārs Nāgels, “Gunārs Nāgels: Kas ir fašisms?,” *LA.lv*, 18.03.2014, <http://www.la.lv/gunars-nagels-kas-ir-fasisms/>.

R. Paulam par neiejaukšanās politikas paušanu Krievijas medijā.¹⁸ Savukārt *Rus Tvnet* materiālos biežāk atrodamas atsauces uz Krimas un Krievijas amatpersonām (Krimas premjers, Krievijas Valsts domes spikers, ministri, V. Putins). *LA.lv* izmantojusi referendumā rīkošanas komisijas priekšsēdētāju, Ukrainas vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju, G. Nāgela, *Latvijas Avīzes* autora, laikraksta *Latvietis* redaktora viedokli. Portālā *Vesti.lv* starp 16 tās materiāliem trijos izmantots V. Putins, piecas reizes Krimas pārstāvji, daudz neidentificējamu avotu, izmantota publicista balss un sportists V. Ans.

Kopumā secināms, ka portālu materiālos atrodami daudzveidīgi aktori – vārdā nosauktas vai nenosauktas institūciju amatpersonas, iesaistīto un ieinteresēto pušu balsis, kas īpaši daudzveidīgas ir *Rus Tvnet* publikācijās. Tomēr jāuzsver, ka praktiski nav sastopami eksperti – vēsturieki, politiologi, militārpersonas, reti izskan Krimas tatāru vai pašu Krimas vēlētāju balsis. Analizēto portālu materiāli seko notikumiem, to faktoloģiskam izklāstam, kas nozīmē, ka pārsvarā izmantots *epizodiskais rāmējums*, savukārt tematiskais, problēmu rāmējums, kur materiāla pamatā ir nevis notikumi, bet problēmas un to analīze, atrodams retāk.

Krimas pievienošanu nosodoši argumenti galvenokārt balstīti starptautiskajās tiesībās un līgumos par robežu neaizskaramību un referendumā nelegitimitāti, nosodītas Krievijas impēriskās tieksmes. Savukārt referendumā un pievienošanas atbalstītāju argumentācija ir daudzveidīgāka – gan emocionāli vēstījumi par taisnības atjaunošanu, izmantojot vēstures argumentus, ka Krīma izsenis piederējusi Krievijai un netaisnīgi “atdota” Ukrainai, krievu aizstāvēšanas nepieciešamības argumenti, ģeopolitiski argumenti – nepieciešamība sargāt Krievijas robežas, kā centrālo aktoru izvirzot V. Putinu.

Nosaukšanas stratēģijas un argumentu izteikšanas veids ir nevis racionāls, faktos balstīts, bet bieži vien izmantots vai nu romantiski piepacelts stils, vai gluži otrādi – pretinieku nonicinoša, parupja izteiksme, kas sastopama ne tikai pašu publikācijas autoru tekstā, bet arī, piemēram, atreferētajā vai citētajā V. Putina izmantotajā valodā. Krimas notikumu reprezentācijā publicistikas stils, vērtību spriedumi, propagandas elementi visbiežāk izmantoti *Vesti.lv* portālā. Īpaši izceļas

¹⁸ Jurgis Baumanis, “Sīpeniece: Zem automātu stobriem uzrikt referendumu... es nosodu Krievijas agresiju,” *LV Tvnet*, 18.03.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/501783-sipeniece_zem_automatu_stobriem_uzrikt_referendumu_es_nosodu_krievijas_agresiju.

Aleksandra Prohanova publikācija. Materiālā izmantots svinīgs, galveno varoni, V. Putinu un Krievijas varonīgo vēsturi un iespējamo spožo nākotni glorificējošs stils. Te identificēti ienaidnieki, solot tos, kas nepadodas, “apliet ar briljantzaļo” (mājiens uz gadījumu, kad nevēlamu personu šādi publiski soda). Autors atsaucas uz Puškina dzejoli, kas veltīts Krimai, “dievišķai dāvanai”, runā par viņiem, kas apskalo Tauridu (Tauridas guberņa Krimā 19. gs., Krievijas impērijas sastāvā), un nobeidz vārdiem: “[...] Lai vēsturnieki, kuri raksta Krievijas 21. gadsimta pirmās trešdaļas vēsturi, visos sīkumos izstāsta par šo gadu nepārspēto politiku, kuras vārds ir Putins Tavriskais (*Путин Таврический*).”¹⁹

LA.lv starp Krimas notikumiem veltītajām ziņām atrodams viens komentārs, kurā nosodīta starptautiska līguma laušana un pārkāptais solījums garantēt Ukrainas integritāti. Tajā G. Nāgels saista 16. marta gājieni, kurā leģionāri tiek dēvēti par fašistiem, ar notikumiem Krimā: “Šogad 16. marts ir bijis tāds divains. Latvijā kārtējā leģionāru piemiņas gājiena dalībniekus apsaukāja (vai pārsvarā krieviski?) kā fašisma atbalstītājus, kaut gan viss, ko no gājiena dalībnieku nestajiem plakātiem varēja saredzēt un salasīt, bija tieši vērsts PRET nacismu, pret Hitleru, pret kāšu krustu. [...] Tai pašā dienā mūsu lielais un spēcīgais kaimiņš rīkoja savā kaimiņvalstī referendumu, lai izspēlētu teātri, ka okupācija nav okupācija, ka līgumu laušana nav līgumu laušana un ka fašisms nav fašisms. Ukrainas saņemtie solījumi par tās teritorijas integritāti, ko tā 1994. gadā saņēma no Krievijas, ASV un Apvienotās Karalistes, preti nododot iznīcināšanai trešo lielāko kodolarsenālu pasaulē, izrādījās bezvērtīgi.”²⁰

Izvērstis materiāls, kurā tēžveidīgi tika izklāstīta Krievijas politika un tās apsvērumi saistībā ar politiku Krimā, atrodams portālā *Vesti.lv*: “Putins: krieviem mēģināja atņemt vēsturisko atmiņu” (“*Путин: русских пытались лишить исторической памяти*”).²¹ Galvenā balss – V. Putins. Viņš atzīmē, ka NATO apdraud Krievijas drošību, saimniekojot “pie mūsu sētas”, atceras atturēšanas politiku un vēlmi “iedzīt Krieviju stūrī”, kā arī pamato notikušo Krimā: “Dīvaini runāt par militāru intervenci,

¹⁹ Александр Проханов, “Путин Таврический,” *Izborskij klub*, 26.03.2014, <https://izborsk-club.ru/2849>.

²⁰ Gunārs Nāgels, “Gunārs Nāgels: Kas ir fašisms?,” *LA.lv*, 18.03.2014, <http://www.la.lv/gunars-nagels-kas-ir-fasisms/>.

²¹ “Путин: русских пытались лишить исторической памяти,” *Vesti.lv*, 18.03.2014, <http://vesti.lv/news/putin-russkih-pytalisy-lishity-istoricheskoi-pamyati>.

neatceros, ka tāda notiktu bez neviena šāviena. Krimas un Sevastopoles iedzīvotāji griežas pie Krievijas ar lūgumu aizstāvēt viņu tiesības un pašu dzīvību. Saprotams, mēs nevarējām neatsaukties uz viņu lūgumu, nevarējām atstāt Krimu nelaimē, citādi tā būtu vienkārši nodevība”, viņš teica”. Putins: *nacionālisti, antisemīti un rusofobi stāv aiz Ukrainas apvērsuma (aut. izcēlums).*”²²

Kā redzams, tiek izmantota noenkurošanas stratēģija, kad zināmi negatīvi jēdzieni, kas raisa nepārprotamas negatīvas asociācijas (izcelti tekstā), tiek attiecināti uz citu jēdzienu vai objektu, tādējādi arī tam piešķirot neapstrīdamu negatīvu vērtējumu, kaut arī nav skaidri pateikts, uz ko šie apzīmējumi – tie, kas stāv aiz Ukrainas apvērsuma, – attiecas (uz ASV, Rietumiem?). Tā kā šis ir viens no retajiem materiāliem, kurā ir ne tikai hronoloģisko notikumu izklāsts, bet arī notiekošā izskaidrojums un notikuma beigu rezumējums (kaut arī tikai no vienām, prasmīga oratora un demagoga pozīcijām), šis materiāls tika nopublicēts vairākos portālos, piemēram, portālā *LV Tvnet* ar virsrakstu “Putins atkal nožēlo PSRS sabrukumu: Krima ir un paliks Krievija”,²³ *Rus Tvnet*: “Ārkārtas vēstījumā Putins paskaidroja, kāpēc Krima bija un kļuva par Krievijas sastāvdaļu” (“*Во внеочередном Послании Путин объяснил, почему Крым был и стал российским*”) – garš V. Putina pozīcijas atreferējums ar citātiem, kā arī *Rus Delfi* – īsa ziņa un videomateriāls ar V. Putina uzrunu.

Izmantojot tādas negatīvas birkas un disfēmismus kā *nacionālisti, antisemīti, rusofobi, banderovieši, banderologi*, tika diskreditēta Ukraina. Savukārt eifēmismi *nākt palīgā, mazie zaļie vīriņi, laipnais klusējošais karaspēks, ja ienaidnieks nepadodas, to aplej ar briljantzaļo* bija vērsti uz to, lai mazinātu, mīkstinātu Krimā notikušā īsto dabu – referendumu karaspēka klātbūtnē. Eifēmismi savas rīcības mīkstināšanai un attaisnošanai atrodam V. Putina valodā, kad viņš citēts portālu materiālos. Piemēram, šajā izteikumā “Krievija neieveda karaspēku Krimā, tikai nostiprināja savu grupējumu, sacīja Putins” redzams, ka izteikums *nostiprināja savu*

²² “Странно слышать про военную интервенцию, непомню, чтобы такое происходило без единого выстрела. Жители Крыма и Севастополя обратились к России с просьбой защитить их права и саму жизнь. Разумеется, мы немогли не откликнуться на их просьбу, оставить Крым в беде, иначе это было бы просто предательством”, – сказал он. [...] Путин: националисты, антисемиты и русофобы стоят за переворотом на Украине.”

²³ “Putins atkal nožēlo PSRS sabrukumu: Krima ir un paliks Krievija,” *LV Tvnet*, 18.03.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/501922-putins_atkal_nozelo_psr_sabrukumu_krima_ir_un_paliks_krievija.

grupējumu ir neskaidrs, aizplīvurots, slēpjot iespējamu faktu, ka Krimā ievests papildu karaspēks līdztekus jau esošajam.²⁴

Tomēr lietotāju *komentāri* (ja vien tos lasa) uzskatāmi kā galvenais materiālus ierāmējošais faktors. Tie radija Krimas notikumu reprezentācijai katrā portālā ļoti skaidru attieksmes kontekstu. Šī pētījuma ietvaros komentāri netiek analizēti, tomēr, tos pārskatot, jāsecina, ka neatkarīgi no īso ziņu satura, kas portālos noteiktā apjomā gandrīz dublējas, jo izmanto aģentūru ziņas, un tādad ir samērā līdzīgs, portālu lietotāji, komentāru autori tām pievieno savus, ļoti pretrunīgus morālā novērtējuma rāmējumus, kas to lasītājus, iespējams, var ietekmēt spēcīgāk nekā portāla piedāvāto ziņu vai viedokļu kopums. Sikāka komentāru kontentanalīze, iespējams, apstiprinātu pieņēmumu, kas izveidojies, analizējot Krimas notikumiem veltītos rakstus un pārskatot komentārus: zināma sakarība starp materiālu pasniegšanas veidu, iespējams, pastāv. Portālā, kurā vairāk klāstīti fakti, taču ar pretējām nozīmēm un izmantotot ļoti atšķirīgus avotus, sastopams arī vairāk daudzveidīgu viedokļu, kas atspoguļo plašāku viedokļu spektru, mēģinot savā starpā diskutēt (*Rus Tvnet*). Portālos, kuru redakcionālās attieksmes labāk nolasāmas (*LV Delfi*, *LA.lv* – vienā virzienā; *Rus Delfi*, *Vesti.lv* – otrā), valda arī lielāka vienprātība attieksmēs pret Krimas notikumiem, Krieviju, Rietumiem, tādējādi, iespējams, pulcējot ap portālu nevis nejaušus, epizodiskus lietotājus, bet tādus, kuriem ir konkrētas, noteiktas attieksmes un vērtības.

Materiālu analīze apliecina, ka Krimas notikumu atspoguļojums demonstrē ziņu portālu vispārpieņemto praksi balstīties uz isām, nekommentētām ziņām, kuras lielākoties ņemtas no ziņu aģentūrām, tirgus apsvērumu dēļ neveidojot oriģinālus materiālus dažādos žanros. Šāda pretrunīgi vērtētu notikumu reprezentācija rada noteiktas sekas. Notikumu fragmentāri naratīvi bez politiskā, vēsturiskā konteksta un, galvenais, analīzes (kas īpaši svarīga jaunākai paaudzei, kura maz zina par Krimas un Padomju Savienības vēsturi) vai arī klaji propagandistiski materiāli, kuros dominē emocijas, birku piekarināšana, var radīt vai nu trauksmi un neizpratni par notiekošā jēgu, vai gluži otrādi – normalitātes sajūtu, ka 21. gadsimtā var mainīt valstu robežas, pārkāpjot starptautiskas

²⁴ Oriģinālais izteikums “Россия не вводила войска в Крым, а лишь усилила свою группировку”; sk.: “Во внеочередном Послании Путин объяснил, почему Крым был и стал российским,” *Rus Tvnet*, 18.03.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/zarubjezhom/252943-vo_vneocherednom_poslanii_putin_obyasnil_pochemu_krym_byl_i_stal_rossijskim.

vienošanās, balstoties vienīgi uz lielvalsts ģeopolitisko izdevīgumu, iekšpolitiskiem apsvērumiem, impērisku ideoloģiju un lielvalsts patriotismu. Tā kā analītisku materiālu trūkst, auditorijai nav iespējams iegūt visu pušu argumentu izklāstu un novērtējumu (trūkst morāles rāmējumu), kas, visticamāk, var polarizēt viedokļus vai ļauj palikt līdzšinējās, ērtās un vienkāršotās neapstrīdētās pozīcijās.

Iespējams, ka paaudzei, kura atceras vēsturisko fonu, labāk orientējas notiekošajā, jo tam seko, un kura izmanto arī citus avotus vai arī kurai ir skaidri noformulēta attieksme pret Krievijas politiku, ar šīm ziņām pilnīgi pietiek. Tās, iespējams, auditoriju apziņā dzīvo savu dzīvi, katram nozīmējot kaut ko citu. Protams, vajadzīgi auditorijas uztveres pētījumi, bet jau virspusēja komentāru analīze iezīmē šo tendenci – ka pat visumā neitrālas ziņas izraisa pilnīgi atšķirīgus komentārus, nosodot vai apsveicot V. Putina politiku un notiekošo Krimā.

No labas žurnālistikas standartu viedokļa daudzveidīgāku avotu izmantošana (eksperti, *vox populi*, vēsturiski dokumenti) un žanru dažādošana – kaut īsi komentāri vai intervijas, vērtību spriedumi no dažādiem cilvēkiem – ļautu vieglāk veidot izpratni par notiekošo, nemazinot vai nedemonizējot tā jēgu. Oriģinālu redakciju materiālu veidošana vai kvalitatīvu rakstu piesaiste no citiem medijiem palīdzētu arī veidot atšķirīgākas portālu sejas, neradot iespaidu, ka visi ziņu portāli ir līdzīgi, ka ziņas atkārtojas, dublējas, iespējams, radot informatīvā trokšņa efektu.

Malaizijas lidmašīnas MH17 notriekšana

Solvita Denisa-Liepniece

2014. gada vasara bija karsta ne vien meteoroloģiskā, bet politiskā ziņā: pasaules līderi dažādi reaģēja uz Krimas nelegālo aneksiju, Krievijā valdīja eiforija par Krimas “atgriešanos” mājās.¹ Iezīmējās arī izmaiņas Krievijas mediju telpā, proti, ziņu raidījumu laiks vadošajos federālajos kanālos kaimiņvalstī tika pagarināts, un to lielāko daļu aizņēma ziņas no Ukrainas. Savukārt Latvija bija pārņemta ar koristiem. Rīgā notika 8. Pasaules koru olimpiāde, no koncertu un uzvedumu vietām tika veidotas translācijas, 20 000 jauniešu izdaiļoja Rīgas ielas.² Arī 17. jūlijā notika mēģinājumi, taču ziņu raidījumos un ziņu portālu lentēs koru aizēnoja traģisks notikums: Ukrainas debesis tika notriekta Malaizijas aviokompānijas lidmašīna MH17, kas veica reisu no Amsterdamas (Nīderlande) uz Kualalumpuru (Malaizija). Visi lidmašīnā esošie 298 cilvēki gāja bojā.

Šis civilās lidmašīnas notriekšana kļuva par ievērojamu notikumu ne tikai cilvēciskā ziņā, bet arī Krievijas un Rietumvalstu attiecībās.³ Līdz ar to Rietumvalstīs tika pievērsta lielāka uzmanība notikumiem šajā reģionā. Politiskās komunikācijas pētnieks Oliveris Boids-Berets (*Oliver Boyd-Barret*) rakstīja, ka Rietumu vadošie mediji šo notikumu no paša sākuma atainoja kā etnisko krievu separātistu nodarījumu, pat nesagaidot Nīderlandes vadītās izmeklēšanas grupas ziņojumu. Tas arī leģitimēja drīz pēc tam ieviestās ASV un Eiropas sankcijas pret Krieviju. Savukārt Krievijas mediji un “alternatīvie” Rietumu mediji puda informāciju, “ka lidmašīnu, visticamāk, notrieca Ukrainas karavīri un tas bija

¹ “Самые запоминающиеся события,” *Levada Centr*, 29.04.2014, <http://www.levada.ru/2014/04/29/samye-zapominayushhiesya-sobytiya-6/>.

² “Pasaules koru olimpiāde,” *LTV.LV*, skatīts 11.11.2017., <https://ltv.lsm.lv/lv/kultura/pasaules-koru-olimpiade/>.

³ Stephen F. Larrabee, Stephanie Pezard, Andrew Radin, Nathan Chandler, Keith Crane, Thomas Szayna, *Russia and the West after the Ukrainian Crisis*. 2017, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1300/RR1305/RAND_RR1305.pdf.

ukraiņu un/vai Rietumu mēģinājums nomelnot Krieviju”.⁴ ASV domnīcas RAND pētījumā par notikumu ir rakstīts, ka tieši šis incidents norādīja pasaulei uz Krievijas “slēpto roku” Ukrainas konfliktā, ar to domājot vairākas jomas aptverošu atbalstu separātistiem.⁵ Savukārt pētniece Marija Snegovaja (*Maria Snegovaya*) rakstīja, ka pēc MH17 notriekšanas Krievija vairs nevarēja izmantot publisku novērotāja stratēģiju, jo pasaules mediji pievērsa padziļinātu uzmanību konfliktam.⁶ Marks Galeoti (*Mark Galeotti*) norādīja, ka līdz MH17 notriekšanai Krievija uzvarēja “izlūkdienestu karu”, lai atbalstītu kaujas operācijas, un bija veiksmīga informācijas karā, kā mērķis bija “mazināt Rietumu entuziasmu tiešai iesaistei, vismaz līdz traģiskai neveiksmei, proti, MH17 notriekšanai”⁷.

Līdz lidmašīnas notriekšanai Krievijai izdevās gūt panākumus informācijas telpā, arī pateicoties tam, ka reģionā vadošajiem Rietumu medijiem tur nebija savu žurnālistu. Turklāt ar nolūku tika veicināta īpaši bīstama vide žurnālistiem. Ārzemju korespondentu skaits reģionā samazinājās, sākot no 2014. gada aprīļa, jo tika nolaupti daudzi žurnālisti, rakstīja Marija Djačoka (*Maria Dyczok*).⁸ Arī citā publikācijā M. Djačoka norādīja, ka sekas globālajai auditorijai kļuva redzamas tieši MH17 gadījuma kontekstā.⁹

Par šī notikuma atspoguļošanu Krievijas, Ukrainas un Rietumu presē ir publicēti vairāki pētījumi. Dažos ir analizēti arī rāmējumi, naratīvi un diskursi. Piemēram, pētot Nīderlandes, Krievijas un ASV avīzes,

⁴ Oliver Boyd-Barrett, *Western Mainstream Media and the Ukraine Crisis: A study in conflict propaganda* (Routledge, 2016).

⁵ Stephen F. Larrabee, Peter A. Wilson, John Gordon IV, *The Ukrainian Crisis and European Security. Implications for the United States and U.S. Army* (RAND, 2015), http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR903/RAND_RR903.pdf.

⁶ Maria Snegovaya, *Russia Report I. Putin's Information Warfare in Ukraine. Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare* (2015), <https://www.files.ethz.ch/isn/193932/Russian%20Report%201%20Putin's%20Information%20Warfare%20in%20Ukraine-%20Soviet%20Origins%20of%20Russias%20Hybrid%20Warfare.pdf>.

⁷ Mark Galeotti, “‘Hybrid War’ and ‘Little Green Men’: How It Works, and How It Doesn’t,” in Agnieszka Pikulcka-Wilscewska, Richard Sakwa (eds.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives* (E-International Relations Publishing, 2015), 162.

⁸ Marta Dyczok, “Masked Men vs Journalists,” *The Wall Street Journal*, 22.04.2014, <https://www.wsj.com/articles/marta-dyczok-masked-men-vs-journalists-in-ukraine-1398813710>.

⁹ Marta Dyczok, “The Ukraine Story in Western media”, in Agnieszka Pikulcka-Wilscewska, Richard Sakwa (eds.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives* (E-International Relations Publishing, 2015), 203.

Verners Kiels (*Werner Kiel*) secināja, ka ASV medijos vadošais bija terora rāmējums, kas atbilda anti-Ukrainas diskursam. Savukārt Krievijas mediji visvairāk izmantoja kontrrāmējumu, kas bija saistīts ar konspirāciju un atradās anti-Ukrainas un anti-ASV diskursā.¹⁰ Savukārt Pēterburgas Universitātes maģistrantūras studente, analizējot *RT* un *BBC* katastrofas atspoguļošanu, kā vadošos identificējusi mobilizācijas un traģēdijas rāmējumus.¹¹

Divu gadu laikā tika publicēti vairāk tūkstoši lapu oficiālo¹² un brīvprātīgo ziņojumu¹³. Tika pētīta notikumu attīstība un mediju darbība, tajā skaitā Krievijas un Ukrainas izvēlētās komunikācijas stratēģijas un taktikas.¹⁴ Kopš šīs traģēdijas ir pagājuši trīs gadi. Puse Krievijas iedzīvotāju uzskata, ka lidmašīnu notrieca Ukrainas bruņotie spēki. Uz Rietumu specdienestu vainu norādīja 14% aptaujāto, Donbasa vai Luhanskas specvienību vainu atzīmēja 4%. Un uz Krievijas specdienestu vainu norādīja tikai viens procents aptaujāto.¹⁵

Šīs nodaļas pirmajā daļā ir aplūkots, kā Latvijas interneta portāli strādāja ar notikumu 17. jūlijā, īpaši pievēršot uzmanību Krievijas “alternatīvo versiju” ienākšanai Latvijas medijos. Otrajā daļā ir pievērsta uzmanība tam, kā tēma attīstījās portālu dienaskārtībā, kādi avoti tika izmantoti un kā parādījās oficiālās nostājas.

Ātrās reaģēšanas rāmējumi: Kā mediji strādāja ar notikumu traģēdijas/terorakta/katastrofas dienā

Ja satiktos pētīto portālu lasītāji, kuri 17. jūlija laikā sekoja notikumiem tikai kādā vienā portālā, tad katram būtu, par ko pabrīnīties,

¹⁰ Werner Kiel, *Media Frames Reflecting Public Discourses in the Coverage of Tragic Events: a Content Analysis of the Conflicting Frames of the MH17 Incident in Russian and Western Media* (Unpublished manuscript, master thesis, University of Leiden, 2015), <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/35394/Kiel,%20Werner-s1023349-MA%20Thesis%20PS-2015.pdf?sequence=1>.

¹¹ Aglaia Rakitianskaia, *A comparative analysis of news framing effects: News coverage of MH-17 airplane crash* (Unpublished manuscript, master thesis, 2016).

¹² “Criminal Investigation, MH 17 Crash,” *Openbaar Ministerie*, <https://www.om.nl/onderwerpen/mh17-crash/>.

¹³ “Post Tagged MH17,” *Bellingcat*, 20.10.2017, <https://www.bellingcat.com/tag/mh17/>.

¹⁴ “NATO Stratcom COE,” *Redefining Euro-Atlantic values and Russia’s strategic communication in the Euro-Atlantic space*, 2016, <http://www.stratcomcoe.org/redefining-euro-atlantic-values-russias-manipulative-techniques>.

¹⁵ “Малазийский “боинг” – расследование: кто виноват и чего ждать России?” *Press-vipusk. VTSIOM*, 06.10.2016, <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115900>.

klausoties citu atstāstījumus. Ne *Vesti.lv*, ne *LA.lv* auditorijas tā arī neuzzināja par Latvijas amatpersonu reakciju. *LA.lv* lasītāji neuzzināja par Krievijas reakciju, taču spētu atstāstīt ASV specdienestu versiju par to, ka MH17 lidmašīna tika notriekta ar raķeti, kas tika izšauta no Krievijas teritorijas. Savukārt *Vesti.lv* lasītāji, kuri neuzzināja par ASV sniegto informāciju, varētu izstāstīt par to, ka Ukrainas karavīri gribēja notriekt Vladimira Putina lidmašīnu, kā arī varēja izlasīt ļoti cilvēcīgu V. Putina paziņojumu. Savukārt *Tvnet* un *Delfi* lasītāji varētu atstāstīt dažādus stāstus, lasot savu portālu latviešu vai krievu valodas versijas.

Tālāk ir aplūkota portālu pirmo stundu reakcija, kas norāda uz darbu ar avotiem un orientēšanos situācijā. Papildus, ņemot vērā minēto pētījumu rezultātus par Krievijas, Ukrainas vai ASV mediju rāmējumiem, tika izpētīti vadošie pirmās reakcijas rāmējumi. Kvalitatīvā kontentanalīze netika veikta statistiski, jo daudzi video, kas bija ievietoti, piemēram, tiešsaistes reportāžās, vairs nav pieejami. Taču analīzē tika iezīmēta noteikta tendence. Šajā rakstā detalizētāk tiek aplūktas tiešsaistes reportāžas latviešu valodā *Tvnet* un *Delfi* portālā.

1. tabula. Tiešsaistes reportāžas

<i>Tvnet</i>	<i>Delfi</i> ¹⁶
Tiešraides pirmais ieraksts notika 19:00 . Sākot tiešraidi, traģēdijas rāmējumā jau dažu stundu laikā tika piedāvātas Ukrainas versijas par teroraktu. Pirmās ziņas tika ņemtas no Ukrainas ziņu aģentūrām, taču vēlāk novērojama paļaušanās uz citiem Latvijas un Rietumu medijiem, piemēram <i>Latvijas TV</i> , <i>BBC</i> un <i>Wall Street Journal</i> . Taču parādījās arī Krievijas mediji, ieskaitot <i>Rossija 24</i> . Tika citēti arī sociālie mediji, taču izvēlētos runātājus ir grūti apvienot kādās grupās. Te atrodams gan NATO ģenerālsekretārs, gan Latvijas bijušie politiķi, piemēram, Einars Repše.	Tiešraides pirmais ieraksts notika 19:30 . Kaut arī <i>Delfi</i> izveidoja tiešraidi nedaudz vēlāk, šī portāla saturs bija daudz bagātāks. Tiešraidē bija iespējams ieraudzīt gan <i>RT</i> , gan <i>RIA Novosti</i> , <i>LifeNews</i> , gan citas Krievijas informācijas platformas, kas ir cieši saistītas ar Kremli. Šo platformu izmantošana neparādās tālākā kontentanalīzē, taču informācijas vakuuma un nepieciešamības pēc informācijas ātruma apstākļos šīs platformas tiek atainotas. Taču tas nenozīmē, ka nav sastopami arī citi pasaules mediji. Ir citēti gan <i>CNN</i> , gan <i>AFP</i> , gan Ukrainas aģentūras. <i>Delfi</i> tiešraides lente bija daudz spilgtāka un vizualizētāka. Un <i>Delfi</i> daudz vairāk izmantoja sociālos tīklus kā ziņu avotu savā tiešraidē. Tiešraidei nav identificējams viens rāmējums, te ir gan traģēdijas, gan terora, gan konspirācijas rāmji.

¹⁶ Atlases veicējs identificēja vienu tiešsaistes reportāžu *Rus Delfi*, taču tā nav pielīdzināma latviešu versijām.

Malaizijas lidmašinas notriekšanas gadījuma analizē ir vērtīgi ieska-
tīties tieši mediju pirmās dienas darbībā. No pētījumiem par Krievijas
propagandu šī notikuma sakarā ir zināms, ka jau dažu stundu laikā pēc
lidmašinas notriekšanas Krievijas informācijas telpā parādījās vairākas
notikušā versijas, kurās galvenokārt tika noliegta nemiernieku vaina,
radot vairākus mazākus stāstus par notikušo. Krievijas “dezinformācijas
miglas” (“*Fog of Falsehood*”)¹⁷ stāsti bija dažādi: debesīs notikuma laikā
bija vēl viena lidmašina; Ukrainas armija centās notriekt Krievijas pre-
zidenta Putina lidmašīnu; lidmašīnā vēl pirms pacelšanās Amsterdamā
tika ievietoti liķi; Ukrainas armijai nebija BUK (raķešu palaišanas sistē-
ma); nemierniekiem nebija BUK; Ukraina centās slēpt dispečeru sarunas;
lidmašinas maršruts tika mainīts. Pētniece M. Snegovaja dažus no šiem
stāstiem dēvēja par alternatīviem, šis apzīmējums tiek izmantots arī
turpmāk rakstā.¹⁸

Katra portāla darbība tiek izskatīta atsevišķi, un īpaša uzmanība
tiek pievērsta diviem stāstiem: 1) īstais mērķis bija V. Putina lidmašīna;
2) debesīs bija divas lidmašīnas. Abi stāsti tika izplatīti un atbalstīti
Krievijas federālajos kanālos un citos informācijas kanālos jau pirmajā
dienā.¹⁹ Turpinājumā tiek apskatītas abas *Tvnet* redakcijas, tad abas *Delfi*
redakcijas, pēc tam – *Vesti.lv* un *LA.lv*.

*Tvnet: latviski par “terorismu”, krieviski par traģēdijas tehniskajiem
aspektiem bez emocijām*

Tvnet 17. jūnijā dominējošais bija traģēdijas un terorisma rāmējums.
Pirmā rāmējuma *balsis* pārsvarā bija no Ukrainas, Latvijas, Nīderlandes
un ASV. Taču arī Latvijas politiķi traģēdiju neatdalīja no terorisma. Tika
veidots hibrīdrāmējums, kas nākamo dienu laikā pārveidojās arī par
konspirācijas rāmējuma atveidojumu.

Dažos rakstos, kas tika publicēti vienlaicīgi, bija novērojamas gan
tehniskas katastrofas detaļas, gan cilvēciskas emocijas, gan “teroristu”
piesaukšana un versiju radišana. Šajā atstāstījumā skaidri iezīmējas
arī, kas kontrolē teritoriju “Austrumukrainas promaskavisko kaujinieku

¹⁷ Katri Pynnoniemi, Andras Racz (eds.), *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*, FIIA Report V. 45 (2016).

¹⁸ Maria Snegovaya, *Russia Report I. Putin's Information Warfare in Ukraine. Soviet Origins of Russia's Hybrid Warfare* (2015), 20.

¹⁹ *Redefining Euro-Atlantic values: Russia's Manipulative Techniques* (NATO StratCom COE, 2015).

grupējuma “Doņeckas tautas republikā”²⁰ Un arī Latvijas amatpersonu teiktais uzturēja Krievijas atbildības diskursu: “Vienlaicīgi ministrs [Edgars Rinkēvičs] norādīja, ka atbildība tādā gadījumā būtu jāprasa arī no Krievijas, kura ir pieļāvusi, ka tāda moderna pretgaisa sistēmas raķete ir nonākusi teroristu rīcībā.”²¹ Tika citēts arī Ukrainas prezidents Petro Porošenko, kas notikušo sauca par “teroraktu”²²

Bija novērojama arī “piesardzības stratēģija”: V. Putins tika citēts, atsaucoties uz AP, nevis uz Krievijas avotiem. Bet Ukrainas pārstāvji tika citēti, atsaucoties uz *Facebook* ierakstiem, piemēram, Ukrainas iekšlietu ministra padomnieks Antons Geraščenko sociālajā tīklā *Facebook* pavēstīja: “Tikko teroristi pie Torezas no [Krievijas prezidenta Vladimira] Putina vēlīgi piešķirtā zenītraķešu kompleksa “Buk” notriekuši reisa Kualalumpura – Amsterdamā civilo lidmašīnu. [...] Šodien no rīta vietējie patrioti fiksējuši šī kompleksa pārvietošanos no Torezas uz Sņižņiju.”²³

Savukārt *Tvnet* krievu valodas versijā bija vērojams vairāk tehniskais apraksts. Netika veidots terorakta rāmējums, bet iezīmējās savvērestības rāmējums ar vairāku alternatīvo versiju piesaukšanu. Ukrainas pozīcija tika citēta nevis ar atsaucēm uz Ukrainas avotiem, bet pārpublicējot *rus. postimees.ee*. Taču arī šeit netika atstāstīts Ukrainas oficiālo amatpersonu teiktais, bet gan tikai piedāvāts separātistu viedoklis.²⁴ Arī tehniskās detaļas, proti, lēmums nelidot virs konkrētās Ukrainas teritorijas, tika citētas nevis ar atsauci uz pirmavotu, bet izmantojot *Rosbalt* ziņu. Tāpat, veidojot savu dienaskārtību, tika atrasta vieta Krievijas un ASV prezidentu telefona sarunai, taču netika sagatavots raksts par Ukrainas prezidenta

²⁰ “Promaskaviskie kaujinieki ieguvuši notriektās Malaizijas lidmašīnas “melnās kastes,” *LV Tvnet*, 17.07.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/518417-promaskaviskie_kaujinieki_ieguvusi_notriektas_malaizijas_lidmasinas_melnas_kastes.

²¹ “Rinkēvičs: Starptautiskajai sabiedrībai jāatbalsta Ukraina ar darbiem un jālikvidē “teroristu perēklis,” *LV Tvnet*, 17.07.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/518421-rinkevics_starptautiskajai_sabiedrībai_jaatbalsta_ukraina_ar_darbiem_un_jalikvide_teroristu_pereklis.

²² “Porošenko: Malaizijas lidmašīnas notriekšana ir terorakts,” *LV Tvnet*, 17.07.2014, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/518422-porosenko_malaizijas_lidmasinas_notrieksana_ir_terorakts.

²³ “Malaizijas lidmašīnu, iespējams, notriekusi Krievijas aizsardzības spēku izšauta raķete,” *Apollo/Tvnet*, 14.07.2014, <http://apollo.tvnet.lv/zinas/malaizijas-lidmasinu-iespejams-notriekusi-krievijas-pretgaisa-aizsardzibas-speku-izsauta-rakete/659357>.

²⁴ “В ДНР отрицают причастность к крушению малайзийского Boeing,” *Postimees*, 17.07.2014, <http://rus.postimees.ee/2860341/v-dnr-otricayut-prichastnost-k-krusheniyu-malayziyskogo-boeing>.

P. Porošenko vērtējumu. Netika pievērsta uzmanība arī Latvijas amatpersonu teiktajam.

Delfi: Avotu daudzveidība, oriģinālie teksti abās redakcijās, tehniskā rāmējuma dominēšana krievvalodīgajā redakcijā un terora rāmējuma un traģēdijas rāmējuma konkurēšana latviešu redakcijā

Šis portāls visvairāk publicēja oriģinālrakstus, veicot datu apkopojumus. *Delfi* parādās Latvijas amatpersonu reakcijas, neaprobežojoties ar ārlietu ministra teikto, bet citējot arī Latvijas tā laika prezidentu A. Bērziņu.²⁵ Abas amatpersonas savos izteikumos no traģēdijas rāmējuma pārgāja uz terorakta rāmējumu un fokusējās uz Krievijas atbildību. *Delfi* parādījās arī sazvērestības rāmējums. Tika publicēti Ukrainas izlūkdienestu sagatavotie video, un tas tika iekļauts pro-Ukrainas diskursā, piemēram, izmantojot apzīmējumus “pretterorisma spēki” un “prokrieviskie kaujinieki”.²⁶

Savos oriģinālrakstos *Delfi* piedāvāja sekojošu notikumu aprakstu: Ukrainas austrumu reģionos notiek sīvas kaujas. Drošības spēki pretterorisma operācijas ietvaros cīnās ar prokrieviskajiem kaujiniekiem, kuri reģionā darbojas jau no aprīļa. Mediji ziņo, ka kaujiniekiem ierodas papildspēki, kā arī kaujas tehnika un ieroči no Krievijas. Tiek uzskatīts, ka nemierus atbalsta Kremlis. Apraksts atbilst jau līdz MH17 traģēdijai uzbūvētajam terora rāmējumam. Sazvērestības alternatīvās versijas sastopamas arī *Delfi*, taču tās tiek skaidri iezīmētas kā “Krievijas propaganda”. Piemēram, 17. jūlija vakarā *Delfi* korespondenti oriģinālrakstā pieminēja alternatīvu viedokli par t. s. divu lidmašīnu versiju, kurā tiek noliegts, ka īstais mērķis varēja būt Krievijas prezidenta lidmašīna. Un vēl vēlāk *Delfi* publicēja separātistu viedokli par notiekošo, kur parādījās atsauces uz vairākiem avotiem, taču raksta otrā daļa atgādināja par Ukrainas specdienestu sniegto informāciju, kā arī tika izcelts vietējais Latvijas ziņu leņķis jeb ziņu iegāns, proti, vai ir pieejami dati, vai lidmašīnā neatradās Latvijas valstspiederīgie.

²⁵ “Latvijas amatpersonas pēc aviokatastrofas Ukrainā aicina uz ātru starptautisku izmeklēšanu,” *LV Delfi*, 17.07.2014, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/latvijas-amatpersonas-pec-aviokatastrofas-ukraina-aicina-uz-atru-starptautisku-izmeklesanu.d?id=44741418>.

²⁶ “Noklausītās sarunās ‘Bess’ ziņo par civilās lidmašīnas notriekšanu,” *LV Delfi*, 17.07.2014, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/noklausitas-sarunas-bess-zino-par-civilas-lidmasinas-notrieksanu.d?id=44741486>.

Delfi krievu valodas redakcija piedāvāja plašu tehnisko detaļu aprakstu, nodrošinot daudz faktu par lidmašīnu lidojumiem un teritoriju. Daudz detaļu bija saistītas ar aviāciju un gaisa kontroli. Liela uzmanība tika pievērsta arī amatpersonām: V. Putina un B. Obamas telefonsaruna, P. Porošenko paziņojums, NATO ģenerālsekretāra vai Latvijas amatpersonu teiktais. *Delfi* krievu valodas redakcija diezgan uzmanīgi attiecās pret bruņoto cilvēku Ukrainas austrumos definēšanu (izmantots referencijas piemērs: separātisti, kaujinieki, nemiernieki). Taču, citējot *Gazeta.ru*, redakcija atstāj bez izmaiņām tekstu “Par to paziņoja Doņeckas tautas republikas premjerministrs Aleksandrs Borodajs, informē *RIA Novosti*”, šādi leģitimējot Krievijas diskursu par notiekošo Ukrainā. Tika mainīts raksta nosaukums un ir nedaudz saīsināta raksta vidusdaļa, taču pārējais bija pārpublicēts.²⁷ Krievu redakcija publicēja vairāku pušu viedokļus, arī amerikāņu izlūkdienestus, citējot ASV medijus. Svarīgi piebilst, ka atsevišķos rakstos *Delfi* krievu valodas versija neiztirzāja tā dēvētās alternatīvās versijas, kas iepludinātas no Krievijas informācijas aģentūrām.

Vesti.lv: V. Putina paziņojums, V. Putina lidmašīna un “anonīmie V. Putina speciālisti” sazvērestības rāmējumā

No pieciem rakstiem, kas tika nopublicēti 17. jūlijā, divi bija veltīti V. Putinam. Pirmais – V. Putina tiešā runa, kas pārpublicēta no *RT*. V. Putins translēja traģēdijas rāmējumu, citāts tika publicēts bez Ukrainas saukšanas pie atbildības. Divi raksti, kas tika nopublicēti pirms V. Putina parādīšanās, bija vairāk tehniski, aprakstot notikumu un piedāvājot Malaizijas aviolīniju video. *Vesti.lv* versijā bez V. Putina citas amatpersonas neizteica līdzjūtības – ne Latvijas, ne Ukrainas, ne Nīderlandes. Ar nākamās ziņas palīdzību notikumu atspoguļojums jau ir ievirzīts sazvērestības rāmējumā. Atkal pārpublicējot *RT*, tika izklāstīta versija par to, ka īstais ukraiņu karavīru mērķis bija V. Putina lidmašīna. Te sastopami gan anonīmie avoti Krievijas struktūrās, gan separātistu ziņojumi par to, kā viņi paši vienkārši nevarēja izšaut šādu raķeti. *Vesti.lv* publicēja vēl vienu “alternatīvo” versiju par to, ka debesis bija vērojamas divas lidmašīnas, arī atsaucoties uz anonīmiem avotiem. No Ukrainas avotiem tika citēti tikai mediji, un netika atspoguļots Ukrainas institūcijas pārstāvju teiktais.

²⁷ “ДНР заключит гуманитарное перемирие с Киевом для расследования авиакатастрофы,” *Gazeta.ru*, 17.07.2014, https://www.gazeta.ru/social/news/2014/07/17/n_6319353.shtml.

LA.lv: Par promaskaviskajiem kaujiniekiem un teroristiem

LA.lv šajā dienā pārsvarā orientējas uz *LETA* ziņu pārpublicēšanu, galvenokārt atlasot ziņas par Ukrainas un ASV viedokļiem. Tiek konstruēts terora rāmējums. Tiek ignorēts Krievijas alternatīvo versiju konspiratīvais rāmējums, taču ar specdienestu piesaukšanu tiek leģitimētas ASV “alternatīvās versijas” – par to, ka raķete tika izšauta no Krievijas teritorijas, līdztekus P. Porošenko paziņojumam par teroraktu.

Par to, ka raķete varēja tikt izšauta no Krievijas teritorijas, tika publicēts vēl viens raksts – pārpublicējums no *LETA*. Savā oriģinālrakstā *LA.lv* redakcijas pārstāvji rakstīja: “Lai gan pagaidām nav oficiāla apstiprinājuma, tiek uzskatīts, ka lidmašīnu notriekušas prokrievisko Ukrainas teroristu vai no Krievijas teritorijas izšautas raķetes.”²⁸ Ukrainas amatpersonas ir citētas vairākkārt, taču Krievijas vai separātistu pārstāvji netika parādīti vispār. Krievijas diskurss netika ne atspoguļots, ne atražots. Tāpat arī netika pievērsta uzmanība Latvijas amatpersonu izteikumiem par notiekošo.

Redakciju pirmā reakcija un notikuma atspoguļošana analizētajos portālos demonstrēja atšķirīgu stratēģiju, gan pieņemot lēmumu par tiešraides reportāžu iedarbināšanu, gan par to, kādiem avotiem uzticēties informācijas vakuumā, gan par to, kādiem avotiem dot iespēju nonākt savas auditorijas redzeslokā (t. s. *gate-keeping* funkcija). Kad šī ziņa attistījās, Latvijā darba diena jau bija beigusies. Tādējādi dežūras režīma apstākļos bija jāpieņem lēmumi par informācijas ātrumu, kvalitāti un informācijas meklēšanu. Tālāk rakstā ir apkopoti dati par redakciju darbības rezultātiem (rakstiem) par MH17 tēmu līdz 2014. gada 20. jūlijam.

Sekojojot notikumam tālākai attīstībai: no *LETA* līdz *Lenta.ru*

Šī tēma uz vairākām dienām kļuva par vienu no galvenajām arī Latvijas portālu dienaskārtībā. Analīzē ir iekļautas pirmās četras dienas, ieskaitot notikuma dienu. Kopumā tika atlasīti 240 raksti,²⁹ kas norāda uz lielu mediju interesi. Īpaši daudz uzmanības šai tēmai veltīja *Tvnet* latviešu redakcija.

²⁸ “Ukraina slēdz gaisa telpu separātistu apdraudētajā rajonā,” *LA.lv*, 17.07.2014, <http://www.la.lv/ukraina-sledz-gaisa-telpu-separatistu-apdraudetaja-rajona/>.

²⁹ Tiešsaistes reportāžas ir iezīmētas kā viens raksts.

2. tabula. Atlasīto rakstu skaits

Medijs	Rakstu skaits (no tiem – pirmajā dienā)
<i>LV Delfi</i>	49 (7)
<i>Rus Delfi</i>	48 (6)
<i>LV Tvnet</i>	63 (9)
<i>Rus Tvnet</i>	33 (9)
<i>Vesti.lv</i>	31 (5)
<i>LA.lv</i>	16 (7)

Ja *LA.lv* proporcionāli visvairāk rakstu nopublicēja tieši pirmajā dienā, tad pārējie portāli ar lielāko publikāciju skaitu šo tēmu attīstīja 18. jūlijā. *LA.lv* atlasīja rakstus no *LETA*, un tajos attīstījās terora rāmējums anti-Krievijas diskursā: te nav vietas viedokļiem un versijām. Rakstu nobeiguma daļa koncentrējās uz – “Lidmašīnu notriekuši promaskaviskie kaujinieki, apliecināja Ukrainas valdība.” Taču ir publicēts arī raksts par versiju, ka lidmašīnā jau bijuši liķi, un kā versijas avots ir pieteikts “Krievu algotņu bandu vadonis”.³⁰ Arī nākamajās divās dienās *LA.lv* interese par tēmu mazinājās. 19. jūlijā *LA.lv* pārpublicē divus *LETA* rakstus un 20. jūlijā vienu, kur MH17 jau ir daļa no stāsta par Austrālijas amatpersonas pārdomām par V. Putina piedalīšanos G-20 sanāksmē.

Vesti.lv Krievijas versijas, Krievijas avoti, Dmitrijs Nagijevs no Krievijas un Jānis Dombrava no Latvijas

Arī 18. jūlijā *Vesti.lv* turpināja piedāvāt dažādus rāmējumus – gan tehnisko (pasažieru skaits), gan traģēdijas – tiek parādīti personīgie stāsti par cilvēkiem, kuri lidoja tajā reisā, gan konspirācijas. Norādot uz ASV versiju, raksta par to, ka P. Porošenko apvainojis Krieviju, ka Ukraina gatavos pierādījumus, lai apvainotu Krieviju. Šajā vietnē tika arī publicēta versija par Spānijas dispečeru teikto, ka traģēdijas brīdī gaisā esot atradušās divas lidmašīnas (atsaucoties uz *RT*).³¹ Šajā dienā parādās arī pirmais viedoklis no Latvijas, izvēloties atspoguļot nevis Latvijas prezidenta vai ārlietu ministra teikto, bet gan citēt Jāni Dombravu (rakstā

³⁰ “Obama pārliecināts, ka “Malaysia Airlines” lidmašīna notriekta no separātistu kontrolētas teritorijas,” *LA.lv*, 17.07.2014, <http://www.la.lv/obama-parliecinats-ka-malaysia-airlines-lidmasina-notriekta-no-separatistu-kontroletas-teritorijas/>.

³¹ Mike Rudin, “Conspiracy Files: Who shot down MH17,” *BBC*, 25.04.2016, <http://www.bbc.com/news/magazine-35706048>.

identificēts kā VL-TB/LNNK parlamentārietis), kurš norāda uz V. Putina personisko atbildību 295 upuru nāvē.³²

Portālā bija atrodamā arī Krievijas popkultūras zvaigžņu nostāja – aktieris un šovu vadītājs Dmitrijs Nagijevs komentēja notikušo traģēdijas rāmējumā. *Vesti.lv* publicēja arī ziņu par to, ka viena no RT žurnālistēm pametusi darbu RT, jo nepiekrita vienpusējai Ukrainas konflikta atspoguļošanai RT ēterā.³³ Savukārt 19. jūlijā *Vesti.lv* publicēja vairāku mediju atstāstījumu par notikumiem. Tika piedāvāta tāda perspektīva, kuras centrā bija viedokļi par to, kā notikums tiek atspoguļots pret Kremli vērstā veidā. Avotos parādījās Ukrainas portāli, arī pasaules izdevumi, taču to saturs tika atstāstīts nevis no pirmavotiem, bet no *Inopressa* atlasītiem materiāliem.³⁴ Pārpublicējot *Inopressa* rakstu, tika nomainīts arī nosaukums. Ja oriģinālraksta nosaukums bija “Malaizijas lainera katastrofa izsaukusi “apvainojumu karu””, tad *Vesti.lv* nomainīja virsrakstu uz: “Boinga katastrofa pārvēršas par karu”.³⁵

20. jūlijā *Vesti.lv* citēja vien trīs rakstus, divus no RT un vienu no *Lenta.ru*. Anti-Amerikas diskursā tiek diskreditēta bijusī ASV Valsts departamenta preses sekretāre Džeina Psaki. Otrs raksts bija par B. Obamu, kurš nesteidzas ar secinājumu izdarīšanu. Trešais raksts bija par cilvēku, kam nomainīja biļeti. Tātad *Vesti.lv* atstāstīja reakciju pasaulē, neiedziļinoties ne pierādījumu vākšanā, ne dažādu versiju cīņā – vien paļaujoties uz RT saturu.

Delfi: ziņu balsu spektra palielināšana

Abas *Delfi* redakcijas nākamajās dienās pievērsa uzmanību MH17 notriekšanai. Ziņu balsu spektrs abu redakciju gadījumā ietvēra gan Ukrainas, gan separātistu, gan Krievijas, gan ASV, gan Eiropas Savienības līderu, gan starptautisko organizāciju viedokļus. Vislielākais rakstu skaits (25 raksti) tika publicēts 18. jūlijā – nākamajā dienā pēc lidmašīnas

³² Aleksandra Sergeeva, “VL-TB/ДННЛ: жертвы крушения самолета – на совести Путина,” *Vesti.lv*, 18.07.2014, <http://vesti.lv/news/vl-tb-dnnl-zhervy-krusheniya-samoleta-na-sovesti-putina>.

³³ Vladimir Buchel'nikov, “Корреспондент Russia Today увольняется из-за сюжета о “Боинге”,” *Vesti.lv*, 18.07.2014, <http://vesti.lv/news/korrespondent-russia-today-v-londone-uvolynyaetsya-iz-za-krusheniya-boinga>.

³⁴ “Катастрофа “Боинга” превращается в войну,” *Vesti.lv*, 19.07.2014, <http://vesti.lv/news/katastrofa-boinga-prevrashaetsya-v-voynu>.

³⁵ “Катастрофа “Боинга” превращается в войну,” *Vesti.lv*, “Катастрофа малайзийского лайнера повлекла за собой “войну обвинений”,” *Inopressa.ru*, 18.07.2014, https://www.inopressa.ru/article/18jul2014/inotheme/malaysia_obzor.html.

notriekšanas. Tika dažādota arī informācijas avotu atlase. *Delfi* oriģinālrakstos tika izmantoti gan Malaizijas, gan Krievijas, gan Rietumu mediji, kā arī Ukrainas laikraksti un Krievijas prokremliskās ziņu aģentūras. Tāpat bija sastopami vietējo ekspertu viedokļi. Krievu valodas redakcijas informācijas avotos bija iespējams novērot lielāku tieksmi izmantot avotus krievu valodā. Taču tika izmantoti arī tādi avoti kā *Dozhd'* vai *Newsru.com*, kas veido alternatīvu dienaskārtību salīdzinājumā ar citiem Krievijas medijiem. Savukārt 19. un 20. jūlija rakstu jau bija mazāk. Un tikai 20. jūlijā *Delfi* parādījās savvērestības rāmējuma versija, atsaucoties uz separātistu līdera stāstu par to, ka lidmašīnā bija ievietoti liķi.³⁶ Atsauce bija uz portālu "*Russkaya vesna*". Papildus tika norādīta arī tehniska informācija par to, cik liķu jau ir atrasts.

Delfi krievu valodas redakcijas vairāk uzmanības pievērsa cilvēkstāstiem, kas versiju apspriešanas gaisotnē ļāva atgriezties emocionālas traģēdijas rāmējumā. Savukārt, pārpublicējot rakstus, tika mainīti nosaukumi. Šis izmaiņas leģitimē "Doņeckas republiku" un tās līderus. Piemēram, *Delfi* virsraksts ir "*Премьер ДНР: самописцы в Донецке, отдадим их только международным экспертам*",³⁷ taču raksta nosaukuma oriģināls bija "*Руководитель ДНР отказывается передавать "черные ящики" "Боинга" в Киев*".^{38, 39} Lai arī *Newsru.com* tekstā parādījās "*Премьер*",⁴⁰ savos oriģinālrakstos *Delfi* rakstīja "*Премьер-министр самопровозглашенной Донецкой народной республики*".⁴¹

Tvnet: virsrakstu maiņa

Tvnet krievu valodas redakcija nākamo trīs dienu laikā attīstīja tehniskā satura rāmējumu, uzsverot dažādas detaļas, tajā skaitā gaisa satiksmi. Šis rāmējums pārsvarā tika kopēts no Krievijas, galvenokārt no

³⁶ "Nemiernieku komandieris: 'Malaysia Airlines' pasažieri bija miruši vairākas dienas pirms avārijas," *LV Delfi*, 20.07.2014, <http://www.Delfi.lv/news/arzemes/nemiernieku-komandieris-malaysia-airlines-pasazieri-bija-mirusi-vairakas-dienas-pirms-avarijas.d?id=44748128>.

³⁷ Tulkojums: DTR (Doņeckas Tautas republikas) premjers: informācijas pašrakstītāji ir Doņeckā, atdosim tos tikai starptautiskiem ekspertiem.

³⁸ Tulkojums: DTR vadītājs atsakās Boinga melnās kastes atdot Kijevei.

³⁹ "Руководитель ДНР отказывается передавать "черные ящики" "Боинга" в Киев," *Newsru.com*, 20.06.2014, <http://www.newsru.com/world/20jul2014/blackboxx.html>.

⁴⁰ Tulkojums: premjerministrs.

⁴¹ "Расследование катастрофы Boeing: на месте крушения обнаружено 196 тел," *Rus Delfi*, 20.07.2014, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/rassledovanie-katastrofy-boeing-na-meste-krusheniya-obnaruzheno-196-tel.d?id=44747750>.

Lenta.ru. Rakstot par separātistiem, tika citēts arī *Reuters*. Otrs populārākais avots bija *Rus.postimees.ee*, no kurienes ir atsauces arī uz Kremļa paziņojumiem. Detalizētāka analīze parāda, ka *Rus.postimees.ee* arī savas ziņas uzdod kā igauņu portāla oriģinālu saturu, lai gan patiesībā saturs ir no Krievijas ziņu aģentūras *Lenta.ru*. Arī Putina fotogrāfijas ir vienas un tās pašas, vien atšķiras avots.⁴² Krievu valodas redakcija proporcionāli lielāku uzmanību pievērša Krievijas pozīcijai. Divi raksti 18. jūlijā sākās, piemēram, ar vārdiem “Putins aicina”⁴³ un “Putins apvaino”⁴⁴. Galvenie runātāji bija arī citas amatpersonas, viņu vārdi un amati, tostarp separātistu vienību hierarhijas pieminēšana, ņemti no portāliem krievu valodā.

LETA vs. Krievijas mediji vai mediji krievu valodā

Analizējot, no kurienes tiek ņemtas ziņas par MH17, kas ir galvenais medijs/avots, kuru tekstu pārpublicē, nemainot vai veicot manipulācijas, Latvijas medijus visprecīzāk var sagrupēt pēc lingvistiskas pazīmes. Ja latviešu valodas portāli visvairāk izmanto aģentūras *LETA* materiālus, tad krievu valodā strādājošie portāli orientējas uz Krievijas portāliem, lai gan vienu centrālo avotu nav iespējams identificēt.

Apkopojot visus atlasītos rakstus par MH17 bojāeju, var secināt, ka latviešu valodā populārākais informācijas avots ir *LETA*. Piemēram, *LA.lv* 13 reizes izmantoja *LETA* ziņas un pa vienai reizei *BNS*, *BBC* un Ārlietu ministrijas paziņojumu. *LV Tvnet* 46 reizes ņēma ziņas no *LETA* un 14 no *BNS*, divus rakstus no *AFP* un pa vienam no *LSM.LV* un *LTV*. Lai gan *Delfi* arī visvairāk izmantoja *LETA* informāciju, arī citu izmantoto avotu spektrs ir diezgan plašs. Ir atsauces gan uz citu Rietumvalstu, gan Krievijas, gan Ukrainas ziņu aģentūrām un medijiem. Savukārt, analizējot portālus krievu valodā, nevar identificēt vienu galveno avotu, taču iezīmējas skaidra Krievijas mediju dominēšana. *Vesti.lv* visvairāk izmanto *RT* (parādās

⁴² “Путин призвал к объективному расследованию авиакатастрофы,” *Rus Tvnet*, 18.07.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/263344-putin_prizval_k_objektivnomu_rassledovaniyu_aviakatastrofi; “Путин призвал к объективному расследованию крушения “Боинга”,” *Lenta.ru*, 18.07.2014, <https://lenta.ru/news/2014/07/18/putin1/>; “Putin prizval k ob”ktivnomu rassledovaniiu aviakatastrofi,” *Postimees*, 18.07.2014, <http://rus.postimees.ee/2860791/putin-prizval-k-obektivnomu-rassledovaniyu-aviakatastrofy>.

⁴³ “Путин призвал к объективному расследованию авиакатастрофы,” *Rus Tvnet*, 18.07.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/263344-putin_prizval_k_objektivnomu_rassledovaniyu_aviakatastrofi.

⁴⁴ “Путин обвинил в крушении Boeing Украину,” *Rus Tvnet*, 18.07.2014, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/263304-putin_obvinil_v_krushenii_boeing_ukrainu.

septiņās publikācijās), seko *Polit.ru* ar četrām publikācijām, *Interfax.ru* un *LifeNews.ru* izmantoti divās publikācijās. Pārējie mediji, ieskaitot *Golos Ameriki* un dažas Ukrainas ziņu platformas, – pa vienai reizei. *Tvnet* krievvalodīgā versija visvairāk izmantoja *Lenta.ru* (14 reizes), kam seko *LETA*, *Rosbalt.lv* un *Rus.postimees.ee* (katram pa četrām atsaucēm) un *Newsru.com* – trīs publikācijas, divas – *Korespondent.net.* un *Rus Delfi*.

Portāli latviešu valodā pārpublicē vienu un to pašu rakstu no ziņu aģentūras *LETA*, atšķiras tikai pārpublicēšanas ātrums. Zemāk parādīts ziņas “Merkele: Par notiekošo Ukrainā atbildīga ir Krievija” ienākšanas ātrums portālos latviešu valodā.

3. tabula. Ziņas pārpublicēšanas ātrums

Medijs	Publicēšanas laiks
<i>LV Tvnet</i>	13:28:00
<i>Diena</i>	13:44:00
<i>LV Delfi</i>	13:54
<i>Nra.lv</i>	14:07:00
<i>Gorod.lv</i>	16:15:00
<i>LA.lv</i>	Nav precizēts

Jāpiemin arī, ka tikai *Delfi* portāli abās valodās un latviešu valodas *Tvnet* organizēja tiešsaistes (kas izskatās kā viena raksta atjaunošana). *Vesti.lv* auditorijai tika piedāvāta notikuma izlase (apakštēmas un varoņi), kas pielīdzināma Krievijas Pirmā kanāla informācijas saturam⁴⁵, tas notika galvenokārt, pateicoties *RT* izmantošanai. Tas detalizētāk tiek apskatīts šī raksta sadaļā par alternatīvajām versijām. Kaut arī vairākos rakstos tika nosaukti V. Putins un P. Porošenko, viņu citāti vai atsauce uz viņu izteikumiem neparādījās bieži (4. tabula).

Visvairāk atsauču uz anonīmiem avotiem, kas bieži tiek izmantoti savvērestības rāmējuma veidošanā, bija *Vesti.lv*. Šī rāmējuma izmantošana bija saistīta ar anti-Krievijas, anti-Ukrainas vai arī anti-Rietumu diskursu. Tāpat arī *Vesti.lv*, lai veicinātu notikuma emocionālo atainojumu, izmantoja slavenību citātus, kā arī ievietoja vairākus cilvēkstāstus, kas saistīti ar traģēdijas rāmējumu un ir ņemti no Krievijas medijiem.

⁴⁵ Pamatojoties uz *StratCom* analīzi: NATO Stratcom COE. *Redefining Euro-Atlantic values and Russia's strategic communication in the Euro-Atlantic space*, 2016, <http://www.stratcomcoe.org/redefining-euro-atlantic-values-russias-manipulative-techniques>.

4. tabula. Prezidentu balsis

Medijs	V. Putins	P. Porošenko
<i>Vesti.lv</i>	1	2
<i>LA.lv</i>	0	2
<i>Rus Delfi</i>	2	5
<i>LV Delfi</i>	2	1
<i>Rus Tvnet</i>	2	4
<i>LV Tvnet</i>	4	7

Latvijas portālu analīze rāda, ka, piemēram, pirmais raksts, kas parādījās *Vesti.lv*, ir ziņa no Ukrainas portāla *Korespondent.net*. Un pašā rakstā ir atsauce uz Ukrainas *Interfax*. Galvenais minētais avots ir “anonīms avots aviācijas speciālistu vidū”. Raksts tika publicēts plkst. 18.38, bija pagājušas aptuveni tikai 26 minūtes kopš oriģinālraksta publicēšanas, un tas satur tekstu, kas plaši tika atspoguļots un vizualizēts Krievijas medijos. Paralēli notika arī “Ukrainas vainas” leģitimācija. *Vesti.lv* pārpublicēja *RT* rakstu ar atsauci uz kādu vācu laikrakstu (*Der Freitag*), kur rakstīts, ka vācu laikrakstu vairākums ir uzsācis īstenot propagandas mērķus, lai sabojātu attiecības ar Krieviju. Izanalizējot visas tās *RT* publikācijas, kas nonākušas *Vesti.lv*, ir iespējams identificēt alternatīvo versiju ieplūšanas ātrumu – 17. jūlijā: kara speciālisti apgalvo, ka notriekt lidmašīnu, kas lidoja 10 700 metru augstumā, varēja tikai no spēcīga zenītraķešu kompleksa kā “Buk” vai “S-300”, kas neatrodas DTR kaujinieku bruņojumā. 16. jūlijā Ukrainas bruņotie spēki pārdislocēja “Buku” divizionu uz Doņeckas apgabalu; 19. jūlijā: Krievijas pusei bija savas versijas. Tika sniegtas liecības par to, ka tuvumā atradusies kaujas lidmašīna, kas, kā tika pieļauts, arī veica šāvienu. Viens no Krievijas ekspertiem paziņoja, ka lidmašīnu notrieca ukraiņu raķešu komplekss “Buk”. Izdevums pieļāva, ka noteiktu lomu varēja nospēlēt ukraiņu karavīru pieredzes trūkums vai arī viņi “Boingu” sajauc ar Krievijas izlūklidmašīnu. Internetā ir atrodama arī versija, ka raķetes mērķis varēja būt V. Putina lidmašīna, ar kuru viņš atgriezās no brauciena uz Dienvidameriku: “borta numur viens”, un Malaizijas lidmašīnas maršruti krustojās, citē rakstu *InoTV*. “Tāpat, atsaucoties uz vietējo iedzīvotāju ziņām, paralēli pasažieru lidmašīnai lidoja nezināma lidmašīna”.

Vesti.lv arī nepublicē intervijas vai aprakstus. Ārzemju preses publikāciju aprakstu piedāvā jau pēc iepriekš sagatavotas atlases no *Inosmi.ru*,

proti, nenonākot līdz pirmavotam. Par *RT* korespondentes lēmumu aiziet no *RT* un vainot šo politisko līniju, *Vesti.lv* raksta, atsaucoties uz resursu *Russkaya planeta*.⁴⁶

Secinājumi

Šī gadījuma analīze norāda uz iepriekš iezīmēto tendenci – virsrakstu maiņas “žurnālistiku”. *Vesti.lv* ir tā dēvētās “virsrakstu” žurnālistikas absolūts līderis. Proti, runa ir par pieeju, kad raksta saturs tiek kopēts no kāda avota, bet virsraksts tiek mainīts. No *Vesti.lv* šajā ziņā tikai nedaudz atpaliek *Tvnet* krievu valodas redakcija. Līdzīgi gadījumi ir identificēti arī *Rus Delfi*, taču te visvairāk ir atstāti oriģinālraksti. Savukārt portālos latviešu valodā tika identificēti tikai daži gadījumi, kad tika mainīts virsraksts. Neskatoties uz to, ka raksti ir pārpublicēti un pār-rakstīti, *Vesti.lv* piemin ziņas pielāgotāja vārdu un uzvārdu, šādi veicinot uzticēšanos tam, ka tieši *Vesti.lv* žurnālists ir izlaidis ziņu, pārbaudījis, vai raksts atbilst portāla standartiem un ētikas principiem.

Apkopojot visus no portāliem atlasītos rakstus, populārākais avots ir *LETA*. Piemēram, *LA.lv* 13 reizes izmantoja *LETA* ziņas un pa vienai reizei *BNS*, *BBC* un Ārlietu ministrijas mājaslapu. *LV Tvnet* 46 reizes ņēma ziņas no *LETA* un 14 no *BNS*, 2 – no *AFP* un pa vienai no *LSM.LV* un *LTV*. Lai gan arī *Delfi* visvairāk izmantoja *LETA*, arī citu avotu ir daudz. To spektrs ir samērā plašs, parādās gan citu Rietumvalstu, gan Krievijas, gan Ukrainas ziņu aģentūras, kā arī citi mediji.

Savukārt analizētajos krievu valodas portālos nevar identificēt vienu avota līderi, taču ir novērojama Krievijas mediju dominēšana. *Vesti.lv* visvairāk izmanto *RT* (atkārtojas 7 publikācijās), tad *Polit.ru* (4 publikācijas), *Interfax* un *Lifenews* – abi ar divām publikācijām, un pārējie mediji, ieskaitot *Golos Ameriki*, dažas Ukrainas ziņu platformas pa vienai reizei. *Tvnet* visvairāk izmantoja *Lenta.ru* (14), tad *LETA*, *Rosbalt* un *rus.posimees.ee* – no katra 4 publikācijas un *Newsru.com* – 3 publikācijas un divas no *korrespondent.net*.

⁴⁶ *Russkaya planeta* sadaļā “par mums” tiek rakstīts: “Mēs uzskatām, ka “krievu civilizācija” – tā ir krievvalodīgo sabiedrība, kuras pamatā ir nacionālā kultūra un nacionālā pašapziņa, balstoties uz ticību, valstisko sākumu, *nestyazhatelstvo*, savas tēvzemes interešu aizstāvēšana, pašpietiekamību un *sobornost’*.” <http://rusplt.ru/info/about-copy/>.

Rietumu sankcijas pret Krievijas amatpersonām un uzņēmējiem

Mārtiņš Kaprāns

Reaģējot uz Krimas aneksiju, daudzas pasaules valstis 2014. gada martā ieviesa sankcijas pret Krieviju. Sankcijas tika piemērotas pret konkrētām Krievijas amatpersonām un uzņēmumiem, bet to apjoms tika pakāpeniski paplašināts līdz ar nemieru eskalāciju Ukrainas austrumos un Krievijas nepārprotamo atbalstu separātismam Donbasa reģionā. Sankcijas paredzēja gan ceļošanas ierobežojumus, gan uzņēmumu aktīvu iesaldēšanu, gan arī biznesa transakciju aizliegumu (turpmāk tekstā analītiskos nolūkos šīs sankcijas tiek sauktas arī par “Rietumu sankcijām”). 2014. gadā, atbildot Rietumu sankcijām, Krievija ieviesa pārtikas embargo pret ES, ASV, Kanādas, Norvēģijas u. c. valstu pārtikas produktiem, kā arī aizliedza atsevišķiem šo valstu pilsoņiem – pamatā amatpersonām – iebraukt Krievijā. Šis nodaļas galvenais uzdevums ir parādīt, kā Latvijas ziņu portāli ierāmēja Rietumu sankciju režīma pakāpenisku ieviešanu un nostiprināšanu laika posmā no 2014. gada marta līdz 2016. gada decembrim.

Nodaļā analizētie dati tika iegūti no portālu publikācijām, kas aptvēra sankciju ieviešanu septiņos dažādos laika posmos, kad tika pieņemti nozīmīgi lēmumi vai sperti citi politiski svarīgi soļi attiecībā uz sankciju režīma ieviešanu, paplašināšanu vai pagarināšanu:

- 1) 2014. gada 17. martā, dienu pēc Krimas referendumā, ASV, Kanāda un ES valstis ieviesa pirmo sankciju kārtu. 19. martā sankcijas ieviesa arī Austrālija (turpmāk tekstā šī pirmā notikumu grupa ir apzīmēta kā N1);
- 2) 2014. gada 28. aprīlī ASV savā teritorijā aizliedza veikt biznesa transakcijas septiņām Krievijas amatpersonām. Tajā pašā dienā ES paplašināja ceļošanas aizliegumu, attiecinot to uz vēl 15 personām (N2);

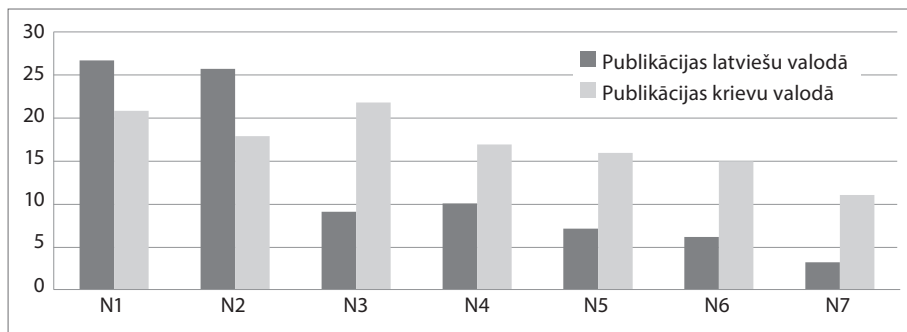
- 3) 2014. gada 17. jūlijā ASV paplašināja biznesa transakciju aizliegumu, attiecinot to uz divām vadošajām Krievijas energokompānijām (*Rosneft* un *Novatek*) un divām bankām (*Gazprombank* un *Vneshekonombank*) (N3);
- 4) 2014. gada 25. jūlijā ES paplašināja sankcijas, attiecinot tās uz vēl piecpadsmit personām un astoņpadsmit kompānijām. 30. jūlijā šis saraksts tika papildināts ar astoņām personām un trijām kompānijām. 31. jūlijā ES ieviesa trešo sankciju kārtu, kas noteica arī embargo ieročiem un ar tiem saistītiem materiāliem (N4);
- 5) 2015. gada 16. februārī ES paplašināja pret Krieviju vērsto sankciju sarakstu, tajā iekļaujot vēl 151 personu un 37 kompānijas. 18. februārī līdzīgu lēmumu pieņēma arī Kanāda, sankciju sarakstā iekļaujot 37 Krievijas pilsoņus un 17 Krievijas kompānijas (N5);
- 6) 2015. gada 21. decembrī ES pagarināja sankcijas pret Krieviju līdz 2016. gada 31. jūlijam (N6);
- 7) 2016. gada 15. decembrī ES lideri vienojās pagarināt sankcijas pret Krieviju līdz 2017. gada 31. janvārim (N7).¹

Šajos laika posmos kopumā ir reģistrētas 208 publikācijas, no kurām lielākā daļa (58%) bijušas krievu valodā. Salīdzinot publikāciju skaitu konkrēta ar sankciju ieviešanu saistīta notikuma ietvaros (N), var ieraudzīt, ka kopš 2014. gada Rietumu sankciju tematika Latvijas interneta portālu dienaskārtībā ir pakāpeniski zaudējusi aktualitāti (1. attēls). To vismaz daļēji var izskaidrot ar žurnālistikas loģiku: notikums, kas atkārtojas, zaudē savu pirmreizējumu, uz kuru savukārt orientējas ziņu mediji. Tiesa, lejupejošā dinamika ir daudz izteiksmīgāka latviešvalodīgajos ziņu portālos – krievvalodīgajos portālos sankciju tēma ir bijusi salīdzinoši noturīgāka. Tāpat kontentanalīzes dati liecina, ka lielākajā daļā portālu Rietumu sankcijas iegūst līdzīgu aktualitāti, izņēmums ir *La.lv*, kas šai tēmai piešķir ievērojami zemāku nozīmīgumu (2. attēls). Uz sankciju aktualitātes kritumu, iespējams, norāda arī *Interneta agresivitātes indekss*, kas ir samazinājies *Delfi* un *Tvnet* komentāros N6 un N7 kontekstā, un sankciju pieminēšana interneta komentāros (3. attēls).²

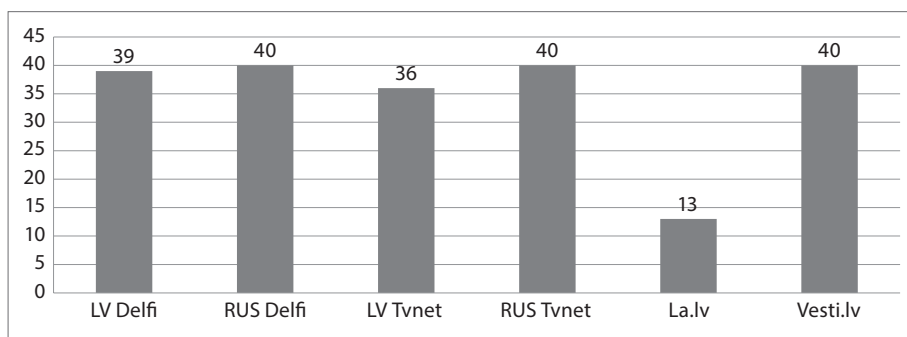
¹ Izlasi veidoja raksti, kas vēstīja par sankciju tematiku un kas bija publicēti vienu dienu pirms centrālā notikuma (N1, N2...), notikuma dienā un divas dienas pēc centrālā notikuma.

² Sk. "Interneta agresivitātes indekss," skatīts 09.11.2017., <http://barometrs.korpuss.lv/>.

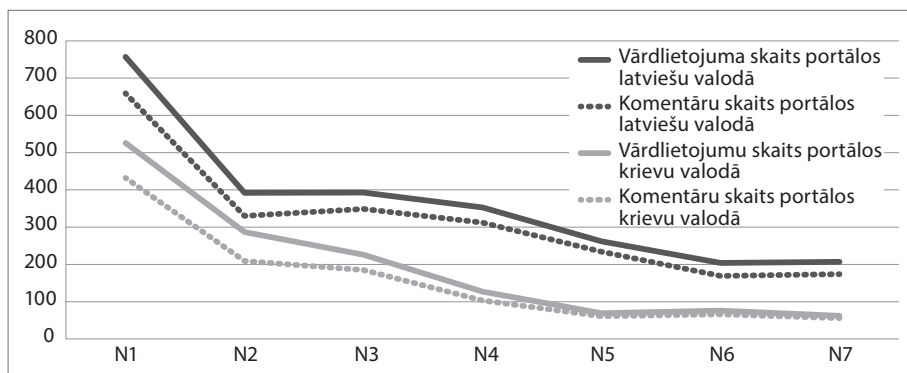
1. attēls. Ar sankciju ieviešanas notikumu saistīto publikāciju skaits



2. attēls. Kopējais publikāciju skaits ziņu portālos



3. attēls. Sankciju pieminēšana interneta komentāros* (avots: Interneta agresivitātes indekss)



*Attēlā ir apkopota informācija par *Delfi*, *Tvnet* un *Apollo* komentāriem. Interpretējot datus, jāņem vērā, ka portāla *Apollo* saturs ir pieejams tikai latviešu valodā.

Iegūtie dati liecina par būtiskām atšķirībām starp informācijas avotiem, kas tiek izmantoti publikācijās latviešu un krievu valodā. Pirmajās dominē ziņu aģentūras *LETA* sagatavotie vēstījumi par sankcijām, kas visbiežāk ir ņemti no Rietumu lielvalstu starptautiskajām ziņu aģentūrām, piemēram, *Agence France-Presse* (AFP) sniegtā informācija ir izmantota 31% *LETA* publikāciju, bet *Deutsche Presse-Agentur* (DPA) informācija – 15% publikāciju. Turklāt aģentūras *LETA* ziņas parasti tiek balstītas uz vienas ārvalstu ziņu aģentūras sagatavoto materiālu, kas konkrētā rakstā sašaurina avotu un perspektīvu daudzveidību. *LV Tvnet* vēstījumos nereti tiek izmantots arī ziņu aģentūras *BNS* saturs, kas nav novērojams *LV Delfi* (1. tabula). Tiesa, vairāk nekā puse *BNS* publikāciju (9) ir balstītas uz AFP kā pirmavota sniegto informāciju, kas nozīmē, ka, neskatoties uz atšķirībām vietējo Latvijas ziņu aģentūru izmantošanā, *LV Tvnet* un *LV Delfi* publikācijas piedāvāja ļoti līdzīgu saturu un no tā izrietošos Rietumu sankciju rāmējumus.

1. tabula. Visbiežāk lietotie informācijas avoti publikācijās par Rietumu sankcijām

	<i>LETA</i>	<i>BNS</i>	<i>Lenta.ru</i>	<i>RIA Novosti</i>	<i>Deutsche Welle</i>	<i>NEWSru</i>	<i>Korrespondent.net</i>	<i>Gazeta.ru</i>	<i>Rus.post-meet.ee</i>	<i>Портал.Рy</i>
<i>LV Delfi</i>	19	1						6		
<i>Rus Delfi</i>	2	1	5		5	8				
<i>LV Tvnet</i>	25	11								
<i>Rus Tvnet</i>	3		13			2	5		9	
<i>LA.lv</i>	8	1								
<i>Vesti.lv</i>	4		1	6	1	2				5

Krievvalodīgo portālu saturu attiecībā uz Rietumu sankcijām raksturo daudz augstāka sekundāro un primāro avotu daudzveidība. Tomēr priekšplānā izvirzās divi informācijas avoti – Krievijas privātā ziņu aģentūra *Lenta.ru* un portāls *News.ru*. Ņemot vērā šo divu mediju organizāciju funkcionēšanu un atšķirīgos skatījumus uz Kremļa politiku, var zināmā mērā apgalvot, ka Latvijas krievvalodīgo ziņu portālu veidotais sankciju diskurss apvieno prokremliskos un Kremlim alternatīvos nara-tīvus. Iegūtie dati liecina (1. tabula), ka *Rus Delfi* un *Rus Tvnet* ir biežāk

izmantojuši citu Rietumvalstu vai citus ārpus Krievijas valsts kontroles esošus krievvalodīgos informācijas avotus (*Deutsche Welle, BBC Russian Service, NEWSru, Rus.postimees.ee*). Turpretī portāls *Vesti.lv* ir vairāk paļāviens uz Krievijas oficiālajiem ziņu avotiem, piemēram, 30% publikāciju kā informācijas avots ir reģistrēts Krievijas valstij piederošs medijs (*RIA Novosti, InoSMI, Ino TV, RT, Vesti.ru*).³ Jāpiebilst, ka Krievijas medijos Rietumu sankciju negatīvā ietekme ir lielā mērā noklusēta, un sankcijas netiek pozicionētas kā problēma, bet sankciju priekšplānā ir izvirzīts konflikts ar Rietumiem. Tiesa, Krievijas neatkarīgajos medijos (*Dozhd TV, Slon, Vedemosti, Novaya Gazeta*) tomēr ir sastopamas refleksijas par sankciju ekonomiskajām sekām, tomēr šie mediji neparādās pārāk bieži starp Latvijas krievvalodīgo ziņu portālu avotiem.⁴

Portālu vēstījumos par sankciju ieviešanu parasti tiek citēti lielvalstu politiķi: Baraks Obama, Vladimirs Putins un Angela Merkele. Šie politiķi gan biežāk parādās ziņās krievu valodā, kurās viņi parasti arī tiek izvērstāk citēti nekā ziņās latviešu valodā. Savukārt publikācijās latviešu valodā biežāk sastopami Latvijas politiķi (Laimdota Straujuma, Edgars Rinkēvičs). Jāatzīmē, ka krievvalodīgajās publikācijās biežāk parādās netiešās runas elementi, kas ļauj pārstāstīt politiķu sacīto, bet vienlaikus arī paver iespējas manipulācijām ar šiem izteikumiem. Piemēram, kad 2014. gada 28. aprīlī ASV savā teritorijā konkrētām Krievijas amatpersonām aizliedza veikt biznesa transakcijas, *Rus Tvnet* un *Vesti.lv* publicēja

³ *InoSMI* ir portāls, kura saturu veido ārvalstu medijos publicēto rakstu tulkojumi. Šis portāls darbojas ziņu aģentūras *RIA Novosti* paspārnē, kas 2014. gadā tika integrēts jaunizveidotajā Krievijas valstij piederošajā ziņu aģentūrā *Rossiya Segodnya*. *Ino TV* arī fokusējas uz ārvalstu mediju satura tulkošanu, tikai šis portāls pamatā tulko vēstījumus, kas pārraidīti ārvalstu TV kanālos. *Ino TV* ir daļa no Krievijas valstij piederošā TV tīkla *RT* (iepriekš pazīstams ar nosaukumu *Russia Today*). Mediju pētnieki ir norādījuši, ka portāli *InoSMI* un *Ino TV* veic ideoloģiski motivētu ārzemju mediju satura atlasī un nereti apzināti neprecīzi tulko šo saturu, kas ļauj vājināt vai pārinterpretēt Krievijas negatīvo reprezentāciju, tostarp Rietumu sankciju kontekstā, kura parādās ārvalstu medijos. Salīdzinājumam sk.: Anneleen Spiessens, Piet Van Poucke, "Translating news discourse on the Crimean crisis: patterns of reframing on the Russian website InoSMI," *The Translator*, 22(3) (2016): 319–339; Rolf Fredheim, "Filtering foreign Media Content: How Russian News Agencies Repurpose Western News Reporting," *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics and Society*, (2015): 1.

⁴ Anastasia Kazun, "Framing Sanctions in the Russian Media: The Rally Effect and Putin's Enduring Popularity," *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, 24(3) (2016): 327–350; Elena Bogdan, *Media framing of the Russian dairy policy after the reciprocal sanctions – a framing analysis of the Russian media 2014–2015*, Master Thesis (Wageningen University, 2016), skatīts 09.11.2017., <http://edepot.wur.nl/381728>.

valstis vienojušās par tālākām sankcijām pret Krieviju,⁷ tiek ilustrēta ar 2014. gada 24. maijā uzņemtu fotogrāfiju, kurā kāds zēns protesta laikā Kijevā met ar olu pa Krievijas prezidenta Vladimira Putina attēlu, turklāt Putins ir padarīts vizuāli līdzīgs Nacionālsociālistiskās Vācijas līderim Ādolfam Hitleram.⁸ Krievvalodīgo publikāciju vizuālajā materiālā biežāk tiek izmantoti attēli ar eiro banknotēm vai monētām, kas nostiprina asociatīvo saikni starp sankcijām pret Krieviju un finansiālajām sekām, kā arī uzsver ES lomu sankciju režīma ieviešanā. Lai gan asociatīvie vizuālie materiāli ir vairāk raksturīgi krievvalodīgajām vietnēm, iegūtie dati neļauj apgalvot, ka kāds no portāliem ir īpaši tendēts izmantot vizuālos līdzekļus, lai emocionāli paspīlgtinātu publikācijas par Rietumu sankcijām.

2. tabula. Portālu vēstījumos citēto personu (“balsu”) izcelsmes valsts

	Latvija	Krievija	Cita
<i>LV Delfi</i>	8	12	37
<i>Rus Delfi</i>	7	16	35
<i>LV Tvnet</i>	14	9	29
<i>Rus Tvnet</i>	3	19	35
<i>LA.lv</i>	3	5	9
<i>Vesti.lv</i>	13	18	18

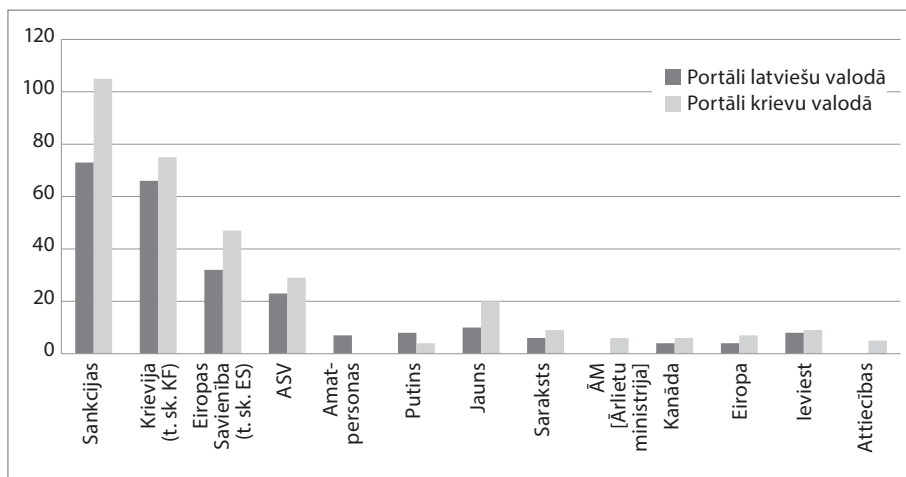
Publikāciju virsraksti nereti ierāmē publikāciju vai rada *praiminga* efektu. Kontentanalīzes dati ļauj secināt, ka starp portālu virsrakstiem latviešu un krievu valodā nav vērojamas būtiski atšķirīgas Rietumu sankciju ierāmēšanas prakses (5. attēls). Var runāt par paralēlu vārdu krājumu, kuru vismaz virsrakstos izmanto dažādie portāli. Nozīmīgākas atšķirības ir konstatējamas Krievijas asociēšanā ar sankcijām. Proti, latviešu portālu virsrakstos vārdi “sankcijas” un “Krievija” kopā parādās daudz biežāk nekā krievvalodīgajos portālos. Padziļinātāka datu analīze atklāj, ka latviešu portālos 77% no virsrakstiem, kuros izmantots sankciju jēdziens, ir minēta arī Krievija. Savukārt krievvalodīgo portālu

⁷ “ES Krievijai liegs Eiropā tirgoties ar vērtspapīriem; paplašinās ‘melno sarakstu,’” *Delfi*, 24.07.2014, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/es-krievijai-liegs-eiropa-tirgoties-ar-vertspapiriem-paplasinas-melno-sarakstu.d?id=44766974>.

⁸ Sk. “Photos of the week,” skatīts 09.11.2017., <https://www.cbsnews.com/pictures/photos-of-the-week-05-30-2014/5/>.

virsrakstos šis īpatsvars ir ievērojami zemāks – 55%. Tādējādi krievvalodīgie portāli, īpaši *Vesti.lv*, publikāciju virsrakstos ir vairāk tendēti neminēt Krievijas vārdu saistībā ar Rietumu sankcijām.

5. attēls. Publikāciju virsrakstos visbiežāk lietotie vārdi*



*Attēlā ir apkopoti rezultāti par 20 publikāciju virsrakstos visbiežāk lietotajiem vārdiem. Šie vārdi ir reģistrēti visos locījumos. Interpretējot šos datus, jāņem vērā, ka latviešu valodā reģistrētajos virsrakstos kopējais vārdu skaits ir 406 vārdi, bet krievu valodā – 971 vārds.

Iegūtie dati liecina, ka 42% no pārpublicētajiem rakstiem ir mainīti oriģinālie virsraksti. Krievvalodīgajos portālos šis izmaiņas ir reģistrētas biežāk nekā portālos latviešu valodā (attieciņi 45% un 35% gadījumu). Šādai virsrakstu *pārrāmēšanai* ir divi (dažkārt savstarpēji papildinoši) mērķi: padarīt virsrakstu stilistiski noslīpētāku un uzmanību piesaistošāku vai arī uzsvērt noteiktu ideoloģisku vēstījumu, kas neparādās vai nav skaidri izlasāms oriģinālajā virsrakstā. Iegūto datu kontekstā ir vērts pakavēties pie gadījumiem, kas kalpo pēdējam mērķim, ļaujot saasināt vai noklusēt kādas politiski jutīgas interpretācijas attiecībā uz Rietumu sankcijām.

Rietumu sankciju naratīvos ir skaidri identificējams sankciju subjekts (Rietumi, ASV, ES u. c.) un objekts (Krievija, Kremlis, konkrētas amatpersonas vai kompānijas). Manipulācijas ar oriģinālo virsrakstu visai bieži ir orientētas tieši uz šim subjekta-objekta attiecībām (3. tabula). Ziņu portāli dažkārt mēdz pārrāmēt oriģinālo virsrakstu, saglabājot virsrakstā oriģinālo izteikumu, bet noklusējot izteikuma avotu.

Šāda tehnika ļauj medijos pārorientēt indivīda viedokli no subjektīva vēstījuma uz objektīvājošu vēstījumu. Tādējādi rakstiem, kas lielā mērā balstās politiķa vai eksperta izteikumus, ar virsraksta palīdzību tiek izveidots faktualitātes oreols. Koriģētajos virsrakstos dažkārt ir veikta arī pretēja darbība – tiek pievienots vai precizēts izteikuma avots, tā uzsverot Latvijā kopumā vai konkrētajā mērķauditorijā ideoloģiski atpazīstamas personas, piemēram, Artis Pabriks, Dmitrijs Medvedevs.

3. tabula. Oriģinālo virsrakstu pārrāmēšana pārpublicētajos materiālos

Oriģinālais virsraksts	Portāla virsraksts	Pārrāmēšanas tehnika
Vācijas ministrs: ES pirmdien atbildēs uz Krievijas rīcību Ukrainā (LETA)	ES pirmdien atbildēs uz Krievijas rīcību Ukrainā (Tvnet)	Atribūcijas noklusēšana
Uzņēmējs: pārsteidzīgi Latvijas politiķu paziņojumi par ES sankcijām pret Krieviju var novest līdz nullei ražotāju centienus (Предприниматель: поспешные заявления латвийских политиков о санкциях ЕС против России могут свести на нет усилия производителей (LETA))	Latvijas politiķi kaitē biznesam ar savām runām par sankcijām pret Krieviju (Delfi) (Латвийские политики вредят бизнесу разговорами о санкциях против России (Delfi))	Atribūcijas noklusēšana Rīcības saasināšana
Deputāti: Latvija cietīs no sankcijām pret Krieviju, bet cik lielā mērā – pagaidām nav skaidrs (Депутаты: Латвия пострадает от санкций против России, но насколько – пока непонятно (Delfi))	Latvija cietīs no sankcijām, bet nav skaidrs, kādā mērogā (Vesti.lv) (Латвия пострадает от санкций, но не ясен масштаб (Vesti.lv))	Atribūcijas noklusēšana
Obama: sankcijas parādīs Krievijai, ka tai jāizbeidz provokācijas Ukrainā (BNS)	Obama: Jaunas sankcijas būs vēstījums Krievijai (Tvnet)	Vispārināšana Cēlonības noklusēšana
Saistībā ar notikumiem Ukrainā Lietuva apsver iespēju noteikt arī savas sankcijas Krievijas pilsoņiem (LETA)	Lietuva apsver iespēju noteikt arī savas sankcijas Krievijas pilsoņiem (Delfi)	Cēlonības noklusēšana

Turpinājums no iepriekšējās lappuses

Originālais virsraksts	Portāla virsraksts	Pārrāmēšanas tehnika
ES ieviesis sankcijas <i>pret vainīgajām</i> situācijas destabilizēšanā Ukrainā <i>KF</i> kompānijām (<i>Polit.ru</i>) (ЕС вводит санкции <i>против виновных</i> в дестабилизации ситуации на Украине компаний <i>РФ</i> (<i>Polit.ru</i>))	ES ievieš jaunas sankcijas (<i>Vesti.lv</i>) ЕС вводит новые санкции (<i>Vesti.lv</i>)	Cēloņu un objekta noklusēšana
Eiropa iebilda pret ASV sankcijām (Европа выступила против санкций США (<i>Dni.ru</i>))	Eiropas <i>business</i> iebilda pret ASV sankcijām (Европейский <i>бизнес</i> выступил против санкций США (<i>Rus Tvnet</i>))	Subjekta sašaurināšana
Eiropas <i>business</i> ir pret ASV sankcijām attiecībā uz Krieviju (<i>Gazeta.ru</i>) (Европейский <i>бизнес</i> против санкций США в отношении России (<i>Gazeta.ru</i>))	<i>Saistīts ar Krieviju</i> Eiropas <i>business nosoda</i> ASV sankcijas (<i>Завязанный на Россию европейский бизнес осуждает</i> санкции США (<i>Rus Delfi</i>))	Subjekta pasivizēšana un aktivizēšana
Hodorkovskis: <i>Rietumu sankcijas pret KF</i> nebūs efektīvas vēl 5 gadus (Ходорковский: <i>санкции Запада против РФ</i> не будут эффективны еще 5 лет (<i>RIA Novosti</i>))	Hodorkovskis: sankcijas nebūs efektīvas vēl 5 gadus 5 (Ходорковский: санкции не будут эффективны еще лет 5 (<i>Vesti.lv</i>))	Subjekta un objekta noklusēšana
Kanāda paziņoja par jaunām sankcijām <i>pret Krievijas kompānijām</i> (Канада объявила о новых санкциях <i>против российских компаний</i> (<i>InoTV/RT</i>))	Kanāda paziņoja par jaunām sankcijām (Канада объявила о новых санкциях (<i>Vesti.lv</i>))	Objekta noklusēšana
ES publicē jaunu sarakstu ar Ukrainas krīzes dēļ sankcijām pakļautajām personām un organizācijām (<i>LETA</i>)	ES sankcijas Ukrainas dēļ vērš pret <i>Putina 'čekas' kolēģiem un separātistu organizācijām</i> (<i>Delfi</i>)	Objekta pār-kategorizēšana

Turpinājums nākamajā lappusē

Turpinājums no iepriekšējās lappuses

Originālais virsraksts	Portāla virsraksts	Pārrāmēšanas tehnika
Finanšu ministrija: vienlaicīgi ar sankcijām pret Krieviju ES jāpieņem lēmums par kompensācijām (Минфин: одновременно с санкциями против России ЕС должен принять решение о компенсациях (LETA))	Finanšu ministrija pieprasa kompensāciju par ES sankcijām (Минфин <i>требует</i> компенсацию за санкции ЕС (Vesti.lv))	Seku uzsvēršana
Situācija Ukrainā un iespējamās ES sankcijas pret Krieviju negatīvi ietekmēs tūrisma nozari Latvijā (Ситуация на Украине и возможные санкции ЕС против России негативно повлияют на туристическую отрасль Латвии (LETA))	No ES sankcijām <i>ciētis</i> tūrisms Latvijā (От санкций ЕС <i>пострадает</i> латвийский туризм (Vesti.lv))	Seku izcelšana
ES lideri vienojās par sankciju pret Krieviju pagarināšanu (Лидеры ЕС договорились о продлении санкций против России (LETA))	ES <i>turpina spiedienu</i> uz Krieviju (ЕС <i>продолжает давить</i> Россию (Vesti.lv))	Rīcības eskalēšana

Ziņu portāli virsrakstos mēdz manipulēt ar darbības subjektu vai objektu. Piemēram, subjekts vai objekts atšķirībā no oriģinālā virsraksta tiek paplašināts, sašaurināts vai noklusēts. Tas ļauj aizklāt konfrontāciju starp Rietumvalstīm un Krieviju, kas ir pamatā Rietumu sankcijām, vai arī palīdz personificēt sankciju objektu (tiek izcelta konkrēta persona vai kompānija, pret kuru tiek vērstas sankcijas), tādējādi piešķirot Rietumu sankcijām konkrētāku seju. Cita portālos izmantota virsrakstu pārrāmēšanas tehnika ir sankciju cēloņu noklusēšana, proti, izmainītajā virsrakstā tiek noklusēts vai vājināts pamatojums, kāpēc pret Krieviju tiek piemērotas sankcijas. Šāda prakse vienlaikus palīdz normalizēt sankcijas un veicina priekšstatu par sankcijām kā iracionālu un nemotivētu darbību. Sankciju subjekta vai objekta noklusēšanu (Rietumvalstis vs. Krievija) un sankciju cēloņu noklusēšanu visbiežāk var pamanīt *Vesti.lv* pārpublicētajos materiālos. Salīdzinājumā ar citiem portāliem *Vesti.lv* ir raksturīgāk pārrāmētajos virsrakstos eskalēt sankciju ieviešanu

(ES, ASV, Rietumu) ricību, kā arī saasināt uzmanību uz negatīvajām ekonomiskajām sekām, kuras Rietumvalstu sankcijas rada Latvijai.

Rietumu sankcijas un Krievijas pretsankcijas nav radījušas Latvijas ekonomikai graujošas sekas, un tautsaimniecības rādītāji pēc Krievijas ieviestā pārtikas embargo joprojām liecina par samērā strauju izaugsmi.⁹ Rietumu sankciju negatīvā ietekme uz Latvijas ekonomiku nav redzamākā tēma analizētajās Latvijas portālu publikācijās, un uz to arī netieši norāda dati par publikāciju virsrakstos visbiežāk lietotajiem vārdiem. Taču Latvijas sabiedriskā doma pārsvarā ir negatīvi noskaņota pret ES sankciju pagarināšanu. Saskaņā ar 2017. gada pavasarī SKDS veikto aptauju lielākā daļa respondentu (59%) uzskatīja, ka nebūtu pareizi, ja ES pagarinātu sankcijas pret Krieviju, un tikai katrs piektais (22%) ir atbalstījis sankciju pagarināšanu. Turklāt Latvijas sabiedrībā ļoti izteikts ir uzskats, ka ES ieviestās sankcijas pret Krieviju nodara lielus zaudējumus Latvijas ekonomikai. Noraidošs viedoklis pret ES sankciju pagarināšanu gan ar daudz lielāku varbūtību ir sastopams krievvalodīgajā sabiedrības segmentā (87%), turpretī latviešu vidū konsenss ir krietni vājāks un valda lielāka sašķeltība: sankciju pagarināšanu atbalsta 34%, bet neatbalsta – 40%.¹⁰

No vienas puses, aptaujas dati parāda, ka Rietumu sankciju režīma ieviešanas atainojums publiskajā telpā ir drīzāk palīdzējis ievērojamā sabiedrības daļā radīt un/vai nostiprināt noraidošu attieksmi pret sankcijām. Taču šī attieksme visdrīzāk sakņojas kopīgos medītētos priekšstatos, nevis individuālajā pieredzē, jo pretējā gadījumā nāktos secināt, ka krievvalodīgie individuālā līmenī ir daudz vairāk cietuši no abpusējām sankcijām nekā latvieši. No otras puses, var apgalvot, ka šādi aptaujas rezultāti izgaismo vēsturiski iesakņotu un tādējādi jau pirms Rietumu sankciju ieviešanas pastāvējušu sankciju sociālo reprezentāciju, kas piedāvā argumentus un naratīvus, kuri deleģitimizē Rietumu sankcijas.

⁹ *Makroekonomisko norišu pārskats* (Rīga: Latvijas Banka, 2017), skatīts 09.11.2017., https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/makroekonomiskasnorises/MNP_2017_junijs_lv.pdf; Dace Pelēce, “Krievijas ēna preču eksportā pamazām sarūk,” *Makroekonomika.lv*, 09.11.2016, skatīts 09.11.2017., <https://www.makroekonomika.lv/krievijas-ena-precu-eksporta-pamazam-saruk>; sk. arī *Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību* (Rīga: Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2016), skatīts 09.11.2017., https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/2016_jun.pdf.

¹⁰ “Sankcijas un NATO Latvijas iedzīvotāju vērtējumā,” *SKDS*, skatīts 09.11.2017., <http://mamikins.lv/skds-aptauja-sankcijas-un-nato-latvijas-iedzivotaju-vertejuma/>.

Šī deleģitimizējošā reprezentācija Latvijas sabiedrībā acīmredzot ir spējusi uzrunāt lielāku sabiedrības daļu nekā sankcijas leģitimizējošā reprezentācija. Pamanāmā disonanse, kas novērojama starp lielāko portālu – *Delfi* un *Tvnet* – sankciju ierāmēšanas praksēm un Latvijas sabiedrisko domu, mudina raudzīties pēc citiem informācijas avotiem, kas spēj daudz vairāk aktivizēt Rietumu sankcijas deleģitimizējošu reprezentāciju. Proti, runa ir par Krievijas valsts TV kanāliem (*Pervij kanal*, *RTR*, *NTV*), kas kalpo par primāro informācijas avotu ievērojamai Latvijas sabiedrības daļai. Turklāt aptaujas dati ļauj secināt, ka vecākajās kohortās (35+) medijiem ir lielāks potenciāls aktivizēt deleģitimizējošo reprezentāciju un bailes no ES sankciju negatīvās ietekmes uz Latvijas ekonomiku; tieši šīs vecumgrupas Latvijā arī pamatā veido Kremļa kontrolēto TV kanālu auditoriju.

Rezumējot – Rietumu sankciju tēma iegūst aizvien mazāku uzmanību Latvijas ziņu portālu un to lietotāju vidū. Tas zināmā mērā ir saistīts ar neizbēgamo šīs tēmas pārtapšanu par publiskās telpas rutīnu, kuras ziņu vērtība krītas, nevis pieaug. To ir arī veicinājusi Krievijas pretsankciju nelielā ietekme uz Latvijas tautsaimniecības izaugsmi, kas nav pastiprinājusi individuālās pieredzes lomu sankciju diskursa noenkurošanā un aktualitātes uzturēšanā. Taču sankciju normalizēšanu sekmē arī ziņu portālu nevēlēšanās lokalizēt ES un ASV lēmumus nostiprināt sankciju režīmu. Iegūtie dati liecina, ka Rietumu sankcijas ziņu portālu diskursā lielākoties parādās kā ārējs process, kurā Latvijas līdzatbildība ir visnotaļ nosacīta. Vienlaikus sankciju diskursa rutinizēšana nenozīmē, ka izzūd ideoloģiski atšķirīgie šīs tēmas rāmējumi – iegūtie dati ļauj secināt, ka krievvalodīgajās vietnēs biežāk tiek noklusēti Rietumu sankciju motīvi, bet mājieni par sankciju negatīvo ietekmi uz Latvijas ekonomiku ir daudz izteiksmīgāki.

“Agresīvā Krievija”, “Krievija-glābēja” un citas Sīrijā karojošās Krievijas

Solvita Denisa-Liepniece

Vārdu savienojumi “Putina Sīrijas plāns” vai “Putina diplomātijas uzvara”¹ pasaules medijos parādījās 2013. gadā septembrī. Krievijas prezidents paziņoja par gatavību iesaistīties Sīrijas konfliktā. Iesaistīties, lai atturētu ASV un prezidentu Baraku Obamu no spēka pielietošanas pret Sīrijas prezidenta Bašara al Asada militārajiem spēkiem un lai nepieļautu atkārtotu ķīmisko ieroču izmantošanu. Uz to brīdi pašā Sīrijā jau divarpus gadus bija turpinājusies prezidenta un pārmaiņas gribošo spēku cīņa.

2013. gada septembrī 59% Krievijas iedzīvotāju iestājās pret militāro operāciju Sīrijā, liecināja *Levada Centra* dati.² 39% aptaujāto atzīmēja, ka Sīrija notiek pilsoņu karš; 38% norādīja, ka tur notiek likumīgas valdības cīņa pret teroristiem, kurus atbalsta Rietumi; 7% norādīja, ka asiņainās cīņas iemesls ir B. Asada vēlme izrēķināties ar tiem, kas ir pret viņu; un 17% nevarēja izvēlēties kādu no piedāvātajiem variantiem. Tad pagāja vēl divi gadi, kuru laikā tika skaļi aizvadītas Ziemas olimpiskās spēles Sočos, kas Kremlim bija nozīmīgs iekšpolitisks notikums (no patriotisma viļņa līdz korupcijas vilnim). Notika arī Maidana revolūcija Ukrainā, un “zaļie cilvēciņi” īstenoja operāciju Krimā, ko šodienas Krievijā dēvē par “Krimas atgriešanos mājās”, bet ko daudzas valstis un starptautiskās organizācijas sauc par Krimas nelegālu aneksiju. 2015. septembrī Sīrija atkal nokļuva Krievijas un pasaules mediju centrā – Krievijas lidmašīnas devās palīdzēt B. Asada režīmam.

¹ Emily Benamer, “Syria conflict: Why is Russia’s president Vladimir Putin supporting Bashar al-Assad’s regime?,” *ABC News*, 06.09.2013, <http://www.abc.net.au/news/2013-09-06/why-is-russia-supporting-assad3f/4937028>.

² “Россияне о ситуации в Сирии,” *Levada Centr*, 01.10.2013, <http://www.levada.ru/2013/10/01/rossiyane-o-situatsii-v-sirii/>.

Krievija iesaistījās militārās operācijās, bet Krievijas televīzijas kanālos konflikts Ukrainā vairs nebija galvenais ziņu temats, to nomainīja skati no Sīrijas.³

Krievijas mediji strādāja, lai auditorijai piedāvātu savu Sīrijas operācijas redzējumu.⁴ Citās valstīs īpaša uzmanība tika pievērsta mediju saturam, ko piedāvāja Krievija, izmantojot savus vietējos kanālus. Piemēram, ziņojumā par Lielbritānijas un Krievijas attiecībām parādās īpaši *RT* un *Sputnik* skaidrojumi par Sīrijas konflikta atspoguļošanu.⁵ Proti, Krievija cīnās pret terorismu un aicina pasaules valstis darīt to kopīgiem spēkiem. Paralēli militārajai darbībai Krievijas varai tuvi mediji strādāja, lai pamatotu Krievijas karavīru klātbūtni Sīrijas konfliktā. 2015. gada oktobra vidū jau 46% Krievijas iedzīvotāju atbalstīja militāru intervenci, kaut arī pašas operācijas sākumā tādu bija vien 18%.⁶

Krievijas iesaistišanās šajā militārajā operācijā ir pirmais notikums, kas tika izvēlēts, lai analizētu Latvijas medijus šī pētījuma ietvaros. Krievijas iesaistišanās militārajā operācijā ir apskatāma Latvijas portālos, īpašu uzmanību veltot vizuālajam rāmējumam.

Pēc diviem mēnešiem, 2015. gada 24. novembrī *Turcijas armijas lidmašīna notrieca Krievijas SU-24 lidmašīnu*. Tas ir otrs izvēlētais notikums, lai sniegtu priekšstatu par Latvijas mediju redakciju darbu. Lidmašīnas notriekšana izraisīja strauju Turcijas un Krievijas attiecību saasināšanos, ko pastiprināja abu pušu informatīva kampaņa.⁷ Tieši

³ Anna Bolshevskaya, "Russia's Syria Propaganda," *Policy analysis*, The Washington Institute, 11.11.2015, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russias-syria-propaganda>.

⁴ Philipp Casula, "Russia between Diplomacy and Military Intervention: The Syrian Conflict through Russian Eyes revisited," *Russian analytical digest No. 175*, November 2015, <https://www.files.ethz.ch/isn/194956/RussianAnalyticalDigest175.pdf>; Maksymilian Czuperski, Faysal Itani, Ben Nimmo, Eliot Higgins, Emma Beals, *Breaking Aleppo*, 2017, <http://www.publications.atlanticcouncil.org/breakingaleppo/wp-content/uploads/2017/02/BreakingAleppo.pdf>.

⁵ "Sputnik Statement submitted to the Select Committee 28/11/2016. Written evidence from Sputnik UK (RUS0041)," *UK Parliament*, 28.11.2016, <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/foreign-affairs-committee/the-uks-relations-with-russia/written/44462.html>.

⁶ "Странный способ заводить друзей," *Levada Centr*, 12.10.2015, <http://www.levada.ru/2015/10/12/strannyj-sposob-zavodit-druzej/>.

⁷ Kareem Shaheen, Shaun Walker, Julian Borger, David Smith, "Putin condemns Turkey after Russian warplane downed near Syria border," *The Guardian*, 24.11.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/turkey-shoots-down-jet-near-border-with-syria>.

šajā laika posmā palielinājās to Krievijas iedzīvotāju skaits, kas saistīja Krievijas aktivitātes ar cīņu pret terorismu.⁸ Viens no vadošajiem nara-tīviem Krievijas medijos bija tas, ka Turcija tirgo naftu teroristiem un ir ieinteresēta ierobežot Krievijas atbalstu B. Asadam, kas cīnās pret tā dēvēto Islāma valsti. Pēc *WCIOM* datiem, 55% Krievijas iedzīvotāju aviācijas uzbrukumus vērtēja pozitīvi un vairāk kā pozitīvi. Bija palielinājies arī operācijas atbalstītāju skaits – 66% atbalstīja V. Putina lēmumu sākt operāciju.⁹

Pēc dažiem mēnešiem tika ziņots par Palmīras ieņemšanu/atbrīvošanu (2016. gada 13. marts un 5. maijs). Krievijas mediji to atzīmēja ar vērienīga koncerta translāciju no senā amfiteātra pašā Palmīras sirdī. Tajā piedalījās arī V. Putina tuvs draugs čellists Sergejs Roldugins. Pēc tam vēl viena pilsēta tika iezīmēta Krievijas mediju kartē Sīrijas kontekstā – Alepo. Kamēr vēl turpinājās "cīņa par Alepo", Turcijā tika *nogalināts Krievijas vēstnieks Andrejs Karlovs* (2016. gada 19. decembrī). Šis ir nākamais notikums, kura *ierāmēšana* Latvijas portālos ir apskatīta detalizēti. Vairākos Krievijas medijos šis notikums netika saistīts ar Krievijas darbību Sīrijā, arī slepkavas vēstījums netika uzsvērts.

Alepo atbrīvošanai un atbrīvotājiem (2016. gada 23. decembris), kā to dēvēja Krievijas mediji, arī gatavoja koncertu, taču tas nenotika. Lidmašīna, kura veda *Aleksandrova vārdā nosaukto dziesmu un deju ansambli*, kā arī vairāku televīzijas kanālu žurnālistus, kas gatavojās šo notikumu atainot medijos, *25. decembrī* agri no rīta pie Sočiem iekrita Melnajā jūrā. Šis notikums arī ir iekļauts mediju analizē. Pētot šo gadījumu, lielākā uzmanība tika pievērsta ziņu *balsīm*, kas parādījās publikācijās. Šajā pētījumā nav iekļauts zīmīgs notikums 2017. gadā par iespējamu ķīmisko ieroču lietošanu un ASV reakciju – uzlidojumi bez ANO Drošības padomes rezolūcijas *2017. gada aprīlī*.

⁸ "Участие России в сирийском конфликте," *Levada Centr*, 15.11.2016, <http://www.levada.ru/2016/02/15/uchastie-rossii-v-sirijskom-konflikte-2/>.

⁹ "Наши в Сирии: первый опрос," *Press Vipusk 2949, V(TS)IOM*, <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115423>.

1. tabula. Rakstu skaits

Pagrieziena punkts	Rakstu skaits						Kopā
	<i>LV Delfi</i>	<i>Rus Delfi</i>	<i>LV Tvnet</i>	<i>Rus Tvnet</i>	<i>LA.lv</i>	<i>Vesti.lv</i>	
Krievijas aviotriecieni	20	21	26	18	10	13	108
SU-24 notriekšana	18	42	28	47	11	25	171
Palmīras operācija (Krievijas karaspēka izvešana no Sirijas)	6	6	8	4	3	4	31
Palmīras koncerts	1	2	0	0	1	1	5
ANO/Alepo (situācija Alepo pilsētā)	1	4	2	4	0	3	14
Krievijas vēstnieka nogalināšana	5	9	8	9	4	19	54
Aleksandrova ansambļa katastrofa (Tu-154 katastrofa)	6	23	6	24	7	46	112
	57	107	78	106	36	111	495

Pirmie Krievijas uzlidojumi Sīrijā un cīņa par naratīviem: starp Krievijas “cīņu pret terorismu” un Krievijas “agresiju Sīrijā”

Krievijas operācijas Sīrijā risināja gan ārpolitiskus, gan iekšpolitiskus V. Putina uzdevumus. Tā uzskata vairāki eksperti, kas pētījuši šīs valsts publisko diskursu.¹⁰ Cīņa pret terorismu bija Krievijas vadošais naratīvs, kas tika iekļauts gan politiķu runās, gan Kremli atbalstošo mediju stāstos. Savukārt ASV un Rietumi šī naratīva ietvaros tika veidoti kā antidemokrātiski spēki, jo ir vērsti pret likumīgi pie varas esošo B. Asada režīmu.¹¹ Tādējādi Rietumi tika parādīti kā terorismu atbalstoši spēki. Vēstījuma centrā nokļuva demokrātiskās vērtības un t. s. krāsaino revolūciju radītās destabilizācijas sekas, kuru iniciators ir Rietumi, kas atbalsta nemierniekus (B. Asada pretiniekus).

¹⁰ Genevieve Casagrande, Kathleen Weinberger, *Putin real Syria Agenda*, Report, Institute for the Study of War, March 2017, <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Putin%27s%20Real%20Syria%20Agenda.pdf>.

¹¹ Czuperski et al., *Distract Deceive Destroy: Putin at War in Syria*.

Līdztekus operācija Sīrijā palīdzēja Krievijas varai plašākā militārā kontekstā demonstrēt savas militārās spējas, jaunus ieročus, jauno tehnoloģiju izmantošanu un, kā teica Putins 2015. gada beigās, tie esot "labākie vingrinājumi, kurus vien var iedomāties".¹² Tiesa, ne viss šajos "vingrinājumos" bija pozitīvs Krievijai. Notika arī neparedzēti gadījumi, kas nospēlēja tieši pretēju lomu, piemēram, Ziemeļu flotes pārdislocēšana pie Sīrijas krastiem.¹³ Dūmi, kas pacēlās no aviācijas bāzes kuģa *Admiral Kuznetsov*, izraisīja ne vien oficiālas, bet arī interneta lietotāju reakcijas. Joku vilni varēja novērot arī Krievijas iedzīvotāju starpā.¹⁴ Vēlāk tika aktualizēta arī problēma, ka konflikts Sīrijā izmantots, lai iznīcinātu veco municiju. Taču 2015. gada 30. septembrī tas viss vēl bija priekšā. Oficiālā versija bija sekojoša – Sīrijas prezidents B. Asads uzrakstīja Krievijas prezidentam Putinam vēstuli.¹⁵ Vēstulē bija teikts, ka B. Asads lūdz palīdzēt ar gaisa spēkiem pretteroristiskās iniciatīvas ietvaros. Krievijas Federālā padome vienbalsīgi ļāva izmantot Krievijas karaspēku ārpus Krievijas Federācijas teritorijas.

Karš un rutīna: pārpublicēšana, pārdēvēšana, pārvizualizēšana

Redakcijas, kas strādā latviešu valodā, savā darbā vairāk paļaujas uz vietējo ziņu aģentūru darbu (*LETA*, *BNS*), nevis veido savus pētījumus un oriģinālrakstus. Avotu analīze parāda, ka arī krievu valodā rakstošajos portālos nonāk tie paši aktori vai citāti, kas latviešu valodā, kopējot saturu un balstoties uz vienu un to pašu pārpublicēšanas avotu vai vairākiem Krievijas vai starptautiskiem avotiem. Savukārt materiālu pārkopēšana no dažiem Krievijas avotiem tieši krievu valodas portālu telpā ienes īpašu specifisku valodu, lai iezīmētu konflikta puses un notikumus. Piemēram, Latvijas portālos var atrast *Roskomnadzor* prasību pieminēt Krievijas medijos to, ka t. s. Islāma valsts ir teroristiskā organizācija, kas aizliegta Krievijā.

¹² "Владимир Путин об операции ВКС в Сирии: Лучшего учения трудно себе представить," *RT*, 17.12.2015, <https://russian.rt.com/article/137290>.

¹³ "Единственный российский авианосец вошел в Ла-Манш по пути в Сирию," *Russkaia sluzhba BBC*, 21.10.2016, <http://www.bbc.com/russian/news-37730678>.

¹⁴ "Дым от авианосца "Адмирал Кузнецов" сравнили с извержением Эйяфьядла-йёкюдля," *Lenta.ru*, 23.10.2016, <https://lenta.ru/news/2016/10/23/kuznetsdim/>.

¹⁵ "Канцелярия президента Сирии: Асад попросил у РФ военную помощь для борьбы с террористами," *Mezhdunarodnaia panorāma*, 30.09.2016, <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2304214>.

Taču Sirijas tēmas attīstības, tostarp Krievijas militārā spēka iejaušanās, atainošana neļauj unificēt “krievu” un “latviešu” (turpmāk tekstā šie abi apzīmējumi tiek lietoti bez pēdiņām un kalpo tikai analītiskiem nolūkiem) valodas portālu darbību. Tomēr ir iespējams norādīt uz redakciju darbu dažādību un līdzību, nebalstoties vien uz redakcijas darba valodu. Kopīgas lietas, kā, piemēram, oriģinālrakstu skaits, vieno portāla abu valodu versijās strādājošās redakcijas. Tāpat var pamanīt kopīgas pazīmes *LA.lv* un *Vesti.lv* darbā.

Krievijas militārās operācijas sākums ir apskatīts katrā portālā, vienas redakcijas ietvaros (*DELFI*, *Tvnet*) salīdzinot materiālus par šo notikumu latviešu un krievu valodā. Datu analizē īpaša uzmanība ir pievērsta galvenajiem avotiem, balsim, kas parādās rakstos, virsrakstu nomaiņai (piemēram, vai, kopējot rakstu, netika pārkopēti arī vērtējumi un īpaši apzīmējumi, kas veicinātu īpašu teksta dekonstruēšanas ceļu un vai iedarbojas redakcijas vārtu sargāšanas filtri), kā arī vizualizācijas.

Tvnet

Tvnet abu redakciju dienaskārtībā ziņas par Krievijas lēmumu uzsākt operāciju parādījās tikpat ātri, cik citās starptautiskās, t. sk. Krievijas, aģentūrās. Taču avoti, kas piedāvāja vienādas ziņu *balsis* – galvenokārt valsts pirmās amatpersonas un ierēdņus, – bija dažādi. Latviešu redakcija pamatā izmantoja *LETA* un *BNS* ziņu aģentūru materiālus.¹⁶ Savukārt ziņu aģentūru materiālos ir atsauces uz daudziem avotiem: *Syrian Observer*, *TASS*, *Interfax* un *CNN*. Visbiežāk sastopamās balsis ir ar Krievijas valdību saistīti runātāji (valsts prezidents, deputāti, Ārlietu ministrijas pārstāvji, Aizsardzības ministrijas pārstāvji u. c.).¹⁷

Savukārt *Tvnet* krievu valodas redakcija no 18 rakstiem, kas atlasīti par šo tēmu attiecīgajā laika posmā, pārsvarā izmantoja krievvalodīgos avotus no Krievijas un Ukrainas, visvairāk no *Korrespondent.net* un *Rosbalt*. Tiek pieminēti arī *CNN* un *Reuters*, taču tie ir citēti, atsaucoties uz krievu valodas resursiem, piemēram, *Newsru.com* vai *Korrespondent.net*.

¹⁶ Vienas ziņas atjaunošana (*tiešsaistes/live*) netiek analizēta.

¹⁷ Runājot par visiem rakstiem, kas tika atlasīti Sirijas gadījuma analīzei, *Tvnet* latviešu valodas redakcijas portālā 25 reizes (rakstos) parādījās V. Putina vārdi, četras reizes V. Putina viedokli puda Sergejs Ivanovs, Prezidenta administrācijas vadītājs, un vēl trīs reizes – V. Putina preses sekretārs D. Peskovs, astoņas reizes – ārlietu ministrs Sergejs Lavrovs. Bija arī ASV prezidents Baraks Obama un citi, taču Asada vārdus atstājīja citi runātāji.

Stāsts par cīņu pret terorismu tiek bagātināts ar īpašiem subnaratīviem (Turcijas tirdzniecības attiecības ar kontrabandistiem, naftas pārstrāde), kas veido antiterorisma rāmējumu.¹⁸ Tas, ka notiek cīņa pret terorismu, tiek leģitimēts arī virsrakstos.¹⁹

Tiesa, antiterorisma rāmējums tika konstruēts arī latviešu redakcijas rakstos bez konkurējoša naratīva pieminēšanas.²⁰ Taču tajā dienā parādījās arī cits vēstījums: "Krievijas dalība kaujas darbībā pret džihādistu grupējumu "Islāma valsts" aprobežosies ar atbalstu Sīrijas valdības spēkiem no gaisa, kā arī ar pieredzes apmaiņu Sīrijai piegādāto bruņojuma sistēmu izmantojumā, aģentūrai *Interfax* teica anonīms avots, kas pārzina situāciju."²¹ Pretēji šim antiterorisma naratīvam, ko konstruēja Krievijas medijos un Krievijas amatpersonas, bija novērojams arī notikumu lokalizācijas mēģinājums. Piemēram, *Tvnet* publicēja Saeimas deputāta Ojāra Kalniņa viedokli: "Krievijas puse varētu tikai saasināt konfliktu, un tā vietā Krievijai ir iespēja sadarboties ar Eiropas valstīm un citām iesaistītajām pusēm jau pašlaik īstenotajā cīņā pret ISIS."²² Šis naratīvs tika pastiprināts ar citātiem no sociālajiem tīkliem.²³

Krievijas sagatavoto stāstu atkārtoja Eiropas Parlamenta deputāts Andrejs Mamikins. Viņš arī norādīja, ka "tā dēvētā "Islāma valsts" jeb "Daesh" ir drauds visai cilvēcei, Krievijai, kā arī Rietumiem, tādēļ tā ir jāiznīcina ar visiem iespējamajiem spēkiem. Jebkurš ieguldījums "Islāma valsts" sakaušanā ir apsveicams. Esmu pārliecināts – Putinam ir tik labs piedāvājums, ka Rietumi nespēs no tā atteikties".²⁴

¹⁸ "Россия вступила в войну против ИГИЛ в Сирии: нанесен первый авиаудар," *Rus Tvnet*, 30.09.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/304311-rossija_vstupila_v_voynu_protiv_igil_v_sirii_nanjesjen_pjerviy_aviaudar.

¹⁹ Turpat.

²⁰ "Mamikins atzinīgi vērtē Putina redzējumu situācijas atrisināšanai Sīrijā," *LV Tvnet*, 30.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/578107-mamikins_atzinigi_vert_putina_redzejumu_situacijas_atrisinasanai_sirija.

²¹ "Anonīms avots: Krievija Sīrijā piedalīsies tikai operācijās no gaisa," *LV Tvnet*, 30.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/578034-anonims_avots_krievija_sirija_piedaliesies_tikai_operacijas_no_gaisa.

²² "Deputāts Kalniņš: Krievijas lēmums par karaspēka izmantošanu Sīrijā varētu tikai saasināt konfliktu," *LV Tvnet*, 30.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/578070-deputats_kalnins_krievijas_lemums_par_karaspeka_izmantosanu_sirija_varetu_tikai_saasinat_konfliktu.

²³ "Krievija veikusi pirmo gaisa triecienu Sīrijā," *LV Tvnet*, 30.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/578079-krievija_veikusi_pirmo_gaisa_triecienu_sirija.

²⁴ "Mamikins atzinīgi vērtē Putina redzējumu situācijas atrisināšanai Sīrijā," *LV Tvnet*, 30.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/578107-mamikins_atzinigi_vert_putina_redzejumu_situacijas_atrisinasanai_sirija.

Ja redakcija latviešu valodā pievērsa uzmanību Latvijas reakcijai uz notikumiem Sīrijā, publicējot Latvijas deputātu un citu amatpersonu viedokļus, tad krievu *Tvnet* redakcija publicēja tikai vienu šāda veida rakstu.²⁵ Savukārt ASV un Krievijas amatpersonu sadalījums ir 6 (ASV) pret 18 (Krievijas), Sīrijas konflikta puses tika pieminētas tikai dažas reizes. Daudz detalizētāk izskatās arī Sīrijas dalībnieku apraksts. Piemēram, rakstā “*Армия ислама объявила войну России*”²⁶ tiek piedāvāts padziļināts apraksts, kur ir iespējams izlasīt par “*просаудовские исламисты*”²⁷ un citiem dalībniekiem, šis raksts tika pārpublicēts no *Korrespondent.net*. Tāpat sastopami pārpublicējumi, kur ir citēts kāds ārzemju avots, taču, pārbaudot avotu, teksts ir mainīts: oriģinālā, *The New York Times* netika citēts V. Putins,²⁸ un paša raksta sākumā ir citēts kāds Sīrijas iedzīvotājs, kurš saka: “Tas ir noziedzīgais Krievijas režīms.”²⁹ Dažos rakstos pārpublicēšanas rezultātā tika atstātas arī prasības, ko uzstādījis Krievijas saturu kontrolējošais *Roskomnadzor*, lai pie ISIS figurētu norāde, ka organizācija ir aizliegta KF.³⁰ Minētā *Rus Tvnet* raksta (“*Военных России вновь заподозрили в ударах по позициям, не относящимся к ИГ*”)³¹ atsauce bija uz *WSJ (Wall Street Journal)*. Savukārt *Korrespondent.net* raksts, uz kuru atsaucās *Tvnet* krievu redakcija, nebija oriģināls *Korrespondent.net* darbs. Ziņu meklētāji parādīja vēl vairākus rakstus, un ir iespējams atrast arī agrākas šī raksta versijas. Šāds gadījums nav izņēmums. *Rus Tvnet* lasītājiem piedāvāja arī Krievijas Aizsardzības ministrijas sagatavotus video par operāciju, ko vēlāk izmantoja pētnieki, lai pierādītu, ka ar šo video notika maldināšana.³² Sīrijas konflikta pušu portretēšanai tika izmantoti gan grupējumi, kas atrodas opozīcijā pret Asada režīmu,

²⁵ “Латвия призывает Россию воздержаться от действий, которые могут увеличить напряженность в Сирии,” *Rus Tvnet*, 01.10.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/politika/304444-latvija_prizivajet_rossiju_vozdjerzhatsja_ot_djeystviy_kotorije_mogut_uvjelichit_naprjazhennost_v_sirii.

²⁶ Tulkojums: Islāma armija pieteica karu Krievijai.

²⁷ Tulkojums: Pro-saūda islāmisti.

²⁸ Anna Barnard, “Syrian Rebels Say Russia Is Targeting Them Rather Than ISIS,” *The New York Times*, 30.09.2015, <https://www.nytimes.com/2015/10/01/world/middle-east/syrian-rebels-say-russia-targets-them-rather-than-isis.html?ref=world&r=1>.

²⁹ Turpat.

³⁰ “Военных России вновь заподозрили в ударах по позициям, не относящимся к ИГ,” *Rus Tvnet*, 03.10.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/304575-vo-jennih_rossii_vnov_zapodozrili_v_udarah_po_pozicijam_nje_otnosjaschimsja_k_ig.

³¹ Tulkojums: Krievijas militārpersonas atkal tiek turētas aizdomās par uzbrukumiem pozīcijām, kas neatbilst IS.

³² Czuperski et al., *Distract Deceive Destroy: Putin at War in Syria*.

gan mērenie režīma pretinieki. Līdzīgi termini tika lietoti arī latviešu redakcijas rakstos: opozīcijas grupējumi, islāmisti, mērenie nemiernieki.

Latviešu redakcijas (*Delfi*, *Tvnet*, *LA.lv*) jau 30. septembrī nopublicēja rakstu par civiliedzīvotāju bojāeju, kas bija konkurējošais naratīvs pretteroristiskajiem Krievijas armijas panākumiem. 1. oktobrī šis naratīvs parādījās vairākās publikācijās, piemēram, rakstā, kas tapa uz *BNS/AFP* piedāvātās informācijas bāzes, tika norādīts mirušo civiliedzīvotāju skaits.³³ Naratīva par civiliedzīvotājiem galvenās balsis ir ASV amatpersonas vai arī vienību grupējuma dalībnieki, kas cīnās pret Asada režīmu, piemēram, tika citēts kāda mikroblogu vietnē *Twitter* rakstītais: "Krievijas cūku aliance ir sākusi operācijas [...], iznīcinot mošeju Džisraļsughurā."³⁴ Savukārt *Tvnet* krievu redakcijas saturā parādās Krievijas amatpersonu reakcija uz apvainojumiem/apgalvojumiem par civiliedzīvotāju bojāeju.³⁵ Taču, neskatoties uz to, ka rakstos tika pieteiktas vairākas puses, sastopami arī gadījumi, kad Krievijas pozīcijai dota priekšrocība. Piemēram, rakstā "*Пентагон: Россия бомбит не ИГ в Сирии*"³⁶ ASV pozīcija ir pieminēta tikai ievadā un pirmajā rindkopā (bez identificētām balsīm), taču teksta turpinājumā seko Krievijas redzējums un ārlietu ministra Sergeja Lavrova izteikumi.³⁷ Šis raksts arī ir pārpublicēts no *Korrespondent.net*, kas atsaucas uz ziņu aģentūrām *Reuters* un *Interfax*.³⁸

Civiliedzīvotāju bojāejas naratīvs latviešu redakcijas publikācijās ir pastiprināts arī ar ilustrācijām. Pievienotās fotogrāfijas ir gan neitrālākas, gan tādas, kurās parādīts, kā cilvēki civilā apgērbā nes kādu, kas nevar paiet, un fonā redzama sagrauta pilsēta. Zīmīgi, ka pie šīm fotogrāfijām ir norāde "ilustratīvs" materiāls.³⁹ Vairums šo fotogrāfiju

³³ "Krievija veikusi triecienu pret islāmistu grupējumu, kas cīnās pret "Islāma valsti", *LV Tvnet*, 01.10.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/578243-krievija_veikusi_triecienu_pret_islamistu_grupejumu_kas_cinas_pret_islama_valsti.

³⁴ Turpat.

³⁵ "Путин прокомментировал данные о мирных жертвах в Сирии," *Rus Tvnet*, 01.10.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/304426-putin_prokommjentiroval_dannije_o_mirnih_zhertvah_v_sirii.

³⁶ Tulkojums: Krievija nebombardē IS Sīrijā.

³⁷ "Пентагон: Россия бомбит не ИГ в Сирии," *Rus Tvnet*, 02.10.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/304474-pjentagon_rossija_bombit_nje_ig_v_sirii.

³⁸ "Пентагон: Россия бомбит не ИГ в Сирии," *Korrespondent.net*, 02.10.2015, <http://korrespondent.net/world/3570932-pentahon-rossyia-bombyt-ne-yh-v-syryu>.

³⁹ "NVO: Krievijas uzlidojumos Sīrijā nogalināti 12 "Islāma valsts" kaujinieki", *LV Tvnet*, 02.10.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/578398-nvo_krievijas_uzlidojumos_sirija_nogalinati_12_islama_valsts_kaujiniiki.

ir ņemtas no *Reuters ScanPix*. Turpretī krievu redakcijas izmantotajā vizualizācijā biežāk parādījās video⁴⁰ vai jauktas vizualizācijas. Tās avoti bija gan *Reuters*, gan *AP*, gan *RIA Novosti*. Visbiežāk krievu redakcijas publikācijas tika ilustrētas, izmantojot militāro rāmējumu. Arī V. Putina portrets bija ar militāro ekipējumu vai ar aizmugurē stāvošu karavīru (attiecība: 8 pret 6). Taču latviešu versijā vairāk bija politiķu portreti neitrālā fonā. Latviešu versijā vairāk nekā krievu *Tvnet* parādās ar sabrukumu un upuriem saistītas bildes, kurām bieži ir ilustratīvs raksturs.

Delfi

Salīdzinājumā ar citiem portāliem, kas iekļauti pētījumā, *Delfi* visvairāk veidoja oriģinālrakstus un vismazāk paļāvās uz kādu noteiktu ziņu avotu. Kaut gan *LETA* un *BNS* arī parādījās izmantoto avotu sarakstā, biežāk ir izmantoti starptautiskie, t. sk. Ukrainas un Krievijas, mediji, uz kuru saturu tiek balstīti oriģinālraksti. Atšķirībā no Rus *Tvnet* redakcijas *Rus Delfi* pārpublicē ziņas krievu valodā arī no tādiem medijiem kā *BBC* un *Deutsche Welle*. Piemēram, par Krievijas Federālas padomes balsojumu, kas arī bija Sīrijas operācijas leģitīmais sākums, *Delfi* atsauca uz *BBC*. Kopumā no visiem analizētajiem portāliem *Delfi* ir lielāka informācijas avotu dažādība un skaits. Taču jāatzīmē, ka preses apskatus *Delfi* iegūst jau no pārtulkotiem avotiem, nevis no oriģināliem rakstiem.

Ir jāpiebilst, ka *Rus Delfi* neizmantoja Krievijas pieņemto precizējumu par ISIS⁴¹, kaut arī šis formulējums pastāvēja citā veidā. Redakcijas filtri darbojās gan avotu, gan tekstu līmenī, sabalansējot naratīvus un pieliekot klāt notikuma kontekstu. *LV Delfi* oriģinālrakstos atsaucās nevis uz pirmavotu, bet ziņoja par to, atsaucoties uz avotu, kurā pašā atstāstīts kāda cita medija saturs. Piemēram, kāds raksts tapis, pamatojoties uz *Ukraine Today*, bet tika stāstīts par franču kanālā rādītiem kadriem.⁴² Toties rakstā ir gan atsauces uz kanālu, gan piedāvātas reakcijas uz video no sociālajiem tīkliem. Raksta beigās tika ieskicēts konteksts, kas veido līdzsvarotu informāciju un nepieļāva kāda konkrēta stāsta dominēšanu,

⁴⁰ Piemēram sk. ““Армия ислама” объявила войну России,” *Rus Tvnet*, 01.10.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/304424-armija_islama_objavila_voynu_rossii.

⁴¹ “Исламское государство” – террористическая группировка, запрещённая в ряде стран, в том числе и в России.

⁴² “Pirmo reizi nofilmēts Krievijas militārais ekipējums Sīrijā,” *LV Delfi*, 30.09.2015, <http://www.Delfi.lv/news/arzemes/pirmo-reizi-nofilmets-krievijas-militarais-ekipejums-sirija.d?id=46529069>.

bet informēja par konkurējošiem naratīviem. Šāds konteksts tika ieskicēts arī citos oriģinālrakstos.

Attiecībā uz *Rus Delfi* pārpublicētajiem materiāliem bija arī gadījumi, kad tika izklāstīts viens šaurs aspekts, piemēram, raksts, kurās parādās Krievijas premjera Dmitrija Medvedeva vērtējums par notikumiem, kur viņš norāda, ka operācija pret terorismu Sirijā aizstāv Krievijas tautu.⁴³ Fokusēts naratīvs bija arī oriģinālraksts par Čečenijas prezidentu Ramzanu Kadirovu.⁴⁴ Taču tas nenozīmē, ka naratīvs par to, ka Krievijas operācija netiek vērsta pret teroristiem, neparādījās. Ir raksti, kur tas bija galvenais temats.⁴⁵

30. septembrī parādījās ziņa par to, ka Krievijas uzlidojumu dēļ gāja bojā civiliedzīvotāji.⁴⁶ Taču video, ko *LV Delfi* piedāvāja saviem skatītājiem, nav vairs pieejams. Apraksti, kas ir pie jau neeksistējoša video, liecina, ka video materiālā tika parādīta ievainoto evakuācija. Šis raksts ar video tika nopublicēts 21.30, un jau pēc minūtes tika ievietots vēl viens video stāsts, bet šoreiz par videomateriālu, ko medijiem sagatavoja Krievijas Aizsardzības ministrija, lai pierādītu, ka uzlidojumi bija precīzi mērķēti.⁴⁷ Arī šajā oriģinālrakstā tika izklāstīta gan Krievijas pozīcija par cīņu pret terorismu, gan ASV puses komentāri par to, ka cīņa pret terorismu nav Krievijas mērķis.

Oriģinālraksti parāda, ka portāla abu valodu redakcijas savā dienaskārtībā paplašināja notikumu, stāstot par Francijas prezidenta reakciju, piešķirot notikumam Eiropas dimensiju, nevis aprobežojoties ar ASV un Krievijas attiecību iztirzāšanu.⁴⁸ Analizētajā laika posmā abu portālu

⁴³ "Медведев назвал основную цель российских войск в Сирии," *Rus Delfi*, 03.10.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/medvedev-nazval-osnovnuyucel-rossijskih-vojsk-v-sirii.d?id=46542745>.

⁴⁴ "Кадыров готов воевать в Сирии, если Путин даст разрешение," *Rus Delfi*, 02.10.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/kadyrov-gotov-voevat-v-sirii-esli-putin-dast-razreshenie.d?id=46539315>.

⁴⁵ "Белый дом: Москва действует в Сирии без разбора целей," *Rus Delfi*, 01.10.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/belyj-dom-moskva-dejstvuet-v-sirii-bez-razbora-celej.d?id=46537583>.

⁴⁶ "Krievijas uzlidojumi Sirijā: Krievija necenšas iznīcināt IS, uzskata ASV," *LV Delfi*, 30.09.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/krievijas-uzlidojumi-sirija-krievija-necensas-iznicinat-is-uzskata-asv.d?id=46532143>.

⁴⁷ "Krievija publiskojusi Sirijas uzlidojuma video," *LV Delfi*, 30.09.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/krievija-publiskojusi-sirijas-uzlidojuma-video.d?id=46532149>.

⁴⁸ "Olands: visiem uzlidojumiem Sirijā ir jābūt vērstiem pret 'Islāma valsti'," *LV Delfi*, 02.10.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/olands-visiem-uzlidojumiem-sirija-ir-jabut-verstiem-pret-islama-valsti.d?id=46538385>.

publikācijās neparādījās Latvijas *balsis*, kas komentēja šos notikumus un to attīstību. Savukārt *Rus Delfi* lasītājiem piedāvāja oriģinālu interviju ar ekspertu no Izraēlas.⁴⁹ *Rus Delfi* materiālos bija gan NATO, gan Sirijas, gan Francijas viedokļi un amatpersonas, kaut arī galvenās *balsis* bija no Krievijas un ASV. Līdzīga situācija ir *LV Delfi*, tomēr Krievijas *balsis* šajā vietnē parādījās mazāk nekā ASV *balsis*.⁵⁰ Tāpat atšķirās *Delfi* portāla redakciju pieeja publikāciju vizualizēšanai. Gan latviešu, gan krievu redakcijas biežāk nekā citi analizētie portāli izmanto audiovizuālus materiālus. Tās ir gan politiķu runas, gan video no notikuma vietas,⁵¹ gan sižeti. *Delfi* latviešu redakcija publicēja Krievijas lidmašīnu uzlidojumu video, ko bija sagatavojusi Krievijas Aizsardzības ministrija.⁵² Tieši raksti, kas ir tapuši uz videomateriāla pamata (kā ievads), bija viens no oriģinālrakstu parādīšanas iemesliem.

LA.lv

Pētījuma nolūkiem no portāla *LA.lv* tika atlasīti 10 raksti. Tieši pirmajā apskatāmajā dienā iznāca visvairāk rakstu, un pēc tam tēma netika aktualizēta. 30. septembrī visi raksti tika pārpublicēti no ziņu aģentūras *LETA*. Savukārt avotu dažādība un lielāka daudzbalsība parādījās 1. un 2. oktobrī, kad portālā parādījās arī oriģinālraksti. Vienā no rakstiem bija apskatīts Krievijas mediju saturs.⁵³ Raksts ir ilustrēts ar ekrānuņēmumu no *Youtube* vietnes, tekstā pie bildes ir norādīts, ka “Sirijas pilsētas Talbišas iedzīvotāji sēro par bojā gājušajiem Krievijas aviācijas triecienā”. Papildus jau minētajiem naratīviem, kas attiecas uz Krievijas rīcību, mērķiem un interesēm Sirijā, rakstā parādās arī Ukrainas komentārs, ka notikumi Sirijā ir mēģinājums novērst uzmanību no konflikta Ukrainā. Šis raksts ir kompilācija no iepriekšējās dienas *LETA* ziņām.

⁴⁹ Константин Амелюшкин, “Взгляд на ситуацию в Сирии из Израиля: нужна конкретная позиция США,” *Rus Delfi.lt*, 01.10.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/vzglyad-na-situaciyu-v-sirii-iz-izrailya-nuzhna-konkretnaya-poziciya-ssha.d?id=46535641>.

⁵⁰ Reportāža tiešsaistē netika ņemta vērā. Precīzi skaitļi šeit netika iedoti, jo dažos gadījumos ASV personas atstāsta Krievijas valdības viedokļus, kas tīri kvantitatīvi.

⁵¹ “СМИ: Российские ВВС уничтожили пять позиций ИГ, Иран готов к наземной операции,” *Rus Delfi*, 01.10.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/smi-rossijskie-vvs-unichtozhili-pyat-pozicij-ig-iran-gotov-k-nazemnoj-operacii.d?id=46536055>.

⁵² “Krievija publiskojusi Sirijas uzlidojuma video,” *LV Delfi*, 30.09.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/krievija-publiskoju-sirijas-uzlidojuma-video.d?id=46532149>.

⁵³ Valdis Bērziņš, “Kremlis sāk “svēto karu” Sirijā,” *LA.lv*, 01.10.2015, <http://www.la.lv/kremlis-sak-sveto-karu-sirija/>.

Rakstos, ko redakcija bija atlasījusi no *LETA* un *BNS*, ir piedāvāta arī vietējā eksperta Ojāra Skudras vērtējums.

LA.lv publikācijās dominē naratīvs, ka Krievija nekarot pret tā dēvēto Islāma valsti. Šādu secinājumu var izdarīt, veicot gan virsrakstu, gan ziņu balsu analīzi. Arī rakstos izmantotās balsis galvenokārt asociējas ar ASV, Sīriju un Franciju, bet balsis no Krievijas paliek mazākumā. Tāpat vairāk nekā citos portālos *LA.lv* rakstos ir pārstāvēta Sīrijas opozīcija, turklāt opozīcija tiek ne tikai nosaukta, bet arī personificēta.

LA.lv galvenokārt izmantoja asociatīvas bildes, pārņemot tās no *LETA/ AFP*. Tika izmantoti arī ekrānuzņēmumi, piemēram, ar mirušajiem civiliedzīvotājiem.⁵⁴ Portālā lielākoties ir atrodamas asociatīvas bildes, taču netiek precizēts, vai fotogrāfijas ir ilustratīvas vai saistītas ar aktuālajiem notikumiem. Piemēram, 30. septembrī tika publicēts raksts par upuriem un postījumiem,⁵⁵ kuru papildināja fotogrāfija no 2012. gada.⁵⁶ Kādā citā publikācijā *LA.lv*, lai ilustrētu notikumus Sīrijā, tika izmantota fotogrāfija no pasenas ASV Centrālās izlūkošanas pārvaldes speciālās operācijas.^{57, 58}

Vesti.lv

No portāla *Vesti.lv* tika atlasīti 12 raksti un viena tiešsaistes reportāža. Neskatoties uz avotu dažādību, no kuriem *Vesti.lv* portālā tika pārpublicēti raksti, galvenā ziņu aģentūra, kas figurē kontentanalīzē, ir *RIA Novosti*. Būtiskākās izmaiņas, ko *Vesti.lv* žurnālisti veica oriģinālrakstos, bija virsrakstu maiņa un cita žurnālista kā publikācijas autora pievienošana. Pārpublicētajos tekstos ir saglabātas arī *Rospotrebnadzor* prasības attiecībā uz t. s. Islāma valsts pieminēšanu medijos, un arī citi apzīmējumi ir pārnesti no Krievijas informācijas telpas. Daži *Vesti.lv* raksti tiek pārpublicēti saīsinātā versijā. Ziņa *Vesti.lv*, kur kā avots tika norādīts *BBC World News*, daļa teksta bija pārpublicēta no *RT*, kas papildināta

⁵⁴ Valdis Bērziņš, "Kremlis sāk "svēto karu" Sīrijā," *LA.lv*, 01.10.2015, <http://www.la.lv/kremlis-sak-sveto-karu-sirija/>.

⁵⁵ "Sīrijas opozīcija: Krievijas uzlidojumus," *LA.lv*, 30.09.2015, <http://www.la.lv/sirijas-opozicija-krievijas-uzlidojumus-sirija-gajusi-boja-civiliedzivotaji/>.

⁵⁶ Turpat.

⁵⁷ "CIA, Special Ops cooperate to kill extremists in Syria, Iraq," *Alarabiya*, 28.09.2015, <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/09/28/CIA-special-ops-cooperate-to-kill-extremists-in-Syria-Iraq.html>.

⁵⁸ "Krievijas uzlidojumus Sīrijā nogalināti 12 "Islāma valsts" kaujinieki," *LA.lv*, 02.10.2015, <http://www.la.lv/krievijas-uzlidojumus-sirija-nogalinati-12-islama-valsts-kaujinieki/>.

ar oriģināltekstu, kā arī ir pievienots portāla (*Vesti.lv*) logo, kas signalizēja, ka raksta saturs ir pašu veidots.⁵⁹ Tāpat ziņu aģentūras *Bloomberg* raksts tika pārpublicēts no raksta atreferējuma vietnē *Inopressa.ru*, nevis balstoties uz oriģināltekstu angļu valodā.⁶⁰

Visbiežāk *Vesti.lv* publikācijās parādās atsauces uz Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu, otra populārākā balss ir ASV prezidents Baraks Obama. Tāpat samērā bieži parādījās institucionalizēta Sīrijas valdības *balss*, kas parasti netiek personificēta. Turpretī ar Krievijas politiku saistītajām *balsīm* ir gan vārdi, gan zināma loma varas hierarhijā. *Vesti.lv* žurnālisti arī atsaucas uz Turcijas avīzes *Radikal* kolumnistu Fehimu Taštehinu.⁶¹ Rakstā tika kritizēts ASV prezidents, taču sadaļa oriģināl-rakstā, kur tiek izklāstīti Krievijas slepenie plāni, bija izlaista.⁶² Arī citos rakstos tika konstruēts neveiksmīgas ASV politikas tēls.⁶³ Taču Krievijas rīcības pamatojumam tika izmantoti izrauti citāti no ASV ģenerālsekretāra Džona Kerija. Vienā no raksta virsrakstiem bija teikts, ka ASV ir priecīgi par Krieviju ("*radi Rossie*"), taču pašā tekstā "prieks" par iesaistīšanos ir vairāk izklāstīts šaubu un varbūtību valodā.⁶⁴

Civiliedzīvotāju bojāeja tika pieminētā 3. oktobra rakstā, kas vēlīts mediju apskatam par Krievijas operācijas mērķiem.⁶⁵ Pirms tam, atsaucoties uz *Bloomberg*, bija raksts par to, ka, atklāti iesaistoties Sīrijas konfliktā, Krievija varētu tikt apvainota arī kara noziegumos, ko

⁵⁹ Анатолий Тарасов, "В интересах всех стран положить конец войне в Сирии, заявил заместитель генерального секретаря ООН Ян Элиассон в интервью BBC World News," *Vesti.lv*, 30.09.2015, <http://vesti.lv/news/zapad-rad-vstupleniyu-rossii-v-siriiskuyu-igru>.

⁶⁰ "Замгенсека ООН: Сирийский кризис нужно было решить еще три года назад," *Inotv*, 30.09.2015, russian.rt.com/inotv/2015-09-30/Zamgenseka-OON-Sirijskij-krizis-nuzhno; "Грубую работу в Сирии делает задиристый "русский царь"," *Inopressa*, 01.10.2015, https://www.inopressa.ru/article/01Oct2015/inotheme/syria_putin_obzor.html; <https://www.bloomberg.com/view/articles/2015-09-30/russia-risks-being-prosecuted-for-syria-s-war-crimes>.

⁶¹ Екатерина Андреева, "Турки: "позорное фиаско" – эта стратегия Обамы," *Vesti.lv*, 03.10.2015, <http://vesti.lv/news/turki-pozornoe-fiasko-eta-strategiya-obamu>.

⁶² Bolotova Sergei, "Турки назвали "позорным фиаско" стратегию Обамы," *Ridus*, skatīts 11.11.2017., <https://www.ridus.ru/news/199605.html>.

⁶³ Анатолий Тарасов, "Арабский источник: Путин изменил план "игры" в Сирии," *Vesti.lv*, 30.09.2015, <http://vesti.lv/news/smi-putin-izmenil-plan-igry-v-sirii>.

⁶⁴ Анатолий Тарасов, "Запад рад вступлению России в сирийскую игру," *Vesti.lv*, 30.09.2015, <http://vesti.lv/news/zapad-rad-vstupleniyu-rossii-v-siriiskuyu-igru>.

⁶⁵ Екатерина Андреева, "СМИ: РФ бомбит Сирию не там, где надо?," *Vesti.lv*, 03.10.2015, <http://vesti.lv/news/smi-rf-bombit-siryu-ne-tam-gde-nado>.

izdarījis Asada režīms.⁶⁶ *Vesti.lv* npublicēja nevis savu tulkojumu vai sevis izvēlētos raksta fragmentus, bet pārkopēja saīsināto versiju no raksta atreferējuma *Inopressa.ru*.⁶⁷

No vietējiem medijiem *Vesti.lv* pārpublicēja vien *Delfi* interviju ar RTVi žurnālistu, taču vietējie viedokļi rakstos neparādījās.⁶⁸ Turklāt *Vesti.lv*, turpinot Krievijas mediju tradīciju, īpašu uzmanību veltīja bruņojuma aprakstiem, tādējādi parādot Krievijas armijas gatavību.⁶⁹ Piemēram, rakstā, kas pārpublicēts no portāla *Kommersant*, anonīms avots stāstīja par veiksmīgu bruņojuma pārdislocēšanu. Pārsvarā *Vesti.lv* savās publikācijās izmantoja asociatīvas bildes. Piemēram, tas, ka uz Sīriju dosies brīvprātīgie no Krievijas, tika ilustrēts ar tā dēvēto zaļo cilvēciņu fotogrāfijām no Krimas.⁷⁰

Turcijas gaisa spēki notrieca Krievijas lidmašīnu Su-24

Nākamais notikums, kas tika izvēlēts, lai analizētu Sīrijas konflikta atspoguļošanu Latvijas portālos, ir Krievijas iznīcinātāja notriekšana Sīrijas un Turcijas pierobežā. Tas notika 2015. gada 24. novembrī. Turcijas gaisa spēki paziņoja, ka uz kādu laiku Krievijas iznīcinātājs Su-24 ielidoja Turcijas teritorijā. Jau 25. novembrī tā paša iznīcinātāja pilots, kuram izdevās izglābties, it kā sniedza interviju Krievijas medijiem. Krievijas pilots skaidroja, ka ielidošana Turcijas gaisa telpā nevarēja notikt.

Šo notikumu vēlāk nosauca par noteicošo Turcijas un Krievijas attiecībās: "Turcijas un Krievijas draudzība beidzās, kad Turcija notrieca Krievijas iznīcinātāju virs Sīrijas 2015. gada novembrī."⁷¹ Savukārt

⁶⁶ Владимир Бучельников, "Bloomberg: Россию будут судить за военные преступления в Сирии," *Vesti.lv*, 01.10.2015, <http://vesti.lv/news/bloomberg-rossiyu-budut-sudity-za-voennye-prestupleniya-v-sirii/print>.

⁶⁷ Джош Рогин, "Есть риск, что Россию будут судить за военные преступления Сирии," *Inopressa.ru*, 02.10.2015, <https://www.inopressa.ru/pwa/article/01Oct2015/BloombergView/syria2.html>.

⁶⁸ Александра Сергеева, "Ситуация в Сирии: взгляд из Израиля," *Vesti.lv*, 01.10.2015, <http://vesti.lv/news/situaciya-v-sirii-vzglyad-iz-izrailya>.

⁶⁹ Владимир Бучельников, "Какие российские самолеты воюют в Сирии," *Vesti.lv*, 01.10.2015, <http://vesti.lv/news/kakie-rossiiskie-samolety-voyuuyut-v-sirii>.

⁷⁰ Александра Сергеева, "В Сирию отправятся российские добровольцы," *Vesti.lv*, 30.09.2015, <http://vesti.lv/news/v-siryu-otpravlyatsya-rossiiskie-dobrovolycy>.

⁷¹ Asli Aydintasbas, "With Friends like these: Turkey, Russia, and the end of an unlikely alliance," *European Council on Foreign Relations*, June 2016, http://www.ecfr.eu/page/-/WITH_FRIENDS_LIKE_THESE_-_ECFR178.pdf.

Karnegi centra pētnieks Pāvels Šlikovs (*Pavel Shlykov*) rakstīja: “Turcijas notriektā Krievijas lidmašīna sarežģīja stiprās biznesa un politiskās attiecības, kas būvētas starp Ankaru un Maskavu. Divu valstu sadursme par Sīriju nozīmē, ka attiecības paliks sliktākas, pirms tās paliks labākas.”⁷²

Jau notikuma dienā pasaules mediji, ieskaitot *BBC* un *CNN*, ātri izplatīja Turcijas puses versiju par notikušo, bet vadošie Krievijas mediji, piemēram, televīzijas kanāls *Rossiya 24*, vairākas stundas izvairījās no Turcijas vēstījuma paušanas, neprecizējot, kādu iemeslu dēļ lidmašīna tika notriekta, un analizējot vairākas notikušā versijas. Šī Krievijas federālā kanāla militārie korespondenti un eksperti raksturoja lidmašīnas specifiskācības, pētīja kartes, stāstīja par militāro bāzi Sīrijā un par pilotu profesionalitāti. Stāstīja arī kopumā par Krievijas iesaistīšanos Sīrijas konfliktā, attīstot preterorisma naratīvu.

Šo notikumu Latvijas portāli atainoja plaši. Notikuma dienā tika nopublicēti vairāki raksti. Līdztekus abām konflikta pusēm ziņu plūsmu noteica arī neitrālāki starptautiski mediji. Taču Krievijas un Turcijas nostāja pārsvarā tika atstāstīta no Krievijas medijiem.

Vesti.lv

Analīzei paredzētajā laika posmā no *Vesti.lv* tika atlasītas 25 publikācijas, un tas ir gandrīz divreiz mazāk, nekā attiecīgajā periodā nopublicēja *Rus Tynet* (46). Pārpublicējot materiālus, *Vesti.lv* žurnālisti atkal galvenokārt veica izmaiņas virsrakstos (virsrakstu maiņa tika konstatēta 14 reizes) vai arī uzdeva pārpublicēto materiālu par *Vesti.lv* žurnālista sagatavotu materiālu.

Zīmīgi, ka Latvijas amatpersonu komentārus *Vesti.lv* pārpublicēja no *Baltnews.lv*, kas ir ar Kremļa kontrolētu mediju sistēmu saistīta vietne.⁷³ *Baltnews* veidoja arī oriģinālrakstu, izmantojot politiķu ierakstus sociālajos tīklos, izteikumus citos medijos, kā arī paši sazinājās ar Latvijas Ārlietu ministriju (1).⁷⁴ Vienlaikus virsraksti tika mainīti tik un tā (2. tabula).

⁷² Shlykov Pavel, “The End of Russian-Turkish “Golden Age,” *Carnegie Moscow Center*, 25.11.2015, https://istina.msu.ru/media/publications/article/048/e55/11972360/The_End_of_a_Russian-Turkish_Golden_Age.pdf.

⁷³ Inga Sprinģe, Sanita Jemberga, “Sputnik’s Unknown Brother,” *RE:Baltica*, 06.04.2017, <http://en.rebaltica.lv/2017/04/sputniks-unknown-brother/>.

⁷⁴ Семен Дойкин, “Латвия солидарна с Турцией: воздушное пространство НАТО неприкосновенно,” *Baltnews.lv*, 25.11.2015, <http://baltnews.lv/news/20151125/1015012937.html>.

2. tabula. Virsrakstu maiņa *Vesti.lv*

Oriģinālais virsraksts	Nomainītais virsraksts
(1) <i>Латвия солидарна с Турцией: воздушное пространство НАТО неприкосновенно</i> ⁷⁵	<i>Ринкевич: Латвия солидарна с Турцией, РФ нарушила правила</i> ⁷⁶
(2) <i>Ссора Москвы и Анкары на руку террористам</i> ⁷⁷	<i>Турция подыграла ИГ</i> ⁷⁸

Atspoguļojot šo notikumu, *Vesti.lv* pārpublicēja rakstus no *Korrespondent.net*, *Polit.ru*, *Expert.ru*, *Poitonline*, *Dozhd*, *Lifenews* un citiem, ieskaitot *DW* un *Reuters*. Taču, piemēram, Pentagona ziņas tika pārstāstītas no *RIA Novosti*.⁷⁹ Atsevišķi raksti atsaucās uz *RIA Novosti*, bet arī *RIA Novosti* tekstu ir pārņēmuši no *Rossiia Segodnya* paspārnē esošā *InoSMI*.⁸⁰ Kādā rakstā tika citēts portāls *Politnavigators.net*, kas izskatās pēc ziņu lentes, taču daudzas ziņas atbalsta anti-Ukrainas un pro-Krievijas diskursus.

Notikuma galvenā balss *Vesti.lv* rakstos bija V. Putins. Turcijas puse parādījās retāk nekā Krievijas puses pārstāvji. Vairākos rakstos saistībā ar šo notikumu tika aktualizētas NATO un Turcijas attiecības. Taču dažās vietās balss, pārpublicējot rakstus, netika personificētas. Piemēram, viena no *DW* publikācijām, kas ir pasniegta kā komentārs (viedokļu raksts), zaudē autora vārdu un pārtop par "*DW* raksta".⁸¹

Militārais vizuālais rāmējums tikai nedaudz apsteidza politisko līderu un diplomātu portretus (attiecība: 11 pret 10), bet galvenā publikāciju "seja" bija Turcijas prezidents R. Erdogans. Sejas izteiksmes nebija neitrālas – gan R. Erdogana, gan V. Putina mīmika bija vērsta uz negatīvu emociju paušanu. Lai ilustrētu rakstu par vīzām, ir izvēlēta nevis

⁷⁵ Tulkojums: Latvija ir solidāra ar Turciju: NATO gaisa telpa ir neaizskarama.

⁷⁶ Tulkojums: Latvija ir solidāra ar Turciju, Krievijas Federācija pārkāpa noteikumus.

⁷⁷ Tulkojums: Maskavas un Ankaras strīds ir parocīgs teroristiem.

⁷⁸ Tulkojums: Turcija piespēlēja ISIL.

⁷⁹ Александра Сергеева, "Пентагон сделал заявление по поводу сбитого Су-24," *Vesti.lv*, 24.11.2015, <http://vesti.lv/news/pentagon-sdelal-zayavlenie-po-povodu-sbitogo-su-24>.

⁸⁰ "American Thinkers: приняв Турцию, НАТО заключило сделку с дьяволом," *RIA Novosti*, 26.11.2015, <https://ria.ru/world/20151126/1328942519.html>.

⁸¹ Константин Эггерт, "Комментарий: Россия и НАТО на грани разрыва," *DW*, 26.11.2016, <http://www.dw.com/ru>.

neitrāla, bet faktiski pret Turciju vērsta fotogrāfija – plakāts ar Krievijas un Turcijas karogu asinīs.⁸²

Tvnet

Krievijas portāli un aģentūras bija galvenie avoti *RUS Tvnet* publikācijās par Krievijas lidmašīnas notriekšanu. Visvairāk tika izmantots medijs *Lenta.ru* (16), *Newsru.com* un *Korrespondent.net* (6 un 6); viņiem seko *Rosbalt* (4) un *Gazeta.ru* (4), *Dni.ru* (3); *Segodna.ua* (2). Vienu reizi tika izmantots arī *Rus.postimees.ee* (kas savukārt atsaucas uz *Interfax*), *BBC Russian* un *LETA*.⁸³ Savukārt *LV Tvnet* redakcija visbiežāk pārpublicēja Latvijas ziņu aģentūras: 18 rakstus no *LETA*, 5 no *BNS* un pa vienam rakstam no *Guaridan*, *Reuters*, *BBC*.

Neskatoties uz to, ka notikums ir saistīts ar Krieviju un rakstos parādās Krievijas avoti, portālos latviešu valodā netika izmantoti pirmavoti. Žurnālisti uzticējās lielākajām Latvijas ziņu aģentūrām. Kontentanalīze parāda, ka arī rakstu nosaukumi netika mainīti. Taču no kopējā rakstu skaita tikai četrus var dēvēt par oriģinālrakstiem, divi ir citu mediju atstāstījumi, viens ir balstīts uz *Youtube* video, un viens raksts ir intervija ar Māri Cepurīti.⁸⁴ Viņš, ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs un Eiropas Parlamenta deputāts Artis Pabriks bija vienīgās Latvijas balsis šī notikuma kontekstā, bet galvenās balsis bija Krievijas un Turcijas amatpersonas.

Gan *Rus Tvnet*, gan citi pētītie portāli dažos pārpublicētajos rakstos mainīja virsrakstus. Zemāk piedāvāts ieskats par *rus Tvnet*, kā šī nomaiņa veikta (3. tabula).

Gadījumos (1) un (2) virsrakstos parādījās Krievija un tika veidots krīzes rāmējums (krīze vs. notikums), un (2) tika izvēlēts cits citāts, kas zīmē hipotētisko nākotni – karu ar Krieviju (militārais rāmējums). Savukārt (3) izmaiņas ir minimālas. Dažādi vēstījumi parādās virsrakstos (4), no “uz konflikta risinājumu” vērsta virsraksta (oriģinālais raksts) uz “apsprieda” *Rus Tvnet* versijā.

⁸² Екатерина Андреева, “Россия введет санкции против Турции,” *Vesti.lv*, 26.11.2015, <http://vesti.lv/news/rossiya-vvedet-sankcii-protiv-turcii>.

⁸³ Tiešsaistes reportāža netika analizēta.

⁸⁴ Santa Kvaste, “Kā Krievija atriebsies Turcijai par iznīcinātāja notriekšanu?,” *LV Tvnet*, 26.11.2015, <http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/585540-ka-krievija-atrieb-sies-turcijai-par-iznicinataja-notriekšanu>.

3. tabula. Virsrakstu maiņa *Tvnet*

Oriģinālais virsraksts	Nomainītais virsraksts
(1) В НАТО подтвердили турецкую версию развития событий с Су-24 ⁸⁵	В кризисе с Россией НАТО поддержало Турцию ⁸⁶
(2) Турецкие соцсети: только этого нам не хватало ⁸⁷	Турецкие соцсети: "Началась война с Россией? Я, пожалуй, побегу" ⁸⁸
(3) СМИ: Сирийский спецназ спас пилота Су-24 ⁸⁹	СМИ узнали о спасении пилота сбитого Су-24 ⁹⁰
(4) Обама и Эрдоган признали недопустимость атак на российские самолеты ⁹¹	Обама и Путин обсудили атаку на российский Су-24 ⁹²

Pētot, uz kādiem avotiem balstās *Rus Tvnet* izmantotie mediji, iezīmējas lielāka dažādība. Proti, biežāk tiek izmantoti Turcijas avoti, sociālie mediji un starptautiskās ziņu aģentūras. Taču šis saturs galvenokārt ir izgājis caur ziņu un informācijas atlasīti Krievijas mediju redakcijās (*gatekeeping*). Piemēram, pēc *Rosbalt* tulkojuma un izvilkušiem kādā *Rus Tvnet* tika citēts *France24*. Bet, neskatoties uz to, ka šis teksts bija nokopēts, *Rus Tvnet* publicēja arī saiti uz video, kur ir ievietota R. Erdogana saruna ar *France24* žurnālistu (oriģināls).⁹³ Taču videocitāta vēstījums atšķirās no rakstā ievietotā Erdogana citāta. Arī *RIA Novosti*, kas ir valstij piederošajā Krievijas mediju koncerna *Rossiya Segodnya* ietilpoša ziņu aģentūra, netieši parādās 8 reizes, un biežāk figurē vien aģentūra *TASS* (9).

Virsrakstu maiņa *Rus Tvnet* publikācijās tika identificēta 14 reizes. Vienā no šādiem rakstiem oriģinālais virsraksts – "Эрдоган назвал "недостойной для политиков" реакцию Москвы на Су-24"⁹⁴ tika nomainīts

⁸⁵ Tulkojums: NATO apstiprināja Turcijas versiju par notikumu attīstību ar Su-24.

⁸⁶ Tulkojums: Krīzē ar Krieviju NATO atbalstīja Turcija.

⁸⁷ Tulkojums: Turcijas sociālie tīkli – tikai tā mums vēl trūka.

⁸⁸ Tulkojums: Turcijas sociālie tīkli – "sācies karš ar Krieviju – es laikam bēgšu".

⁸⁹ Tulkojums: Mediji – sīriešu specvienības izglāba notriektā Su-24 pilotu.

⁹⁰ Tulkojums: Mediji uzzināja par notriektā Su-24 pilota glābšanu.

⁹¹ Tulkojums: Obama un Erdogans atzina, ka nedrīkst pieļaut uzbrukumus krievu lidmašīnām.

⁹² Tulkojums: Obama un Erdogans apsprieda uzbrukumu krievu Su-24.

⁹³ "Эрдоган ждет ответа Путина на предложение о встрече в Париже 30 ноября," *Rus Tvnet*, 26.11.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/309786-erdogan_zhdjet_otvjeta_putina_na_prjedlozhenije_o_vstrjehje_v_parizhe_30_nojabrja.

⁹⁴ Tulkojums: Erdogans nosauca politiku reakciju uz Su-24 par necienīgu.

uz virsrakstu “*Эрдоган пообещал и дальше сбивать вторгающиеся в Турцию самолеты*”.⁹⁵ Un tas ir saskaņā ar *RT* citāta tulkojumu (virsrakstu), kas ir tikai R. Erdogana teiktā interpretācija.⁹⁶ Arī citātu angļu valodā, ko publicēja *RT* portāls, nav iespējams atrast citos medijos.⁹⁷ Savukārt vienīgais pārpublicējums no *BBC* bija turku blogosfēras apskats ar citātiem no *Twitter*.⁹⁸

LV Tvnet saturā netika identificēta virsrakstu maiņa. Jau agrāk minētā intervija ar notriekto pilotu latviešu versijā parādījās gan teksta formātā, gan video formātā. Audiovizuālās komunikācijas speciālisti un pētnieki⁹⁹ saistībā ar Su-24 notriekšanu pamanīja vairākas pazīmes, kas liecina, ka šī intervija ar pilotu varētu būt inscenējums.¹⁰⁰ Skaņu montāžu var pamanīt arī tie, kas ikdienā nenodarbojas ar audiovizuāla satura analīzi; žurnālistu uzvedība kadrā ir netipiska. Tikpat netipiski kameras priekšā (kaut arī ar muguru) uzvedas cilvēks, kas, liekas, nolasa iepriekš sagatavotu tekstu no lapas. Šis cilvēks tiek dēvēts par otro pilotu. Tāpat bažas rada intervijas vieta un laiks. No video, kura atbilstība realitātei ir apšaubāma, tika izveidots teksts, kas ieceļoja *LETA* no *Interfax*, un šis intervijas tekstu ir iespējams atrast arī vairākos Latvijas portālos, ieskaitot pētāmos *Vesti.lv*¹⁰¹, *Delfi*¹⁰², *Tvnet*¹⁰³, taču

⁹⁵ Tulkojums: Erdogans solīja arī turpmāk notriekt lidmašīnas, kas iebriuk Turcijā; “*Эрдоган пообещал и дальше сбивать вторгающиеся в Турцию самолеты*,” *Rus Tvnet*, 26.11.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/309748-erdogan_poobjeschal_i_dalshje_sbivat_vtorgajuschijesja_v_turciju_samoljeti.

⁹⁶ “*Erdogan: We’ll continue shooting down planes violating our airspace*,” *RT*, 26.11.2015, <https://www.rt.com/news/323548-jet-turkey-russia-relations/>.

⁹⁷ Izmantojot *google news* meklētāju.

⁹⁸ “*Турки в соцсетях грозят и опасаются России*,” *BBC*, 26.11.2015, http://www.bbc.com/russian/society/2015/11/151126_turkey_social_media.

⁹⁹ “*Анализ интервью выжившего штурмана Су-24*,” *Dozhdi*, video ievietoja: <https://www.youtube.com/watch?v=0pzTXL4HaVw>.

¹⁰⁰ “*Выживший штурман опроверг турецких военных*,” *Rossija 24*, 25.11.2016, video, <https://www.youtube.com/watch?v=FwyaHltq77U>; *Последние новости Выживший летчик Су 24 – второй пилот намерен после поправки отомстить за командира*, video ievietoja *Airbus A321*, <https://www.youtube.com/watch?v=MQTF4okhON8>.

¹⁰¹ Екатерина Андреева, “*Спасенный летчик Су-24: Турция врет, предупреждений не было*,” *Vesti.lv*, 25.11.2015, <http://vesti.lv/news/spasennyi-letchik-su-24-turciya-vret-preduprezhdenii-ne-bylo>.

¹⁰² “*Notriektā ‘Su-24’ stūrmanis: Turcija nebrīdināja*,” *LVDelfi*, 25.11.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/notriekta-su-24-sturmanis-turcija-nebridinaja.d?id=46763615>.

¹⁰³ “*Notriektā ‘Su-24’ stūrmanis: Nekādu brīdinājumu no Turcijas nebija*,” *LV Tvnet*, 25.11.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/585605-notriekta_su24_sturmanis_nekadu_bridinajumu_no_turcijas_nebija.

LA.lv publicējuši video ar īsu apkopojumu latviešu valodā, un lasītāju šaubas par tekstu ir atrodamas jau tās pašas dienas lasītāju komentāros.

Vairākos *Tvnet* pārpublicētajos materiālos tika mainītas fotogrāfijas. Piemēram, *Rus Tvnet*, pārpublicējot *Lenta.ru* rakstu, ievietoja emocionālāku fotogrāfiju, kur Turcijas valdības pārstāvis izskatās lūdzošā pozā.¹⁰⁴ Atšķirībā no krievvalodīgās versijas *LV Tvnet* ir precīzāk norādīts, vai bilde ir ilustratīva vai nav. Su-24 notriekšanas "seja" *LV Tvnet* bija V. Putins (5 bildes). Kopumā amatpersonu fotogrāfijas bija galvenais neitrālais rāmējums (14). Savukārt vizuālais militārais rāmējums tika izmantots 10 reizes. *Rus Tvnet* galveno rāmējumu arī veidoja neitrālu līderu portretu ievietošana (18), taču militārais rāmējums bija plaši pārstāvēts (16). Krievvalodīgajā vietnē gan parādījās arī cita veida fotogrāfijas, kurās ir ēkas, simboliskas zīmes, karogi u. tml.

Delfi

LV Delfi galvenais avots, neskaitot tiešsaistes reportāžu, bija vietējās ziņu aģentūras *LETA* (6) un *BNS* (6). Runājot par Krievijas avotiem, latviešu valodas *Delfi* visbiežāk atsaucās nevis uz kādu konkrētu mediju, bet vērsās pie pirmavota, trīs rakstos atsaucoties uz Krievijas Aizsardzības ministrijas interneta vietni. Savukārt *Rus Delfi* visvairāk atsaucās uz tādiem mediju avotiem kā *Gazeta.ru* (14), *Reuters* (10), *BBC Russian* (7), *Newsru.com* (6) un *Novosti* (6). *LV Delfi* publicēja arī oriģinālrakstus, kuros bija ātri reaģēts uz notikumu attīstību, tā apsteidzot *LETA* un *BNS* tulkotos ārzemju ziņu aģentūru materiālus. Galvenās ziņu balsis bija Krievijas, Turcijas un NATO amatpersonas.

Ja kopumā *LV Delfi* publicēja 17 rakstus, tad *Rus Delfi* par šo notikumu publicēja 41 rakstu (11 raksti notikuma dienā un 10 raksti nākamajā dienā), no kuriem 12 raksti ir identificējami kā oriģinālraksti, kas visvairāk parādījās tieši pirmajā dienā. Vienā no oriģinālajiem stāstiem gan ir citu mediju apskats, taču, visticamāk, tika veikts teksta

¹⁰⁴ *Lenta.ru* raksts vairs nav pieejams. "Turtsiia virazila Rossii soboljeznovaniia – mi ne znali, chto eto vash samolet", *Rus Tvnet*, 25.11.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/309631-turcija_virazila_rossii_soboljeznovaniija_mi_nje_znali_chno_etot_samoljet_vash.

tulkojums un viedokļu apkopošana, nevis tikai pārpublicēts jau sagatavots tulkojums.¹⁰⁵

Latvijas reakcija un vietējo ekspertu viedokļi parādījās abu valodu versijās. Taču 26. novembrī *LV Delfi* tikai pārpublicēja *LETA* un *BNS* rakstus, savukārt *Rus Delfi* pārpublicēja *Gazeta.ru*, *Lenta.ru* un *Newsru.com* rakstus. Šo krievvalodīgo portālu publikācijās visbiežāk bija atsauce uz *RIA Novosti*. Ja *LV Delfi* no *RIA Novosti* citēja Krievijas armijas amatpersonas,¹⁰⁶ tad *Rus Delfi*, pārpublicējot *Newsru.com* ziņu, faktiski pārpublicēja anonīmu avotu – kāds sniedza interviju *RIA Novosti* par glābšanas operācijas gaitu.¹⁰⁷ Vēl vienā *Newsru.com*¹⁰⁸ pārpublicējumā parādījās atsauce uz *RIA Novosti*, kas pārstāstīja Sīrijas valdības ministra teikto par Turcijas centieniem aizsargāt Erdogana dēla naftas pārdošanas biznesu.¹⁰⁹ Šis pret Turciju vērsta vēstījums bija plašāka tā dēvētās antiteroristiskās koalīcijas stāsta sastāvdaļa.¹¹⁰

Delfi pārpublicētajiem rakstiem dažkārt mēdza mainīt virsrakstus. *LV Delfi* to gan ir darījis tikai vienu reizi, mainot nosaukumu kādam *BNS* rakstam.¹¹¹ Turpretī *Rus Delfi* to ir biežāk darījis, taču, salīdzinot ar *Rus Tvnet*, *Rus Delfi* virsrakstu maiņā bija vairāk vērsta uz manipulāciju samazināšanu (4. tabula).

¹⁰⁵ “Otru notriektā Krievijas Su-24 pilotu izglābusi Sīrijas armija,” *LV Delfi*, 25.11.2015, <http://www.delfi.lv/http://www.delfi.lv/news/arzemes/otru-notriekta-krievijas-su-24-pilotu-izglabusi-sirijas-armija.d?id=46760183/arzemes/otru-notriekta-krievijas-su-24-pilotu-izglabusi-sirijas-armija.d?id=46760183>.

¹⁰⁶ Turpat.

¹⁰⁷ “СМИ сообщили подробности об операции по спасению штурмана сбитого Су-24,” *Rus Delfi*, 26.11.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/smi-soobschili-podrobnosti-ob-operacii-po-spaseniyu-shturmana-sbitogo-su-24.d?id=46764673>; “СМИ выяснили подробности операции по спасению штурмана сбитого Су-24,” *Newsru.com*, 26.11.2015, <http://www.newsru.com/russia/26nov2015/svmuhartin.html>.

¹⁰⁸ “В Сирии считают, что Турция сбила Су-24 за бомбежку нефтевозов с нефтью для сына Эрдогана,” *Newsru.com*, 27.11.2015, <http://www.newsru.com/world/27nov2015/versiya.html>.

¹⁰⁹ “Сирийский министр: Су-24 был сбит из-за интересов сына Эрдогана,” *RIA Novosti*, 27.11.2015, <https://ria.ru/world/20151127/1329658111.html>.

¹¹⁰ Dion Nissenbaum, Emre Peker, Ayla Albayrak, “Oil-Smuggling Allegations Dominate Turkey-Russia Rift,” *The Wall Street Journal*, 04.12.2015, <https://www.wsj.com/articles/russian-claims-against-turkey-on-islamic-state-oil-unfounded-officials-and-experts-say-1449255250>.

¹¹¹ “Mums nav nekāda nodoma saasināt šo incidentu. Mēs tikai aizsargājam savu drošību un savu brāļu tiesības,” Erdogans teica televīzijā pārraidītā runā no Stambulas.

4. tabula. Virsrakstu nomainīta *Rus Delfi*

Oriģinālais virsraksts	Nomainītais virsraksts
<i>В Сирии считают, что Турция сбита Су-24 за бомбежку нефтевозов с нефтью для сына Эрдогана</i> ¹¹²	<i>Сирийский министр рассказал, почему Турция сбита Су-24</i> ¹¹³
<i>Президент Турции заявил о нежелании извиняться за событий Су-24</i> ¹¹⁴	<i>"Извиняться нужно России, а не нам". Президент Турции заявил, что Су-24 сбита заслуженно</i> ¹¹⁵

Vizualizācijas rāmējumu *Delfi* latviešu valodas versijai analizēt bija sarežģīti, jo daudzi raksti tika ilustrēti ar *Delfi* TV video, kur bija vērojami vairāki naratīvi. Publikācijās ar fotogrāfijām visvairāk bija izmantots militārais rāmējums. Taču jāatzīmē arī ilustratīvas anti-kremliskas fotogrāfijas. Piemēram, rakstu par tūrismu (no Krievijas uz Turciju) ilustrēja fotogrāfija no kāda protesta Turcijā un tika parādīts plakāts "Putins – slepkava". Šī fotogrāfija gan bija uzņemta agrāk, un *CBC News* protestētājus nosauca par proislāmiskiem demonstrantiem. Un krievu valodas redakcija izvēlējās neitrālu Turcijas dabas ainavu,¹¹⁶ kā arī Krievijas pasi.¹¹⁷ Toties, ilustrējot kādu pārpublishētu rakstu par NATO un Krievijas attiecībām, *Rus Delfi* izmantoja visai emocionālu bildi – NATO karogu ugunī.¹¹⁸ *Rus Delfi* bija arī fotogrāfijas, zem kurām lasītājiem nebija paskaidrota to ilustratīvā nozīme. Piemēram, stāstot par pilotu glābšanu, tika izmantotas divu izpletņlēcēju bildes no kādas

¹¹² Tulkojums: Sirijā uzskata, ka Turcija notrieca Su-24 par naftas vedēju bombardēšanu ar naftu, kas paredzēta Erdogana dēlam.

¹¹³ Tulkojums: Sirijas ministrs izstāstīja, kāpēc Turcija notrieca Su-24.

¹¹⁴ Tulkojums: Turcijas prezidents paziņoja par nevēlēšanos atvainoties par notriekto Su-24.

¹¹⁵ Tulkojums: Atvainoties vajag Krievijai, nevis mums. Turcijas prezidents paziņoja, ka Su-24 notrieca pelnīti.

¹¹⁶ "Ростуризм из-за угрозы терактов запретил продавать туры в Турцию," *Rus Delfi*, 24.11.2015, <http://www.delfi.lv/biznes/economy/rosturizm-iz-za-ugrozy-teraktov-zapretil-prodavat-tury-v-turciyu.d?id=46758827>.

¹¹⁷ "Россия приостанавливает безвизовый режим с Турцией," *Rus Delfi*, 27.11.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/rossiya-priostanavlivaet-bezvizovyy-rezhim-s-turciej.d?id=46773193>.

¹¹⁸ "NYT: Страны НАТО не понимают, почему Турция сбита российский Су-24," *Rus Delfi*, 26.11.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/nyt-strany-nato-ne-ponimayut-pochemu-turciya-sbila-rossijskij-su-24.d?id=46766827>.

citas avarējušas lidmašīnas.¹¹⁹ Kopumā *Rus Delfi* arī visbiežāk izmantoja portretus (16). Vairākos gadījumos fotogrāfijās bija divi līderi, kuru sejas izteiksmes ne vienmēr bija emocionāli neitrālas. Piemēram, par neitrālu nevar dēvēt Putina portretu rakstā par Turcijas atteikumu paust atvainošanos Krievijai.¹²⁰ Taču tikpat daudz bija arī fotogrāfiju ar militāro rāmējumu. Abu valodu versijās tika publicētas arī fotogalerijas, kas parādīja skatus no Krievijā notikušām demonstrācijām, kas tika vērstas pret Turciju.¹²¹

LA.lv

Salīdzinot ar citiem portāliem, *LA.lv* nopublicēja vismazāk rakstu par Krievijas lidmašīnas notriekšanu. Kontentanalīzei tika atlasītas 11 publikācijas, sešas no tām tika identificētas kā oriģinālraksti. Galvenais pārpublicēšanas avots ir *LETA*. Šajos materiālos kā ziņu balsis parādās Krievijas prezidents, kā arī Krievijas ārlietu un aizsardzības ministri. Abstraktā līmenī tiek pieminētas arī Krievijas un Turcijas valdības. *LA.lv* nopublicēja arī interviju ar Latvijas vēstnieku Turcijā.¹²² Tika konstatēta arī virsrakstu nomaīņa, piemēram, no “Erdogans: Ja Krievija notrieks Turcijas lidmašīnu Sīrijā, tā būs agresija” uz “Turcija brīdina Krieviju”, kas ir vispārīgāks. Savukārt vizuālais rāmējums pārsvarā bija militārs, un galvenā ziņu seja – V. Putins.

Krievijas vēstnieka Turcijā Andreja Karlova nošaušana

Krievijas un Turcijas attiecības pēc lidojumu aizliegšanas un produktu embargo ieviešanas normalizējās 2016. gadā otrajā pusē. 27. jūnijā Turcijas prezidents T. Erdogans, kurš uzsāka kārtējo cīņu pret iekšējo

¹¹⁹ “Watch two aerobatic planes crash after colliding with each other during a practice session in Malaysia,” *Daily Mail*, 16.03.2015, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2996390/Watch-two-aerobatic-planes-crash-colliding-practice-session-Malaysia.html>; “Минобороны РФ объявило о гибели одного из пилотов Су-24 в Сирии,” *Rus Delfi*, 24.11.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/minoborony-rf-obyavilo-o-gibeli-odnogo-iz-pilotov-su-24-v-sirii.d?id=46758411>.

¹²⁰ “Путин: Турция не извинилась за сбитый Су-24,” *Rus Delfi*, 26.11.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/putin-turciya-ne-izvinilas-za-sbityj-su-24.d?id=46766877>.

¹²¹ Bilžu galerijas tika skaitītas pēc vadošā rāmējuma, un pie katra raksta varēja kodēt tikai vienu vizuālo rāmējumu.

¹²² Zane Rutkovska, “Turcijas mācība Putinam,” *LV Delfi*, 26.11.2015, <http://www.la.lv/turcijas-maciba-putinam/>.

opozīciju, atvainojās Krievijai par lidmašīnas notriekšanu. Tam sekoja pat ne atkusnis, bet ātra sasilšana – jau 9. jūlijā pirmā Krievijas tūristu lidmašīna devās uz Antāliju.¹²³ Tika atjaunota sadarbība arī citās jomās. Viens no posmiem šajā saliedētības ķēdē bija arī izstāde "Krievija turku acīm", kas tika atklāta Ankarā 19. decembrī. Sākot savu uzrunu izstādes atklāšanā, Krievijas vēstnieks Turcijā Andrejs Karlovs tika nošauts. Šo slepkavību tiešraidē rādīja arī kāds Turcijas kanāls. Vēstnieku nogalināšana nav bieža parādība, tādēļ īpaši tika gaidīta Krievijas reakcija jeb, runājot komunikācijas teorijas vārdiem, – kādos rāmjos Krievija ieliks traģēdiju un kā tiks pārkārtoti naratīvi. Slepkavība notika vakarā. Tas, kā Latvijas portāli reaģēja uz šo ziņu, iedarbinot ziņu atlasē kritērijus, norāda arī uz redakciju rutīnas sastāvdaļām un uz notikuma svarīgumu, veidojot dienaskārtību.

Savukārt gadījums pats par sevi ir specifisks, ņemot vērā straujo kara naratīvu izspiešanu pēc Krievijas Ārlietu ministrijas paziņojuma un informācijas lauka pārbīdīšanas terorisma rāmējuma, kā arī nākotnes prognozēm par Krievijas–Turcijas attiecībām. Jau 19. decembrī vien *Vesti.lv* publicēja 11 publikācijas, kas ir vairāk nekā *Rus Delfi* un *Rus Tynet* kopā. Portālu *Tynet* un *Delfi* gan krievu, gan latviešu versijas sekoja līdzī, atjaunojot un papildinot publikācijas par notikumu. *LV Delfi* savā pirmajā publikācijā atsaucas uz *BBC*, savukārt krievu valodas versija atsaucas uz *Gazeta.ru*, kas citē gan Krievijas, gan Turcijas avotus, arī *BBC*.

Naratīvu maiņa un/vai izspiešana notika brīdī, kad Krievijas Ārlietu ministrijas pārstāve Marija Zaharova klasificēja notikumu kā terorismu, un arī oficiālā tviterkonta ierakstā parādījās apzīmējums "terorista uzbrukums".¹²⁴ Viņa norādīja, ka Krievijas puse sadarbojas ar Turcijas dienestiem, tādējādi izvairoties no konfrontācijas. Turcijas ārlietu ministrs jau bija ceļā uz Maskavu, nākamajā dienā bija ieplānota tikšanās ar Krievijas ārlietu ministru.¹²⁵

¹²³ "Снятие запрета на отдых в Турции снизило цены на туры в другие страны," *Meduza*, 11.07.2016, <https://meduza.io/news/2016/07/11/snyatie-zapreta-na-otdyh-v-turtsii-snizilo-tseny-na-tury-v-drugie-strany>.

¹²⁴ Mid Rossi, Twitter, @MID_RF, 19.12.2016, https://twitter.com/MID_RF/status/810902398608769024/video/1.

¹²⁵ "Turkish FM on way to Moscow for Syria talks as Russian envoy killed in Ankara," *Hurriyet Daily News*, 19.12.2016, <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-fm-on-way-to-moscow-for-syria-talks-as-russian-envoy-killed-in-ankara-.aspx?pageID=238&nID=107514&NewsCatID=510>.

Otra nozīmīgākā detaļa ir teksts, ko pēc vēstnieka nogalināšanas izkliedza uzbrucējs. Šis teksts ir saistīts ar Krievijas operāciju Sīrijā.¹²⁶ Teksta tulkojums no turku valodas parādījās ātri, taču daudzi Krievijas mediji izvairījās no tā publicēšanas vai publicēja to tikai daļēji, kamēr daudzi Rietumu mediji sniedza pilnu tulkojumu.¹²⁷ Kā bija Latvijas portālu gadījumā, kas ir iekļauti analizē? *Vesti.lv* pirmais no vienpadsmit tajā dienā publicētajiem rakstiem portālā tika ievietots plkst. 18.00,¹²⁸ atsaucoties uz *Meduza.io*, kas ir pieskaitāms pie liberāliem medijiem. *Vesti.lv*, citējot Ankaras mēru, piedāvāja versiju, ka uzbrucējs ir R. Erdogana galvenā politiskā pretinieka sabiedrotais.¹²⁹ Parādījās arī R. Erdogana un V. Putina komentāri par to, ka tas ir mēģinājums sabojāt abu valstu labās attiecības. *Vesti.lv* rakstā, kurā aprakstīta slepkavas biogrāfija, netika pieminēti vēstnieka noslepkavošanas iemesli, kurus nosauca pats uzbrucējs un kurus rādīja un citēja vairākkārt daudzos kanālos un arī sociālajos medijos.¹³⁰ Vienlaikus tika citēts Latvijas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs, kurš izteica līdzjūtību, un Jānis Dombrava, Nacionālās apvienības politiķis, par savu ierakstu sociālajos medijos.

Rus Delfi slepkavas sacītais par Sīriju parādījās uzreiz pēc notikuma.¹³¹ Arī *Rus Tvnet* daļēji publicēja tulkojumu (vienu teikumu par Alepo) un pārpublicēja arī tulkojuma interpretāciju/apkopojumu “saskaņā ar *Hurriyet* korespondenta teikto, kurš bija kļuvis par uzbrukuma liecinieku, vīrietis vispirms izšāva gaisā, pēc tam izkliedza pāris frāzes islāmistu

¹²⁶ Basileus Zeno, @BasileusZeno, Twitter, 22:19, 19.12.2016, <https://twitter.com/BasileusZeno/status/810912469505966082/video/1>.

¹²⁷ “Gunman shouted ‘do not forget Aleppo,’” *CNN*, 19.12.2016, <http://edition.cnn.com/videos/world/2016/12/19/turkey-shooter-speaks-lila-lkl.cnn>.

¹²⁸ Герман Бергер, “Ubit rossiiskii posol v Turtsii,” *Vesti.lv*, 19.12.2016, <http://vesti.lv/news/v-turcii-soversheno-pokushenie-na-rossiiskogo-posla>.

¹²⁹ Тимур Пушкарев, “Убийство российского посла: обнародовали первые версии,” *Vesti.lv*, <http://vesti.lv/news/ubiistvo-rossiiskogo-posla-obnarodovali-pervye-versii>.

¹³⁰ Герман Бергер, “СМИ: Убийца посла РФ ранее работал в турецкой полиции,” *Vesti.lv*, 19.12.2016, <http://vesti.lv/news/smi-ubiica-posla-rf-ranee-rabotal-v-tureckoi-policii>.

¹³¹ “Посол России в Турции скончался в результате вооруженного нападения,” *Rus Delfi*, 19.12.2016, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/posol-rossii-v-turcii-skonchalsya-v-rezultate-vooruzhennogo-napadeniya.d?id=48323557>.

atbalstam, pēc tam izšāva uz Karlovu".¹³² *LV Delfi*¹³³ un *LV Tvnet*¹³⁴ arī sniedza uzbrucēja teiktā tulkojumu vai atstāstījumu, kas norādīja uz Krievijas aktivitātēm Sīrijā, īpaši pieminot Alepo.

Vesti.lv piemērs parādīja, kā tiek publicētas notikušā versijas, kas novērsa uzmanību uz citiem naratīviem, piemēram, par Turcijas iekšpolitiskajām attiecībām un Latvijas politiķu attieksmi pret Krieviju. Šādi naratīvi parādījās tikai dažas stundas pēc notikuma. Tas norāda uz naratīvu apzinātu vai neapzinātu sinhronizēšanu ar Krievijas oficiālo mediju naratīviem, novēršot uzmanību no Krievijas aktivitātēm Sīrijā.

Vērtējot kopumā šī notikuma atainošanu latviešu valodā, iezīmējās vairākas atšķirības. Ja citos gadījumos tika pārpublicēti tie paši *LETA* ziņojumi, tad attiecībā uz vēstnieka nāvi *Delfi* piedāvāja vairāk oriģinālrakstus, kuros tika izmantoti gan vietējie, gan ārvalstu avoti. Piemēram, *LV Delfi* sagatavoja rakstu par ārlietu ministra ierakstu sociālajā tīklā *Twitter*,¹³⁵ kā arī izmantoja *Reuters* un *Antolu* (Turku ziņu aģentūra) materiālus. *Rus Delfi* oriģinālrakstos par slepkavību tika izvērsti viedokļu apkopojums par centieniem saistīt slepkavību ar Turcijas iekšpolitiku. Tāpat tika publicēta ziņa par to, ka viena no Turcijas politiskajām kustībām uzņēmusies atbildību par slepkavību, taču uzreiz tika piedāvāta arī analīze, kāpēc relīze izskatās pēc viltotas.¹³⁶ Savukārt *Vesti.lv* to piedāvā kā faktu vienā no pārpublicējumiem no *RIA Novosti*,¹³⁷ lai gan vairākos medijos, t. sk. krievu valodā, vēl 21. decembrī šo ziņu noliedza

¹³² "Посол России в Турции умер после покушения," *Rus Tvnet*, 19.12.2016, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/347688-posol_rossii_v_turcii_umjer_poslje_pokusheniya.

¹³³ "Ankarā nošauts Krievijas vēstnieks," *LV Delfi*, 19.12.2016, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/ankara-nosauts-krievijas-vestnieks.d?id=48323561>.

¹³⁴ "Ankarā nošauts Krievijas vēstnieks Turcijā," *LV Tvnet*, 19.12.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/639817-ankara_nosauts_krievijas_vestnieks_turcija.

¹³⁵ "Ārlietu ministrs asi nosoda uzbrukumu Krievijas vēstniekam Ankarā," *LV Delfi*, 19.12.2016, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/arlietu-ministrs-asi-nosoda-uzbrukumu-krievijas-vestniekam-ankara.d?id=48324337>.

¹³⁶ "СМИ: Ответственность за убийство посла России в Турции взяла на себя "Джейш аль-Фатх"," *Rus Delfi*, 21.12.2016, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/smi-otvetstvennost-za-ubijstvo-posla-rossii-v-turcii-vzyala-na-sebya-dzheish-al-fath.d?id=48332169>.

¹³⁷ Тимур Пушкарев, "Кадыров высказался про статью в New York Daily News об убийстве Карлова," *Vesti.lv*, 22.12.2016, <http://vesti.lv/news/kadyrov-vyskazalsya-pro-statyyu-v-new-york-daily-news-ob-ubiistve-karlova>.

paši kaujinieki.¹³⁸ Jāpiemin, ka *LA.lv* veltīja vismazāk uzmanības šim notikumam, pārpublicējot *LETA* ziņas un divos gadījumos no četriem mainot nosaukumus. Slepķavas sacīto par Alepo *LA.lv* žurnālisti izcēla virsrakstā.

22. decembrī Andrejs Karlovs tika apglabāts Krievijas pilsētā Himki. Atvadīties no viņa atnāca arī Krievijas ārlietu ministrs Sergejs Lavrovs, premjerministrs Dmitrijs Medvedevs un prezidents Vladimirs Putins. Taču tikai pēc trīs dienām notika vēl viens notikums, kas bija saistīts gan ar Sīriju, gan ar Alepo.

Tu-154 katastrofa Sočos

2016. decembra beigās Sīrijā, vienā no militārajām bāzēm, gaidīja īpašus viesus. Apsveikt karavīrus Jaunajā gadā un ar militārajiem panākumiem Alepo gatavojās slavenais Aleksandrova vārdā nosauktais deju un dziesmu ansamblis. Ziņot par to gatavojās vairāku TV kanālu filmēšanas grupas. Taču viņi tā arī netika līdz Sīrijai. 25. decembrī lidmašīna, kurā atradās 92 cilvēki, ieskaitot ekipāžu, pazuda no radariem. Vēlāk tika ziņots, ka Tu-154 iegāzās jūrā netālu no Sočiem.

Tikai dažas dienas pēc katastrofas Krievijas federālie TV kanāli savā dienaskārtībā atvēlēja laiku notikumam Sočos. Par centieniem novērst uzmanību un neatgādināt par traģēdiju rakstīja arī vairāki mediji.¹³⁹ Krievijas medijos tika publicēti raksti par to, ka nav konflikta starp radiņiekiem un Aizsardzības ministrijas pārstāvjiem.¹⁴⁰ Par to, ka tēma tika noņemta no federālo TV kanālu dienaskārtības, liecina arī meklēšanas rezultāti Krievijas Pirmā kanāla mājaslapā – pretēji citām katastrofām un traģēdijām, vēlāk netika pastiprināti sekots līdz izmeklēšanai.

Kā šis notikums tika atspoguļots Latvijas medijos? Neviens no iepriekš minētajiem notikumiem par Sīriju neparādīja tik lielas atšķirības

¹³⁸ ““Джейш аль-Фатх” опровергла причастность к убийству российского посла,” *Gazeta.ru*, 21.12.2016, https://www.gazeta.ru/social/news/2016/12/21/n_9483881.shtml; “Ответственность за убийство посла России взяли на себя сирийские боевики,” *Meduza*, 21.12.2016, <https://meduza.io/news/2016/12/21/otvetstvennost-za-ubiystvo-posla-rf-vzyali-boeviki-iz-dzheysh-al-fatha>.

¹³⁹ “Удвоение траура,” *Meduza*, 16.01.2017, <https://meduza.io/feature/2017/01/16/udvoenie-traura> <http://www.svoboda.org/a/28231765.html>.

¹⁴⁰ “Родные погибших музыкантов Ансамбля Александрова: “Конflikta из-за похорон нет!”,” *МК*, 13.01.2017, <http://www.mk.ru/social/2017/01/13/rodnye-pogibshikh-muzykantov-khora-aleksandrova-konflikta-izza-pokhoron-net.html>.

krievu un latviešu valodas redakciju dienaskārtībā. Ziemassvētku laikā portālu latviešu valodas versijas minimāli ziņoja par šiem notikumiem, savukārt krievu versijas katastrofai veltīja vairākas publikācijas. *Rus Tynet* – 29 publikācijas, *LV Tynet* nopublicēja sešus rakstus, *Rus Delfi* – 24, bet latviešu valodas versija sešus rakstus; *LA.lv* – septiņus. *Vesti.lv* nopublicēja 38 rakstus.

Krievu valodas redakcijas īpašu uzmanību veltīja Boženas Riņskas stāstam. Runa ir par krievu blogeres un aktivistes Boženas Riņskas ierakstu *Facebook*, kur viņa pozitīvi izteicās par *NTV* korespondentu nāvi. Šie korespondenti lidoja kopā ar Aleksandrova ansambļa dalībniekiem. Viņas ieraksts izraisīja diskusijas krievu blogosfērā, un diskusija tika pārņemta vairākos medijos, galvenokārt tādos, kas vairāk uzmanības velta slavenību un viņu dzīves skandāliem. Latvijas krievvalodīgie portāli ievietoja šo tēmu savā dienaskārtībā. *Rus Tynet* veltīja piecus rakstus, *Rus Delfi* krievu versija attiecīgajā laika posmā nopublicēja vienu rakstu un *Vesti.lv* – sešus rakstus. *Vesti.lv* publicēja rakstus, kuros bija parādītas Krievijas politiķu un citu aktivistu reakcijas, piemēram, citējot Krievijas Valsts domes deputātu V. Milonovu un žurnālisti Kseniju Sobčaku. No tā, ka latviešu valoda portāli nepievērsa uzmanību Riņskas izteikumiem, var secināt par dažādiem *newsmaker* (ziņu nesējiem) valodu informācijas telpās. *VESTI.lv* reakcija norāda uz to, ka portāla redakcija par *newsmaker* uztver Krievijas politiķus un slavenības un savai auditorijai piedāvā sekot līdzī viņu viedokļiem.

Portāli latviešu valodā pārsvarā paļāvās uz *LETA* veidotiem materiāliem, visvairāk oriģinālā satura izveidoja *LV Delfi*. Šajā portālā parādījās arī ziņa par ārlietu ministra izteikto līdzjūtību (tā parādījās arī *Rus Delfi*). Savukārt *Vesti.lv* piesaistīja vietējo balsi (minēja Saeimas deputāta Veiko Spoliša ierakstu).¹⁴¹ Šis ieraksts ir pārpublicējums no *Mixnews.lv* ar minimālām izmaiņām virsrakstā.¹⁴² Vienīgais *LA.lv* oriģinālais materiāls bija ar atsauci uz *BBC* materiāliem par to, kā notiek meklēšana Melnajā jūrā.

Par šo notikumu publicētajos rakstos iezīmējas trīs vadošie rāmējumi: tehniskais (katastrofas detaļas, ieskaitot meklēšanas gaitas atspoguļošanu), emocionālais un skandalozais, kas attīstījās, pateicoties Riņskas

¹⁴¹ "Катастрофа Ту-154: Депутат Сполитис обвинил Кремль в "тупости"," *Vesti.lv*, skatīts 11.11.2017., <http://vesti.lv/news/deputat-spolitis-obvinil-kremly-v-tuposti>.

¹⁴² Авиакатастрофа в Сочи: депутат Вейко Сполитис обвинил Кремль в "тупости"," *Mixnews.lv*, 25.12.2016, http://www.mixnews.lv/ru/exclusive/news/214361_aviakatastrofa-v-so4i-deputat-vejko-spolitis-obvinil-kreml-v-tuposti/.

ierakstam. Atšķirībā, piemēram, no MH17 atainošanas Krievijas medijos šī notikuma kontekstā neparādījās konspirācijas rāmējums. Turklāt versija par teroraktu arī ātri pazuda no mediju satura. Piemēram, *LV Tvnet*, pārpublicējot *LETA* ziņu, rakstīja, ka izmeklētāji izskata arī terorakta versiju, bet tā nav prioritāra.¹⁴³ Speciālisti, uz kuriem atsaucās *LV Tvnet* un *LETA*, ir pazīstami tiem, kas īpaši uzmanīgi sekoja MH17 katastrofas atainojumam Krievijas medijos. Piemēram, Magomets Tambojevs komentēja notikumus virs Ukrainas, pieļaujot, ka MH17 lidmašīnu varēja notriekt tikai Ukrainas raķetes.¹⁴⁴ Šis eksperts bieži komentē ar aviāciju saistītus notikumus Krievijas kanālos, ieskaitot *Zvezda*, *RT* u. c.

Secinājumi

Sīrijas gadījuma analīzei atlasītie notikumi tika atspoguļoti visos aplūkotoajos Latvijas portālos. Taču atšķirās šiem notikumiem pievērstā uzmanība. Proti, krievvalodīgie portāli šim notikumam pievērsa daudz lielāku uzmanību nekā portāli latviešu valodā. Taču, neskatoties uz šīm atšķirībām, visus Latvijas portālus vienoja nevēlēšanās meklēt pirmavotus un paļaušanās uz jau sagatavotiem rakstiem. Portālos galvenokārt tika monitorēti citi mediji (un pat ir iespējams izveidot šo mediju “baltos” jeb citēšanai pieļautos sarakstus), kas katrai redakcijai bija atšķirīgi.

Neskatoties uz to, ka notikumi Sīrijā periodiski nonāca mediju dienaskārtībā, tieši Krievijas iesaistīšanās Sīrijas konfliktā pievērsa lielāku Latvijas portālu uzmanību karam. Šis pētījums neļauj izdarīt secinājumus par redakciju rutinām salīdzinošā perspektīvā, taču tas ļauj iezīmēt dažas tendences darbā ar ārzemju ziņām, kas ir diezgan specifiskas katrai redakcijai. Kaut arī Latvijā bieži tiek runāts par to, ka mediji krievu un latviešu valodā veido dažādas informatīvās telpas, var secināt, ka šis pētījums noliedz tādu vienkāršošanu/unifikāciju divas grupās.

Kur tad ir redzams žurnālistu/redakcijas darbs? Tas parādās oriģinālrakstos, kuri ir acīmredzamā mazākumā. Galvenokārt portāli

¹⁴³ “Izteiktas versijas par Krievijā notikušās aviokatastrofas iemesliem,” *LV Tvnet*, 25.12.2017, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/640611-izteiktas_versijas_par_krievija_notikusas_aviokatastrofas_imesliem.

¹⁴⁴ “А были ли “Буки”: специалисты спорят о том, кто и из чего мог сбить малайзийский лайнер,” *Newsru.com*, 18.07.2017, <http://www.newsru.com/world/18jul2014/buk.html>.

nomaina virsrakstus un ilustrācijas pārpublicētiem materiāliem, kā arī, filtrējot tekstus krievu valodā, izsvītro Krievijā pieņemtos apzīmējumus, taču pēdējo dara ne visi. Attiecībā uz uzticēšanos citiem žurnālistiem latviešu portāli biežāk ziņu filtrēšanā un faktu pārbaudē paļaujas uz ziņu aģentūrām *LETA* un *BNS*. *Rus Delfi* vairāk nekā *Rus Tvnet* un *Vesti.lv* paļaujas uz tādiem starptautiskajiem resursiem krievu valodā kā *DW* un *BBC*. Vienlaikus krievvalodīgie portāli galvenokārt izmanto avotus krievu valodā un, pārpublicējot rakstus, atspoguļo to rāmējumus. Savukārt Kremļa atbalstītā valoda tiek izmantota, lai veidotu varai izdevīgu naratīvu radišanu un sabiedrības viedokļa veidošanu par Krievijas lomu Sīrijas konfliktā.

Tas, kā Krievija iesaistījās Sīrijas konfliktā, un tās pārraidītais antiterrorisma naratīvs palīdz nostiprināt Krievijas morālo pārkumu un rūpes par civilizāciju. Tas, ka Krievija ir "atbildīga un rūpējas", tiek izmantots arī tā dēvēto *sootečestvenņiku* jeb tautiešu kontekstā. Turklāt arī vizualizēšanas limenī diezgan lielu lomu spēlē militārais rāmējums. *Vesti.lv* biežāk nekā pārējie portāli pārpublicē rakstus, sagrozot virsrakstus un veidojot redakcijas atbildības sajūtu par saturu, pierakstot žurnālistu vārdus (kaut arī daļa no tiem ir neesošu cilvēku pseidonīmi, kā atklājis pētnieciskās žurnālistikas centra *Rebaltika* pētījums).¹⁴⁵

Tas, ka ārzemju rakstu un citātu atlase ir uzticēta citām redakcijām un žurnālistiem, noved pie Krievijai izdevīgu naratīvu konstruēšanas Latvijā, kā arī šo naratīvu sinhronizēšanas (to var izsekot pēc *ino-pressa.ru*). Piemēram, notiek Rietumu politikas kritizēšana, arī paša raksta sākumā ir piedāvāta sekojoša unifikācija: "*Начало атак российской авиации на позиции ИГИЛ в Сирии следует воспринять позитивно, но с осторожностью, пишут СМИ. [...] "А у нас вместо президента – напуганный ребенок", – сетует американский журналист.*"^{146, 147}

Stokholmas Universitātes maģistrantūras studentes Diānas Imamgajazovas pētījumā ir secināts, ka detalizētāka informācijas sniegšana par

¹⁴⁵ Inga Sprinģe, Sanita Jemberga, "Sputnik's Unknown Brother," *RE:Baltica*, 06.04.2017, <http://en.rebaltica.lv/2017/04/sputniks-unknown-brother/>.

¹⁴⁶ Tulkojums: "Krievijas aviācijas uzbrukumu sākums pa ISIL pozīcijām Sirijā jāuztver pozitīvi, taču uzmanīgi, raksta Rietumu mediji [...] Pie mums prezidenta vietā nobijies bērns," raksta amerikāņu žurnālists.

¹⁴⁷ "Западные СМИ: грубую работу в Сирии делает задиристый "русский царь";" *Rus Delfi*, 02.10.2017, <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/zapadne-smi-grubuyu-rabotu-v-sirii-sdelaet-zadiristyj-russkij-car.d?id=46540749>;

konflikta pusēm, tāpat kā lielāks amatpersonu un militārpersonu skaits, bija vairāk raksturīgs Krievijas medijam *RT* (salīdzinājumā ar *Radio Liberty*).¹⁴⁸ Pētot kontentanalīzes datus par Latvijas portālu rakstiem, ir iespējams secināt, ka krievvalodīgajās redakcijās ir lielāka *balsu (voices)* bāze un īpašs sentiments pret hierarhiju. Savukārt portāli latviešu valodā biežāk savās rutinās iekļauj vietējo ekspertu intervēšanu un vietējo politiķu reakcijas.

¹⁴⁸ Diana Imamgayazova, "Between propaganda and public diplomacy: the framing of the Syrian conflict (2016) in Russian and American state sponsored news outlets," *Communication. Media. Design*, 2(1) (2017), <https://cmd-journal.hse.ru/article/download/2893/4538>.

Patvēruma meklētāju reprezentācija interneta portālos

Ilze Šulmane

Bēgļu problemātika ir pretrunīgs temats, par kuru publiskajā telpā atrodamī atšķirīgi viedokļi, gan salīdzinot varas pozīcijas, politiķu atšķirīgos viedokļus, gan viedokļu atšķirības sabiedrībā kopumā dažādās auditorijās un lietotāju komentāros. Pirmais saasināto un pretrunīgo attieksmju rašanās avots saistās ar samērā neveiksmīgo publisko komunikāciju problēmu saasināšanās sākumposmā, kad nolūkā mazināt iedzīvotāju bažas par bēgļu milzīgo apjomu un tā iespējamām sekām sabiedriskajos un citos medijos tika īstenotas samērā uzkrītošas kampaņas, cenšoties veidot “pareizās”, pozitīvās attieksmes pret bēgļu masveida uzņemšanu un veicinot klusēšanas spirāli – demonizējot piesardzīgās vai negatīvās attieksmes un to paudējus.

Otrkārt, šīs atšķirīgās attieksmes var radīt sarežģītais un pretrunīgais uztveres konteksts jeb diskursīvais fons, kurš var veicināt gan līdzjūtīgu, beznosacījumu, pieņemošu attieksmi pret bēgļiem, gan arī negatīvu vai vismaz piesardzīgu, kas saistāms ar atšķirīgo vēsturisko pieredzi un uztveres rāmjiem dažādo auditorijas grupu apziņā. Vieniem argumenti par labu bēgļu uzņemšanai saistīti ar ģimenes pieredzi, dodoties bēgļu gaitās Otrā pasaules kara laikā vai agrāk, citiem arguments var būt Latvijas cilvēku masveida emigrācija mūsdienās, vispārēji humānisma principi vai samaksa par ES finansiālo atbalstu un solidaritāte ar valstīm, kuras netiek galā ar bēgļu straumēm. Cita veida atbalsts varētu būt tajā sabiedrības daļā, kuru senči paši ieradās Latvijā kā ekonomiskie vai politiskie migranti vai palika šeit pēc kara. Savukārt nepieņemšanas rāmējums auditorijā var būt saistāms ar bažām par Latvijas cilvēku mentalitātei tālu kultūru pārstāvju masveida iepludināšanu sabiedrībā, kurā jau eksistē lingvistiskas, etniskas, psiholoģiskas problēmas, kas saistās ar izjaukto etnisko līdzsvaru, latviešu bažām par valodas, identitātes zaudēšanu.

Cita veida bažas varētu būt saistītas ar sociālo kontekstu (sociālo pabalstu salīdzinājums) vai drošības argumentāciju (teroristu iefiltrēšanās).

Tāpēc svarīgi noskaidrot, kādus bēgļu problemātikas rāmējumus piedāvā Latvijas portālu publikācijas. Analīze veikta no 2015. gada maija līdz 2016. gada martam, ietverot visas publikācijas, kas skar notikumu reprezentāciju līdz Ķelnes vardarbībai, kas vērtējams kā pagrieziena punkts šai reprezentācijā, kā arī pēc tās – līdz ES un Turcija vienojās par cīņu pret nelegālo imigrāciju 2016. gada martā.

Mediju dienaskārtība

Tabulā parādītais analizēto *materiālu skaits* (228) liecina par samērā līdzīgu šīs tēmas īpatsvaru portālu dienaskārtībā. Kā redzams, vienīgi portāls *LA.lv* par šo tēmu piedāvājis divreiz mazāk materiālu nekā pārējie.

1. tabula. Rakstu skaits

<i>LV Delfi</i>	<i>Rus Delfi</i>	<i>Tvnet</i>	<i>Rus Tvnet</i>	<i>LA.lv</i>	<i>Vesti.lv</i>
41	42	44	45	22	34

Visos portālos atrodamas publikācijas par šī perioda svarīgākajiem notikumiem: Eiropas Komisijas piedāvājums ieviest kvotu sistēmu bēgļu uzņemšanā, Eiropas Parlamenta lēmums par migrantu pārvietošanu no Itālijas un Grieķijas uz citām dalībvalstīm, 2015. gada septembra Eiropas pilsētu demonstrācijas bēgļu uzņemšanas atbalstam un Eiropas Savienības iekšlietu ministru vienošanās par bēgļu pārvietošanu uz citām ES dalībvalstīm, seksuāla rakstura noziegumi Ķelnē, 2016. gada 18. marta ES un Turcijas vienošanās par cīņu pret nelegālo migrāciju, Latvijas reakcijas un līdzdalība lēmumu pieņemšanā, Latvijas pasākumi bēgļu uzņemšanas nodrošināšanai, protesta akcija pret nekontrolētu bēgļu uzņemšanu.

Par kādas tēmas svarīgumu konkrētajā portālā liecina gan materiālu skaits, kas veltīts vienam jautājumam, piemēram, notikumiem Ķelnē, gan arī ziņu visumā neitrālajā tonī parādījušies emocionāli krāsoti vārdi. Notikumi, kuru atspoguļojumā vērojamas pamanāmākas redakciju (vai autoru) attieksmes un morāles rāmējumi, ir publikācijas par Jaungada nakti Ķelnē un turpmāko dienu politiķu un preses reakcijas. Piemēram, *LV Delfi* publikācijā “Raidorganizācija ZDF atvainojas, ka nav laicīgi

ziņojusi par vardarbību Ķelnē” jau raksta ievadrindkopā jeb *līdā* ir uzsvērts, ka Vācijas sabiedriskā raidorganizācija ZDF atvainojusies par to, ka tā vilcinājusies ziņot par Ķelnē gadu mijā notikušajiem Ziemeļāfrikas un arābu izcelsmes vīriešu masveida seksuāla rakstura uzbrukumiem sievietēm. Vācijā valsts mēroga mediji par Ķelnē notikušo vardarbības vilni sāka ziņot tikai pirmsdien pēcpusdienā, taču policija sākotnēji par šiem noziegumiem neziņoja vispār. ZDF vakara ziņu programmas *Heute* ziņās notikumi Ķelnē parādījušies tikai četras dienas pēc notikumiem. Šajā publikācijā fakti izklāstīti neitrāli.¹

Emocionālāk šos notikumus apraksta portāls *LA.lv* publikācijā “Migranti plosās Vācijā”: “Tikai tagad Vācijas vietējos plašsaziņas līdzekļos sāk parādīties liecības par migrantu veiktajiem *neķītrajiem seksuālajiem uzbrukumiem* sievietēm un varmācību pret vietējiem iedzīvotājiem, kas notika gadu mijas naktī Ķelnē un vēl vairākās Vācijas pilsētās. *Tūkstošgalvainā migrantu pūļa ārdīšanās* gadu mijā pārvērta laukumu pie Ķelnes dzelzceļa stacijas par kaujas lauku, migrantiem raidot petardes pūli un seksuāli uzbrūkot vācu sievietēm, kas nespēja izkļūt no haosa. Fakts, ka Vācijas policija par vardarbību Ķelnē līdz šim veikusi tikai piecus arestus, izraisījis sašutumu vietējā sabiedrībā. Tīkmēr raidsabiedrība BBC, atsaucoties uz vācu medijiem, ziņo, ka neesot oficiālas informācijas, ka vardarbībā bijuši iesaistīti patvēruma meklētāji, bet vācu komentētāji aicina cilvēkus neizdarīt pārsteidzīgus secinājumus. Līdz ar seksuāliem uzbrukumiem stacijas laukumā notikuši vairāki kautiņi starp migrantu bandām, migrantiem raidot petardes pūli un pret policistiem” (*aut. izcēlumī*).²

Šeit redzamas divas stratēģijas – emocionāls izklāsts citāta sākumā un BBC stratēģija – samazināt notikušā apjomu un nozīmi. Uz šī noklusēšanas un piesardzīgas notikumu vērtēšanas fona režisora A. Hermaņa izteikumu publicēšana izraisīja plašu rezonansi, viņa teikto pārpublishēja vai uz to atsaucās vairāki mediji un portāli: “Par situāciju Vācijā un arī Latvijā, kur esot vērojama nevēlēšanās atspoguļot informāciju “par Vecgada vakarā Vācijas pilsētā Ķelnē notikušajiem imigrantu masveida seksuālajiem uzbrukumiem”, sašutumu vakar paudis režisors

¹ “Raidorganizācija ZDF atvainojas, ka nav laicīgi ziņojusi par vardarbību Ķelnē,” *LV Delfi*, 06.01.2017, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/raidorganizacija-zdf-atvainojas-ka-nav-laicigi-zinojusi-par-vardarbibu-kelne.d?id=46916633>.

² Valdis Bērziņš, “Migranti plosās Vācijā,” *LA.lv*, 06.01.2017, <http://www.la.lv/migranti-plosas-vecija-2/>.

Alvis Hermanis. Viņš sociālajā vietnē *Facebook* pauž uzskatu, ka četras dienas vācu prese centusies šos gadījumus noklusēt. “Tikai pēc tam, kad internets “uzvārijās”, visas lielās avīzes beidzot šodien publicē informāciju, ka Jaungada naktī Ķelnes centrā sapulcējušos 1000 jaunu vīriešu (tikko ieradušies bēgļi) bars uzbrukuši un seksuāli izmantojuši garāmejošās vācu sievietes (80 personas). Viņš neviens neaizstāvēja. Tādi vācu mediji kā *Zeit*, *Die Welt*, *Spiegel* vēsta, ka Jaungada naktī pa visu Vāciju notikušas vislielākās masveida izvarošanas kopš 1945. gada. Mediji, kā zināms, gaidīja Vecgada vakarā teroristu sprādzienus. Bet tikai tagad saprata, ka terorisms no bēgļu puses var tikt realizēts arī šādi. Visi, kas apšaubā vai slēpj šos draudus, ir līdzdalībnieki. Tā nu tas sanāk,” pauž Hermanis. Viņš ir pārliecināts, ka vācu prese neatklāj visu patiesību, tādēļ viņš informāciju smēlies sociālajos tīklos, jo “Vācijas propagandas mašīna šobrīd ir panākusi to pašu, ko Krievija: cilvēki dalās ar informāciju tikai internetā”.³

Komentāros par šo materiālu izskan bažas, ka notikumu iespaidā aktivizēsies vācu neonacisti, un pausts prieks, ka zemā labklājības līmeņa dēļ Latvija bēgļus neinteresē. Komentāros publicēts arī saraksts ar cilvēkiem, kuri parakstījuši atbalstu migrantu uzņemšanai, uzsverot, ka Latvijā jau ir ap 30% ekonomisko bēgļu, kuri ieradušies 20. gs. 50.–70. gados.

Ķelnes notikumi atspoguļoti arī *Tvnet* ziņās, piedāvātais citāts virsrakstā gan, visticamāk, lasītājos izraisa ironiju vai dusmas – vardarbības upuri, domājams, bija krietni vairāk apdraudēti nekā policisti: “Policija Ķelnē Jaungada naktī “baidījusies no nāves briesmām””.⁴ Salīdzinoši nozīmīgs Ķelnes notikumu īpatsvars vērojams *Vesti.lv* dienaskārtībā: no 34 materiāliem 7 veltīti šai tematikai. Arī portālā *Rus Delfi* 12 no 45 materiāliem veltīti Ķelnes notikumiem, to virsrakstos un tekstos izceļot gan politiķu, gan policijas novēlotās vai neveiklās darbības un uzsverot, ka šie notikumi ietekmēs visu Vācijas sabiedrību. Nozīmīga ir arī portālā *Delfi* publicētā ziņa, kurā skaidri formulēta nepieciešamība nošķirt kara bēgļus no ekonomiskajiem migrantiem, taču šis uzdevums tekstā neizceļas un gandrīz nav pamanāms: “Kā ziņots, trešdienas vakarā Briselē

³ “Hermanis sašutis, ka tiek noklusēti imigrantu uzbrukumi Vācijā,” *LA.lv*, 05.01.2016, <http://www.la.lv/hermanis-sasutis-ka-tiek-nokluseti-imigrantu-uzbrukumi-vacija/>.

⁴ “Policija Ķelnē Jaungada naktī “baidījusies no nāves briesmām,” *LV Tvnet*, 07.01.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/591009-policija_kelne_jaungada_nakti_baidijusies_no_naves_briesmam.

notikušajā Eiropadomes ārkārtas sanāksmē nolemts veidot speciālus uzņemšanas centrus migrantiem valstīs, kuras skārusi vislielākā bēgļu plūsma, pēc sanāksmes paziņoja ES Padomes priekšsēdētājs Donalds Tusks. Viņš papildināja, ka tas tiks izdarīts līdz novembra beigām. Paredzēts, ka ES arī palielinās savu iesaisti bēgļu krīzes risināšanā, lai no reālajiem kara bēgļiem spētu atdalīt ekonomiskos migrantus. Partijas atšķirīgi vērtē Eiropadomes priekšlikumus bēgļu krīzes risināšanā.⁵

Tā kā portāli seko galvenajiem notikumiem un lēmumiem, kuru sekas ietekmē gan bēgļu situāciju, gan ES valstu rīcību un nākotni, dienaskārtības visos portālos ir līdzīgas, līdzīgs ir arī uzmanības apjoms patvēruma meklētāju problemātikai.

Reprezentācijas veids, balsis un avoti

Redakcijas ieinteresētību tematikā apliecina ne tikai publikāciju skaits, bet arī apjoms un žanri. Savukārt par profesionalitāti un iespējamo ietekmi uz saturu (viedokļu daudzveidību) liecina materiālos izmantotie avoti, izskanējušo viedokļu autori (*balsis*).

Bēgļu tematikas reprezentācijā izmantotie *žanri* atspoguļo portālu specifiku: 188 ziņu materiāli, 31 tiešsaistes reportāža, 4 intervijas. Intervijas bijušas ar Saeimas pārstāvi, Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas locekli, cilvēktiesību aizstāvi Borisu Cilēviču un Eiroparlamenta Zaļo frakcijas deputātu Alekseju Dimitrovu (abas *Rus Delfi*), ar bijušo Turcijas Ārlietu ministru Jašaru Jakišu (intervija *RT, Vesti.lv*) un Latvijas politologu Kārli Daukštu (*Rus Tvnet*). Tieši intervijas – intervējamo personu izvēle un viņu paustie viedokļi ir tie materiāli, kuros parādās attieksme un viedokļi pretēji daudzo īsziņu faktoloģiskajam materiālam, kur uzzinām par notikumiem, lēmumiem un cīņiem ap bēgļu skaitu, bet kas dod ļoti maz vēsturiska, cēloniska konteksta un neko nepasaka par tuvākām vai tālākām nākotnes perspektīvām.

Reportāžās iesaistītās *institūcijas* ir sekojošas: EP, Eiropas Parlaments, Briseles, Vācijas un Latvijas parlamenti, Luksemburgas prezidentūra, Lielbritānijas, Vācijas, Grieķijas institūcijas. Par bēgļu jautājumiem izsakās tikai 2 piketētāji, akciju dalībnieki, visi pārējie ir augstas amatpersonas: Latvijas premjerministrs, iekšlietu ministrs Rihards

⁵ “Partijas atšķirīgi vērtē Eiropadomes priekšlikums bēgļu krīzes risināšanā,” *LV Delfi*, 24.09.2015, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/partijas-atskirigi-verte-eiropadomes-priekslukums-beglu-krizes-risinasana.d?id=46508245>.

Kozlovskis, Saeimas frakcijas vadītāja vietnieks Kārlis Šadurskis, Lielbritānijas iekšlietu ministre Terēza Meja, Vācijas iekšlietu ministrs, Eiropadomes prezidents Donalds Tusks, Eiropas Padomes cilvēktiesību komisārs Nils Muižnieks, Eiropas Komisijas prezidents Žans Klods Junkers, Eiropas Parlamenta deputāts Andrejs Mamikins, *Deutsche Welle* komentētājs Folkers Vageners, Krievijas publicists Vitālijs Tretjakovs, Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieks Aldis Austers un Latvijas Iekšlietu ministrijas valsts sekretāre Ilze Pētersone-Godmane.

Uzskatāmu priekšstatu par notiekošo sniedz *LV Tvnet* publikācija “Aculiecinieks: Bēgļu straume ir neizmērojama”, kārtējo reizi apliecinot, ka klātbūtnes efekts reportāžā ir daudz spēcīgāks par statistiku un skaitļiem ziņu materiālos: “Tik bēgļu, cik Latvijas pašvaldībām jāuzņem kopumā, Grieķijai piederošajā Lesbas salā ik dienu ar laivām ierodas dažu stundu laikā. To savām acīm redzējis žurnālists Kārlis Lesiņš, veidojot reportāžu Latvijas Televīzijas raidījumam “Aizliegtais paņēmieni”. Redzējis tur notiekošo, viņš iesaka mūsu atbildīgajiem ierēdņiem ātrāk izstrādāt labu plānu bēgļu iesaistīšanai Latvijas sabiedrībā. Tērēt laiku diskusijām par uzņemšanu nu jau ir lieki. Kontrabandisti Turcijas pusē ir sadalījuši ietekmes sfēras ličos, un laivas uz Eiropu kursē ar apbrīnojamu precizitāti. Apmēri ir prātam neaptverami. “Visu cauru dienu [ved bēgļus]. Nu, cik robežsardze var noķert? Vienu laivu? [...] Apmēri ir fenomenāli,” saka Lesiņš.”⁶

Kontentanalīzes dati rāda, ka portālu materiālos ir atrodami daudzveidīgi ziņu avoti. Galvenokārt izmantotas Latvijas un pārējo Baltijas valstu ziņu aģentūras (*LETA*, *BNS*), citi Latvijas mediji (*Latvijas Radio*, *LTV Panorāma*, *lsm.lv*) – 157 reizes. Ļoti bieži izmantoti arī ārzemju avoti – gan aģentūras (*Reuter*, *Saudi Press Agency*), gan ārzemju laikraksti un žurnāli: *The New York Times*, *BBC*, *Bild*, *ARD*, *AFP*, *Die Welt*, *La Repubblica*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Huffingtonpost.de*. Portālos krievu valodā visbiežāk ir izmantoti *TASS*, *Korrespondent.ru*, *NEWSru.com*, *RIA Novosti*, *Perviykanal*, *Lenta.ru*, *Dni.ru*, *Inopressa.ru*.

2. tabulā parādīti portālos izmantotie avoti, uz kuriem ir atsauces, demonstrējot atšķirīgas redakcionālās prakses avotu izmantojumā.

Kā redzams, *LV Delfi* publikācijās kā avoti pārsvarā izmantoti Latvijas un Rietumvalstu avoti. *LV Tvnet* un *LA.lv* – dominē Latvijas

⁶ “Aculiecinieks: Bēgļu straume ir neizmērojama,” *LV Tvnet*, 22.09.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/576876-aculiecinieks_beglu_straume_ir_neizmerojava.

avoti. Līdzsvarots Rietumvalstu, Krievijas un Latvijas avotu izmantojums vērojams *Rus Delfi*. Portālā *Rus Tvnet* gandrīz vienādā skaitā izmantoti Krievijas un Latvijas avoti, retāk Rietumvalstu, vērojama liela avotu dažādība, jo tabulā nav parādīti vienu reizi pieminēti avoti, kas neatkārtojas citos portālos. Arī portālā *Vesti.lv* atrodami atšķirīgi avoti, daudz atsauču uz Krievijas avotiem, taču sastopami arī ārzemju avoti (visbiežāk *Deutsche Welle*), kā arī *LETA* un Latvijas portāli krievu valodā (*Mixnews.lv*), kā arī *Rus Delfi.lt*.

2. tabula. Izmantotie avoti

	<i>LV Delfi</i>	<i>Rus Delfi</i>	<i>LV Tvnet</i>	<i>Rus Tvnet</i>	<i>LA.lv</i>	<i>Vesti.lv</i>
<i>LETA, BNS</i>	29	15	42	16	15	6
<i>Deutsche Welle</i>	–	6	–	2	1	4
<i>NEWSRU.com, Lenta.ru, RIA Novosti, "Rossija24", TASS, Korrespondent.net</i>	–	6	–	20	–	9
<i>BBCRussian.com</i>	–	6	–	–	–	–
<i>Latvijas mediji: Nra.lv, Mixnews.lv, LNT "900 sekundes", Mixnews.lv, Rus.lsm.lv, LR 4</i>	–	–	2	3	1	7
<i>Reuters</i>	1	1	–	1	–	–
<i>Yle, Spiegel, Bloomberg, Focus.de, Financial Times, BBC, Radio Brīvā Eiropa</i>	5	3	–	1	–	–

Aģentūru materiāli tika izmantoti gan kā dominējošais avots, publicējot informāciju gandrīz bez izmaiņām, gan arī portālu žurnālistu oriģinālmateriālos kā viens no avotiem. Redakcijas žurnālistu veidotu paplašinātu ziņu un analītisku rakstu publicēšana, kas arvien biežāk vērojama, piemēram, portālā *LV Delfi*, vērtējama pozitīvi, jo šādi materiāli ļauj atšķirt vienu portālu no otra, neļaujot dublēt vienu un tām pašām aģentūru ziņām vairākās mediju vidēs.

Salīdzinot portālu ziņu saturu ar izmantoto ziņu avotu daudzveidību, jāsecina, ka šo avotu ietekme uz saturu ir mazāka, nekā varētu domāt. Piemēram, Krievijas avoti samērā bieži ir izmantoti nevis tāpēc, lai

parādītu Krievijas perspektīvu, bet gan ērtumam – lai krievu valodas portālam nav jātulko ziņa no latviešu valodas un lai to var uzreiz pārpublicēt.

Kopumā starp visām portālu publikācijās minētajām *institūcijām* 89 gadījumos tās ir saistītas ar Vāciju. 119 materiālos minētas citas iesaistītās vai ieinteresētās valstis: Kipra, Grieķija, Spānija, Horvātija, Austrija, Luksemburga, Lielbritānija, Beļģija, Itālija, Ungārija, Francija, ASV. Eiropas Savienības institūcijas sastopamas 82 reizes, gan Eiropas Parlamenta pārstāvji, gan Eiropas Padome, gan Eiropas Komisija un to pārstāvji. Krievijas institūcijas un to pārstāvji minēti 3 reizes, piemēram, ANO pārstāvis Vitālijs Čurkins.

Latvijas tuvāko kaimiņvalstu pārstāvji izsakās 14 reizes: 5 reizes skan Igaunijas viedokļi, izsakās/pieminēts Igaunijas premjerministrs Tāvi Reivass, 9 reizes izsakās Lietuvas institūciju pārstāvji, galvenokārt prezidente Daļa Gribauskaite, pilsētas domes loceklis, bijušais imigrants Turku Muhameds Azizi (Somija). Kā redzams no šī uzskaitījuma, ziņās parādās valstis, kuras ir nozīmīgi spēlētāji ES līmenī un saistībā ar bēgļiem, kā arī Latvija un mūsu tuvākie kaimiņi, kuru reakcija uz lēmumiem un līdzdalība problēmu risināšanā auditoriju interesē jau kā vietējā, ne tikai ārvalstu ziņa.

102 reizes minētas dažādas *Latvijas institūcijas un to balsis*. Starp tām dominē Ministru prezidente (29 reizes), kā arī iekšlietu ministrs (11). Valsts prezidents izsakās trīs reizes. Ārlietu ministrs parādās tikai pāris reizi, taču pārstāvēts Ārpolitikas institūts, Ārlietu ministrija un Saeimas Ārlietu komisija. Publikācijās pieminēti arī lielāko partiju pārstāvji: 16 reizes izskan NA, VL-TB/LNNK pārstāvju balsis, *Vienotības* pārstāvji izsakās 5 reizes (4 – Kārlis Šadurskis, 1 – Solvita Āboltiņa), 8 reizes – ZZS pārstāvji, starp tiem Armands Krauze – 5 reizes, Augusts Brigmanis – 3 reizes, 1 reizi *No sirds Latvijai* (Inguna Sudraba), 2 reizes *Saskaņas* pārstāvji (Valerijs Agešins un Jūlija Stepaņenko), Latvijas Reģionu apvienība (Mārtiņš Bondars) – 1 reizi.

Partiju pieminēšanas biežums uzrāda likumsakarību, kas šādās analizēs parādās bieži un ne tikai Latvijā – kā avoti dominē pozīcijas partiju pārstāvji, koalīcijas partijas, nevis opozīcija. Daudz retāk izmantoti eksperti, speciālisti vai sabiedrībā pazīstamas, autoritatīvas personas: patvēruma *Drošā māja* jurists, Latvijas cilvēktiesību pētniece, demogrāfs Ilmārs Mežs, ārštata korespondents Kārlis Lesiņš, Vidzemes Augstskolas lektors, ārpolitikas speciālists Jānis Kapustāns, rakstnieki Dace Rukšāne, Vladis Spāre, režisors Alvis Hermanis (vairākas reizes).

Publikācijās sastopamas arī ārvalstu balsis, kas nepieder oficiālām valstu vai ES institūcijām: anonīmi neidentificēti policisti (7 reizes), partijas *Alternatīvā Vācija* pārstāvis, pretimigrācijas kustība *Pegida*, “eiroskeptiķu partija”, Vācijas patvērumu meklētāju aizstāvju organizācija *ProAsyl*, 5 reizes neidentificēti vai identificēti bēgļu, migrantu pārstāvji, neidentificēti aculiecinieki un upuri (vienā materiālā), Ķelnes iedzīvotāja Jevgēnija Nāgele, 2 *Twitter* lietotājas (ārzemes).

Kā avoti izmantoti arī žurnālisti: “labējie komentētāji”, *BBC* korespondents Kriss Morriss, *ZDF* vecākā redaktora vietnieks Elmārs Tevesens, *BloombergView* žurnālists Leonīds Beršidskis, *Deutsche Welle* komentētājs Folkers Vageners.

Kā redzams no šī avotu, institūciju un balsu uzskaitījuma, portālu ziņās bēgļu problemātika galvenokārt parādās globālā starpvalstu institūciju līmenī, dominē tie avoti, kuriem ir tā sauktā paraduma jeb rutinizētā pieeja medijiem – valstu vadītāji, politiskās elites pārstāvji. Arī Latvijas amatpersonas minētas salīdzinoši bieži, jo tām jāreaģē uz ES piedāvājumiem un jāskaidro politika bēgļu jautājumā saviem pilsoņiem.

Diemžēl abu valodu portālu publikācijās ļoti reti pārstāvētas speciālistu, ekspertu balsis, kuras varētu komentēt politiskās idejas un lēmumus, tos profesionāli vērtējot – politologi, sociālantropologi, demogrāfi, integrācijas speciālisti, vidējā līmeņa vadītāji, tulki, cilvēki, kuri veic tiešo darbu ar bēgļiem. Ļoti reti arī sadzirdamas pašu patvērumu meklētāju balsis, bēgļu stāsti nav personificēti. Tas notiek vēlākā laika posmā un medijos, kuros iespējama lielāka žanru daudzveidība un apjoms, kā piemēru minot Inas Strazdiņas reportāžas LR1.

Politiki, īpaši ES institūciju pārstāvji un vairākuma valstu vadītāji, pārstāv bēgļu uzņemšanu atbalstošus viedokļus, bet sabiedrības pārstāvji, kuriem ir piesardzīgāka attieksme, gandrīz netiek pie vārda vai arī tiek kritizēti, tāpēc argumenti par piesardzību masveida bēgļu uzņemšanā analizējamā periodā izskan reti vai arī, ja izskan, tad anonīmi. Amatpersonas zemākajā – izpildītāju – līmenī vai vienkāršie cilvēki, iespējams, baidās izteikties, ja to viedokļi neatbilst vairākumam, tātad darbojas klusēšanas spirāle, taču par to īsti nevaram pārliecināties, jo viņi netiek uzrunāti vai iztaujāti. Nebaidās vienīgi cilvēki ar vārdu, vairāk informētie, kā starptautiski pazīstamais režisors Alvis Hermanis. Taču sākumā, tā kā viņa balss kādu laiku ir gandrīz vienīgā, arī Hermanis tiek starptautiskajā un lokālajā publiskajā telpā kritizēts līdz laikam, kad piesardzīgās vai bažīgās balsis kļūst daudzskaitlīgākas un tām parādās

arī institucionāls svars (piemēram, dažu valstu vadītāji, kuri iebilst pret kvotām vai nekontrolētu imigrāciju).

Kopumā jāsecina – par spīti izmantoto avotu atšķirībai, materiālos izmantoto balsu daudzveidība atrodama visu portālu ziņās, atspoguļojot visu iesaistīto institūciju pārstāvju teikto. Turpmāk būtu jāveic diskursa analīze, lai niansētāk noteiktu, kā atšķirīgo avotu izmantojums ietekmē publikāciju saturu un kādi argumenti un stratēģijas izmantotas. Šādu diskursa analīzi veikuši kolēģi – pētnieku grupa no Rīgas Stradiņa universitātes⁷. Pētījuma prezentācija parādīja, ka arī šādi dati var likt strīdēties par argumentu kvalifikāciju, piemēram, kā kodēt piesardzību un apgrūtinājuma izjūtu pret masveida imigrāciju, kā nošķirt racionālus un emocionālus argumentus.

Tāpat būtu jāpēta arī auditorijas reakcijas – vai atsauce uz avotu Eiropā, ASV vai Krievijā – tā tad avota uzticamība – spēj ierāmēt, ietekmēt teksta uztveri. Mēģinājumu saistīt Latvijas medijos konstatēto negatīvo attieksmju pret bēgļiem ietekmi uz dažādu paaudžu auditorijām veikusi Sandra Veinberga, skaidrojot šo attieksmi ar koloniālisma sekām un mediju lietojumu.⁸

Portālu priekšrocība ir iespēja publicēt *saiti uz avotu*, kas izmantots ziņas tapšanā, tas dod iespēju lietotājiem to atrast un izlasīt visu oriģinālo materiālu un, kas nav mazsvarīgi – viltus ziņu un informatīvā kara apstākļos pārliecināties par avota ticamību un redakcijas uzticamību, iekļaujot oriģinālziņu savā tekstā, to pārveidojot, izrauļot/neizrauļot no konteksta. Aplūkojot rakstu tapšanā izmantotos avotus, jāsecina, ka liela daļa materiālu pamatā balstīta aģentūru ziņās, vairākumā gadījumu uz tām atsaucoties. Visos portālos tomēr ir gadījumi, kad saite uz avotu nav atrodama, šādu gadījumu skaits abu valodu visos portālos ir samērā līdzīgs – 7–12. Aplūkojot detalizētāk, lielākais skaits gadījumu, kad pirmavots vairākkārtējai atsaucei un saite uz pirmavotu nav identificējama, ir portālā *LV Tvnet* (41) *Rus Delfi* (39) un *Rus Tvnet* materiālos (35), arī pārējos portālos aina ir līdzīga, piemēram, *Vesti.lv* (28), izņemot *LA.lv* (tikai 16). Protams, nemitīgas atsauces saraibina tekstu, toties interesentiem dod iespēju ar tēmu iepazīties dziļāk.

⁷ Projekts mediju profesionāļiem “Atbildīgas, daudzveidīgas un kvalitatīvas žurnālistikas attīstība Latvijas nacionālajos un reģionālajos masu medijos, veicot trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā”.

⁸ Sandra Veinberga, “The consequences of colonialism in Latvia during a mass migration period in Europe” (2015/2016), *Media & Communication Studies Research Article, Cogent Social Sciences*, 3 (2017): 1368110.

Rāmēšanas paņēmieni: virsraksti un attēli

Publikāciju virsraksti katrā portālā veido noteiktu naratīvu, ierāmējot materiāla iespējamo uztveri. *LV Delfi* virsraksti veidoti vienā stilā: tie neitrālā tonī pauž materiāla galveno domu, sekojot notikumiem no problēmu apspriešanas līdz notikumiem Ķelnē un pēc tam. Līdzīgi veidoti *Rus Delfi* virsraksti, taču to kopējā naratīvā vairāk vērojama Latvijas politikas kritika, izceļot to, kas Latvijai ir vai būtu jādara, ko tā dara nepareizi un kādas sekas iespējamās:

“Ārlietu ministrija brīdināja par nopietnām sekām, Latvijai atsakoties no bēgļiem” (“МВД предупредил о серьезных последствиях для Латвии при отказе от беженцев”); “Pabriks: neuzņemot bēgļus, Latvija zaudēs iespēju aizstāvēt savas intereses” (“Пабрикс: не приняв беженцев, Латвия утратит возможности защиты своих интересов”); “Latvija un citas ES valstis pieļāvušas pārkāpumus, ieviešot bēgļu direktīvas” (“Латвия и другие страны ЕС допустили нарушения при введении директив о беженцах”).

Nopietnu seku rāmējums redzams šādā virsrakstā: “Boriss Cilēvičs: nevēlēšanās uzņemt bēgļus, atsaucoties uz vietējiem krieviem, ir atklāts rasisms” (“Борис Цилевич: Нежелание принимать беженцев, ссылаясь на местных русских – откровенный расизм”)⁹. Šī žurnālistes Aleksandras Gluhahas intervija ar Borisu Cilēviču vērtējama kā tēlu veidojoša pozitīva intervija, kuras jautājumi palīdz intervijas varonim atklāties pozitīvā gaismā un ļoti atšķiras no pārējiem portāla materiāliem. Publikācijas *līdz* mēģināts formulēt intervijas tapšanas pamatojumu: Krievijas un Ukrainas konfliktu, kura sakarā pasaulē saasinājusies interese par krieviem Latvijā un Baltijā. Lielākā intervijas daļa veltīta “krievvalodīgās minoritātes diskriminācijas” apspriešanai Latvijā, tikai intervijas beigās tēmu saistot ar bēgļu jautājumu un virsrakstā ietverot šo nepierādīto argumentu jeb piekarināto birku – apvainojumu rasismā.

LV Tvnet virsrakstu stāsts ir pretrunīgāks, tajos reljefāk parādās valstu un politiķu nevienprātība, apspriežot bēgļu uzņemšanas problemātiku, virsrakstu un satura vēstījumos izskan gan piesardzīgi viedokļi, gan argumenti par labu bēgļu uzņemšanai. Virsraksti nav tik racionāli, tajos

⁹ Александра Глухая, “Борис Цилевич: Нежелание принимать беженцев, ссылаясь на местных русских – откровенный расизм,” *Rus Delfi*, 26.06.2015, <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/boris-cilevich-nezhelanie-prinimat-bezhencev-ssylayas-na-mestnyh-russkih-otkrovennyj-rasizm.d?id=46121703>.

vairāk sarunvalodas vārdu, emociju, vēlmju apzīmējumu: “Vāciju šokē arābu izcelsmes vīriešu vardarbība pret vietējām sievietēm Jaungada naktī”; “Sašutums par Ķelnes mēra ierosinājumu sievietēm ievērot “uzvedības kodeksu””; “Aculiecinieks: Bēgļu straume ir neizmērojama”; “Bēgļu kvotas: Diskusijas ES samita vakariņās bija karstas un emocionālas”.

Arī *Rus Tynet* virsrakstu valoda ir tuvāka sarunvalodai, nevis aģentūru ziņu sausajiem atreferējumiem, piemēram, *vienošanās* vietā lietots *darījums* (*сделка*), kas, būdams disfēmisms, neitrāla apzīmētāja vietā liek vērtēt šo vienošanos negatīvi, ne tikai pievērš virsrakstam uzmanību. Kopumā tomēr *Rus Tynet* virsraksti biežāk nosauc notiekošo, konstatē faktus, nevis virsrakstā ietver vērtējumus kā to dara *Rus Delfi*.

Virsraksti portālā *LA.lv* arī galvenokārt nosauc faktus, ziņas tēmu, izņemot dažus gadījumus, kuros pamanāma attieksme, notikumu kvalifikācija: “Migranti plosās Vācijā”, “Hermanis sašutis, ka tiek noklusēti imigrantu uzbrukumi Vācijā”, attieksme nolasāma arī virsrakstā “Pozīciju par bēgļu uzņemšanu Saeimā apstiprina tikai ar opozīcijas atbalstu”. Šajos virsrakstos prasības galvenokārt formulētas vēlējuma, ne pavēles izteiksmē, kā portālos krievu valodā.

Portālā *Vesti.lv* atrodami salīdzinoši visspilgtākie, uzmanību piesaistošākie virsraksti, pamanāmāk nekā pārējos portālos izmantoti sarunvalodas vārdi, kopumā radot tādu kā notikumu spēles, cīņas vai sacensības garu (pretstatā *LV Delfi* lietišķajai nopietnībai un *Rus Delfi* drūmajiem brīdinājumiem) – “Lielā pārceļošana uz Eiropu” (“*Великое переселение в Европу*”), “Latvija nekaunīgi uzstājās pret Eiropu” (“*Латвия нагло выступила против Европы*”), “*The Guardian*: Gribauskaite iesaistījusies cīņā ar Itālijas premjeru” (“*The Guardian: Грибаускайте вступила в перепалку с премьером Италии*”), “Eiropa kapitulē” (“*Европа капитулирует*”), “Bēgļi lika sastrīdēties Austrijai un Ungārijai” (“*Беженцы поссорили Австрию и Венгрию*”), “Ungārija uzstādījusi bēgļu rekordu” (“*Венгрия установила рекорд по беженцам*”), “Turcija sarīkojusi bēgļu medības pēc darījuma ar ES” (“*Турция устроила облаву на беженцев после сделки с ЕС*”).

Virsrakstos mēdz parādīt abu pušu viedokļus: “Uzņemt vai norobežoties – cik gatava Latvija ir Āfrikas bēgļiem?”¹⁰ (*LA.lv*), vērojama

¹⁰ “Uzņemt vai norobežoties – cik gatava Latvija ir Āfrikas bēgļiem,” *LV Delfi*, 10.05.2015, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/uznemt-vai-norobezoties-cik-gatava-latvija-ir-afrikas-begliem.d?id=45944555>.

arī tendence neatbalstāmus vai pārāk spilgtus izteikumus likt pēdīnās, tādējādi norobežojoties no šiem viedokļiem. Tas visbiežāk sastopams virsrakstos, kuri tieši citē kāda aktora teikto, kā arī virsrakstos par demonstrāciju pret bēgļu uzņemšanu, piemēram, “Rīgā protestā “pret uzspiestiem imigrantiem” pulcējas ap 200 cilvēku”¹¹ (*LA.lv*).

Cits ierāmēšanas paņēmiens izmantots sekojošā piemērā. Kaut arī materiāla pamatā ir vairāki avoti, virsrakstā izcelts intervētās personas teiktais vēlējuma izteiksmē, nenosaucot izteikuma autoru: “Pētnieks: Solidaritātes vārdā Latvijai būtu jāuzņem bēgļi”. *Lidā* tas atklāts un viedoklis mīkstināts ar nosacījumiem uzņemšanai: “Solidaritātes vārdā Latvijai būtu jāuzņem bēgļi, taču pirms tam ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, uzskata Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieks Aldis Austers.”¹² Tālāk minēti priekšlikumi par EK plāniem, kā sadalīt bēgļus ES valstīs, un materiālu nobeidz EK prezidenta Žana Kloda Junkera citāts: “Nevienai valstij nedrīkst pamest vienu milzīgās imigrācijas problēmas priekšā,” kas pausts tviterī pēc priekšlikumu publiskošanas.¹³ Te redzama tipiska portālu ziņu struktūra un politiķu teiktais, – lozungam līdzīgas vispārinošas frāzes, kas tālāk nekādi netiek izvērstas – nav konkretizēts, cik gadus darbosies kvotas, ja par tām vienosies, kā apturēt bēgļu plūsmu, ja Eiropas uzņemt spēja nav neierobežota, ko darīt ar bēgļiem – kā tos integrēt, ja nav skaidrības, kur viņi paliks, vai nostabilizējoties apstākļiem, domāts par bēgļu atgriešanos dzimtenē u. tml.

Portāla *Vesti.lv* materiālā “Latvija nekaunīgi uzstājās pret Eiropu” (*“Латвия нагло выступила против Европы”*)¹⁴ *līda* saturs ierāmē tālākā fakti izklāsta vēlamā lasījumā. *Lidā* izteikts nosodījums Latvijai par to, ka tā atsakās pildīt savu pienākumu pret ES, uzsverot, ka valsts tikai grib saņemt Eiropas dotācijas, bet negrib nest bēgļu uzņemšanas slogu. Tiek izdarīts salīdzinājums ar Latvijas ekonomiskajiem migrantiem uz ES citām dalībvalstīm, liekot vienādības zīmi starp darbaspēka migrāciju,

¹¹ “Rīgā protestā “pret uzspiestiem imigrantiem” pulcējas ap 200 cilvēku,” *LA.lv*, 22.09.2015, <http://www.la.lv/tiesraide-riga-protesta-pret-uzspiestiem-imigrantiem-pulcejas-ap-200-cilveku/>.

¹² “Pētnieks: Solidaritātes vārdā Latvijai būtu jāuzņem bēgļi,” *LA.lv*, 13.05.2015, <http://www.la.lv/petnieks-solidaritates-varda-latvijai-butu-jauzņem-begļi/>.

¹³ “Pētnieks: Solidaritātes vārdā Latvijai būtu jāuzņem bēgļi,” *LV Tvnet*, 13.05.2015, http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/559807-petnieks_solidaritates_varda_latvijai_butu_jauzņem_begļi.

¹⁴ “Латвия нагло выступила против Европы,” *Vesti.lv*, 11.05.2015, <http://vesti.lv/news/latviya-naglo-vystupila-protiv-evropy>.

par kuru vienojušās ES valstis, un sākotnēji nekontrolētu bēgļu, patvēruma meklētāju un neoficiāli ieradušos ekonomisko migrantu masām. Pārējais teksts ir informatīvs, tas ziņo par situāciju – pretkvotu argumentu sagatavošanu un premjerministres Laimdotas Straujumas pausto atbalstu citiem solidaritātes pasākumiem – līdzdalību robežu sargāšanā un medicīniskās palīdzības sniegšanā bēgļiem.

Redakcionālā aktivitāte redzama, ja salīdzinām portāla virsrakstus ar tiem virsrakstiem, kas izmantoti pirmavotā. Tas iespējams tad, ja pirmavots un saite uz to minēta. *Vesti.lv* 13 gadījumos izmainīti virsraksti, no tiem 3 gadījumos izmantotā balss nav identificējama, 12 gadījumos nav identificējams avots, lai pateiktu, vai virsraksts mainīts. Arī *Tvnet* abu valodu versijās ir 10 izmainīti virsraksti. Savukārt portāla *Delfi* abu valodu materiālu analīze apliecina vēlmi un iespēju vairāk materiālus sagatavot pašiem redakciju žurnālistiem, tāpēc te atrodams lielākais skaits oriģinālo virsrakstu (katrā portālā 12).

Autoru oriģinālie virsraksti mēdz būt uzmanību piesaistošāki, vairāk paužot attieksmi pret reprezentētajiem notikumiem, nekā tie, kuros izmantots aģentūras vai cita avota virsraksts, piemēram, Ivana Paukova publikācija *Rus Tvnet* ar virsrakstu “Politkorektā mesjē Junkera nekorrektā rīcība vai kam īstenībā mums ir jāpalīdz” (“*Политкорректная некорректность месье Юнкера, или кому на самом деле должны мы помочь*”). Virsrakstu izmaiņa *Rus Tvnet* sekojošā piemērā rāda, ka galvenais atslēgas vārds paturēts, bet izdarīti savi papildinājumi: oriģinālais virsraksts “Bēgļi iekļūst Eiropā, pateicoties “pasēm-rēģiem”” (“*Беженцы проникают в Европу благодаря “паспортам-призракам”*”, *Inopressa.ru* no *DiePresse*), portālā izmantotais: “Kā bēgļi iekļūst Eiropā: pasērēģi un “all-inclusive paketes”” (“*Как беженцы проникают в Европу: паспорта-призраки и “ол-инклюзив-пакеты”*”).¹⁵

Sekojošais piemērs ilustrē veidu, kā portālā *Vesti.lv* tiek izmantots un pārveidots oriģinālais materiāls, lai virzītu auditorijas uzmanību. Portālā *Vesti.lv* publicēts Anatolija Tarasova parakstīts materiāls, kas lielā mērā pārpublicēts no *Nra.lv*, izmainot virsrakstu un izceļot asākās reakcijas uz rakstnieces Daces Rukšānes izteikto domu. Lūk, oriģinālais virsraksts: “Rukšāne: Latvijai jārisina savas problēmas, nevis jāuzņem migranti”. Portāla virsraksts: “Latviešu rakstniece: migrantiem Latvijā nav vietas”

¹⁵ “Как беженцы проникают в Европу: паспорта-призраки,” *Inopressa*, 11.09.2015, <https://www.inopressa.ru/article/11sep2015/diepresse/pasport.html>.

(“*Латышский писатель: Мигрантам в Латвии не место*”).¹⁶ Kā redzams, citāta vietā striktais “nav vietas” ierāmē rakstnieces teikto kā ļoti negatīvu attieksmi pret bēgļiem. Nav skaidrs pamatojums arī materiālam pievienotajai fotogrāfijai – iespējams, tā ir redakcijas kļūda, jo Daces Rukšānes vietā redzams citas sievietes attēls, taču tā nav asociatīva ilustrācija materiālam.

Spēlēšanās ar vārdiem, virsrakstu spilgtums dominē materiālos, kuros oriģinālie avoti nav identificējami, piemēram, *Vesti.lv* virsraksts “Varmāka Ķelnē: mani uzaicināja Merkele” (“*Насильник в Кельне: меня пригласила Меркель*”).¹⁷

Kopumā virsrakstu maiņa lielākoties vērtējama kā profesionāla – daudzos gadījumos tas darīts nolūkā padarīt virsrakstu īsāku, skaidrāku, iespējams, atbilstošu portāla stila grāmatai, kā arī apliecina žurnālistu, redaktoru vēlmi veidot savu materiālu, nevis bez izmaiņām pārņemt aģentūru piedāvāto. Piemēram, salīdzinot oriģinālo virsrakstu “Lielbritānijas IeM vadība paziņojusi, ka Apvienotā Karaliste atteiksies pieņemt bēgļus pēc ES kvotām” (“*Глава МВД Великобритании заявила, что Соединенное Королевство откажется принимать беженцев по квотам ЕС*”, *Newsru.com*) ar *Rus Tvnet* izmantoto: “Lielbritānija atteiksies pieņemt bēgļus pēc ES kvotām” (“*Великобритания откажется принимать беженцев по квотам ЕС*”),¹⁸ jāsecina, ka portāla virsraksts ir veiksmīgāks, lakoniskāks, bet satura uztveri nepārrāmē.

Viens no būtiskiem teksta uztveri ierāmējošiem faktoriem ir fotogrāfijas vai citi *vizuālie materiāli*. Publikācijās par patvēruma meklētājiem portālos galvenokārt izmantotas fotogrāfijas (192 reizes), kas novietotas materiāla sākumā. Ir pievienoti arī 10 audiovizuāli materiāli, 17 jaukta tipa vizuālie materiāli, 7 fotoreportāžas, 3 kolāžas. Fotoattēli lielākoties reprezentē aktuālo notikumu, tēmu vai personāžu (116 gadījumos), taču gandrīz tikpat bieži (95 gadījumos) tās vērtējamas kā asociatīvas.

Dokumentālās fotogrāfijas attēlo vai nu materiālā iesaistīto institūciju pārstāvju, izteikumu, lēmumu pieņēmēju portretus, visbiežāk

¹⁶ Анатолий Тарасов, “Латышский писатель: Мигрантам в Латвии не место,” *Vesti.lv*, 14.05.2015, <http://vesti.lv/news/latyshskii-pisately-migrantam-v-latvii-nemesto>.

¹⁷ Екатерина Андреева, “Насильник в Кельне: меня пригласила Меркель,” *Vesti.lv*, 07.01.2016, <http://vesti.lv/news/nasilynik-v-kelyne-menya-priglasila-merkely>.

¹⁸ “Великобритания откажется принимать беженцев по квотам ЕС,” *Vesti.lv*, 12.05.2015, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/291500-velikobritaniya_otkazhetsya_prinimat_bezhentsev_po_kvotam_es.

tuvplānus, vai arī parāda patvēruma meklētājus, demonstrantus, institūciju sanāksmes. Fotografiju autori galvenokārt ir ārzemju ziņu aģentūras, kurām ir pieeja bēgļu pulcēšanās vietām; Latvijas politiķu un citu aktoru fotogrāfijas ir ar *LETA* autorību.

Asociatīvās fotogrāfijas galvenokārt rāda bēgļus – gan to tuvplānus, gan tālākus plānus viņu pulcēšanās vietās. Jāuzsver, ka visās fotogrāfijās – gan dokumentālajās, gan asociatīvajās – dominē bēgļu tēls, kas reprezentēts kā nelaimīgs, lūdzošs, atbalstāms, īpaši tajās, kas uzņemtas tuvplānā vai vidējā plānā. Šādu attēlu konotatīvās nozīmes ir galvenokārt pozitīvas, līdzjūtību raisošas.¹⁹ Attēli, kuri uzņemti tālā plānā, parādot bēgļu nometnes, pārpildītus vilcienus, cilvēku masas pie žogiem, necilvēcīgos apstākļus vai atstāto teritoriju atkritumus un pārtikas paliekas, izceļ problemātikas masveidīgo raksturu, zināmā mērā signalizējot arī par grūtībām procesu vadišanā – žogi, to pārrāvumi, masas, aiz kurām paliek haoss, nepieciešamība rīkoties, lai situāciju risinātu.²⁰ Iespaidīgākie materiāli, protams, ir videoreportāžas, kuras finansiālu ierobežojumu dēļ var atļauties veidot reti un/vai sadarbībā ar citiem medijiem (TV). Kopumā jāuzsver, ka portālu publikāciju saturs par patvēruma meklētājiem un ar tiem saistītās problemātikas reprezentācija ir līdzīgāka, nekā to varētu gaidīt.

Bēgļu identifikācija un komentāru konteksts

Analizējot bēgļu *identifikācijas, nosaukšanas veidus* publikācijās, jāuzsver, ka visos portālos pārsvarā lietots jēdziens “bēgļi”, izceļot to nedrošo un neaizsargāto situāciju. Tā tas ir gandrīz visos virsrakstos. Pašās publikācijās sastopami arī citi apzīmējumi – patvēruma meklētāji, nelegālie imigranti, ekonomiskie migranti, bet šie apzīmējumi sastopami krietni retāk. Materiāli, kuros ir runa par Ķelnes notikumiem, imigranti biežāk nosaukti par varmākām, pēc iespējas neidentificējot tos ar etnosu, izcelsmes valsti vai ādas krāsu. Tomēr notikumu aprakstos bez identifikācijas nav iespējams iztikt, tad parādās “Ķelnes seksuālo uzbrukumu

¹⁹ “‘Refugee Air’: aktivisti Zviedrijā vēlas bēgļiem nodrošināt gaisa satiksmi uz Eiropu,” *LV Delfi*, 12.09.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/refugee-air-aktivisti-zviedrija-velas-begliem-nodrosinat-gaisa-satiksmi-uz-eiropu.d?id=46454681>.

²⁰ “Nelegālie imigranti Vidusjūrā jāsūta atpakaļ, paziņo britu ministre,” *LV Delfi*, 13.05.2015, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/nelegalie-imigranti-vidusjura-jasuta-atpakal-pazino-britu-ministre.d?id=45959689>.

veicēji”, “Ziemeļāfrikas izcelsmes izvarotāji”, “uzbrucēji”, “arābu vai Ziemeļāfrikas izcelsmes” vīrieši, taču politikorekti turpat publikācijas “Vācijas ministrs: Ķelnes seksuālo uzbrukumu veicēji var tikt izraidīti” tālākā tekstā uzsverts: “esot maz drošas informācijas par to, kas sariņķojuši šos uzbrukumus. [...] Vācijas amatpersonas ir brīdinājušas, ka ir svarīgi neturēt aizdomās bēgļus vispār”.²¹

Šāds politikorektums, situācijas sākotnēja noklusēšana, seku minimizēšana vai mīkstināšanas stratēģijas ir saprotamas no politikas veidotāju skatpunkta, – tas darīts, lai neveicinātu negatīvu attieksmi pret bēgļiem, lai nevairotu negatīvus stereotipus. Tomēr ir pilnīgi iespējams, ka šāda “strausa” taktika tikai sakaitina lasītāju un liek aiz šīm eifēmiskajām frāzēm meklēt kādas slēptas taktikas vai sazvērestības teorijas.

Kaut arī *komentāru analīze* nav šī raksta temats, daži vārdi par tiem jāsaka. Protams, komentārus, pēc dažu portālu vadītāju teiktā, lasa vien kādi 5% portālu lietotāju, tos bieži vien raksta īpašas iedzīvotāju kategorijas, anonimitātes dēļ tajos visbiežāk parādās galējie viedokļi. Tomēr to analīze var uzrādīt dažas problēmas. *Pirmkārt*, ja to ir daudz un kāds tos tomēr lasa, tad portālu lietotājos, lasītājos komentāru vispārējais noskaņojums var nostrādāt kā rakstu ierāmējošs elements, neitrālas ziņas bezkaislīgo toni papildinot ar neiecietīgiem, rupjiem, pat rasistiskiem komentāriem un radot, iespējams, maldīgu priekšstatu par paša portāla seju un tā lietotāju intelektuālo līmeni, tos degradējot. Pārskatot komentārus pie bēgļu problemātikas rakstiem, jāuzsver, ka neiecietīgi un rasistiski apzīmējumi atrodami bieži. Daļa apzīmējumu izmantoti, lai kategorizētu patvēruma meklētājus,²² daļa domāta latviešu, kuri neatbalsta bēgļu uzņemšanu, nosaukšanai,²³ citi – galvenokārt komentāru autoru niki – veidoti kā rupjas un rasistiskas pašidentifikācijas. Neiecietība parādās gan kā cita, svešā nosaukšanas naidīga, ironiskas stratēģijas, gan kopumā – lietojot rupjus lamuvārdus, žargonu, gan kā *ad hominem* argumenti, nozākājot kāda viedokļa paudēju, nevis pašu ideju.

Komentāros jau minētajām publikācijām par Alvja Hermaņa un Daces Rukšānes nostāju atklājas ļauns prieks par to, ka patvēruma meklētāji

²¹ “Vācijas ministrs: Ķelnes seksuālo uzbrukumu veicēji var tikt izraidīti,” *LV Delfi*, 07.01.2016, <http://www.delfi.lv/news/arzemes/vacijas-ministrs-kelnes-seksualo-uzbrukumu-veiceji-var-tikt-izraiditi.d?id=46918653>.

²² *Mušīki, divieļagalvas, musulmi, musulmaņveidīgie pērtiķi, Ziemeļāfrikas mežoņi, babaļi, mežoņi, melnā inde, nigeri.*

²³ *Naciķi, labuusi, latviešu mērkaķi.*

nesvinēs 9. maiju, tomēr latviski nerunās vai ka bēgļu uzņemšana ir atbilde par nepilsoņu radišanu, rusofobiju un fašisma veicināšanu. “No vienas puses “kolorado” (oranžmelno lentīšu nēsātāji), no otras *nigeri*... Nē, divas frontes jums nenoturēt” (*aut. izcēlums*).²⁴

Vesti.lv komentāros skaidri iezīmējas it kā aprakstītajos procesos neiesaistītu vai vienaldzīgu personu skatījums, izsmējīgs skats no malas ar domu – jo sliktāk, jo labāk, itin kā komentētāju minētās iespējamās bēgļu uzņemšanas negatīvās sekas viņus pašus neskartu. No otras puses – tie ir zinātāju spriedumi, paužot ļaunu prieku par notiekošā perspektīvām kā atriebību par attieksmi pret krievvalodīgajiem Latvijā, uzsverot jau sen izskanējušu ideju par to, kā jauni “svešie” tuvinās latviešus un krievus Latvijā, tiem vienojoties pret šiem jaunajiem “svešajiem”. Šāds diskurss izskanēja jau pirms 7 gadiem, intervējot dienas laikrakstu žurnālistus, kad, paredzot imigrantu ieplūšanu, kāds no respondentiem jau minēja šādu argumentu. Visniecietīgākie un rupjākie komentāri pie portāla *Vesti.lv* publikācijām galvenokārt vērsti nevis pret bēgļiem, bet latviešiem. Iepriekšminētais tomēr uzrāda kādas Latvijas sabiedrības problēmas un stigmas, kas izlaužas citu problēmu apspriešanas sakarā un demonstrē to, kā mediju rāmējumi cīnās ar daļas portālu lietotāju rāmējumiem.

Otrkārt, komentāros atrodami arī izteikumi, kas parāda, kādas tēmas ir aktuālas to autoriem, kā arī (retāk) demonstrē publikāciju kritisku lasījumu, atsaucoties uz citiem avotiem un pārrāmējot publikācijas saturu. Piemēram, komentārā pie publikācijas par notikumiem Ķelnē portāls kritizēts par uzbrukumu apjoma apzinātu samazināšanu un pieminēts alternatīvs avots, kas uzrāda lielāku upuru skaitu.²⁵ Tāda pati reakcija ir uz *La.lv* materiālu, kurā minēts pretbēgļu demonstrantu skaits Latvijā, uzsverot arī nostāju pret valdības lēmumu lemt pilsoņu vietā, jo tikai Saeima pārstāvēt tautu.²⁶

Savukārt netaisnīga un nepārdomāta Vācijas politiķes uzstāšanās pēc Ķelnes notikumiem (piemēram, materiāls *LV Tvnet* “Sašutums par

²⁴ Анатолий Тарасов, “Латышский писатель: Мигрантам в Латвии не место,” *Vesti.lv*, 14.05.2015, <http://vesti.lv/news/latyshskii-pisately-migrantam-v-latvii-nemesto>.

²⁵ “Policija Ķelnē Jaungada nakti “baidījusies no nāves briesmām,” *LV Tvnet*, 07.01.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/591009-policija_kelne_jaungada_nakti_baidijusies_no_naves_briesmam/comments.

²⁶ <http://www.la.lv/tiesraide-riga-protesta-pret-uzspiestiem-imigrantiem-pulcejas-ap-200-cilveku/>.

Ķelnes mēra ierosinājumu sievietēm ievērot “uzvedības kodeksu”²⁷ un līdzīgi materiāli citos portālos), pamācot, kā sievietēm būtu jāuzvedas publiskās vietās, lai neizraisītu vardarbīgus uzbrukumus, izsauc plašus komentārus, gan taisnīgi norādot uz šādas attieksmes nepieņemamību, gan arī demonstrējot naida un sašutuma uzliesmojumus pret varmākām, paūžot arī rasistiskus izteikumus. To dēļ pat apturēta komentēšanas iespēja pie šī raksta.

Treškārt, komentāros sastopamas tēmas un problēmas, kuras nav vai ļoti reti atrodamas analizējamā perioda publikācijās, bet kuras publikajā diskursā parādās vai nu izvērstāku žanru materiālos citos medijos, vai arī vēlākā periodā: Latvijas politiķu nespēja skaidrot Latvijas īpašo sociāli demogrāfisko un vēsturiski izveidojušos situāciju ES institūcijās, klusējot Eiropā, bet uzdodot pretējus viedokļus par NA reitingu celšanas veidu; Latvijas lielais nabadzībā grimstošo iedzīvotāju skaits, algu un palastu izmēri, kas, no vienas puses, padara valsti nepievilcīgu potenciālo imigrantu acīs, no otras – daļai sabiedrības liekas netaisnīgi pret iedzīvotājiem, kuru sociālais nodrošinājums ir niecīgs. Amatpersonām tiek pārņemts politikorektums un vājās rūpes par pašas Latvijas iedzīvotājiem. Komentāros pārņemti izteikti globālajiem spēlētājiem par karadarbības izraisīšanu un seku uzskaušanu sabiedrības pleciem, pretstatot politiskās elites, lielvaras un vienkāršos cilvēkus, no kuru nodokļiem tiks maksāts par šīm sekām. Komentāros arī ieraugāma publikācijās retāk sastopama prasība nošķirt istus bēgļus, kam nepieciešama palīdzība, no ekonomiskiem migrantiem. Kritizēta arī bezdarbība Latvijas emigrācijas apjoma mazināšanā un izteikts pieņēmums par atbalsta maiņu politiķiem, ja valdošā koalīcija nemainīs savu politiku, kā rezultātā var pieaugt balss partijai *Saskaņa*. Komentāros izteiktas bažas par ierēdņu pasivitāti, nepārtraucot bēgļu pārvadāšanas kontrabandistu biznesu; norādīts, ka trūkst atbilžu un aprēķinu, kas notiks pēc 776 bēgļu uzņemšanas pirmajā gadā – kādas prasības sekos, vai tiek pieskaitīti radnieki, ģimenes, kas sekos šiem pirmajiem uzņemtajiem. Citviet uzsvērts, ka cilvēkus kopā satur reliģija, ģimene un nacionālā pašapziņa, uztraucoties par tās iznīcināšanu gan padomju okupācijas laikā (rusifikācija), gan saistot to ar bēgļu uzņemšanas sekām.

²⁷ “Sašutums par Ķelnes mēra ierosinājumu sievietēm ievērot “uzvedības kodeksu”,” *LV Tvnet*, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/590804-sasutums_par_kelnes_mera_ierosinajumu_sievietem_ieverot_uzvedibas_kodeksu.

Ļoti daudz komentāru (635) portālā *LV Delfi* izraisījis K. Žukovas raksts “Uzņemt vai norobežoties – cik gatava Latvija ir Āfrikas bēgļiem?”.²⁸ Tas ir garš analītisks materiāls, kurā atrodami dažādi avoti un izskan dažādas balsis, dominējot kvotu, uzņemšanas viedokļus pārstāvošiem avotiem. Neatspoguļojot pretējos argumentus, neparādot patvērumu meklētāju struktūru, šie aspekti ar lielu intensitāti parādās komentāros. Parādās, piemēram, priekšlikums, kurš publikācijās maz izskanējis, ka bēgļus būtu loģiski izvietot viņiem ģeogrāfiski, reliģiski un mentāli tuvākās valstīs utt. Tas liecina par to, ka reizēm tēmas rakstiem vai idejas jautājumiem intervējamiem politiķiem vai sapratne par galējiem sabiedrības daļas noskaņojumiem atrodamas arī šajā avotā. Diemžēl rupjību kontekstā un komentāru daudzumā pazūd vai tiek marginalizēti arī vērā ņemami viedokļi un veselā saprāta argumenti.

Abu valodu visu portālu komentāru neiecietības pakāpe, noskaņojums un argumentu kvalitāte ir ļoti atšķirīgi, sākot ar citos avotos iegūtu faktu izklāstu un portāla ziņu kritisku, analītisku lasījumu un beidzot ar slēptākiem vai atklātiem rakstiskiem un naidu kurinošiem izteikumiem. Interneta portālu komentāros dominējošā *dienaskārtība* ir bažas par lielā bēgļu pieplūduma iespējamām sekām, politiķu kritika gan par neizlēmību aizstāvēt Latvijas intereses, gan par solidaritātes trūkumu, negribot dalīt atbildību par problēmu risināšanu, ņemot vērā Latvijas ieguvumus no ES. Latvijas politiķiem pārmet gan nodevību, nespējot cīnīties pret bēgļu uzņemšanu, gan arī vilcināšanos un neizdarību uzņemšanas procesā; tiek pārņemts gan “nacisms”, gan atkarība no Briseles un “klanišanās ASV”.

Rupjo un rasistisko komentāru dzēšana, protams, nav risinājums. Tomēr to prastuma, naidīguma augsts līmenis diskreditē pašu mediju, veidojot redakcijas piedāvātajām publikācijām nevēlamu kontekstu. Te, iespējams, jāsāk ar medijpratību un pakāpenisku sabiedrības izglītošanu, postulējot ideju par neiecietību pret neiecietību, pašiem komentētājiem internetā apkarojot galējās rupjības, ar kādām tiek piesārņota publiskā telpa. Komentāru analīze, viedokļu reprezentativitāte un to autoru salīdzinājums ar nekommentējošām auditorijām un to uzskatiem, protams, ir atsevišķs temats.

²⁸ “Uzņemt vai norobežoties – cik gatava Latvija ir Āfrikas bēgļiem?,” *LV Delfi*, 10.05.2017, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/uznemt-vai-norobezoties-cik-gatava-latvija-ir-afrikas-begliem.d?id=45944555>.

Secinājumi

Ziņu aģentūru saturs, kas ir galvenais portālu publikāciju avots, pārsvārā satur oficiālos avotus, ES institūciju, iesaistīto dalībvalstu amatpersonu, politiķu izteikumus, arī pieejamā un izmantotā vizuālā materiāla avoti ir centralizēti. Tie arī portālu materiālos par bēgļu problemātiku tiek multiplicēti. Rezultātā visu portālu *dienaskārtības* ir samērā līdzīgas. Atšķirīgas attieksmes reprezentācijā parādās tikai niansēs – portālu virsrakstu rāmējumos, izvēlēto vārdu izvēlē, atlasītajos avotos un intervēto personu izvēlē. Visskaidrāk redakcijas vai autoru attieksmi var nolasīt portālā *Vesti.lv*, kurā biežāk izskan Latvijas valdības kritika par nepietiekami aktīvu rīcību bēgļu uzņemšanā, samērā kritiski šai ziņā ir arī *Rus Delfi*, savukārt portālā *LA.lv* vairāk materiālu, kuros pausta piesardzīgāka attieksme pret bēgļu masveida uzņemšanu. *LV Delfi* demonstrē neitralitāti, savukārt *LV Tynet* un *Rus Tynet* portālos aiz faktiem, notikumiem, spilgtajiem virsrakstiem redakcionālo attieksmi grūtāk noteikt, jo materiāli ir pretrunīgāki. Galvenā atšķirība, kas parādījās analizē, bija atšķirīgu avotu izmantojums, kas saistāms ar portāla valodu. Tomēr šīs atšķirības avotu izvēlē neizpaudās ļoti pamanāmā veidā, kuru konstatēšanai vajadzīga dziļāka tekstuālā analīze.

Tā kā garāku, izvērstāku analītisku pašu portālu autoru veidotu ziņu ir salīdzinoši maz, šī visai sabiedrībai nozīmīgā tematika netiek ielikta auditorijām nozīmīgā kontekstā. Komerciāla medija ideoloģija un ziņu portālu prakse tradicionāli to arī neprasa. Tāpēc publikācijās dominē *epizodisks rāmējums*, sekojot notikumiem – sapulcēm, lēmumiem, paziņojumiem. Savukārt *tematiskais rāmējums*, kas izceļ dziļāku notikumu būtību, aplūkojot problēmas, to rašanos un reālus, efektīvus risināšanas veidus, izpaliek. Piemēram, daudzos materiālos atspoguļoti sikmanīgie strīdi par uzņemamo migrantu skaitu, trūkst viedokļu un atbilžu uz saistītajiem jautājumiem – vai tas ir vienreizējs pasākums, vai ar šādiem skaitļiem jāreķinās katru gadu un cik ilgi, kā pēc iespējas ātrāk tikt galā ar lielo bēgļu skaitu, kuri dzīvo nometņu nepiemērotajos apstākļos, kā pārtraukt procesus, kas kontrabandistiem ir business, u. tml. Daļēji tas skaidrojams vai attaisnojams ar politiskā diskursa kvalitāti – ko neatrodam politiķu spriedumos, grūti atrast mediju diskursā. Tomēr pat komerciālā loģika saka, ka medijam jābūt saiknei ar auditoriju, tās vēlmēm, bažām, tātad arī sarežģītu tēmu izklāstā būtu vēlams nesekot tikai Eiropas un Latvijas varas gaitēnos notiekošajam. Humāno interešu

aspekts galvenokārt saistās ar līdzjūtības raisīšanu pret bēgļiem (īpaši fotogrāfijās), kas ir cilvēciski pamatoti, bet nepilnīgi, jo izpaliek gan skaidri pausta līdzjūtība un solidaritāte ar Ķelnes notikumu upurēm un sekošana norisēm, kas saistītas ar vainīgo sodīšanu, gan atbildes uz cilvēcisku bažu izpausmēm par sekām, ko var radīt citu atšķirīgu kultūru pārstāvju iespējama masveida iepludināšana valstī ar daudzām sociālām, demogrāfiskām, lingvistiskām, etniskām problēmām.

Publikācijās kā *informācijas avoti* dominē ES, ārvalstu un Latvijas galvenās amatpersonas, politiskie aktori, kas, protams, ir objektīvi izskaidrojams un attaisnojams – ziņu portālu specifika, nepieciešamība pēc ātruma, operativitātes, lēmumu pieņemšanas līmenis utt. Taču tam ir arī noteiktas sekas. Trūkst ekspertu – politologu, vēsturnieku, antropologu, psiholoģu, kulturoloģu – viedokļu. Trūkst parasto, vidusšķiras pilsoņu viedokļu un to apspriešanas. Tāpēc auditorijas nevar identificēties ar šo problēmu mērogu un var justies manipulētas un procesos neiesaistītas.

Sākotnējā ES institūciju un dažu valstu kategoriskā nekritiski pozitīvā attieksme pret patvēruma meklētāju masveida uzņemšanu bremzēja brīvu viedokļu izpausmi, iedarbinot klusēšanas spirāli: pretēji vai vienkārši piesardzīgi vai bažīgi viedokļi par masveida imigrantu uzņemšanas sekām publiskajā telpā sākotnēji izpaliek vai tie tiek demonizēti, piekarinot atšķirīgu viedokļu paudējiem nacionālistu vai rasistu birkas. Politiskā dienaskārtība pilnā mērā ietekmē mediju dienaskārtību, mediji nepiedāvā savu tematiku, bet sabiedrības dienaskārtības vietā parādās galvenokārt naidīgi komentāri, kas deleģitimizē atšķirīgu viedokļu apspriešanu un to argumentētu kritiku.

Racionāla diskusija izpaliek, liekot sabiedrības pārstāvjiem sajusties neuzklausītiem, nesadzirdētiem, atstātiem bez argumentētām atbildēm. Komentāru “temperatūra” labi demonstrē sekas – parādās tēma par atsvešinātību no varas, nespēja paust viedokļus un jēlkādi ietekmēt Latvijai svarīgus lēmumus, anonimitātes iespēju dēļ tajos izpaužas nedrošības un baiļu radītā agresija un uzjundītas neiecietības un rasisma izpausmes. Šādi noskaņojumi ir simptomātiski, un lasītājam nav iespējams izšķirt, vai tas ir spontāns komentārs vai arī apzināti un sistemātiski izplatīts atbilstoši kādas trešās puses interesēm. Komentāros tiek izvirzītas dažādas savvērestības teorijas, aizdomas, neuzticēšanās politiķiem un Eiropas institūciju nodomiem un spējai tikt galā ar radušos situāciju. Īpaši tas izpaužas pēc Ķelnes notikumiem, kad Vācijas politiķi, policija un mediji, mēģinot noklusēt vai politkorekti mikstināt notikušo, panāca tikai

pretējo un, piemēram, arī Latvijā izraisīja aizdomu pilnus komentārus pat pret politiķiem, kuru rīcība drīzāk vērtējama kā piesardzīga un atturīga, nevis akli sekojoša Briseles noteikumiem.

Neparādoties mediju pašu izvirzītām tēmām un problēmām publikāciju diskursā, kā arī neverbalizējot kādas sabiedrības daļas dienaskārtību un bažas, šāda vienvirziena komunikācija, kurā netiek detalizēti izskaidrota valsts politika un uzrunātas vai atspēkotas sabiedrības pārstāvju bažas, mazina varas leģitimitāti un var atspēlēt gan lēmumus par emigrāciju, gan balsošanas uzvedībā.

Kopumā jāuzsver, ka mediji gandrīz precīzi ataino politiķu rīcību – tikai tad, kad, piemēram, iebildumi pret bēgļu kvotām vai aicinājumi cīnīties ar cēloņiem, nevis tikai sekām, prasība nodalīt patvēruma meklētājus no ekonomiskiem migrantiem sāk izskanēt no vairāku valstu puses, šie viedokļi vairs netiek noklusēti vai apkaroti, bet aktīvā mazākuma balsis sāk gūt pārstāvniecību publiskajā telpā.

Tā kā politiķu komunikācija par šiem jautājumiem nekliedē sabiedrības bažas un neanalizētas paliek emocionālas reakcijas par iespējamu savas kultūrtelpas apdraudējumu, kas ir realitāte, ar kuru jārēķinās, grupu vai personību līmenī izjustās problēmas būtu jāņem vērā, medijiem veidojot saikni starp makro un mikrolīmeņa tēmām un problemātiku, mediju diskursā pārstāvēt arī dažādu sabiedrības grupu viedokļus, ne tikai varas gaitēnos notiekošo un politiķu balsis. Viedokļu dažādība publiskajā diskursā, prasmīgi organizēta, var veidot un uzturēt dialogu ar sabiedrību, kā arī ietekmēt publisko viedokli labāk, pat ja šķietami vieglāk liekas nevēlamus viedokļus apslāpēt.

Pat ja komercmediju neinteresē sociālās atbildības jautājumi un auditorijas izglītošana, satura, žanru, viedokļu avotu dažādības piedāvāšana var būt arī komerciāli izdevīga: pašas redakcijas veidoti oriģinālmateriāli palīdz radīt savu virtuālo “seju”, atšķirīgu no citiem portāliem, kā arī piesaista jaunas auditorijas, daļēji pildot arī tās funkcijas, ko veica dienas laikraksti, kad to ietekme Latvijā bija lielāka – piedāvājot intervijas, nopietnus analītiskus materiālus. Šāda kvalitatīvās žurnālistikas sadaļa portālos kompensētu to materiālu ietekmi, kas ievietoti tikai interneta lietotāju skaita palielināšanas nolūkā, kas līdztekus peļņas mērķiem ļautu ziņu portāliem piedalīties arī informētas sabiedriskās domas veidošanā, nevis informatīvā trokšņa veicināšanā.

Brexit

Didzis Bērziņš

Brexit ir apzīmējums 2016. gadā notikušajam procesam, kas noveda pie referendumā, kurā tika lemts par to, vai Lielbritānijai būtu jāizstājas no Eiropas Savienības. Apzīmējums *Brexit* ir savienojums no vārdiem *Britania* un *exit*. 2016. gadā notika referendumā, kurā piedalījās aptuveni 30 miljoni balsstiesīgo (71% no visiem balsstiesīgajiem) Lielbritānijas iedzīvotāju. Referendumā 51,9% vēlētāju nobalsoja par Eiropas Savienības pamešanu, līdz ar to tika uzsākts izstāšanās process¹ kurā divpusējās sarunās starp ES un Lielbritānijas pārstāvjiem tiek risināts jautājums par pasākuma juridisko regulējumu un turpmākajām ES un Lielbritānijas ekonomiskās, politiskās un sociālās sadarbības iespējām. Tādējādi notikums, kas starptautiski pazīstams ar apzīmējumu *Brexit*, ir kļuvis par vienu no nozīmīgākajiem 21. gadsimta sākumdaļas politiskajiem procesiem Eiropā, tas ir pirmais šāda veida precedents – kādas dalībvalsts mēģinājums pamest savienību, līdz ar to tam var būt sekas nākotnē – gan iespējamo sekotāju formā, gan tāpēc, ka šis lēmums var veicināt Lielbritānijas šķelšanos, ja Skotijas politiskie līderi savas valsts nākotni apņemsies īstenot tikai ES ietvarā.

Rakstā analizēts *Brexit* procesa atainojums Latvijas interneta medijos, īpaši akcentējot līdzības un atšķirības notikuma atveidojumā atkarībā no medija valodas (latviešu vai krievu), kurā publicēta informācija. Lai salīdzinātu *Brexit* procesa atainojumu latviešu un krievu valodas plašsaziņas līdzekļos, tika izveidota analīzes matrica, kurā iekļauti 572 raksti, no kuriem 60,1% jeb 344 raksti bija raksti krievu valodā, bet 39,9% jeb 228 raksti latviešu valodā. Vērtējot rakstu sadalījumu pēc žanriem, secināms, ka abās valodās iekļautie raksti lielākoties klasificējami kā ziņas, attiecīgi – krievu valodā 98,7%, bet latviešu valodā 96,7% no visiem

¹ Alex Hunt, Brian Wheeler, "Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU," *BBC News*, skatīts 10.09.2017., <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>.

identificētajiem gadījumiem. Tādējādi būtisku žanru sadrumstalotība atkarībā no publikācijas valodas nav identificējama.²

Ja žanru sadrumstalotība nav novērojama, tad publikāciju avotu kontekstā tā ir būtiska,³ īpaši tas attiecas uz publikācijām krievu valodā, kurās tika identificēti 63 dažādi avoti, bet publikācijās latviešu valodā vēstījumi tika veidoti no 24 dažādiem avotiem. Publikācijās krievu valodā informācija galvenokārt ir iegūta no avotiem *Lenta.ru*, kā arī no sociālās tīklošanās vietnes *Twitter* – abos šie avoti ziņu veidošanā izmantoti 13% no visiem gadījumiem, bet kopējais izmantoto avotu sadalījums ir visai līdzīgs un daudzveidīgs.

Pretēja aina novērojama portālu rakstos latviešu valodā. Tajos dominējošais avots ir ziņu aģentūra *LETA*, kas izmantota 34% gadījumu, savukārt *Twitter* izmantots 20% gadījumu.⁴ Tādējādi kopumā krievu valodas ziņās izmantots plašāks avotu klāsts, bet latviešu valodas ziņas veidotas, izteikti balstoties uz vienu avotu. Tāpat dažkārt nav novērojama savstarpēja avotu izmantošana, katras valodas ziņu veidotājiem balstoties uz saviem avotiem. Piemēram, populārākais avots krievu valodas publikācijās *Lenta.ru* ziņās latviešu valodā netiek izmantots vispār. Tā vietā līdzīgā apjomā identificējami raksti, kuru avots ir *BNS* (14% no visiem rakstiem).

Cita būtiska kontentanalīzes kategorija vēsta par publikācijās biežāk minētajām institūcijām, kuras izmantotas par *balsīm* ziņās latviešu valodā un ziņās krievu valodā.⁵ Arī šajā gadījumā sadrumstalotība ir ievērojama. Publikācijās krievu valodā kopumā izmantotas atsaucē uz 79 institūcijām, bet latviešu valodas ziņās šādā veidā tekstā identificētas

² Vērtējot kopējo žanru sadalījumu, jāatzīmē, ka kopumā no visiem 572 rakstiem 334 gadījumos žanrs netika identificēts vai tika konstatēta vairāku žanru pārklāšanās, kas nozīmē, ka 58% rakstu ir palikuši bez šīs identifikācijas pazīmes. Uztveramības labad turpmākajos procentu aprēķinos šie neidentificētie raksti ir izklāsti no kopas.

³ Tāpat kā iepriekš, arī šeit no analizējamās kopas tika izklāsti tie gadījumi, kuriem avots netika identificēts – tātad tika konstatēta žanru pārklāšanās vai žanrs neatbilda nevienai no kategorijām, šajā gadījumā – 21% gadījumu krievu valodā un 32% gadījumu latviešu valodā.

⁴ Lielākoties *Twitter* ieraksti kā avoti izmantoti, atsaucoties uz privātpersonu/amatpersonu kontiem. Biežāk sastopamie piemēri ir Rīgas mērs Nils Ušakovs, diplomāts Ojārs Ēriks Kalniņš, tolaik partijas *Vienotība* priekšsēdētājs Andris Piebalgs un Latvijas Republikas ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs. Mazākā skaitā gadījumu par publikācijas avotu kļuvis kādas iestādes *Twitter* konts, piemēram, *NATO*, *Google*.

⁵ Tāpat kā iepriekš, arī institūciju sadalījumā svarīgi atzīmēt gadījumus, kuri no analīzes būtu jāizklāuj, tas ir, kurus nebija iespējams identificēt. Krievu valodā līdz ar to no analizējamās kopas izņemti 40,4% no visiem rakstiem, bet latviešu valodā – 50% no visiem rakstiem.

48 institūcijas. Tai pašā laikā šis ir tas analīzes kategoriju piemērs, kas neatbilst būtisku atšķirību biežāk citētajās institūcijās atkarībā no publikācijas valodas. Abās publikāciju valodās biežāk izmantotās institūcijas ir dažādas ES pārstāvniecības vai ar to saistītas struktūras, piemēram, Eiropas Parlaments, Eiropas Komisija un citas, kas var tikt uzskatītas par organizācijām, kurās notiek lēmumu pieņemšanas procesi ES līmenī. Krievvalodīgajos rakstos atsauces uz šīm struktūrām izmantotas 15% no visiem gadījumiem, bet publikācijās latviešu valodā ES galvenās institūcijas kā aktori izmantoti 19% no visiem analizētajiem rakstiem.

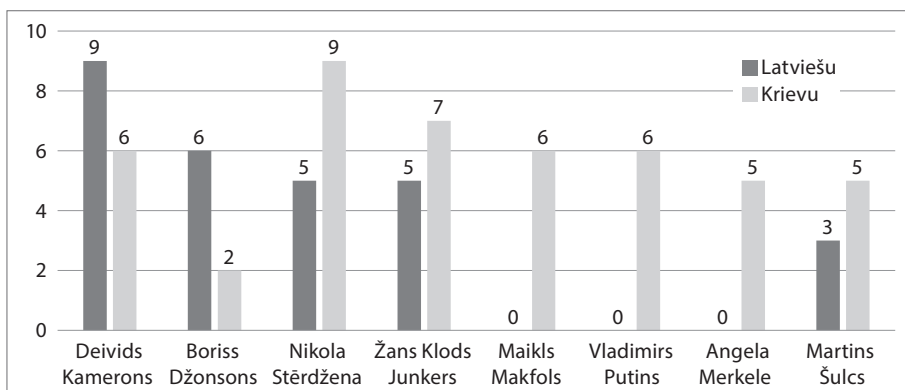
Būtiskas atšķirības gan vērojamas retāk izmantotajās institūcijās, piemēram, ziņās krievu valodā nākamās visbiežāk izmantotās institūcijas pēc ES struktūrām ir saistītas ar Krievijas un ASV valdībām, piemēram, Krievijas Valsts dome, ASV Valsts departaments, vai institūcijas, kuras identificējamās kategorijā Baltais nams vai Kremļis. Šie gadījumi tika apvienoti ar kategoriju “ASV valdības institūcijas” un “Krievijas valdības institūcijas”, un katra no šīm kategorijām izmantota 8% no visiem gadījumiem. Publikācijās latviešu valodā situācija ir atšķirīga, jo otra populārākā *balss* ir “Lielbritānijas valdības institūcijas”, kas izmantota 10,5% no visiem gadījumiem, kamēr krievu valodas ziņās šī pati institūcija izmantota retāk – 7% gadījumu. Jāatzīmē, ka ziņās latviešu valodā atsauce, piemēram, uz ASV valdības institūcijām netika identificēta. Līdz ar to secināms, ka krievvalodīgajos vēstījumos par *Brexit* salīdzinoši bieži izmantotas atsauces uz institūcijām, kas ar *Brexit* tieši nav saistītas, bet ir būtiski spēlētāji ikvienā nozīmīgā starptautiskās politikas jautājumā, lielākoties ar pretējām interesēm un vērtējumiem, tikmēr vēstījumos latviešu valodā vairāk atainots to institūciju viedoklis, kuras *Brexit* process skars visvairāk, tas ir, Eiropas Savienība un Lielbritānija.

Cita būtiska kategorija, kas atbilst *Brexit* tematiku, ir visbiežāk minētās personas – šīs kategorijas atainošanai pievienots grafiks (1. attēls), kurā attēlots populārāko personu sadalījums absolūtos skaitļos.⁶ Publikācijās krievu valodā biežāk minētās personas ir Skotijas premjerministre Nikola Stērdžena, bijušais Eiropas Komisijas priekšsēdētājs Žans Klods Junkers, bijušais Lielbritānijas premjerministrs Deivids Kameron, ASV vēstnieks

⁶ Grafikā atainotas vienības skaitliskā izteiksmē. Izklājot ierakstus, kuros persona nav identificējama, piemēram, krievu valodas ziņās Nikola Stērdžena, kas ir populārākā persona, minēta deviņas reizes, kas atbilstu 4,3% no visiem gadījumiem. Krievu valodas publikācijās persona netika identificēta 39,8%, bet analizētajos vēstījumos latviešu valodā – 38,6% gadījumu.

Krievijā Maikls Makfols un Krievijas Federācijas prezidents Vladimirs Putins, savukārt latviešu valodas rakstos Deivids Kamerons, Londonas mērs Boriss Džonsons, Nikola Stērdžena un Žans Klods Junkers.

1. attēls. Visbiežāk minētās personas publikācijās latviešu un krievu valodā



Uz būtiskām tendencēm norāda arī analīzes kategorija, kas liecina par izmaiņām virsrakstos, salīdzinot ar atsauces avotu, jeb par redakcionālo intervenci abu valodu rakstos. Izklāaujot gadījumus, kad nekāda veida manipulācija ar virsrakstiem nav tikusi identificēta, kas rakstos krievu valodā bijis 60,5% no visiem gadījumiem, bet vēstījumos latviešu valodā – 62% no visiem gadījumiem, secināms, ka virsraksta izmaiņš tendence vairāk raksturīga krievu valodas vēstījumiem, kuros virsraksts izmainīts tieši pusē (50%) no visiem analizētajiem gadījumiem, savukārt latviešu valodas ziņās šāda veida tendence ir novērojama salīdzinoši retāk un virsraksta izmaiņas ir bijušas tikai 19,5% no identificētajiem gadījumiem. Vērtējot populārākos oriģinālo publikāciju avotus, kuru virsraksti ir izmainīti, gan latviešu valodā, gan krievu valodā visbiežāk ir reģistrēti ziņu aģentūras *LETA* raksti. Publikācijās latviešu valodā, kad kā avota atsauce izmantota *LETA*, virsraksts izmainīts 76,5% no visiem gadījumiem, kad konstatēta redakcionāla intervence virsrakstā, bet krievu valodas rakstos tas ir darīts 26,4% no visiem gadījumiem, kas absolūtos skaitļos atbilst 18 no 68 gadījumiem.

Kontentanalīzes rezultāti liecina, ka pētījumā iekļautajos portālos dominē gadījumi, kad vizuālais materiāls nav izmantots vispār – krievu valodas ziņās vizuālais materiāls nav ticis pievienots 56,7% no visiem gadījumiem, bet latviešu valodas ziņās 60% no visiem gadījumiem. Kad

vizuālais materiāls ir ticis pievienots, tad abos gadījumos tas bijis klasificējams ar vizuālu nozīmi/ilustratīvu mērķi – krievu valodas ziņās, tas ir konstatēts 79,2% no visiem gadījumiem, bet latviešu valodas ziņās 83,5% no visiem gadījumiem. Abu valodu vēstījumos vizuālais materiāls ir retāk izmantots kā fotoreportāža vai kolāža. Tāpat arī situācija ar vizuālajiem materiāliem ir līdzīga, ja tiek analizēta kategorija par vizuālā materiāla nozīmi. Visos portālos vizuālais materiāls pārsvarā pievienots ar asociatīvu nozīmi, rakstos latviešu valodā vizuālais materiāls ar asociatīvu nozīmi pievienots 60,5% no visiem gadījumiem, bet ziņās krievu valodā tas ir darīts 80% no visiem gadījumiem. Līdz ar to iespējams secināt, ka krievvalodīgo portālu publikācijās par *Brexit* lielāku nozīmi piešķir dažādi ilustratīvie materiāli.

Salīdzinot biežāk izmantotos vārdus virsrakstos latviešu un krievu valodā⁷ (2. attēls), secināms, ka krievu valodas publikācijās peripetijas ap Lielbritānijas izstāšanos no ES netiek apzīmētas ar jēdzienu *Brexit* un atšķirībā no publikāciju virsrakstiem latviešu valodā, kur *Brexit* ir pārlicinoši populārākais no izmantotajiem vārdiem, starp populārākajiem vārdiem krievu valodā tas nav iekļuvis. Virsrakstu analīze liecina arī, ka latviešu valodā biežāk uzsvērtā un raksturota referenduma vēsturiskā nozīme, savukārt publikācijās krievu valodā akcentēta *Brexit* ietekme uz sociālpolitiskajām norisēm Skotijā, kura savu nākotni saistīja ar Eiropas Savienību. Raksturojot virsrakstu analīzes rezultātus, jāatzīmē, ka tikai divos gadījumos ir identificējamas ziņas, kur par *Brexit* ir rakstīts gan latviešu valodā, gan krievu valodā. Šie avoti ir *LETA* un *BBC*.⁸

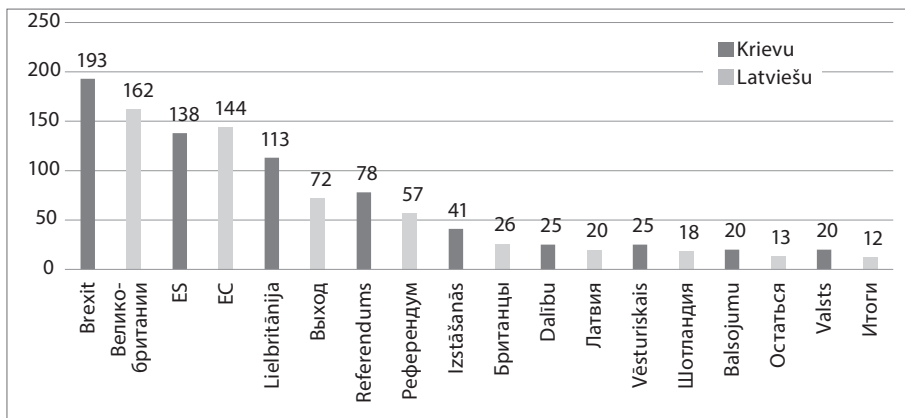
BBC interneta portāla avota virsrakstos pa piecām ziņām ir publicētas gan latviešu valodā, gan krievu valodā. Būtiska atšķirība šajos virsrakstos ir tāda, ka ziņas latviešu valodā vairāk balstījušās uz fakta konstatāciju, piemēram, par to, ka Lielbritānija ir izstājusies no Eiropas Savienības, mazāk uzmanības pievēršot viedokļiem un attieksmes paušanai par šo faktu, kas savukārt tiek darīts publikācijās krievu valodā, kurās tipiski parādās virsraksti, kas Lielbritāniju pēc izstāšanās no Eiropas Savienības raksturo

⁷ Grafiks veidots, atlasot visus virsrakstus, kas bija pieejami analīzes matricā. No kopējā saraksta izdzēsti palīgvārdi – latviešu valodā tie ir “un”, “ka” un citi līdzīgi vārdi, krievu valodā šādi vārdi ir, piemēram, “из”, “но”. Vārdi, kuri izteica vienu un to pašu, tika apvienoti vienā vārdā, kas uzrakstīts vienskaitļa nominatīva locījumā, piemēram, vārdu virkne “Lielbritānija”, “Lielbritānijai”, “Lielbritānijā” ir apvienota zem viena vārda “Lielbritānija”, tāpat tas izdarīts arī krievu valodas ziņu vārdiem.

⁸ Pie šādiem avotiem varētu tik pieskaitīts arī *BNS*, taču šajā avotā no 24 rakstiem tikai divi raksti bija krievu valodā, līdz ar to tāda veida attiecība nepadarītu salīdzināšanu korektu.

kā “trešās pasaules valsti”,⁹ kā arī citādi pauž novērtējumu un attieksmi, piemēram, “Apsveicam britus” un “Skumja diena ES”. Līdz ar to var secināt, ka viena avota vēstījumos latviešu valodas rāmējumi ir lielākā mērā faktoloģiski, savukārt krievu valodā – emocionāli un novērtējoši.

2. attēls. Visbiežāk izmantotie vārdi publikācijās latviešu un krievu valodā



Līdzīga situācija ir vērojama arī *LETA* rakstos, kur vēstījumi krievu valodā vairāk liecina par *Brexit* novērtējumu, bet mazāk par faktoloģisku informāciju par referenduma norisi vai rezultātiem. Salīdzināšanai var minēt tādus virsrakstus krievu valodā kā “Кризис не будет, но не понравится. Как Великобритания выйдет из ЕС отразится на экономике Латвии?”¹⁰, “Ринкевич о Brexit: неадекватно к результату Латвии придется готовиться отстаивать свои интересы”¹¹, kamēr ziņām latviešu valodā vairāk raksturīgi tādi virsraksti kā “Aptauja: 52% britu grib palikt Eiropas Savienībā”, “BBC paziņo par “Brexit” uzvaru”.¹²

⁹ “Глава Европарламента: к Великобритании будут относиться как к “третьей стране”,” *BBC News*, skatīts 10.11.2017., <http://www.bbc.com/news/world-europe-36615879>.

¹⁰ “Не кризис, но неприятно. Как выход Британии из ЕС отразится на экономике Латвии?,” *LETA*, 06.11.2017, <http://leta.lv/archive/search/?patern=Ieva%20Skr%C4%ABvare&item=299143FC-228A-41AF-B443->.

¹¹ “Ринкевич о Brexit: независимо от итогов Латвия должна быть готова обсудить свои интересы,” *Rus Tynet (LETA)*, 06.11.2017, http://rus.tvnet.lv/novosti/politika/330163-rinkevich_o_brexit_njezavisimo_ot_itogov_latvija_dolzha_bit_gotova_obsudit_svoi_intjerjesi.

¹² “BBC paziņo par “Brexit” uzvaru,” *LV Tynet*, 24.06.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/614087-bbc_pazino_par_brexit_uzvaru.

Pārsvarā analizētie mediji veidojuši publikācijas vienā valodā – latviski vai krieviski. Retajos gadījumos, kad raksts publicēts abās valodās, iespējams identificēt atšķirības, kas ir raksturojamas kā mikrolīmenim atbilstošas. Piemēram, to var redzēt *LETA* rakstā¹³, kurā raksturots Latvijas Republikas ekonomikas ministra Arvila Ašeradena viedoklis par *Brexit* un tā kopējā negatīvā ietekme uz ekonomiku gan Latvijas, gan Eiropas līmenī. Rakstā tiek izmantota salīdzinoši plaša argumentu bāze, tajā skaitā atsaukšanās uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) ekspertu slēdzieniem vai arī vēsturisko pieredzi, ietverot paralēles starp Krievijas rubļa vērtības kritumu un Lielbritānijas mārciņas vērtības kritumu, tieši un netieši norādot, ka Krievijas rubļa devalvācijai bija negatīva ietekme uz Latvijas ekonomiku un tam pašam vajadzētu notikt arī gadījumā, ja īstenotos Lielbritānijas mārciņas devalvācija. Krievu valodas versijā¹⁴ šī ziņa tiek publicēta krietni īsākā formā nekā ziņa latviešu valodā, zaudējot arī būtisku daļu ietverto nozīmju. Ilustrācijai latviešu valodā tiek rakstīts: “Tāpat īstermiņā eksportu negatīvi varētu ietekmēt arī britu mārciņas vērtības kritumus. Ašeradens kā piemēru minēja Krievijas rubļa kursa kritumu pēdējos gados par 40%, kas arī samazinājis Latvijas eksportu uz kaimiņvalsti papildus sankciju ietekmei.” Turpretī ziņa krievu valodā pārtop koncentrētā formā, atmetot salīdzinājumu: “Tāpat īstermiņa periodā uz eksportu negatīvu ietekmi var atstāt Lielbritānijas mārciņas kursa kritums.”¹⁵ Kā redzams, Krieviju negatīvi raksturojoša informācija – rubļa vērtības kritums vai sankcijas – krievu valodas versijā pieminēts netiek. Tāpat krievu valodā ir izklāuts teikums, kas vēsta, ka Lielbritānija līdz ar izstāšanos no ES nekļūs par izolētu valsti, bet gan saglabās atvērta tirgus statusu un turpinās sadarbību ar Eiropas Savienību. Šis izteikums, kas parādās tikai latviešu valodā: “Tomēr arī ilgtermiņā nevajagot domāt par Lielbritānijas tirgu kā aizslēgtu tirgu. Lielbritānija ir vecākā Eiropas demokrātija, un tai ir

¹³ “Ašeradens: “Brexit” nenāks par labu ne Lielbritānijas, ne ES ekonomikai,” *Financenet (LETA)*, 06.11.2017, http://financenet.tvnet.lv/zinas/614110-aseradens_brexit_nenaks_par_labu_ne_lielbritanijas_ne_es_ekonomikai.

¹⁴ “Ашераденс: “Brexit” не пойдет на пользу ни экономике Великобритании, ни экономике ЕС,” *Rus Tvnet (LETA)*, 06.11.2017, http://rus.tvnet.lv/novosti/ekonomika/330336-ashjeradzens_brexit_nje_poydjet_na_polzu_ni_ekonomikje_vjelikobritanii_ni_ekonomikje_jes.

¹⁵ Citāta tulkojums: “Также в краткосрочной перспективе на экспорт может негативно повлиять падение курса британского фунта.” *Financenet (LETA)*, 06.11.2017, http://financenet.tvnet.lv/zinas/614110-aseradens_brexit_nenaks_par_labu_ne_lielbritanijas_ne_es_ekonomikai.

tādas pašas vērtības kā pārējai Eiropai. Tāpēc tiks darīts viss, lai saglabātu maksimāli tuvas saites ar Lielbritāniju, tajā skaitā lai tirdzniecības un citi līgumi saglabātos, sacīja Ašeradens.”

Šāda veida nepilnīga tulkošana raksturīga arī citam ziņu aģentūras *LETA* rakstam¹⁶, kurā savu viedokli par *Brexit* paudusi politikas eksperte Iveta Kažoka. Rakstā tiek atstāstīts pētnieces Kažokas viedoklis, kurā uzsvērts, ka *Brexit* process parāda nevis problēmas ES, bet Lielbritānijas iekšpolitikā, jo esošā valdība nav bijusi spējīga iedzīvotājiem, it īpaši vecākās paaudzes cilvēkiem, skaidrot Eiropas Savienības nozīmīgumu. Savukārt jaunākās paaudzes cilvēki vēstījumu ir uztvēruši un izpratuši un, kā rāda dati, lielākoties atbalstījuši Lielbritānijas palikšanu ES sastāvā. Latviešu valodas ziņā papildus ir pievienotas divas rindkopas. Pirmā par ārvalstu investīciju plūsmu: “Savukārt attiecībā par ārvalstu investīciju turpmāko plūsmu viņa prognozēja, ka Lielbritānijas referenduma iznākums nozīmē iespējas citām valstīm ārvalstu kapitāla piesaistē.” Otrā rindkopa vēlreiz atgādina referenduma rezultātus: “Jau ziņots, ka, pēc provizoriskajiem rezultātiem, ceturtdien Lielbritānijā notikušajā referendumā 52% dalībnieku nobalsojuši par valsts izstāšanos no ES, bet 48% – par palikšanu blokā.” Šādas ziņas saīsināšana varētu būt skaidrojama ne tikai ar kādām redakcionālām nostādnēm, bet gan daudz vienkāršāk – ar resursu ekonomiju, kas gan noved pie atšķirīgiem raksta uzsvāriem un dažkārt arī rāmējumiem. Tomēr atšķirības atkarībā no valodas, kurā publicēts viens un tas pats raksts, ir identificējamās ne vienmēr. Piemēram, raksts, kurā publicēts Latvijas Republikas bijušā prezidenta Valda Zatlera viedoklis abās valodās,¹⁷ tiek atainots identiski.

Pētījumā identificētā nepilnīgā tulkošana iezīmē vēl vienu nianši, kas raksturīga tikai latviešu valodas ziņu rakstiem, tas ir, biežāk tiek izmantoti citāti. Šāds piemērs ir Danas Reiznieces-Ozolas paustā informācija par ES fondu apguvi plānošanas periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam. Publikācijā latviešu valodā regulāri tiek izmantoti

¹⁶ “Kažoka: Līdzšinējā ES virzība bijusi pareiza; problēmas ir pašā Lielbritānijā,” *LV Delfi (LETA)*, 06.11.2017, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/kazoka-lidzisineja-es-virziba-bijusi-pareiza-problemas-ir-pasa-lielbritanija.d?id=47602891>.

¹⁷ “Затлерс: надеюсь, победа “Brexit” заставит ЕС сделать правильные выводы,” *Rus Tvnet (LETA)*, skatīts 06.11.2017., http://rus.tvnet.lv/novosti/politika/330400-zatljers_nadjejus_pobjeda_brexit_zastavit_je_sdjelat_pravilnije_vivodi; “Zatlers cer, ka ‘Brexit’ ES liks izdarīt pareizos secinājumus,” *LV Delfi (LETA)*, skatīts 06.11.2017., <http://www.delfi.lv/news/national/politics/zatljers-cer-ka-brexit-es-lik-izdarit-pareizos-secinajumus.d?id=47603205>.

Danas Reiznieces-Ozolas citāti, kamēr tādā pašā rakstā krievu valodā tie tiek aizvietoti ar atstāstu, citātus neizmantojot. Salīdzinājumam viena un tā pati rindkopa abos rakstos: “Reizniece-Ozola uzsvēra, ka jau pirms “Brexit” bija skaidrs, ka nākamajā finanšu plānošanas periodā pēc 2020. gada Latvijai vairs nebūs tik liels finansējums no ES fondiem. “Nebūs tik trekna sviesta kārtiņa,” sacīja ministre (aut. izcēlums).” Savukārt tā pati rindkopa krievu valodā aprobežojas ar šādu vēstījumu: “Ministre atzīmēja, ka vēl pirms “Brexit” bija skaidrs, ka nākamajā finanšu periodā pēc 2020. gada Latvijai vairs nebūs tik daudz finanšu līdzekļu no ES fondiem.”¹⁸

Jāatzīmē vēl kāda būtiska nianse – rakstos latviešu valodā biežāk vērojama prakse, ka par raksta (vienīgo) pamatu kļūst kādas personas (visbiežāk – amatpersonas) komentārs vai izteikums, uz kuru balstoties tiek izveidots un sagatavots raksts. Bez jau pieminētajiem viedokļiem, ko pauduši A. Ašeradens, I. Kažoka un V. Zatlers, *Brexit* atainojumā latviešu valodas interneta medijos sastopami arī raksti, kas balstījušies tikai, piemēram, Arta Pabrika, Redžepa Erdogana vai Raimonda Vējoņa teiktajā. Rakstos krievu valodā šāda tipa “viens izteikuma raksti” identificējami retāk.¹⁹

Raksta mērķis bija identificēt būtiskākās atšķirības atkarībā no valodas, kurā atainotas *Brexit* norises. Lai gan ne latviski, ne krieviski vēstošo mediju saturs nav viendabīgs un dažādu portālu saturs dažādās izpausmēs būtiski atšķiras arī vienas valodas ietvaros un, iespējams, būtiskas vai pat būtiskākas atšķirības būtu novērojamas, izmantojot kādu citu grupēšanas paņēmieni, rakstā identificētas tendences, ko iespējams atklāt, apkopojot novērtējot publikācijas katrā no valodām.

¹⁸ “Министр подчеркнула, что еще до “Brexit” было ясно, что в следующем финансовом периоде после 2020 года у Латвии уже не будет столь большого финансирования из фондов ЕС”. Sk.: “Reizniece-Ozola: выход Великобритании угрожает освоению Еврофондов,” *Vesti.lv (LETA)*, skatīts 06.11.2017., <http://vesti.lv/news/reizniece-ozola-vyход-velikobritanii-ugrozhaet-osvoeniyu-evrofondov>.

¹⁹ Tāpat virsrakstos krievu valodā tipiski tiek norādīts arī viedokļa paudēja, visbiežāk amatpersonas, amats, kas latviešu valodas virsrakstos parasti netiek darīts. Lai gan arī krievu valodā ir daži izņēmumi. Protams, ir arī atsevišķi gadījumi, kad šajos virsrakstos vārdi parādās, piemēram: “Реирс: результаты британского референдума не затронут живущих в UK латвийцев,” *Rus Delfi (BNS)*, skatīts 06.11.2017., <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/reirs-rezultaty-britanskogo-referenduma-ne-zatronut-zhivuschih-v-uk-latvijcev.d?id=47601701> un “Путин: “брекзит” будет иметь последствия для России,” *Rus Delfi (BBC)*, skatīts 06.11.2017., <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/putin-brekit-budet-imet-posledstviya-dlya-rossii.d?id=47602023>.

Kopumā būtiskākās atšķirības, ko nosaka publikācijas valoda, ir viena un tā paša vēstījuma, ja tas publicēts abās valodās, publicēšana plašākā variantā latviski un samazinātā apjomā krievu versijā – izkļaujot daļu no teksta. Dažkārt šāda vēstījuma saīsināšana nerada izmaiņas ziņojuma pamata nozīmēs un varētu būt skaidrojama ar resursu ekonomiju, bet citkārt šāda nepilnīga tulkošana rada būtiskas izmaiņas publikācijas rāmējumā.

Brexit procesu atainojošajos pārpublicētajos rakstos krievu valodā biežāk ir notikusi oriģinālās publikācijas virsraksta korekcija, kas saistāms ar vēl vienu būtisku atšķirību – virsraksti latviešu valodā lielākā mērā ir konstatējoši, faktoloģiski, kamēr krievu valodā mēdz ietvert novērtējumu un attieksmi. Tāpat publikācijās krievu valodā salīdzinājumā ar vēstījumiem latviešu valodā *ziņu balsis* biežāk tiek pārstāstītas, nevis citētas, un krievu valodas vēstījumos lielākā mērā ir izmantoti ilustratīvi materiāli ar asociatīvu nozīmi.

Publikācijas krievu valodā galvenokārt balstās tādos avotos kā *Lenta.ru* un sociālās tīklošanās vietne *Twitter*, kamēr ziņās latviešu valodā līdzās regulāri izmantotajam *Twitter.com*, *Lenta.ru* populārākā avota vietu ieņem nacionālo ziņu aģentūru *LETA*, tāpat latviešu valodas ziņās nozīmīgs avots bijis arī *BNS*. Savukārt publikācijas latviešu valodā lielākā mērā iekļauj institucionālās *balsis*, kas ir tieši saistītas ar *Brexit* procesiem, tas ir, Lielbritānijas institūcijas un Eiropas Savienības institūcijas, savukārt vēstījumos krievu valodā līdzās minētajām tieši iesaistītajām institūcijām plaši atainoti viedokļi, kurus pauduši ASV un Krievijas institūciju pārstāvji.

NATO Varšavas samits

Mārtiņš Kaprāns

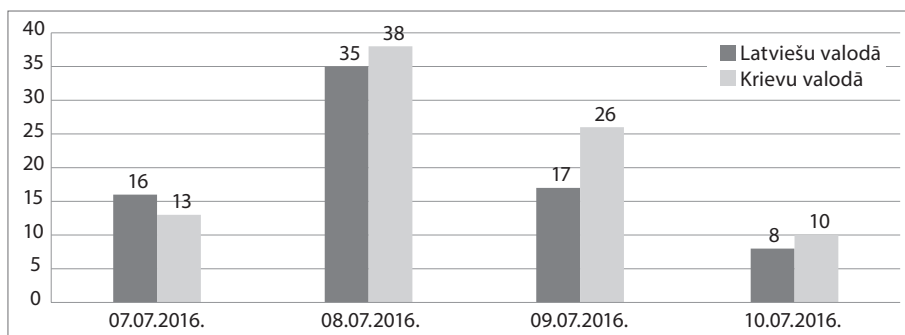
Izmaiņas NATO stratēģijā attiecībā uz dalībvalstu aizsardzības spēju stiprināšanu tika apspriestas jau Velsas samītā 2014. gadā septembrī, kad NATO dalībvalstis bija tikko pieredzējušas Krievijas agresiju pret Ukrainu. Taču faktiskos lēmumus par NATO daudznacionālo kaujas grupu izvietojumu Polijā un Baltijas valstīs alianse pieņēma 2016. gadā – Varšavas samītā, kas notika no 8. līdz 9. jūlijam. Šajā nodaļā ir analizēts, kā Latvijas ziņu portāli vēstīja par Varšavas samita lēmumiem, un tiek ieskicēta šo vēstījumu sasaiste ar Latvijas sabiedrisko domu.

Kontentanalīzes periodā (2016. gada 7.–10. jūlijs) par Varšavas samitu ir reģistrētas 163 publikācijas, no kurām 47% ir latviešu valodā, bet 53% – krievu valodā. Šo publicitāti ir pamatā veidojuši ziņu materiāli. Visaugstākā publicitāte tika sasniegta NATO samita pirmajā dienā – 8. jūlijā, kad alianse pieņēma vēsturisko lēmumu par daudznacionālo bataljona lieluma kaujas grupu izvietojumu Polijā un Baltijas valstīs (1. attēls). Šajā dienā Rīgā notika divi paralēli piketi, no kuriem vienā tika pausts atbalsts, bet otrā – protests pret NATO spēku izvietojumu Latvijā.¹ Nākamajā dienā pēc lēmumu pieņemšanas ievērojami augstāka publicitāte ir reģistrēta krievvalodīgajās interneta vietnēs. Informācija par Varšavas samitu visbiežāk parādījās *Tvnet*, turklāt tā bija vienlīdz intensīva abās valodās, kas norāda uz zināmu paralēlismu dienaskārtības veidošanā. Šāds paralēlisms ir mazāk izteiksmīgs portāla *Delfi* saturā (2. attēls).

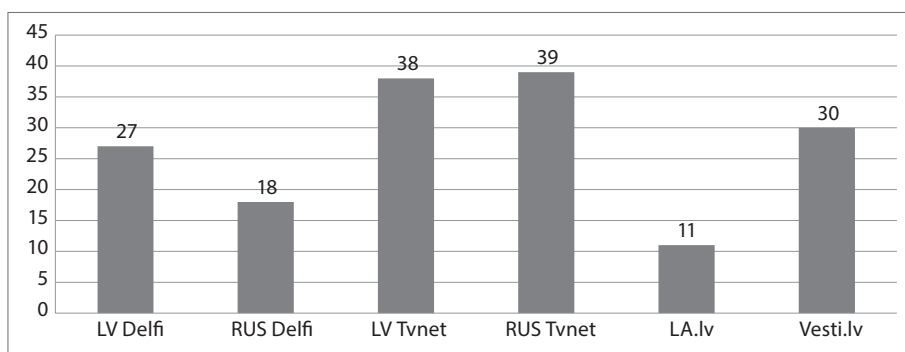
Latviešu valodā publicētajām ziņām pamatā ir divi avoti – vietējās ziņu aģentūras *LETA* un *BNS*, kas, vēstot par Varšavas samitu, izmantoja lielāko starptautisko ziņu aģentūru (*Agence France-Presse*, *Deutsche Presse-Agentur*, *Associated Press*) sniegto informāciju. Lai gan *LETA* kopš 2016. gada marta ir kļuvusi par Krievijas ziņu aģentūras *Interfax*

¹ “Foto: Rīgā piketē pret un par NATO,” *Delfi*, 08.07.2016, <http://www.delfi.lv/news/national/politics/foto-riga-pikete-pret-un-par-nato.d?id=47655389>.

1. attēls. NATO samitam veltīto publikāciju dinamika (N = 163)



2. attēls. Varšavas samitam veltīto publikāciju izkliede (N = 161)



oficiālo pārstāvi, portālos publicētajos rakstos *Interfax* nav reģistrēts kā ziņu pirmavots. Taču Latvijas Ārpolitikas institūta (LAI) pētnieki, kas plašākā periodā arī analizējuši Latvijas mediju vēstījumus par Varšavas samitu, ir secinājuši, ka ziņu aģentūras *LETA* izmantotās ziņas lielā mērā sakrīt ar Krievijas ziņu aģentūras *Interfax* ziņām jautājumos, kas skar Krievijas nostāju Varšavas samitā.² Savukārt krievu valodā publicēto vēstījumu izcelsme ir daudzveidīgāka.³ Vislielākā avotu daudzveidība

² Andris Sprūds, zin. red., *Latvijas plašsaziņas līdzekļu noturība pret citu valstu vēstījumiem: Krievijas faktors NATO 2016. gada Varšavas samita kontekstā* (Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 2016), 40, <http://www.lai.lv/publikacijas/latvijas-plassazinas-lidzeklu-noturiba-pret-citu-valstu-vestijumiem-560>.

³ Uz šim atšķirībā informācijas avotu izmantošanā jau agrāk ir norādījuši arī Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieki. Sk. Andris Sprūds, zin. red., *Latvijas plašsaziņas līdzekļu noturība pret citu valstu vēstījumiem*, 38.

ir reģistrēta *Rus Tvnet* vēstījumos (1. tabula), taču tā reti ieraugāma atsevišķa raksta ietvaros, jo ziņu materiāli parasti balstās tikai uz vienu avotu, respektīvi, tie ir pārpublicēti raksti, nevis no dažādiem avotiem kompilēti oriģinālraksti. Visbiežāk krievvalodīgie portāli ir izmantojuši *LETA*, turklāt populārāko krievvalodīgo portālu – *Rus Delfi* un *Rus Tvnet* – publikācijās samērā bieži nepastarpinātā veidā parādās ārpus Kremla ietekmes esošie informācijas avoti (*Deutsche Welle*, *NEWSru.com*, *Korrespondent.net*). Visaugstākais prokremlisko ziņu avotu īpatsvars ir reģistrēts *Vesti.lv* vēstījumos, no kuriem 23% publikāciju par Varšavas samitu balstījās Krievijas valsts kontrolē esošo mediju (*RIA Novosti*, *ITAR-TASS*, *Ino TV*) saturā.

1. tabula. Galvenie informācijas avoti par Varšavas samitu*

	<i>LETA</i>	<i>BNS</i>	<i>Lenta.ru</i>	<i>RIA Novosti</i>	<i>Deutsche Welle</i>	<i>NEWSru.com</i>	<i>Korrespondent.net</i>
<i>LV Delfi</i>	12	9					
<i>Rus Delfi</i>	5	1	1	3	3	1	
<i>LV Tvnet</i>	22	15					
<i>Rus Tvnet</i>	13		6	1	4	4	5
<i>La.lv</i>	3	5					
<i>Vesti.lv</i>	11		2	5		1	

*Tabulā apkopota informācija par publikācijām, kurās ziņu avots ir minēts vismaz piecas reizes.

Salīdzinot publikāciju avotu izcelsmi trijās avotu grupās – Krievijas avoti, Latvijas avoti un citu valstu avoti –, var citā griezumā uzskatāmi redzēt atšķirības starp latviešvalodīgajiem un krievvalodīgajiem portāliem. Ja portāli latviešu valodā, ziņojot par NATO samitu, pamatā balstās uz vietējām ziņu aģentūrām (*LETA*, *BNS*), kuras, kā jau iepriekš norādīts, pārpublicēja Rietumu lielvalstu starptautisko ziņu aģentūru rakstus, krievvalodīgajos portālos šī aina ir krietni sadrumstalotāka. Proti, *Rus Delfi* un *Rus Tvnet* ir samērā līdzsvaroti izmantojis informācijas avotus, kas pārstāv visas trīs avotu grupas. Turpretī portāls *Vesti.lv* faktiski ir izmantojis tikai Krievijas izcelsmes informācijas avotus (15 publikācijas) un Latvijas mediju saturu (12 publikāciju). Tas atkārtoti izceļ nozīmīgās atšķirības starp *Rus Delfi* un *Rus Tvnet*, no vienas puses, un *Vesti.lv*, no otras puses.

Virkne Varšavas samitam veltīto publikāciju ir tapušas no pirmavotiem, portālu žurnālistiem intervējot amatpersonas vai ziņojot no notikumu vietas. Piemēram, *LV Tvnet* samita priekšvakarā intervē Latvijas Valsts prezidentu Raimonu Vējoni,⁴ *Latvijas Avīze* intervē bijušo ASV vēstnieku NATO Kurtu Volkeru,⁵ bet *Vesti.lv* – ASV Valsts departamenta pārstāvi Džoša Beikeru.⁶ Tomēr šādas oriģinālpublikācijas veido tikai nelielu daļu no kopējās izlases. Tādēļ kopumā var secināt, ka informācija par Varšavas samitu Latvijas publiskajā telpā lielā mērā nebija oriģināli radīta un Latvijas ziņu portāli faktiski darbojās kā “atbalss telpas”, pārraidot ziņas, kas bija tapušas citviet.

Ziņu portālu vēstījumos visbiežāk parādās NATO ģenerālsekretāra Jensa Stoltenberga izteikumi. Tiesa, viņa viedoklis vairāk sastopams krievvalodīgajās vietnēs, bet latviešu valodā ievērojami biežāk ir parādījušies Kanādas vēstnieka Latvijā Alēna Osēra un Latvijas politiķu (Raimonda Vējoņa, Edgara Rinkēviča) izteikumi. Kopumā gan kontentanalīzes dati liecina par zināmu paralēlismu starp viedokļu līderiem, kas parādās vēstījumos latviešu un krievu valodā. Citiem vārdiem, arī otrā līmeņa dienaskārtības veidošana attiecībā uz Varšavas samitu ir bijusi diezgan simetriska. Abās valodās visbiežāk tiek citēti Latvijas Valsts prezidents Raimonds Vējonis, Latvijas aizsardzības ministrs Raimonds Bergmanis, Kanādas premjerministrs Džastins Trudo un ASV prezidents Baraks Obama. Šo politiķu parādīšanās dinamika ir saistīta ar NATO samita gaitu. Proti, dienu pirms samita un 8. jūlijā, kad tiek pieņemti lēmumi par NATO daudznacionālo spēku nosūtīšanu, portālu rakstos vairāk sastopams Raimonda Vējoņa viedoklis, bet līdz ar lēmumu pieņemšanu biežāk parādās R. Bergmaņa izteikumi, kā arī Dž. Trudo viedoklis, kas skaidrojams ar lēmumu Kanādai uzticēt daudznacionālās kaujas grupas vadību Latvijā. Ziņās par Varšavas samitu žurnālistu valodu nereti caurauž arī institucionālas un abstraktas balsis, kas izriet no starptautiskās ziņu žurnālistikas diskursīvajām praksēm. Piemēram, portālos tiek

⁴ Santa Kavaste, “Lai atturētu Krieviju no iebrukuma, Latvijā varētu izvietot 500-1000 NATO karavīru,” *Tvnet*, 07.07.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/615727-lai_atturetu_krieviju_no_iebrukuma_latvija_varetu_izvietot_5001000_nato_karaviru.

⁵ Ģirts Vikmanis, “NATO kļuvusi birokrātiskāka, tāpēc labāk, ja bataljoni jau atrastos Baltijā,” *LA.lv*, 07.07.2016, <http://www.la.lv/nato-kluvusi-birokratiskaka/hiddenhead/>.

⁶ Владимир Бучельников, “США спасают Латвию, но что будет с Турцией?,” *Vesti.lv*, 09.07.2016, <http://vesti.lv/news/ssha-spasayut-latviyu-no-chto-budet-s-turciei>.

ziņots, ka *Kanāda pauž gatavību* vadīt daudznacionālo bataljonu Latvijā vai *Kremlis nosoda NATO samita lēmumus*.

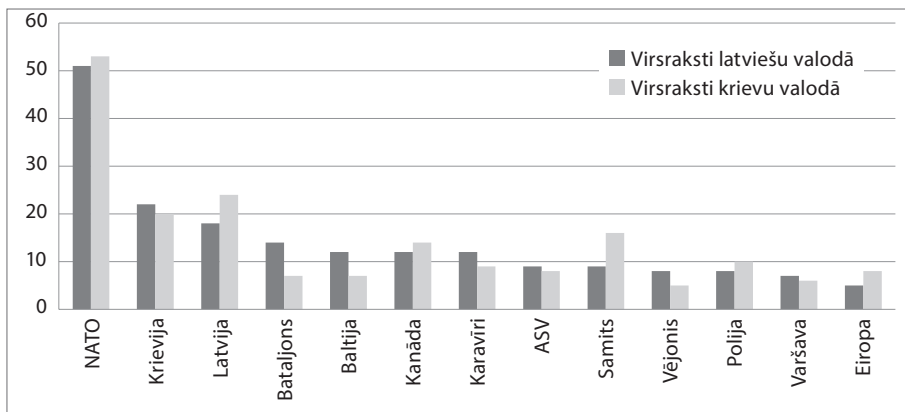
Absolūti lielākā publikāciju daļa (95%), kurās vēstīts par Varšavas samitu, ir papildinātas ar vizuālo materiālu. Parasti tās ir fotogrāfijas, un tikai atsevišķos gadījumos publikācijās tiek izmantots audiovizuālais materiāls. Fotogrāfijas lielākoties reprezentē aktuālo notikumu, tēmu vai personāžu (69%), tomēr nereti tiek izmantotas arī asociatīvas fotogrāfijas, kurās redzami NATO karavīri un bruņutehnika. No iegūtajiem kontentanalīzes datiem var secināt, ka kopumā Latvijas lielākajiem ziņu portāliem nebija nosliece manipulēt ar vizuālo materiālu, lai saasinātu kritisku attieksmi pret Varšavas samitu un NATO.

Starp ziņu portālu virsrakstiem, kuriem tiešsaistes žurnālistikā ir atvēlēta lielāka funkcionālā loma nekā tradicionālajos ziņu medijos, arī konstatējams zināms paralēlisms. Virsrakstus latviešu un krievu valodā bieži veido kopīgs vārdu krājums (3. attēls). Taču, ja salīdzina vārdu lietojuma biežumu ar publikāciju īpatsvaru latviešu vai krievu valodā, var arī pamanīt zināmas atšķirības. Piemēram, virsrakstos latviešu valodā ir biežāk lietotas starptautiskas kategorijas (Baltija, NATO), Krievijas konteksts un militārā terminoloģija (bataljons, karavīri), turpretī virsrakstos krievu valodā biežāk ir akcentēts Latvijas jeb lokālais konteksts. Kontentanalīzes dati parāda, ka samērā daudziem rakstiem (25%), kas daļēji vai pilnībā pārpublicēti no ziņu aģentūrām, ir izmainīti oriģinālie virsraksti. Tas norāda uz Latvijas ziņu portālu apzinātu līdzdalību Varšavas samita *pārrāmēšanā*. Oriģinālo virsrakstu transformēšana ir raksturīgāka krievvalodīgajām vietnēm, starp kurām izmainītie virsrakstu gadījumi visbiežāk (65%) reģistrēti portālā *Vesti.lv*, kas izceļas ar sistemātisku prokremlisko viedokļu un interpretāciju izplatīšanu.⁷ Būtiskās rāmējumu atšķirības virsrakstu līmenī liek pārskatīt LAI pētnieku apgalvoto, ka vēstījumos par Varšavas samitu lasītājiem tika piedāvāta vienveidīga informācija.⁸ Proti, virsrakstu līmenī tomēr var runāt par reljefām atšķirībām starp daudzām publikācijām.

⁷ Sk. Inga Sprinģe, "Kā Krievijas propaganda Baltijā pārtop vēl niknākās ziņas," *Re:Baltica*, 30.03.2017, <http://www.rebaltica.lv/2017/03/ka-krievijas-propaganda-baltija-partop-vel-niknakas-zinas/>.

⁸ Andris Sprūds, zin. red., *Latvijas plašsaziņas līdzekļu noturība pret citu valstu vēstījumiem: Krievijas faktors NATO 2016. gada Varšavas samita kontekstā* (Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 2016), 39.

3. attēls. Virsrakstos visbiežāk lietotie vārdi*



*Attēlā ir apkopoti rezultāti par virsrakstos visbiežāk lietotajiem 13 vārdiem visos vienskaitļā un daudzskaitļā locījumos. No šī saraksta ir izslēgti saikļi un partikulas.

Aplūkojot tuvāk, kā *NATO* samita kontekstā tika pārveidoti oriģinālo ziņu virsraksti, var pamanīt, ka visbiežāk Latvijas ziņu portāli ir izmantojuši saasināšanas tehniku, kas ziņu virsrakstus padara sensacionālākus. Nereti gan *ideoloģiskā pārrāmēšana* izpaužas kā *NATO* rīcības lokalizēšana, uzsverot, ka alianse nosūtīs karavīrus uz Baltijas valstīm. Piemēram, *Vesti.lv* aizvieto daudz vispārīgāko ziņu aģentūras *LETA* virsrakstu, kurā tiek citēts J. Stoltenberga izteikums par to, kā *NATO* stiprinās transatlantiskās saites,⁹ ar lokalizētāku virsrakstu, kas akcentē *NATO* karavīru izvietošanu Baltijas valstīs un Polijā.¹⁰

Izteiksmīgāka virsrakstu ideoloģiskā pārrāmēšana ir pamanāma ziņu portālu centienos izgaismot Krievijas agresīvos nolūkus. Tas, piemēram, redzams *LV Tvnet* ziņā par Vācijas kancleres Angelas Merkeles kritiskajiem izteikumiem pret Krieviju, kas izskanēja uzrunā Vācijas parlamentam dienu pirms *NATO* samita sākšanās. Ja oriģinālās ziņas virsrakstā Merkle pārmeta Krievijai sliktu uzvedību (“Merkele: Krievijas *uzvedības dēļ* “zudusi uzticība” attiecībās ar NATO”)¹¹, *LV Tvnet* virsrakstā Krievijai

⁹ “Батальоны НАТО будут демонстрировать прочность трансатлантических связей – Столтенберг,” *LETA*, 09.07.2016.

¹⁰ “НАТО утвердило размещение контингента в странах Балтии и Польше,” *Vesti*, 09.07.2016, <http://vesti.lv/news/nato-utverdilo-razmeshtenie-kontingenta-v-stranah-baltii-i-polyshe>.

¹¹ “Merkele: Krievijas uzvedības dēļ “zudusi uzticība” attiecībās ar NATO,” *LETA*, 07.07.2016.

jau tiek pārņemta agresija ("Merkele: Krievijas *agresijas dēļ* NATO uzticība tai ir zaudēta" (*aut. izcēlums*).¹² Ziņu virsrakstos, galvenokārt krievvalodīgajās vietnēs, parādās arī pretējs ideoloģiskais rāmējums, kas NATO vai ASV iekadrē kā agresoru. Piemēram, *News.ru* visnotaļ neitrālais ziņu virsraksts par Kremļa attieksmi pret NATO samitu¹³ tiek aizvietots ar pilnīgi citu virsrakstu, kas pārspilē ziņas pamattekstā izskanējušo Kremļa pārstāvja Dmitrija Peskova izteikumu asumu ("Kremlis nosauc NATO par ienaidnieku un suni").¹⁴

Līdzīgs ideoloģisko opozīciju pāris parādās gadījumos, kad pretēji oriģinālvirsraksta pamatidejai tiek vājināta NATO vai Krievijas asociēšana ar agresiju vai apdraudējumu. Piemēram, informatīvi plašais ziņu aģentūras *BNS* virsraksts, kas uzsver NATO lomu dalībvalstu aizsardzībā, nevis agresijas veicināšanā ("ASV: NATO nevēlas konfrontāciju ar Krieviju, bet gan aizsargāt savus pilsoņus"),¹⁵ tiek sašaurināts līdz NATO kā pasīvam aktoram ("ASV: NATO nevēlas konfrontāciju ar Krieviju"¹⁶). Krievvalodīgie ziņu portāli uzmanības saasināšanai mēdz arī izmantot ziņu lokalizēšanas un avotu noklusēšanas paņēmienus. Lokalizēšana palīdz pārrāmēt oriģinālo virsrakstu, piešķirot tam vietēju aktualitāti. Piemēram, valsts TV tīklam *RT* piederošā Krievijas portāla *Ino TV* manipulatīvo virsrakstu par Merkeles izteikumiem pirms NATO samita ("Merkele: ES drošība var tikt panākta tikai ar Krieviju, bet ne pret Krieviju"; "*Меркель: Безопасность в ЕС может быть только с Россией, но не против России*")¹⁷ portāls *Vesti.lv* pārinterpretē caur lokālo prizmu, maldinoši apgalvojot, ka Merkele savos izteikumos ir

¹² "Merkele: Krievijas agresijas dēļ NATO uzticība tai ir zaudēta," *Tvnet*, 7.07.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/615925-merkele_krievijas_agresijas_del_nato_uzticiba_tai_ir_zaudeta.

¹³ "В Кремле заявили о пристальном внимании к саммиту НАТО, описав действия альянса пословицей," *NEWSru.com*, 07.07.2016, <http://www.newsru.com/russia/08jul2016/peskovsummit.html>.

¹⁴ "Кремль назвал НАТО врагом и собакой," *Rus Tvnet*, 07.07.2016, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/331888-krjeml_nazval_nato_vragom_i_sobakoy.

¹⁵ "ASV: NATO nevēlas konfrontāciju ar Krieviju, bet gan aizsargāt savus pilsoņus," *Latvian News Service*, 07.07.2016, <http://www.latviannewsservice.lv/ru/topic/1533/news/51512400/>.

¹⁶ "ASV: NATO nevēlas konfrontāciju ar Krieviju," *Rus Tvnet*, 10.07.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/arvalstis/616216-asv_nato_nevelas_konfrontaciju_ar_krieviju.

¹⁷ "Меркель: Безопасность в ЕС может быть только с Россией, но не против России," *ИноТВ*, 07.07.2016, <https://russian.rt.com/inotv/2016-07-07/Merkel-Bezopasnost-v-Evrope-mozhet>.

izcēlusi Latviju kā ļoti norūpējušos valsti, kurai NATO vēlas palīdzēt.¹⁸ Savukārt avotu noklusēšana izpaužas gadījumos, kad portālu virsrakstā viedoklis parādās bez viedokļa paudēja atribūcijas, proti, netiek minēts, ka virsrakstā ietvertais izteikums ir kāda indivīda vai institūcijas viedoklis. Šādu paņēmieni samērā bieži izmanto portāls *Vesti.lv*, tādējādi piešķirot viedoklim objektivitātes oreolu. Jāpiebilst, ka viedokļa uzdošana par faktiem ir raksturīga Krievijas valsts mediju prakse, kas, kā to, analizējot *ITAR-TASS* ziņas par Ukrainu, ir parādījis Kohe Watanabe (*Kohei Watanabe*), veido principiālu robežšķirtni starp Rietumu un ne-Rietumu medijiem izpratnē par ziņu tendenciozitāti.¹⁹

Salīdzinājumā ar publikāciju virsrakstiem kontentanalizē daudz retāk ir reģistrēti publikāciju ievadrindkopu jeb t. s. līdu pārrāmēšanas gadījumi. Tas liecina, ka, cenšoties izmainīt oriģinālo vēstījumu akcentus, Latvijas ziņu portāli fokusējās uz, iespējams, visefektīvāko vēstījumu pārrāmēšanas līmeni – virsrakstiem.

Portālu vēstījumi par NATO samitu kļuva arī par interneta komentētāju apspriešanas objektu. *Interneta agresivitātes indeksa* datubāze atklāj, ka analīzes periodā visaugstākā agresivitāte ir reģistrēta *Rus Tvnet* vietnē, kas potenciāli agresīvo vārdlietojumu īpatsvara augstāko punktu sasniedza 10. jūlijā (5,5%, pieaugums 2,2 procentpunktiem salīdzinājumā ar 7. jūlija īpatsvaru).²⁰ Tāpat interneta agresivitātes indekss liecina, ka abu lielāko ziņu portālu – *Tvnet* un *Delfi* – publikācijas par NATO samitu būtiski veicināja komentētāju potenciālās agresivitātes pieaugumu. Analīzes periodā publicētajos komentāros visbiežāk ir reģistrēts atslēgvārds “karš”, kas ir sastopams arī daudzos komentāros pie publikācijām par NATO samitu un tā lēmumiem.²¹ Karš kā potenciāli agresīvs atslēgvārds visbiežāk parādās 9. jūlija komentāros (187 reizes) –

¹⁸ “Меркель: Латвия глубоко встревожена и НАТО хочет ей помочь,” *Vesti*, 07.07.2016, <http://vesti.lv/news/merkely-bezopasnosty-v-es-mozhet-byty-tolyko-s-rossiei>.

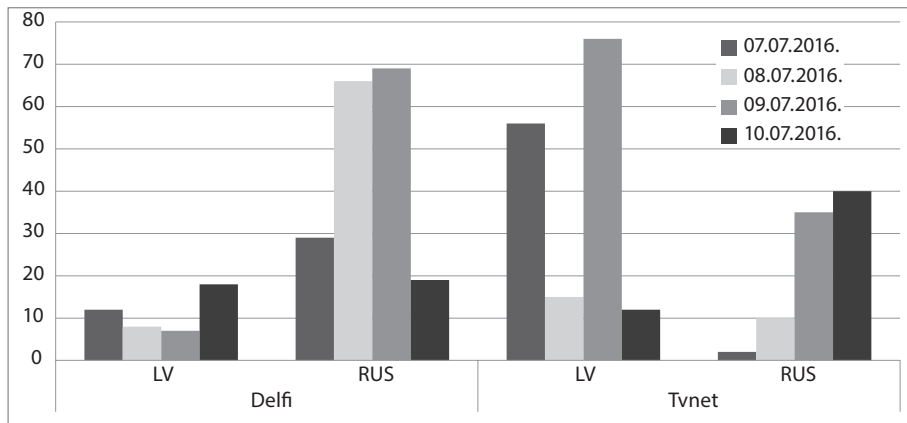
¹⁹ Kohei Watanabe, “Measuring news bias: Russia’s official news agency ITAR-TASS’ coverage of the Ukraine crisis,” *European Journal of Communication*, 32(3) (2017): 237.

²⁰ *Interneta agresivitātes indekss*, skatīts 09.11.2017., <http://barometrs.korpuss.lv/?from=2016-07-07&to=2016-07-10§ion=graphs&site=ru>.

²¹ Dati par komentāriem latviešu valodā pieejami šeit: <http://barometrs.korpuss.lv/?from=2016-07-07&to=2016-07-10§ion=frequencies&site=lv> un par komentāriem krievu valodā pieejami šeit: <http://barometrs.korpuss.lv/?from=2016-07-07&to=2016-07-10§ion=frequencies&site=ru>.

dienu pēc Varšavas samita lēmumu pieņemšanas. Tādējādi NATO samita kontekstā interneta komentāros primāri tika aktualizēts agresijas, nevis aizsardzības rāmējums. Turklāt krievvalodīgajos komentāros, tāpat kā kontentanalīzes izlasē iekļauto krievvalodīgo publikāciju virsrakstos, šīs agresivitātes diskurss bija daudz intensīvāks (4. attēls).²²

4. attēls. Potenciāli agresīvā vārda “karš” lietojuma biežums interneta komentāros pie publikācijām par NATO samitu



Viens no portālu rakstiem, pie kura komentāros latviešu valodā visbiežāk parādās atslēgvārds “karš”, ir *LV Tvnet* intervija ar R. Vējoni. Šajā intervijā tiek izklāstīti no Varšavas samita sagaidāmie rezultāti. Interneta komentārus caurvij gan NATO radikalizācijas naratīvs, kas noliedz Krievijas agresīvos nolūkus un apsūdz ASV/NATO vēlmē uzsākt karu pret Krieviju, gan nacionālās drošības naratīvs,²³ kas aicina stiprināt

²² Sk. “Британский генерал объяснил, ждать ли войны НАТО с Россией,” *Delfi*, 08.07.2016, skatīts 09.11.2017., <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/britanskij-general-obyasnili-zhdat-li-vojni-nato-s-rossiej.d?id=47652969>; “Горбачев увидел в действиях НАТО шаги по подготовке войны,” *Tvnet*, 09.07.2016, http://rus.tvnet.lv/novosti/za_rubjezhom/331955-gorbachjev-uvijdjel_v_djeystvijah_nato-shagi_po_podgotovkje_voyni.

²³ Piemēram, kāds komentētājs raksta: “Pirmkārt Krievija mums negatavojās uzbrukt. Otrkārt armijas izvietošana ir smalki izstrādāts Amerikas plāns, ka viņi izvietos savu armiju pie robežas, gaidīs kad Krievija sāks kaut kādas darbības un tad Amerika beidzot it kā aizsargājot mūs varēs sākt karu ar Krieviju. Tas jau ir tas viņu mērķis. Ne jau mums te taisās uzbrukt. Mūs vienkārši izmanto viņu plānu realizēšanai.” Šeit un tālāk tekstā interneta komentāri ir citēti, saglabājot to oriģinālo interpunkciju un ortogrāfiju. Sk. Santa Kavaste, “Lai atturētu Krieviju no iebrukuma...”

Latvijas kaujasspējas un mācīties no vēsturiskās pieredzes.²⁴ Savukārt cits komentētāju segments ir orientēts uz NATO neitralizēšanas naratīvu, kura ietvaros NATO lēmumi tiek interpretēti kā “tautas tracināšana” un kurš uzsver, ka NATO nespēs nosargāt Latviju, ja Krievija uzbruks.²⁵ Krievvalodīgajos portālos kara diskurss izteiksmīgi parādās komentāros pie *Rus Delfi* speciālkorespondentes Aleksandras Gluhihas publikācijas par Varšavas samitu.²⁶ Šajos komentāros dominē NATO radikalizācijas un demoralizēšanas naratīvi. Respektīvi, komentētāju komunikācija lielākoties fokusējas uz dažādām savvērestības teorijām saistībā ar ASV interesēm Baltijā izvietot NATO karavīrus, kā arī tiek akcentēta Baltijas valstu piespiedu pakļaušanās NATO/ASV diktātam.²⁷ Tāpat komentāros

²⁴ Piemēram, kāds komentētājs raksta: “Lai kāds neuzbruktu ir pašai Tautai sevi jāaizsargā. Tātad, ja Latvijas Tautai būs dota iespēja sevi aizsargāt, tad tas būs tas garants ka neviens neuzbruks. Atcerēsimies 2. pasaules karu, Kurzemes katls, kas iznesa visas smagās kaujas un nepadevās, LATVIJAS brīvprātīgie un iesauktie 19. divīzijas leģionāri, par viņu varonību brīnās vēl šodien. Rezumē – apbruņojiet zemessardzi (Tautu), tas ir garants.” Sk. Santa Kavaste, “Lai atturētu Krieviju no iebrukuma, Latvijā varētu izvietot 500-1000 NATO karavīru,” *Tvnet*, 07.07.2016, http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/615727-lai_atturetu_krieviju_no_iebrukuma_latvija_varetu_izvietot_5001000_nato_karaviru.

²⁵ Kāds komentētājs raksta: “[...] [I]r skaidrs ka kopejais kaujas spejigo karaviru skaits ar visam zemes sardzem un policijam ir ~ 10 tukstoshi, esiet reali mulsj nav ne tehnikas ne iespeju apstadinat tanku ordu 50 helishus... un vel lielaki malkji ir tie kas runa kautkadu partizanu karu – ar termo sensoriem iztiris jebkuru mezhu.. angli to uzskatami paradija Sierra leonee.. krievs zvadzina tankus bet mes piekto pantu un vecos anglju tankus... lidz ar to shadi raksti ir vienkarsi bezjedzigi un tikai tracina tautu..” Sk. Santa Kavaste, “Lai atturētu Krieviju no iebrukuma...”

²⁶ Александра Глухих, “DELFI в Варшаве: важные для Латвии решения саммита НАТО,” *Delfi*, 09.07.2016, <http://rus.delfi.lv/news/daily/story/delfi-v-varshave-vazhnye-dlya-latvii-resheniya-sammita-nato.d?id=47656713>.

²⁷ Piemēram, kāds *Rus Delfi* komentētājs raksta: “Tas nav vajadzīgs Latvijai, ne arī citām pasaules valstīm. Tas ir nepieciešams “naudas saimniekiem”, kas pārvalda visu mūsu planētu. Paskatieties uz tiem, kas sanāca Varšavā, viņi arī nav brīvi, ieskaitot Obamu, kas ielavījās stadionā, kur notika samits, izmantojot aizmugurējās durvis. Viņi ir baņķieru vergi, kas nespēj atrast naudu algu un pensiju palielināšanai, bet vienmēr atrod līdzekļus kārtējam karam. Vajag nevis revolūcijas organizēt, bet G-20 samītā izvirzīt jautājumu par pasaules finanšu sistēmu. Amerikas dolārs ir nodarījis pāri daudzām pasaules tautām. Bet militārais NATO bloks ir un paliek agresors, par to nav nekādu šaubu. Tas jau sen ir okupējis Eiropu (*aut. tulkojums no krievu val.*)” Sk. Александра Глухих, “DELFI в Варшаве: важные для Латвии решения саммита НАТО,” *Delfi*, 09.07.2016, <http://rus.delfi.lv/news/daily/story/delfi-v-varshave-vazhnye-dlya-latvii-resheniya-sammita-nato.d?id=47656713>.

tiek apspriestas militārās stratēģijas, kādas savstarpējā karā varētu izmantot NATO un Krievija.²⁸

Kopumā Latvijas sabiedrībā nav atrodamā spēcīga un saliedēta opozīcija Varšavas samita lēmumiem. Sabiedriskā doma drīzāk līdzinās tai noskaņojumu fragmentācijai, kas caurauž interneta komentārus. 2016. gada novembrī SKDS veiktā aptauja liecina, ka turpat vai divas trešdaļas Latvijas sabiedrības uzskata: NATO valstu karaspēka klātbūtne Latvijas teritorijā palielina Latvijas drošību (59%), tam nepiekrīt katrs piektais Latvijas iedzīvotājs (20%). Šāds pozitīvs vērtējums retāk parādās attieksmē pret Kanādas vadīto daudznacionālo kaujas grupu, kuru SKDS aptaujā pozitīvi novērtēja 43% respondentu, bet pret to kritiski noskaņoti bija 17% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju; savukārt 30% respondentu pauda neitrālu attieksmi.²⁹ Vēl sašķeltāka Latvijas sabiedriskā doma ir jautājumā par to, kā Varšavas samita lēmumi ietekmēs Latvijas un Krievijas attiecības. Savukārt 2017. gada pavasarī veiktās SKDS aptaujas rezultāti parāda, ka tikai neliela iedzīvotāju daļa (14%) uzskata, ka NATO kontingenta papildināšana ar citu NATO valstu karavīriem samazinās militārās sadursmes risku starp Latviju un Krieviju, bet 35% uzskata, ka tas paaugstinās militārās sadursmes risku starp Latviju un Krieviju;³⁰ šāds vērtējums lielā mērā sabalsojas ar Kremļa naratīvu, kas tiek kultivēts līdz ar Varšavas samita lēmumu ieviešanu, proti, valstis, kurās tiek izvietota NATO infrastruktūra, kļūst par Krievijas bruņoto

²⁸ Piemēram, kāds *Rus Delfi* komentētājs raksta: “Jūs, visticamāk, gulējāt. Bet šajā laikā militārais NATO bloks paspējis okupēt jūsu valsti, jūsu jauniesauktos karavīrus ierindot savos leģionos un uzrīdīt Krievijai. Kas tas ir, ja ne sagatavošanās kārtējam pasaules karam, pie tam, ar kodolieroču pielietošanu? Iegaumējiet, nekas nevarēs atturēt Krieviju no kodolieroču izmantošanas, kad jūs istenosiet agresiju pret to. Amerikāņus taču nekas neapstādināja izmantot kodolieročus Japānā, tā kā Krievija var droši sekot ASV piemēram. Kā saka, nostrādās precedentsiesības. Un neaizstāviet varmākas un tumsņas, kas izplata teroru un nāvi savā ceļā (*aut. tulkojums no krievu val.*)” Sk. Александра Глухих, “DELFI в Варшаве: важные для Латвии решения саммита НАТО,” *Delfi*, 09.07.2016, <http://rus.delfi.lv/news/daily/story/delfi-v-varshave-vazhnye-dlya-latvii-resheniya-sammita-nato.d?id=47656713>.

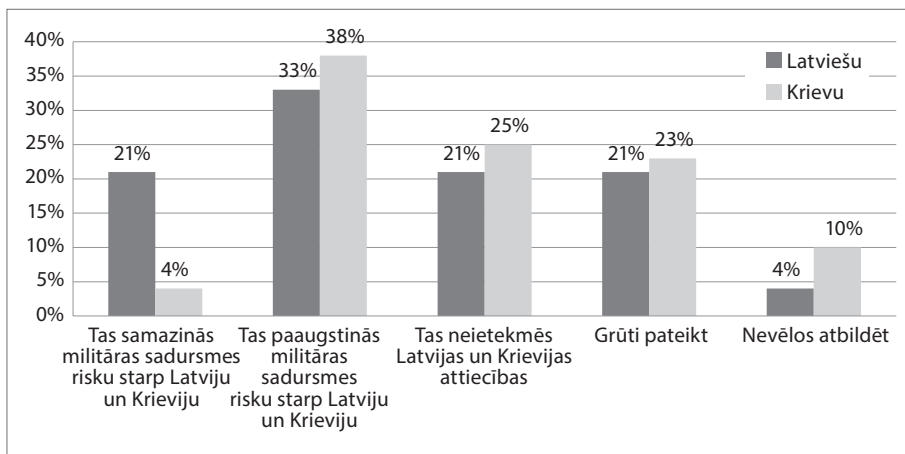
²⁹ “Latvijas iedzīvotāju viedoklis par valsts aizsardzības jautājumiem,” Latvijas iedzīvotāju aptauja, SKDS, 11.2016, skatīts 09.11.2017., http://www.mod.gov.lv/~media/AM/Ministrija/Sab_doma/2016/SKDS_aptauja_2016.ashx.

³⁰ “Sankcijas un NATO Latvijas iedzīvotāju vērtējumā,” Latvijas iedzīvotāju aptauja, SKDS, 2017, skatīts 09.11.2017., <http://mamikins.lv/skds-aptauja-sankcijas-un-nato-latvijas-iedzivotaju-vertejuma/>.

spēku mērķiem.³¹ Pamanāmā sazobe starp Latvijas sabiedrisko domu un Krievijas pozīciju liek jautāt, cik efektīva ir bijusi Varšavas lēmumu komunikācija Latvijas sabiedrībā un kas ir traucējis panākt lielāku atbalstu drošības garantēšanas un atturēšanas stratēģijai?

Iepriekš aplūkoto aptauju rezultāti izgaismo nozīmīgas atšķirības starp latviešiem un krievvalodīgajiem, kas īpaši spilgti redzamas attieksmē pret NATO kaujas grupas izveidi Latvijā (5. attēls). Līdz ar to tematiskais, avotu un balsu paralēlisms, kas parādījās Latvijas ziņu portālu publikācijās par Varšavas samitu, ir krietni neizteiksmīgāks sabiedriskās domas līmenī, kur ieraugām daudz augstāku sašķeltību nekā šajā nodaļā analizētā Varšavas samita mediju reprezentācijā. Turklāt vērā ņemama sašķeltība parādās ne tikai starpgrupu (latvieši vs. krievvalodīgie), bet arī iekšgrupu līmenī, t. i., latviešu un rusofonajos segmentos.

5. attēls. 2017. gadā Latvijā jau esošo NATO karavīru kontingentu papildinās vēl citu NATO valstu karavīri. Pēc Jūsu domām, kādā veidā šis fakts varētu ietekmēt Latvijas un Krievijas attiecības? (2017, SKDS; N = 1005)



Izvērtējot kritiski Varšavas samita lēmumu komunikāciju ar dažādām mērķgrupām, vienlaikus ir svarīgi apzināties, ka reakcija uz NATO aktivitātēm Baltijas reģionā daļēji ir arī mākslīgi radīta, īpaši tas sakāms

³¹ Šo argumentu ir uzsvēris arī pašreizējais Krievijas vēstnieks Latvijā Jevgēnijs Lukjanovs. Sk. Krievijas vēstnieka pirmās preses konferences videoierakstu: <https://www.facebook.com/SputnikLV/videos/vb.982290601858906/1411573238930638/?type=2&theater>.

par tiešsaistes rezonansi. Uz to norāda NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centra pētījums, kas atklāj, ka 2017. gadā laika periodā no 1. marta līdz 30. augustam 85% sociālās tīklošanās vietnes *Twitter* ierakstu krievu valodā, kas saturēja vārdus “NATO” un “Latvija”, bija mākslīgi radīti ar t. s. botu palīdzību.³² Tāpat, jāņem vērā, ka nosacītais kontrasts, kas veidojas starp šajā nodaļā padziļināti aplūkotojiem kontentanalīzes rezultātiem un Latvijas sabiedrisko domu, liecina par citiem informācijas avotiem, piemēram, Krievijas valsts TV kanāliem, kā arī noturīgiem un kopš padomju laika paaudzēs pārmantotiem naratīviem, kas veic primāro mediju vēstījumu ierāmēšanu. Pirms vēl bija parādījušies Latvijas mediju vēstījumi par Varšavas samitu, šie vēsturiski pārmantotie rāmējumi jau bija padarījuši NATO par ideoloģisku kategoriju, bet Varšavas samitu – par skaidru ideoloģiskās cīņas lauku.

³² *Robotrolling* (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2017), 1, skatīts 09.11.2017., <https://www.stratcomcoe.org/robotrolling-20171>.

Krievijas dopinga skandāls

Didzis Bērziņš

Mūsdienu profesionālā sporta stāsti piepilda mediēto vidi ar dažādiem emocionāli piepildītiem stāstiem. No vienas puses, mediji piedāvā iespēju sekot naratīviem par smagu darbu, pašaiizliedzību, ziedošanos mērķim un likumotajiem ceļiem uz panākumiem, kas rezultējas lielās uzvarās, jaunos rekordos un neatkārtojamos triumfa brīžos, pastarpināti vēstot arī par cilvēka šķietami neierobežotajām iespējām un ieguldīto resursu augļiem. No otras puses, plašsaziņas līdzekļos regulāri satopami naratīvi par dažādiem skandāliem, kuros iekuļas vai kas pavadījuši sportistus. Tie vēsta par vilšanos nesenajos elkos, atmasko skaisto varoņstāstu ēnas puses un atklāj lielāka vai mazāka mēroga krāpšanu, kas sākotnējā pasakas tipa naratīvā palicis nepamanīts un nezināms. Šādi skandāli saistīti gan ar sportistu privāto, gan arī sportistu profesionālo dzīvi, kuros atmaskota rakstīto noteikumu pārkāpšana, krāpšana vai pat nodevība pret olimpiskajiem ideāliem. Īpašu rezonansi raisa gan individuālo varoņu atmaskošana, gan veselu krāpniecisku sistēmu izgaismošana un publiska sabrukšana. Žurnālists Džeimss Batlers (*James Butler*) 2016. gadā publicēja sarakstu ar, viņaprāt, 15 lielākajiem skandāliem sporta pasaulē 21. gadsimtā.¹ Sarakstā otrajā vietā līdzās tādiem skandāliem kā Starptautiskās Futbola federāciju asociācijas (FIFA) korupcijas atmaskošana, amerikāņu futbolista Ārona Ernandesa (*Aaron Hernandez*) slepkavības lieta un golfera Taigera Vudsa (*Tiger Woods*) sānsoli sīga atrodas arī skandāls, kuras reprezentācijai Latvijas medijos veltīta šī publikācija, proti, 21. gadsimta Krievijas dopinga² skandāls.

¹ James Butler, "Top 15 Biggest Sports Scandals Of The 21st Century," *The Sportster*, skatīts 15.10.2017., <http://www.thesportster.com/entertainment/top-15-biggest-sports-scandals-of-the-21st-century/>.

² Dopinga jēdziens Kembridžas (*Cambridge*) vārdnīcā skaidrots kā darbība, kuras laikā personai vai dzīvniekam tiek doti medikamenti, kas uzlabo viņa spējas un kas atrodas godīgas spēles principus reglamentējošo starptautisko organizāciju aizliegtu medikamentu sarakstos. Sk.: Cambridge dictionary online, "Doping," Cambridge, skatīts 15.10.2017., <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/doping>.

Valsts institūciju atbalstītā dopinga programma Krievijā ir tikai viens no daudziem godīgas sāncensības pārkāpumiem pasaules sportā, kuros konstatēta neatļautu vielu lietošana ar mērķi uzlabot sportista sniegumu, tomēr tieši krāpšanas mēroga un iespējamās valsts iesaistes un līdzdarbības dēļ tas tiek uzskatīts par vienu no nozīmīgākajiem šāda veida skandāliem pasaules sporta vēsturē. Apsūdzības grandiozā krāpšanas shēmas izstrādē un realizācijā strauji kļuva par starptautisku skandālu par spīti tam, ka dopinga fenomens mūsdienu pasaules sportā nav nekas jauns vai nezināms. Starptautiskā pārskata “Dopings sportā un tā izplatības risks populācijā”³ autori norāda, ka mūsdienās dopings ir kļuvis par teju ikviena starptautiska sporta notikuma neatņemamu sastāvdaļu.⁴ Vēl jo vairāk, daži pētnieki pat norāda, ka 20. gadsimta nogale un 21. gadsimta sākums būtu dēvējams par “dopinga ēru” (*the time of doping*), kuras laikā sportisti pakļauj sevi visdažādākajiem eksperimentiem ar medikamentiem, kā arī isteno citas neatļautas darbības, lai visiem iespējamajiem līdzekļiem sasniegtu savus mērķus.⁵ Pasaules Antidopinga aģentūras (*World Anti-Doping Agency – WADA*) dati liecina, ka šādiem apgalvojumiem ir faktoloģisks pamats. Organizācijas ziņojums par 2015. gadu liecina, ka šajā laikā posmā aģentūra veica 229 412 analīzes, no kurām 1649 jeb 0,7% gadījumiem tika piešķirta atzīme ADRV, kas atšifrējumā nozīmē Antidopinga noteikumu pārkāpums (*Anti-Doping Rule Violation*).⁶

Pasaules Antidopinga aģentūras dati un dopinga izplatības pētnieku atziņas liecina, ka dopings 21. gadsimta ievadā pamatoti var tikt uzskatīts par nozīmīgāko sporta problēmu. Līdz ar to varētu rasties jautājums, kāpēc tieši Krievijas dopinga skandāls ir izpelnījies tik būtisku globālu uzmanību? Būtiskākie iemesli ir divi. Pirmkārt, jau minētais arguments,

³ “*Doping in sports and its spread to at-risk populations: an international review.*”

⁴ David Baron, David Martin, Samir Magd, “Doping in sports and its spread to at-risk populations: an international review,” *World Psychiatry*, skatīts 15.10.2017., <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2219897/>.

⁵ Ratko Pavlovič, Kemal Idrizovič, “Attitudes of students of physical education and sports about doping in sport,” *Physical Education and Sport*, skatīts 15.10.2017., <http://facta.junis.ni.ac.rs/pe/pe201301/pe201301-12.pdf>.

⁶ Statistika rāda, ka dopinga lietošanā biežāk tiek pieķerti vīrieši. No 1649 pozitīvajām analīzēm 79% gadījumu dopingu lietojuši vīrieši, tāpat statistika liecina, ka lielākoties dopings lietots sacensību laikā, kas atbilst 76% no visiem dopinga lietošanas gadījumiem, un kopumā dopingu lietojuši 121 tautības pārstāvji. Sk.: “Anti-Doping Rule Violations (ADRVs) Report,” WADA, skatīts 15.10.2017., https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/2015_adrvs_report_web_release_0.pdf.

ka iegūtie pierādījumi liecina par valsts organizētu un atbalstītu plaša mēroga dopinga programmu, kura savu kulmināciju sasniedza grandiozākajā sporta (un ne tikai) notikuma – Soču olimpisko spēļu – laikā. Otrkārt, jāņem vērā politiskais fons – 21. gadsimta reālās Krievijas Federācija regulāri tiek vainota ģeopolitiskās situācijas destabilizēšanā un konfliktu izraisīšanā, tādējādi pierādījumi par Krievijas valstiska līmeņa krāpniecību iekļāvās plašākā politiskā fonā un kļuva par vēl vienu elementu, ko iespējams izmantot, vērtējot Krievijas valsts izvēlēto kursu, attīstību un morālās vērtības.

Rakstā analizēts, kā šis aktuālais un starptautisku ažiotažu raisījušais notikums atainots Latvijā, īpaši akcentējot atšķirības dopinga skandāla atveidē publikācijās latviešu un krievu valodā. Notikumu, kas dēvējams par Krievijas dopinga skandālu, varētu ietvert dažādos laika rāmjos, tāpat atšķirīgi iespējams definēt pagrieziena punktus jeb atslēgas notikumus. Latvijas mediju analīzei tika izvēlētas norises divu gadu laika periodā – 2015. un 2016. gadā, septiņos datumos, kas attēloti un raksturoti 1. tabulā.

1. tabula. Analīzei izvēlētie Krievijas dopinga skandāla atslēgas notikumi

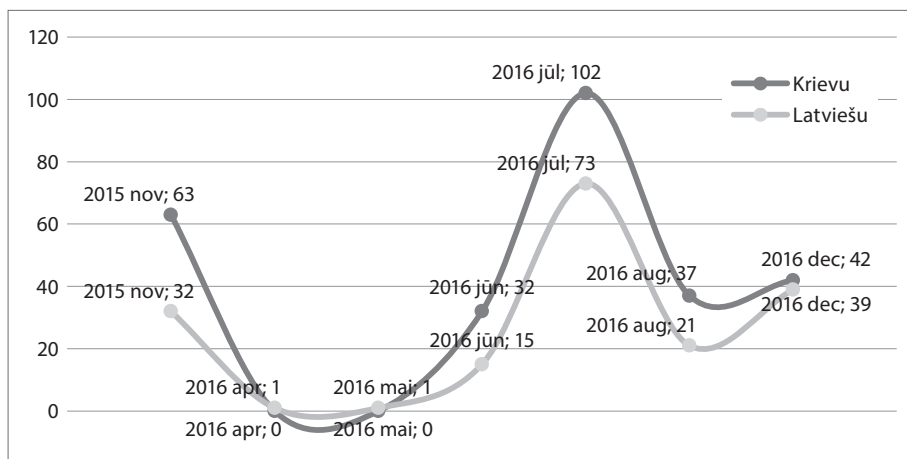
Datums	Notikums
2015. gada 13. novembris	Starptautiskā Vieglatlētikas federācija (<i>IAAF</i>) diskvalificē Krievijas Vieglatlētikas federāciju (<i>ARAF</i>), pamatojoties uz apsūdzībām dopinga lietošanā un tās piesegšanā.
2015. gada 18. novembris	Starptautiskā Antidopinga aģentūra (<i>WADA</i>) diskvalificē Krievijas Antidopinga aģentūru (<i>RUSADA</i>), pamatojoties uz antidopinga noteikumu pārkāpumiem.
2016. gada 8. jūnijs	Tenisistei Marijai Šarapovai tiek piešķirta divu gadu diskvalifikācija par pozitīvu dopinga testu, kas atklāj meldonija klātbūtni organismā.
2016. gada 18. jūlijs	“Maklārena ziņojums”, kas atklāj būtiskas apsūdzības par valsts kontrolētu dopinga programmu Krievijā Soču olimpisko spēļu laikā.
2016. gada 24. jūlijs	Starptautiskā Olimpiskā komiteja (<i>IOC</i>) nolemj nediskvalificēt visus Krievijas sportistus no dalības Rio olimpiskajās spēlēs, lēmumu uzticot individuālajam sporta veidu federācijām.
2016. gada 7. augusts	Starptautiskā Paralimpiskā komiteja (<i>IPC</i>) diskvalificē visus Krievijas sportistus no dalības Rio paralimpiskajās spēlēs.
2016. gada 9. decembris	“Maklārena ziņojuma” otrā daļa, kas vēsta par vairāk nekā 1000 Krievijas sportistu iesaisti institucionālā dopinga programmā.

Publikāciju biežuma analīze⁷ liecina, ka nav novērojamas būtiskas atšķirības atkarībā no valodas, kurā informācija publicēta – liknes, kas ataino latviski un krieviski rakstošo mediju vēstījumus par Krievijas dopinga skandālu, liecina par publikāciju biežuma korelāciju un neuzrāda būtiskas atšķirības nozīmībai, kādu atsevišķiem notikumiem ar tematu saistīto procesu virknē veltījuši mediji (1. attēls). Gan krievu, gan latviešu valodas ziņās Krievijas dopinga skandāla publicitātes augstākais punkts ir bijis 2016. gada jūlijā, kad parādījās tā dēvētā Maklārena ziņojuma pirmā daļa⁸ un tādējādi plašāka publika tika iepazīstināta ar pirmajām būtiskajām oficiālajām apsūdzībām, kas vērstas pret Krievijas amatpersonām un sportistiem. Rakstu publicēšanas biežuma analīze parāda nozīmību, ko mediji piešķirā “Maklārena pirmajam ziņojumam”, šim atslēgas notikumam iegūstot kvantitatīvi nozīmīgāko reprezentāciju notikumu virknē, ko iespējams konceptualizēt kā Krievijas dopinga skandālu.

⁷ Kopumā analīzes matricā, kura izveidota ar mērķi salīdzināt latviešu un krievu valodā pasniegto informāciju par Krievijas dopinga skandālu, ir iekļauti 458 raksti. No šiem rakstiem 60,3% jeb 276 ir raksti krievu valodā, bet 39,7% jeb 182 ir raksti latviešu valodā.

⁸ Par analizējamā laikposma atslēgas notikumu kļuva tā dēvētais “Maklārena ziņojums”, kas tika izmantots kā apsūdzību pamats pret Krievijas sportistiem. Lai gan ziņojuma tapšanā piedalījās zinātnieku grupa, mediju reprezentācijās tas ieguva apzīmējumu, kura pamatā grupas vadītāja profesora Ričarda Maklārenu (*Richard McLaren*) uzvārds. Ostlere Lawrence, “McLaren report: more than 1,000 Russian athletes involved in doping conspiracy,” *The Guardian*, skatīts 15.10.2017., <https://www.theguardian.com/sport/live/2016/dec/09/mclaren-report-into-doping-in-sport-part-two-live>; Jennings Patrick, “McLaren report: Russian doping investigation to announce new findings,” *BBC Sport*, skatīts 15.10.2017., <http://www.bbc.com/sport/38225484>; Līga Stirna, “Maklārena ziņojums: Vairāk nekā 1000 Krievijas sportistu iesaistīti centralizētā dopinga programmā,” *LV Delfi*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/maklarena-zinojums-vairak-neka-1000-krievijas-sportistu-iesaistiti-centralizeta-dopinga-programma.d?id=48280757. Būtiskākais ziņojuma secinājums vēstīja, ka laika posmā no 2011. gada līdz 2015. gadam vairāk nekā 1000 Krievijas sportistu 30 sporta veidos (ietverot gan ziemas, gan vasaras, gan paralimpiskos sporta veidus) piedalījās valstiski realizēta dopinga programmā. “Maklārena ziņojumā” identificēti būtiskākie sporta pasākumi, kuru rezultātus ietekmēja Krievijas valstiski organizētā dopinga lietošanas shēma, tostarp 2012. gada Vasaras olimpiskās spēles, 2013. gada Universiāde, 2013. gada Pasaules čempionāts vieglatlētikā, kā arī citas nozīmīgākās starptautiskas sacensības. Tāpat “Maklārena ziņojumā” tika identificēta daļa no laboratorijām, kurās dopinga lietošana tika piesegta – programma pamatā realizēta Maskavas un Soču laboratorijā. Kopumā “Maklārena ziņojums” vēsta par sarežģītu sistēmu, kas nodrošināja dopinga pieejamību programmā iekļautajiem Krievijas sportistiem un šīs krāpnieciskās sistēmas slēpšanu no uzraugošajām starptautiskajām institūcijām. Sk.: McLaren Richard, “Richard H. McLaren, o.c. independent person WADA investigation of Sochi allegations. Part II,” WADA, skatīts 15.10.2017., https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/mclaren_report_part_ii_2.pdf.

1. attēls. Rakstu publicēšanas skaits valodu griezumā



Krievu valodas ziņām kopumā raksturīga lielāka avotu daudzveidība, kamēr ziņās latviešu valodā avotu izvēle ir viengabalaināka. Analīzes matricā iekļautajās krievu valodas ziņās kopumā izmantoti 67 avoti. Visbiežāk izmantotais avots rakstos krievu valodā ir *Lenta.ru*, uz kuru balstīti 11,9%⁹ jeb 26 no reģistrētajām publikācijām, nākamie populārākie avoti ir *Ria Novosti* un *TASS*, no kuriem katrs izmantots 8,7% gadījumu. Latviešu valodas ziņās izmantoto avotu sadalījums ir viengabalaināks, bet unikāli izmantoto avotu skaits gandrīz divreiz mazāks – latviešu valodas ziņās izmantoti 38 dažādi avoti. Atšķirībā no publikācijām krievu valodā latviešu valodas rakstos vērojams izteikts izmantoto avotu līderis. Visbiežāk izmantotais avots ziņās latviešu valodā ir ziņu aģentūra *LETA*, kuras informācija par publikācijas pamatu kļuvusi gandrīz trešdaļā jeb 31,9% gadījumu jeb 58 rakstos, otrs populārākais avots ir ziņu aģentūra *BNS*, kas izmantota 5,5% no visiem gadījumiem. Pārējo avotu izmantojums latviešu valodas publikācijās svārstās robežās no 0,5% līdz 3,3%.

Vērtējot populārākās institūcijas, kas izmantotas kā *balsis* analīzes matricā atlasītajos rakstos, gan latviešu, gan krievu valodas ziņu rakstos institūciju sadalījumā vērojamas paralēles un populārākās institūcijas iespējams iedalīt divās kategorijās. Pirmā kategorija ir starptautiskās organizācijas – Pasaules Antidopinga aģentūra un Starptautiskā Olimpiskā

⁹ No analīzes izklāuti 21% jeb 58 raksti krievu valodā un 25,3% jeb 46 raksti latviešu valodā, kuros šajā kategorijā avots netika identificēts.

komiteja, bet otra kategorija – institūcijas, kas saistītas ar Krievijas varas institūcijām, piemēram, Krievijas Sporta ministrija vai Krievijas Antidopinga aģentūra. Ziņās krievu valodā populārākās institūcijas, kas izmantotas kā atsauču avots, ir Pasaules Antidopinga aģentūra, kas citēta 21,6% no visiem rakstiem krievu valodā.¹⁰ Nākamās biežāk piesauktās institūcijas ar 8,7% izmantošanas biežumu ir Krievijas Sporta ministrija, kurai seko citas Krievijas valsts pārvaldes institūcijas, piemēram, Krievijas Valsts dome. Dažos gadījumos Krievijas valsts pārvalde tiek identificēta ar apzīmējumu “Kremlis”. Izmantoto institūciju dalījumā ziņās latviešu valodā situācija ir līdzīga, visbiežāk reprezentētā institūcija ir Pasaules Antidopinga aģentūra, uz kuru atsaucas 12% no visiem rakstiem. Savukārt otrā visbiežāk izmantotā institūcija ir Starptautiskā Olimpiskā komiteja (atšķirībā no rakstiem krievu valodā), atsauc uz kuru izmantotas 8,8% gadījumu. Tālāk, tāpat kā publikācijās krievu valodā, seko Krievijas valsts institūcijas, kas arī rakstos latviešu valodā izmantotas salīdzinoši bieži, piemēram, Krievijas Sporta ministrija citēta 6% no rakstiem, bet visas Krievijas valsts institūciju kopumā kā balsis izmantots 7,1% no visiem identificētajiem gadījumiem.

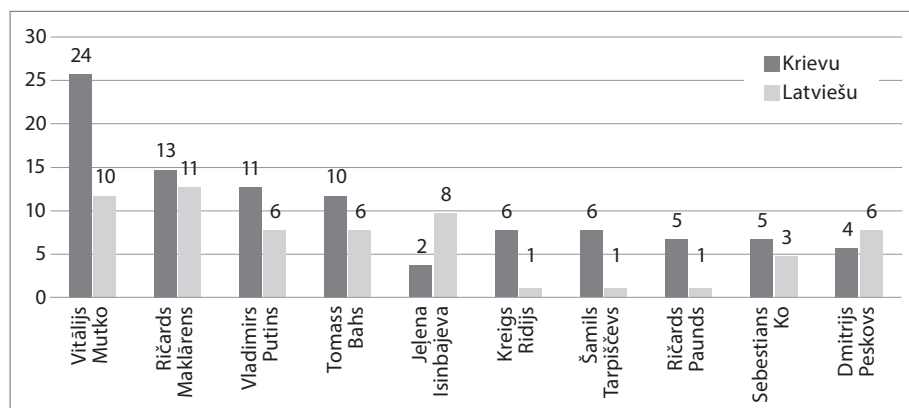
Ja institucionālo balsu gadījumā būtiskas atšķirības valodu griezumā nav novērojamas (izņemot izteikti mazāku Starptautiskās Olimpiskās komitejas popularitāti rakstos krievu valodā), minēto personu radītajos atšķirības starp krievu un latviešu valodas ziņām ir nozīmīgākas (2. attēls). Publikācijās krievu valodā biežāk minētā persona ir Krievijas Federācijas sporta ministrs Vitālijs Mutko, kurš vēstījumos atreferēts 13,7%¹¹ no visiem identificētajiem gadījumiem, otrā populārākā persona ir jau iepriekš minētais Starptautiskās Novērtējuma komitejas vadītājs Ričards Maklārens, kurš parādās 7,4% identificēto gadījumu. Arī publikācijās latviešu valodā biežāk atainotās personas ir V. Mutko un R. Maklārens, tomēr citā secībā – Ričards Maklārens pieminēts 6,3%, bet Vitālijs Mutko – 5,7% no visiem gadījumiem, tādējādi šie aktori latviešu un krievu valodas plašsaziņas līdzekļos ir bijuši *viedokļu līderi*, lai gan Krievijas dopinga sākā pārstāv pretējās ierakumu puses, Vitālijs Mutko atbalsta Krievijas sportistus un cīnās pret viņu diskvalifikāciju, bet Ričards Maklārens aizstāv Krievijas sportistu diskvalificēšanu un

¹⁰ No analīzes matricas izklāuti 35% jeb 109 raksti krievu valodā un 35% jeb 63 raksti latviešu valodā, kur šajā kategorijā institūcija netika identificēta.

¹¹ No analīzes matricas izklāuti 39,6% jeb 101 raksts krievu valodā un 42,9% jeb 78 raksti latviešu valodā, kur šajā kategorijā persona netika identificēta.

gādā pierādījumus diskvalifikācijas leģitimācijai. Tomēr būtiski, ka publikācijās latviešu valodā Vitālija Mutko viedokļa izmantošanas īpatsvars ir vairāk nekā divas reizes mazāks nekā analizētajos vēstījumos krievu valodā. Savukārt publikācijās latviešu valodā salīdzinājumā ar rakstiem krieviski kā atsaucis avots četras reizes biežāk izmantota Krievijas sporta leģenda Jeļena Isinbajeva – attiecīgi 4,4% no visiem gadījumiem jeb astoņos rakstos latviski un tikai divos krieviski. Ņemot vērā J. Isinbajevas superzvaigznes statusu ne tikai Krievijas sportā, bet arī pasaules mērogā, viņa kļuva par spilgtāko sportisti, kura publiski vērsās pie Krievijas prezidenta Vladimira Putina un aicināja aizstāvēt Krievijas sportistus, kā arī radušos situāciju ierāmēja kā netaisnību pret Krievijas sportistiem.

2. attēls. Personu citēšanas biežums valodu griezumā (publikāciju skaits)

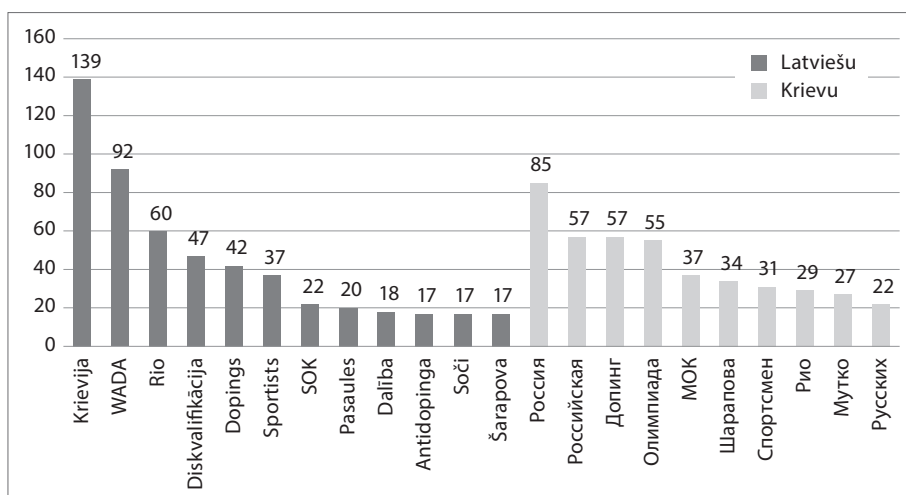


Portālu redakcionālā interence publikāciju virsrakstu līmenī liecina, ka krievu valodas ziņās oriģinālais virsraksts ir izmainīts 28,8% publikāciju, kamēr rakstos latviešu valodā šāda redakcionālā interence reģistrēta nedaudz biežāk, un tā ir raksturīga 33% visu gadījumu. Arī oriģinālmateriāla izmantojumā būtiskas atšķirības nav novērojamas, tā nedaudz vairāk raksturīga ziņām krievu valodā (35,2%), savukārt latviešu valodā šis rādītājs ir nedaudz zemāks – 33%. Vērtējot publikācijas izmantoto avotu griezumā, krievu valodas ziņās virsraksts visbiežāk izmainīts rakstiem, kurus publicējusi *RIA Novosti* (27,8% no visiem reģistrētajiem gadījumiem). Būtiski, ka krievu valodas rakstos visbiežāk izmantotā ziņu avota *Lenta.ru* vēstījumos virsraksts mainīts izteikti reti – tikai piecos gadījumos. Salīdzinājumam – latviešu valodas rakstos

saistībā ar *LETA* publikācijām situācija ir pretēja: virsraksts mainīts 25 gadījumos no 58 rakstiem, kuros kā galvenais avots izmantots ziņu aģentūra *LETA*.¹²

Būtiskus rezultātus uzrāda arī Krievijas dopinga skandālam veltītās publikācijās biežāk izmantotie patstāvīgie vārdi (3. attēls). Visbiežāk identificētie vārdi lielākoties sakrīt – Krievija, dopings, sportists, tomēr publikācijās krievu valodā starp populārākajiem patstāvīgajiem vārdiem nav iekļuvuši tādi apzīmētāji, kas liecinātu par iespējamo seku rāmējumu, kas dominē publikāciju virsrakstos latviešu valodā, piemēram, “diskvalifikācija”, “dalība”, kā arī “Rio”, kas krievu valodas publikācijās ir izmantots daudz retāk nekā rakstos latviešu valodā. Tas ļauj secināt, ka publikācijas krieviski ir vairāk vērstas uz esošās situācijas raksturošanu, bet to autori izvairās akcentēt iespējamās sekas un soda mērus, kas var tikt vērsti pret godīgas spēles principu pārkāpējiem.

3. attēls. Publikāciju virsrakstos izmantoto vārdu biežums valodu griezumā



Kā redzams 1. tabulā, Krievijas dopinga skandāla laika rāmī kā pirmais analizētais notikums ir Krievijas tenisistes Marijas Šarapovas diskvalifikācija par aizliegtās vielas – meldonija – lietošanu. Sportistes vārds atrodams arī starp visbiežāk minētajām personām latviešu un krievu

¹² Latviešu valodas publikācijās biežāk nekā vēstījumos krievu valodā izmantots asociatīvs vizuālais materiāls, no visiem rakstiem attiecīgi latviskajās versijās vizuālā materiāla izmantojums konstatēts 54%, bet krieviskajās – 46% gadījumu.

valodas ziņās un to virsrakstos (3. attēls). Veidi, kādos tiek ierāmēti ziņu virsraksti par M. Šarapovas diskvalifikāciju, lielākoties ir kategorizējami kā faktoloģiskie rāmējumi, kad pamatā vērojama neemocionāla un nekonotīva fakta konstatācija, piemēram, “Krievu tenisa zvaigzne Marija Šarapova diskvalificēta uz diviem gadiem”,¹³ “Marija Šarapova diskvalificēta uz diviem gadiem”,¹⁴ “Tenisa zvaigznei Šarapovai piespriesta divu gadu diskvalifikācija”.¹⁵ Līdzīgi, lielākoties faktoloģiski, konstatējoši, tiek ierāmētas arī ziņas par sekām, ko izraisījusi M. Šarapovas diskvalifikācija, piemēram, sadarbības pārtraukšana/turpināšana ar sponsoriem: ““Nike” turpinās sadarbību ar Šarapovu”.¹⁶

Arī, vērtējot viena avota ziņas latviešu un krievu valodā, būtiskas atšķirības nav novērojamas – dominē faktoloģiskais/konstatējošais rāmējums. Virsraksti latviski vēsta: “Dopinga skandāls ap Krieviju: pasaules sporta sabiedrība atbalsta Krievijas diskvalifikāciju”.¹⁷ Arī virsrakstos krieviski šajos portālos raksturīga fakta konstatācija: “Antidopinga aģentūras pieprasa pilnīgu Krievijas diskvalifikāciju no Rio”.¹⁸ “Krievijas Federācijas skandāls: sportistu cinisms pierādīts”,¹⁹ “Dopinga skandāls vieglatlētikā: IAAF diskvalificē Krieviju”,²⁰ “WADA: Krievijas varas iestādes sistemātiski

¹³ “Звезда тенниса россиянка Шарапова дисквалифицирована на два года,” *Rus Delfi*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/sport/worldsport/zvezda-tennisa-rossiyanka-sharapova-diskvalificirovana-na-dva-goda.d?id=47545075>.

¹⁴ “Мария Шарапова дисквалифицирована за допинг на 2 года,” *Vesti.lv*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/mariya-sharapova-diskvalificirovana-za-doping-na-2-goda>.

¹⁵ “Tenisa zvaigznei Šarapovai piespriesta divu gadu diskvalifikācija,” *LV Delfi (LETA)*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/teniss/tenisa-zvaigznei-sarapovai-piespriesta-divu-gadu-diskvalifikacija.d?id=47544817.

¹⁶ “Nike возобновляет сотрудничество с Шараповой,” *Rus Delfi*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/sport/worldsport/nike-vozobnovlyaet-sotrudnichestvo-s-sharapovoj.d?id=47545513>.

¹⁷ “Dopinga skandāls ap Krieviju: pasaules sporta sabiedrība atbalsta Krievijas diskvalifikāciju,” *LV Tvnet (BBC)*, skatīts 15.10.2017., http://www.tvnet.lv/sports/olimpiskas_speles/619860-krievija_grasas_apstridet_tiesa_savas_rio_paralimpiskas_komandas_diskvalifikaciju.

¹⁸ “Antidopinga aģentūras pieprasa pilnīgu Krievijas diskvalifikāciju no Rio,” *LV Tvnet (BBC)*, skatīts 15.10.2017., <http://apollo.tvnet.lv/zinas/antidopinga-agenturas-pieprasa-pilnigu-krievijas-diskvalifikaciju-no-rio/737209>.

¹⁹ “Скандал РФ: цинизм спортсменов наказан,” *Gazeta.ru (BBC)*, skatīts 15.10.2017., https://www.gazeta.ru/sport/2015/11/14/a_7892435.shtml.

²⁰ “Допинг-скандал в легкой атлетике: IAAF дисквалифицировала Россию,” *Rus Delfi (BBC)*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/sport/worldsport/doping-skandal-v-legkoj-atletike-iaaf-diskvalificirovala-rossiyu.d?id=46718069>.

piesedza dopingu 2014. gada Soču spēlēs”.²¹ Arī, novērtējot gadījumus, kad kā avots izmantots ziņu aģentūras TASS informācija, būtiskas atšķirības viena portāla publikāciju virsrakstos atkarībā no valodas nav vērojamas. Virsraksti ir konstatējoši, bez būtiskām izmaiņām un redakcionālas intervences, kas piešķirtu vēstījumam novērtējuma dimensiju vai specifisku emocionālu fonu: “Krievijas sporta ministrs: Maklārena ziņojums par dopinga sistēmu Krievijā ir “viltojums””,²² “Olimpiskajām spēlēm pieļauti 250 krievi, 70 drīzumā dosies uz Brazīliju”,²³ “WADA: Lielbritānija un Vācija izbrīnītas par SOK lēmumu pieļaut Krieviju Olimpiskajām spēlēm”²⁴ un “WADA: vairāk nekā 100 Krievijas sportisti, ieskaitot 12 olimpniešus, varēja izmantot dopingu”²⁵. Dažkārt papildu piešķirtās nozīmes ir raksturīgas virsrakstiem latviešu valodā, piemēram, *Tvnet* publikācija virsrakstā vēsta, ka Krievijas sportistiem būs iespēja piedalīties olimpiskajās spēlēs Riodeženeiro, virsrakstā norādot, ka “Krievija izbēg no pilnīgas diskvalifikācijas Rio”²⁶, kurā vārda “izbēg” lietojums aizstāj neitrālākas formas, kas lietotas citos virsrakstos un lasītājiem netieši norāda uz Krievijas institūciju atbildību un izvairīšanos no, iespējams, pelnīta soda.

Vērtējums vai emocionalitāte raksturīga dažiem portāla *Latvijas Avīze* virsrakstiem, vēstījums par sporta apģērbu ražotāja lēmumu turpināt

²¹ “WADA: Российские власти покрывали систематическое применение допинга в Сочи-2014,” *Rus Delfi (BBC)*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/archive/wada-rossijskie-vlasti-pokryvali-sistematicheskoe-primenenie-dopinga-v-sochi-2014.d?id=47688145>.

²² “Krievijas sporta ministrs: Maklārena ziņojums par dopinga sistēmu Krievijā ir ‘viltojums,’” *LV Delfi (TASS)*, skatīts 15.10.2017., <http://www.delfi.lv/sports/news/vasaras-olimpiskas-speles/zinas/krievijas-sporta-ministrs-maklarena-zinojums-par-dopinga-sistemu-krievija-ir-viltojums.d?id=47847693>.

²³ “КучастиевОлимпиадедопустили250россиян,70скороотправятсявБразилию,” *Rus Tvnet (TASS)*, skatīts 15.10.2017., http://rus.tvnet.lv/novosti/sport/333928-k_uchastiyu_v_olimpiade_dopustili_250_rossiyan_70_skoro_otpravysya_v_braziliyu.

²⁴ “WADA, Британия и Германия разочарованы решением МОК о допуске России на Олимпиаду,” *Rus Delfi (TASS)*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/letnie-olimpijskije-igri/novosti/wada-britaniya-i-germaniya-razocharovany-resheniem-mok-o-dopuske-rossii-na-olimpiadu.d?id=47711713>.

²⁵ “WADA: свыше 1000 спортсменов РФ, включая 12 олимпийцев, могли применять допинг,” *Rus Tvnet (TASS)*, skatīts 15.10.2017., http://rus.tvnet.lv/novosti/sport/346766-wada_svyshe_1000_sportsmenov_rf_vklyuchaya_12_olimpiytsev_mogli_primenyat_doping.

²⁶ “Krievija izbēg no pilnīgas diskvalifikācijas Rio,” *LV Delfi (LETA)*, skatīts 15.10.2017., http://www.tvnet.lv/sports/olimpiskas-speles/618113-krievija_izbeg_no_pilnigas_diskvalifikacijas_rio.

sadarbību ar sportisti apkopots virsrakstā ““Nike” apžēlo “Mildronāta” upuri Šarapovu un atjaunos sadarbību (aut. izcēlums),”²⁷ citos virsrakstos tādi ar emocionālu nozīmi pielādēti jēdzieni kā “apžēlošana” un “upuris” izmantoti netiek. Tāpat portāla *Latvijas Avīze* rakstiem raksturīga tendence uzsvērt valsts lomu Krievijas dopinga skandālā, uzsverot to lielākā mērā nekā citu analizēto mediju tekstos, kā arī dažkārt šo tendenci ietverot publikāciju virsrakstos, piemēram, “Krievijā atzinuši dopinga sistēmas esamību valstī”.²⁸

Atsevišķos gadījumos publikācijā vienā portālā un ar identiski faktoloģiski rāmētu virsrakstu tomēr ir vērojamas būtiskas vēstījumu atšķirības. Piemēram, portālā *Delfi* publicēts raksts, kas balstīts tenisista Rodžera Federera īsā viedokļa pārstāstā, kurā sportists norāda, ka atbalsta M. Šarapovas diskvalifikāciju, un kas papildināts ar kontekstuālu informāciju. Lai gan raksta pamatā ir viens un tas pats izteikums, kas tiek citēts, kopējā noskaņa abās publikāciju valodās ir atšķirīga. Krievu valodas versija R. Federeru pārcitē, akcentējot M. Šarapovas tiesības sevi aizstāvēt, nosodījumu par konkrēto rīcību atstājot otrajā plānā: “Šarapovai ir tiesības aizstāvēt savu vārdu kā jebkuram citam cilvēkam, taču es esmu cilvēks, kurš atbalsta “nulle iecietības” politiku pret dopinga lietošanu. Jābūt par simts procentiem pārliecinātam par to, ko lieto, apzināties visus efektus un sekas. Ja tas tā nav, tev jābūt gatavam, ka būs jāizcieš sods (aut. izcēlums).”²⁹ Savukārt portāla *Delfi* publikācija latviešu valodā ar identisku virsrakstu R. Federera viedokli pārcitē citādi, sadalot izteikumu divās daļās un tādējādi divreiz atkārtojot vārdkopu “nulle tolerances”, kas kļūst par galveno vēstījuma uzsvāru, bet publikācijā krievu valodā ir iekļauta tikai pēc apgalvojuma par sportistes tiesībām aizstāvēties: “Esmu redzējis tikai ziņu virsrakstus un neesmu

²⁷ ““Nike” apžēlo “Mildronāta” upuri Šarapovu un atjaunos sadarbību,” *LA.lv (LETA)*, skatīts 15.10.2017., <http://www.la.lv/nike-apzelo-sarapovu-un-atjaunos-sadarbibu-hidehead/>.

²⁸ “Krievijā atzinuši dopinga sistēmas esamību valstī,” *LA.lv (Sports.ru)*, skatīts 15.10.2017., <http://m.la.lv/krievija-atzinusi-dopinga-sistemas-esamibu-valsti-hidehead/>.

²⁹ Oriģinālā: “Шарапова имеет право защищать свое имя, как и любой другой человек. Но я выступаю за политику нулевой терпимости к допингу. Нужно быть на все сто процентов уверенным в том, что принимаешь, зная все эффекты и последствия. Если это не так, ты должен быть готов понести наказание, – заявил Федерер.” Sk.: “Федерер поддержал дисквалификацию Шараповой,” *Rus Delfi (Lenta.ru)*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/sport/worldsport/federer-podderzhal-diskvalifikaciju-sharapovoj.d?id=47550797>.

iedzīlīnājies detaļās, bet man pret šo visu ir *nulle tolerances*,” aģentūrā AFP citēts Federers. “Tam nav nozīmes, vai tas noticis apzināti vai nē. Es neredzu starpību. Ir jāzina, kas ir tavā ķermenī, ir jābūt 100% pārliecinātam par to, kas notiek. Protams, viņai ir tiesības cīnīties šajā lietā, tāpat kā citiem, bet man šajā lietā ir *nulle tolerances*,” turpināja izcilais tenisists”.³⁰

Vēl viena atšķirība, kas raksturīga abu valodu ziņām, ir apsūdzēto/potenciāli vainīgo sportistu vārdu nosaukšana vai nenosaukšana. Ziņām latviešu valodā raksturīgi tādi virsraksti kā “*Tretjakovs un Zubkovs* ir starp ziņojumā minētajiem dopinga lietotājiem (*aut. izcēlums*)”³¹, kuros jau virsrakstā identificēti sportisti, kuri tiek turēti aizdomās par dopinga lietošanu. Citos gadījumos potenciāli pieķerto vai apsūdzēto sportistu vārdi tiek minēti tekstā “olimpiskais čempions 50 kilometru distancē Aleksandrs Ļegkovs”.³² Tāpat aizdomās turamo vidū bija arī olimpiskie vicečempioni kamaniņu sportā stafetē *Alberts Demčenko* un *Tatjana Ivanova* (*aut. izcēlums*).³³ Publikācijās krievu valodā šāda individuālu vainīgo identificēšana izpaliek. Ziņās krievu valodā izņēmums ir oficiāli pieķertā un sodu izcietusī Marija Šarapova, citi sportisti, par kuriem oficiāli lēmumi vēl nav pieņemti, ziņu rakstos krievu valodā netiek minēti. Latviski rakstošie mediji īpašu uzmanību pievēršusi Aleksandra Zubkova un Aleksandra Tretjakova iespējamajai līdzdalībai Krievijas dopinga programmā un līdz ar to arī potenciālajai diskvalifikācijai, jo šo divu sportistu diskvalifikācijas gadījumā Latvijas skeletoņa un bobsleja sportisti iegūtu augstāka kaluma medaļas.

Ar emocionāli un vērtējoši rāmētiem virsrakstiem izceļas ne tikai *LA.lv*, bet daudz izteiktāk – *Vesti.lv*. Vairākos gadījumos par to liecina gan medija izvēlētie virsraksti, gan pamatteksts. Kā liecina turpmākā analīze, tad, pastāvot niansētām rāmējumu atšķirībām, kas raksturīgi

³⁰ “Federers atbalsta Šarapovai piespriesto diskvalifikāciju,” *LV Delfi (AFP)*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/teniss/federers-atbalsta-sarapovai-piespriesto-diskvalifikaciju.d?id=47552747.

³¹ “Krievijas medijs: Tretjakovs un Zubkovs ir starp ziņojumā minētajiem dopinga lietotājiem,” *LV Delfi (LETA)*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/krievijas-medijs-tretjakovs-un-zubkovs-ir-starp-zinojuma-mine-tajiem-dopinga-lietotajiem.d?id=48285809.

³² “FIS sešiem Krievijas distanču slēpotājiem piemēro pagaidu diskvalifikāciju,” *LV Delfi (LETA)*, 23.12.2016, http://www.delfi.lv/sports/news/winter_sports/others/fis-sesiem-krievijas-distanču-slepotajiem-piemero-pagaidu-diskvalifikaciju.d?id=48341103.

³³ Turpat.

publikācijām latviešu un krievu valodā, būtiskākās atšķirības valodu griezumā rada tieši portāla *Vesti.lv* saturs, kas izteikti kontrastē ar pārējo avotu vēstījumiem. Viens no spilgtiem piemēriem ir publikācija portālā *Vesti.lv*, kurai dots virsraksts “Jauni WADA uzbrukumi krievu sportistiem”,³⁴ tādējādi ierāmējot Pasaules Antidopinga aģentūru kā agresoru un aktīvu aktoru, nevis normu izpildes kontrolētāju un pārkāpumu konstatētāju. Savukārt rakstā citēts Krievijas Kērlinga federācijas prezidents Dmitrijs Sviščevs, kurš apgalvo: “Tas ir tas, ko mēs gaidījām. Neko jaunu nedzirdējam. Tās ir apsūdzības pret mums. Ja esam krievi, tad mūs vaino visos grēkos.”³⁵ Tādējādi tiek konstruēts netaisnības rāmējums, aģentūras darbības atainojot nevis kā cīņu pret godīgas spēles principu pārkāpumiem, bet gan kā mērķtiecīgu un organizētu vēršanos pret Krievijas sportistiem.

Līdzīgas tendences raksturo arī citas portāla *Vesti.lv* publikācijas, piemēram, rakstā “Skandāls: pēc futbola – vieglatlētika”³⁶ norādes uz iespējamo Krievijas līdzdalību organizētā dopinga programmā tiek saistītas ar FIFA korupcijas skandālu, bet abi notikumi kopā – ar sazvērētību pret Krieviju: “Kārtējais grandiozais korupcijas skandāls pasaules sportā, taču šoreiz vieglatlētikā un – tāpat kā FIFA korupcijas skandālā – neiztika bez apvainojumiem Krievijas virzienā.”³⁷ Savukārt vēl vienā portāla *Vesti.lv* rakstā ar nosaukumu “Sabiedrība par WADA ziņojumu: pilnīgs absurds”³⁸ ir apkopoti anonīmo interneta lietotāju komentētāju viedokļi, kas vēsta, ka, lai gan noteikumi tiek pārkāpti visās valstīs, bet sodīta tiek tikai Krievija. “Ja arī Krievija krāpjas, tad pārējās valstis dara tieši tāpat,”³⁹ noslēgumā secinot, ka dopinga ierobežošanas pasākumi ir politizēts process, ar kura palīdzību Rietumu sabiedrotie cenšas nostiprināt sociālekonomisko dominanci: “Daudzus jau ir nomocījuši

³⁴ “Новые нападки WADA на русских атлетов,” *Vesti.lv (Ria Novosti)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/novye-napadki-wada-na-russkih-atletov>.

³⁵ Oriģinālā: “То, что мы и ожидали. Ничего нового не услышали. Голословные обвинения против всех нас. Если ты россиянин, то тебя обвиняют во всех грехах.” Turpat.

³⁶ Тарасов Анатолий, “Скандал: вслед за футболом – атлетика,” *Vesti.lv*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/skandal-vsled-za-futbolom-atletika/print>.

³⁷ Oriģinālā: “Очередной грандиозный коррупционный скандал прогремел в мире спорта в среду, на этот раз – в легкой атлетике, и вновь, как и в деле с коррупцией в ФИФА, не обошлось без обвинений в адрес России.” Turpat.

³⁸ “Народ о докладе WADA: полная чепуха,” *Vesti.lv (Ria Novosti)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/narod-o-doklade-wada-polnaya-chepuha>.

³⁹ Oriģinālā: “Если Россия и мухлюет, то другие делают точно так же.” Turpat.

daudzskaitlīgie uzbrukumi Krievijai un Ķīnai visās jomās, kamēr visas pārējās valsis it kā ir ideālas. Pašlaik jau *neviens vairs netic*, ka WADA nevadās pēc politiskiem apsvērumiem: kad runa ir par Rietumu valstīm, viņi (antidopinga organizācija) rada iespaidu, ka viss ir kārtībā, bet, kad runa ir par attīstības valstīm, viņi iet uzbrukumā. Tas varētu arī nostrādāt, ja viss nebūtu tik acīmredzami (*aut. izcēlums*).⁴⁰

Antidopinga ierobežojumi, kas tiek izmantoti kā starptautiski koordinēts uzbrukums Krievijai, ir galvenais temats vēl vienā portāla *Vesti.lv* publikācijā ar virsrakstu “Dopinga skandāls: Rietumu masu mediji iegāzuši Krievijas Federāciju?”⁴¹ Tajā vēstīts, ka WADA pārkāpumus atklājusi kopumā piecu valstu sportistiem, bet sodu par pārkāpumiem saņēmusi tikai Krievija, turklāt medijos tiek identificēta kā “vienīgā vainīgā” dopinga lietošanā: “Bet Krievija sporta sabiedrības uztverē paliks kā vienīgais vainīgais.”⁴² Tipiska argumentācijas stratēģija vērojama kādreizējā Krievijas hokejista un tagadējās amatpersonas Vjačeslava Fetisova viedokļa atstāstījumā, kurā netieši norādīts, ka krāpšanās ar dopingu ir raksturīga visu valstu sportistiem, bet par grēkāžiem padarīti tikai Krievijas pārstāvji: “Es piedāvātu atbildošajām starptautiskajām sporta organizācijām veikt visu dopinga provju pārbaudes visiem tiem pasaules sportistiem, kuri piedalījās olimpiskajās spēlēs Londonā, Sočos un Riodeženeiro (*aut. izcēlums*).”⁴³

Būtiska loma šādos *Vesti.lv* centienos radīt priekšstatu par dopinga skandālu kā daļu no Rietumvalstu savvērestības pret Krievijas

⁴⁰ Oriģinālā: “Многих уже замучили многочисленные атаки на Россию и Китай во всех сферах, где все остальные страны якобы идеальны. Сейчас уже никто не верит, что ВАДА не руководствуется политическими соображениями: когда речь идет о западных странах, они (антидопинговые организации) делают вид, будто ничего не происходит, но, когда дело касается развивающихся держав, они идут в атаку. Это могло бы работать, если бы все не было так очевидно.”

⁴¹ “Допинговый скандал: западные СМИ подставили РФ?,” *Vesti.lv* (RT), skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/dopingovyj-skandal-zapadnye-smi-podstavili-rf>.

⁴² Oriģinālā: “А вот Россия в восприятии общественности так и останется единственной “злодейкой.” Turpat.

⁴³ Oriģinālā: “Я бы предложил соответствующим международным спортивным организациям провести проверку всех допинговых проб и всех терапевтических исключений всех спортсменов всего мира, принимавших участие в Олимпийских играх в Лондоне, Сочи и Рио-де-Жанейро”; “Фетисов предложил проверить на допинг всех участников трех последних Олимпиад,” *Rus Tvnet* (*Lenta.ru*), skatīts 15.10.2017., http://rus.tvnet.lv/novosti/sport/346772-fjetisov_prjedlozhit_provjerit_na_doping_vsjech_uchastnikov_trjeh_posljednih_olimpiad.

Federāciju ir šīs valsts amatpersonu viedokļu atstāstījumam. Rakstā ar nosaukumu “Rietumu uzbrukums Krievijai, apsūdzot to dopingā” Krievijas prezidenta Vladimira Putina izteikumā aktuālās norises tiek sasaistītas ar aukstā kara atmosfēru: “Pēdējā laika notikumi, sarežģītā atmosfēra, kas veidojas ap starptautisko sportu un Olimpisko kustību, gribot negribot izsauc analogijas ar pagājušā gadsimta 80. gadiem.”⁴⁴ Aukstā kara dialektikā veidotas publikācijas sastopamas arī citos gadījumos. Atreferējot ASV Antidopinga aģentūras vadītāja Trevisa Tajgārta viedokli, ka Starptautiskā Olimpiskā komiteja ir parādījusi savu vājumu, atļaujot Krievijai piedalīties olimpiskajās spēlēs, *Lenta.ru* rakstu ierāmē ar virsrakstu: “ASV *apvainojusies* uz SOK par Krievijas pielaišanu sacensībām (*aut. izcēlums*).”⁴⁵ Tieši vietnē *Vesti.lv* dominē viedokli balstītas publikācijas, nereti V. Putinu kā galveno avotu ierāmējot jau virsrakstā: “Putins: dopingam nav vietas sportā”,⁴⁶ “Putins: Krievija rīkos savas Paraolimpiskas spēles”.⁴⁷

Šāda tipa *Vesti.lv* publikācijās vērojami arī mēģinājumi diskreditēt olimpiskās spēles, tās atainojot nevis kā sporta, bet gan mārketinga pasākumu un vēstot par sākotnējās idejas degradāciju: “Olimpiskās spēles beidzās tad, kad tur parādījās profesionālie atlēti. Olimpiskās spēles

⁴⁴ Oriģinālā: “События последнего времени, непростая атмосфера складывающаяся вокруг международного спорта и Олимпийского движения, невольно вызывают аналогию с началом 80-х годов прошлого века.” “Путин: последние события в спорте напоминают начало 80-х,” *Vesti.lv (RT)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/putin-poslednie-sobytiya-v-sporte-napominayut-nachalo-80-h>.

⁴⁵ “США обижены на МОК за допуск России,” *Vesti.lv (Interfax)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/ssha-obizheny-na-mok-za-dopusk-rossii>. “SOK atsacījās parādīt savas vadības līderību, nepieņemot pilnīgu aizliegumu un atļaujot Krievijas izlasei startēt Riodeženeiro Olimpiskajās spēlēs,” “МОК отказался проявить лидерство, не дойдя до полного запрета на участие российской сборной на Олимпиаде в Рио.”

⁴⁶ “Путин: допингу нет места в спорте,” *Vesti.lv (RT)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/putin-dopingu-net-mesta-v-sporte>. Lai gan līdzīgi vēstījumi sastopami arī citos portālos, tas notiek krietni retāk, un rakstu kopējais rāmējums ir atšķirīgs. Sk., piemēram: “Putins: Rodčenko vilka uz Krieviju visādas sliktas vielas un lika cilvēkiem viņas lietot.” “Путин: “Родченков таскал в Россию всякую гадость и заставлял людей применять,”” *Rus Delfi (Sports.ru)*, skatīts 15.10.2017., <http://rus.delfi.lv/news/sport/worldsport/putin-rodchenkov-taskal-v-rossiyu-vsyakuyu-gadost-i-zastavlyal-lyudej-primenyat.d?id=48341089>.

⁴⁷ “Путин: Россия проведет собственную Паралимпиаду,” *Vesti.lv (Sports.ru)*, skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/putin-rossiya-provedet-sobstvennyu-paralimpiadu>.

tagad – *mārketinga instruments* korporāciju rokās (*aut. izcēlums*).⁴⁸ Turklāt identificējami mēģinājumi atsaukties uz interneta komentētāju viedokli visā pasaulē, tādējādi it kā apstiprinot hipotēzi par Rietumvalstu savvērestību un antidopinga instrumentalizāciju ar mērķi vērsties pret Krievijas Federāciju, ko pamana arī citu valstu iedzīvotāji.⁴⁹

Pretēji *Vesti.lv* pārējie analizētie mediji vēsta par pasaules sporta sabiedrības atbalstu dopinga izskaušanas pasākumiem un cīņai pret organizētu krāpniecības shēmu Krievijā, piemēram, *LV Delfi* publikācijā “Dopinga skandāls ap Krieviju: pasaules sporta sabiedrība atbalsta Krievijas diskvalifikāciju”⁵⁰ ir viedokļi, kas liecina, ka pierādījumi pret Krieviju ir neapgāžami un pamatoti, kā arī nav saistāmi ar politisko pasūtījumu un mērķi diskreditēt Krieviju: “WADA komisijas aicinājumu *diskvalificēt Krieviju*, liedzot tās sportistiem startēt starptautiskās sacensībās, ir atbalstījušas vairākas pasaules sporta lielvalstis, ieskaitot vadošās vieglatlētikas nācijas kā ASV, Francija un Vācija (*aut. izcēlums*).” Atšķirībā no *Vesti.lv* šajā gadījumā publikācijas balstītas oficiālu amatpersonu viedokli, rakstā citēti Vācijas Vieglatlētikas savienības prezidents Klemenss Prokops, Francijas sporta ministrs Patriks Kanērs, Lielbritānijas Vieglatlētikas federācijas priekšsēdētājs Eds Vorners.

Salīdzinot analizētā materiāla kopumu, visizteiktāk atšķiras tieši interneta vietnes *Vesti.lv* pozīcija, kurā izteikti vērojama oficiālās Krievijas pozīcijas aizstāvība, antidopinga pasākumus dēvējot par apzinātiem uzbrukumiem vai mērķtiecīgiem mēģinājumiem kaitēt Krievijai vai vājināt tās ģeopolitisko situāciju, kā arī būtībā rāmējot Krieviju kā ģeopolitiskās situācijas ķilnieku un grēkāzi. Atsevišķos gadījumos vēstījumam akcentus piešķir spilgts vizuālais materiāls. Portāls *Vesti.lv* daudz mazākā mērā kā pārējie analizētie mediji publicē aicinājumus diskvalificēt Krievijas izlases vai boikotēt šajā valstī notiekošās sacensības, bet nevairās rakstīt par reakciju uz šādiem aicinājumiem. Spilgts piemērs ir raksts, kas publicēts pēc Latvijas skeletonistu atteikšanās doties uz

⁴⁸ Oriģinālā: “Олимпийские игры закончились, как только там появились профессиональные атлеты. Сейчас Олимпиады – маркетинговый инструмент в руках корпораций.” Turpat.

⁴⁹ Starp citētajiem ir, piemēram, kāds Gazbo Fernandezs no Ņūdžersijas, ASV (*Gazbo Fernandez из Нью-Джерси*).

⁵⁰ “Dopinga skandāls ap Krieviju: pasaules sporta sabiedrība atbalsta Krievijas diskvalifikāciju,” *LV Delfi*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/dopinga-skandals-ap-krieviju-pasaules-sporta-sabiedriba-atbalsta-krievijas-diskvalifikaciju.d?id=46703909.

Pasaules čempionātu Sočos. Tas balstīts bijušā bobslejista un tābrīža Krievijas Bobsleja un skeletona federācijas vadītāja (rakstā dēvēta par līderi – *лидер*) viedokli: “Tātad Pasaules čempionāts notiks bez latviešiem – nekas traks. Katram ir tiesības uz to, lai paustu savu viedokli. Nevēlaties piedalīties – tā *nav problēma*, piedalīsies un par medaļām cīnīsies citas valstis, tajā skaitā arī Dienvidkorejas izlase (*aut. izcēlums*).”⁵¹ Rakstu papildina fotoattēls, kurā redzama Krievijas bobsleja komanda un tās līdzjutēji Krievijas karoga krāsās. Spilgts piemērs emocionālai raksta iekrāsošanai ir raksts, kas balstīts kārtslēcējas Jeļenas Isinbajevas viedoklī un kurā Krievijas sportistu aizstāve citēta, sakot: “Mūs apvainoja bez pierādījumiem, rupji un *bez jebkādam iespējam sevi aizstāvēt* (*aut. izcēlums*).”⁵² Kopējais raksta vēstījums ir izteikti emocionāls un vedina domāt par netaisnību un arī bezspēcību netaisnības priekšā. Dopinga apkarjošo aģentūru darbība rakstā ir nodēvēta par apvainojumu visiem Krievijas sportistiem, bet J. Isinbajevas izmisums uzsvērts, atzīstot, ka viņa vizītes laikā pie Krievijas Valsts prezidenta apraudājusies.

Portāla *Vesti.lv* rakstos, kuros kopumā dominē Krievijas Federācijas aizstāvības rāmējums, retos gadījumos tiek pausts viedoklis, kurā atzīta problēma un pausta aņņēmība situāciju labot. Vienā no daudzajiem Krievijas sporta ministra Vitālija Mutko citējumiem vēstīts, ka “mēs varam tikai *izteikt nožēlu* par WADA lēmumu, bet varu teikt, ka mēs nekavējoties esam gatavi strādāt, lai *RUSADA* varētu sasniegt noteiktos standartus savās laboratorijās (*aut. izcēlums*).”⁵³ Tomēr kopējais portāla *Vesti.lv* par Krievijas dopinga skandāla tematiku publicēto rakstu kopums nodrošina pāridarījuma un netaisnības rāmējumus.

⁵¹ Oriģinālā: “*Значит, чемпионат мира пройдет без латвийцев, ничего страшного. Каждый имеет полное право на то, чтобы высказывать свое мнение. Не хотят выступать – не проблема, будут выступать и бороться за медали другие страны, та же сборная Южной Кореи.*” “РФ о бойкоте Латвией ЧМ в Сочи: обойдемся без них,” *Vesti.lv* (TASS), skatīts 16.10.2017., <http://vesti.lv/news/rf-oboikote-latviei-chm-v-sochi-oboidemsa-bez-nih>.

⁵² Oriģinālā: “*Нас отстранили без доказательств, грубо и не дали никакого шанса себя оправдать.*” Sk.: “Исинбаева расплакалась на встрече с Путиным в Кремле,” *Rus Tvnet* (*Lenta.ru*), skatīts 15.10.2017., http://rus.tvnet.lv/novosti/sport/333916-isinbajeva_rasplakalas_na_vstrjehje_s_putinim_v_krjemlje.

⁵³ Oriģinālā: “*Мы можем только сожалеть о решении WADA, но могу сказать, что мы незамедлительно готовы приступить к работе по приведению РУСАДА к необходимым стандартам и по скорейшей переаттестации лаборатории.*” “Мутко: Россия сожалеет о решении WADA,” *Vesti.lv* (*DNI.ru*), skatīts 15.10.2017., <http://vesti.lv/news/mutko-rossiya-sozhaleet-o-reshenii-wada>.

Vēstījumos latviešu valodā dominējošais rāmējums ir nosodījums/ sekas, kas ne tikai vēsta par godīgas spēles principu pārkāpumiem, kas valstiskā līmenī realizēti Krievijā, bet ietver arī aicinājumus uz konkrētu un striktu rīcību – Krievijas sportistu un delegāciju diskvalifikāciju, savukārt rakstiem krievu valodā raksturīgāks ir pāridarījuma/netaisnības rāmējums, kurā lielākā mērā atreferēti Krievijas Federācijas pārstāvju viedokļi, bet izteikti izpaliek seku rāmējums.

Publikācijās pārējos analizētajos interneta medijos būtisku vietu ieņem publikācijas, kādas ignorē vietne *Vesti.lv* un kuru pamats ir dažādu amatpersonu vai slavenību aicinājumi diskvalificēt Krieviju. Šādu ziņu uzbūve ir gandrīz identiska, pamatā vēstījuma saturu veido kādas personas (amatpersonas, sportista, kādreizējā sportista vai trenera) viedoklis, kas vēsta, ka Krievijas sportistus, balstoties uz apsūdzībām dopingā, būtu nepieciešams diskvalificēt. Pie šādām publikācijām pieder iepriekš analizētais raksts, kurā atreferēts Rodžera Federera viedoklis par M. Šarapovas diskvalifikāciju. Parasti argumentācija ietver kategorisku nosodījumu un morāles rāmējumu. Piemēram, *LV Tvnet* publicējis rakstu ar virsrakstu “Bijušais WADA prezidents: Krievijai noteikti nevajadzētu piedalīties Rio”, kur citēts kādreizējā Pasaules Antidopinga aģentūras prezidenta Džona Feihija viedoklis: “Krievijai *noteikti nevajadzētu* doties” uz Rio, piebilstot, ka “plašā korupcija ir attiecināma nevis uz atsevišķām personām, nevis kādu grupu, nevis kādu sporta veidu. Tā ir *valsts sazvērestība* ar sporta ministrijas, antidopinga iestāžu un valsts drošības struktūru piedalīšanos (*aut. izcēlums*)”.⁵⁴ Ziņas kategoriskumu piešķir vārdu salikumi “noteikti nevajadzētu”, “valsts sazvērestība” kā arī nodarījuma organizatoriskā līmeņa uzsvērums.⁵⁵

Līdzīgs rāmējums raksturīgs arī *LV Delfi* publikācijai, kurā raksturots Starptautiskās Olimpiskās komitejas prezidenta Tomasa Baha viedoklis, ka sportistiem, kuri ir pieķerti dopinga lietošanā, ir jāpiešķir mūža

⁵⁴ “Bijušais WADA prezidents: Krievijai noteikti nevajadzētu piedalīties Rio,” *LV Tvnet (BNS)*, skatīts 15.10.2017., http://www.tvnet.lv/sports/olimpiskas_speles/617724-bijusais_wada_prezidents_krievijai_noteikti_nevajadzetu_piedalities_rio.

⁵⁵ Līdzīgā formā publicēts arī Latvijas Olimpiskās vienības prezidenta Aldona Vrubļevska viedoklis, kurš, lai gan WADA ziņojuma rezultātus sauc par “šokējošiem”, taču tajā pašā laikā uzsver, ka “*tādu pēc pirmā* (Maklārena) *ziņojuma jūlijā varēja jau gaidīt*,” tomēr tieši uz nepieciešamību diskvalificēt Krievijas izlasi nenorāda un atklāti uz to neaicina. Sk.: “Vrubļevskis: WADA komisijas ziņojuma dati ir šokējoši, taču ko tādu jau varēja gaidīt,” *LV Tvnet (LETA)*, skatīts 15.10.2017., http://www.tvnet.lv/sports/citi_sporta_veidi/638459-vrublevskis_wada_komisijas_zinojuma_dati_ir_so-kejos_i_tacu_ko_tadu_jau_varēja_gaidit.

diskvalifikācija: “Ja sportists vai amatpersona iesaistīts šādā sistēmā, es *nekad vairs negribētu viņu redzēt olimpiskajās spēlēs*. Ne kā sportistu, ne kā treneri, nedz valsts pārstāvi (*aut. izcēlums*).”⁵⁶ Līdzās amatpersonu viedoklim publicēti arī aktīvo sportistu, visbiežāk – zvaigžņu statusa, aicinājumi diskvalificēt Krievijas sportistus. Plašu publicitāti guva panākumiem bagātais Francijas biatlonists Martins Furkards, kurš arī pieļāva iespēju nepiedalīties sacensībās, ja tajās startēs Krievijas sportisti: “Cerams, IBU (Starptautiskā biatlona federācija) spēs viņus diskvalificēt. Tomēr, ja nekas nesekos, būs *jārīkojas pašiem biatlonistiem*. Tādā gadījumā aicināšu komandas biedrus un konkurentus nepiedalīties *sacensībās (aut. izcēlums)*.”⁵⁷ Arī šajā publikācijā vērojama kategoriska morāla pozīcija un attieksme. No Latvijas pārstāvjiem līdzīga retorika sastopama skeletoņa trenera Daiņa Dukura viedoklī: “Uz Sočiem nebrauksim arī tad, ja tur notiks Pasaules kausa posmi. Tas, ko var izlasīt Pasaules Antidopinga aģentūras neatkarīgās izmeklēšanas komisijas vadītāja Ričarda Maklarena ziņojumā, ir prātam neaptverami. Krievija ir *pārkāpusi pāri visām līnijām*,”⁵⁸ tādējādi akcentējot pārkāpumu smagumu. Krievijas sporta sistēma tiek rāmēta kā korumpēta, tās darbības – “šokējošas” un “visas līnijas pārkāpjošas”.

Šajos kategoriski morālajos rāmējumos kā atsauču avoti izmantoti starptautisku sporta organizāciju amatpersonas, nacionālo federāciju pārstāvji, kā arī sportisti un treneri no dažādām valstīm, un šie komentāri bez būtiskām izmaiņām publicēti gan *Delfi*, gan *Tvnet* abu valodu versijās, gan *Latvijas Avīzes* interneta versijā. Savukārt vietnē *Vesti.lv* šie morālos rāmējumus veidojošie viedokļi lielākoties parādās tikai kontekstā ar komentāriem, ko par tiem izsaka Krievijas sportisti vai amatpersonas. Salīdzinot medijus atkarībā no valodas, ir vērojamas būtiskas atšķirības, taču tās nevajadzētu absolutizēt. Portāls *LA.lv* atšķirībā no pārējiem analizētajiem medijiem Krievijas dopinga skandālu arī rāmē

⁵⁶ “Bahs aicina piespriest mūža diskvalifikāciju dopinga mahinācijās iesaistītajiem krieviem,” *LV Delfi (Insidethegames.biz)*, skatīts 15.10.2017., http://www.delfi.lv/sports/news/other_kinds/other/bahs-aicina-piespriest-muza-diskvalifikaciju-dopinga-mahinacijas-iesaistitajiem-krieviem.d?id=48279331.

⁵⁷ “Titulētais Furkads draud boikotēt sacensības, ja krievu biatlonisti netiks sodīti,” *LV Tvnet, (LETA)*, skatīts 15.10.2017., http://www.tvnet.lv/sports/ziemas_sports/639411-tituletais_furkads_draud_boikotet_sacensibas_ja_krievu_biatlonisti_netiks_soditi.

⁵⁸ “Dainis Dukurs: Sočos nekad neatgriezīsimies,” *LV Delfi (LETA)*, skatīts 15.10.2017., <http://www.la.lv/dainis-dukurs-socos-nekad-neatgriezisimies/>.

emocionālāk un lielākā mērā uzsver Krievijas Federācijas lomu krāpšanas shēmas realizācijā. Tomēr būtiskākās atšķirības vērojamas portāla *Vesti.lv* publikācijās, kas veido izteiktu emocionālu sasaisti ar notikumu un pamatā pārpublicē Krievijas Federācijas pozīciju atbalstošus viedokļus, nostiprinot savvērestības/netaisnības rāmējumus.

Secinājumi

Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors

Latvijā bieži mēdz runāt par divu pilnīgi nošķirtu un pašpietiekamu informatīvo telpu pastāvēšana latviešu un krievu valodā. Taču šis pētījums paplašina ierasto izpratni par Latvijas informatīvās telpas robežlinijām attiecībā uz starptautiskajiem notikumiem. Proti, vietējo interneta portālu satūra analīze liek daudz niansētāk runāt par informācijas plūsmu nošķirumu latviešvalodīgajā un krievvalodīgajā segmentā.

Kontentanalīzes dati atklāj daudzveidīgas sakarības starp starptautiskajiem notikumiem un Latvijas ziņu portālu pieeju to reprezentēšanā. Ja neskaita portāla *LA.lv* ievērojami zemāko aktivitāti visu pētījumā aplūkoto tēmu kontekstā, tad, kopumā raugoties, iegūtie dati liecina, ka ziņu portālu loma dienaskārtības noteikšanā ir samērā līdzīga. Respektīvi, nav pamata runāt, ka portāli latviešu vai krievu valodā ir daudz aktīvāki dienaskārtības noteicēji. Drīzāk dati parāda, ka mediju aktivitāte dienaskārtības noteikšanā ir izteikti situatīva. Piemēram, krievvalodīgie portāli ir aktīvāk vēstījuši par Rietumu sankcijām pret Krieviju, turpretī portāli latviešu valodā publicējuši ievērojami vairāk rakstu par *Brexit*. Tāpat pētījuma rezultāti norāda, ka ar Krieviju tiešā veidā saistītās tēmas krievvalodīgajos portālos iegūst daudz augstāku aktualitāti, bet notikumiem, kuros Krievija atrodas otrajā plānā, tiek piešķirts līdzvērtīgs svarīgums vai arī tie iegūst augstāku aktualitāti portālos latviešu valodā. Ņemot vērā, ka Latvijas rusofonajā segmentā Krievija bieži tiek iztēlota kā kultūras identitātes avots,¹ krievvalodīgie ziņu portāli acimredzot seko vienai no ziņu žurnālistikas pamatvērtībām – notikuma kulturālais un fiziskais tuvums auditorijai paaugstina tā svarīgumu,² tādēļ arī par notikumiem, kas tiešā veidā saistīti ar Krieviju, tiek ziņots intensīvāk.

¹ Sk. Ammon Cheskin, *Russian Speakers in Post-Soviet Latvia Discursive Identity Strategies* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2016).

² Johan Galtung, Mari Holmboe Ruge, "The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers," *Journal of Peace Research*, 2 (1965): 64–91.

Pētījuma dati par atsevišķiem publikāciju elementiem (žanrs, avoti, *balsis*, virsraksti, *lidi*, vizuālais materiāls) ļauj lielākā tuvinājumā ieraudzīt, kā Latvijas ziņu portālos tiek veidotas starptautisko notikumu reprezentācijas, kā starptautiskās politikas tēmas tiek ierāmētas un kā tās tiek izmantotas otrā un trešā līmeņa dienaskārtības noteikšanā. Iegūtie rezultāti atklāj samērā atšķirīgas pieejas informācijas avotu atlasē, kas nosaka daudzveidīgas portālu attiecības ar starptautisko ziņu plūsmu. Šīs atšķirības eventuāli izpaužas ideoloģiski konkurējošās perspektīvās, skaidrojot noteiktas problēmas un piedāvājot to risinājumus. Jāatzīmē, ka portāli bieži savu saturu balsta uz vienu avotu, kas liecina par maksimālu resursu ekonomiju starptautisko notikumu atainošanā.

Lai gan visi seši pētījumā analizētie mediji regulāri izmanto Latvijas ziņu aģentūru sagatavotos materiālus, tomēr dažādo avotu un pirmavotu īpatsvars ļauj nosacīti ieskicēt trīs ziņu portālu pudurus: Rietumu informācijas plūsmas dalībnieki (*LV Delfi*, *LV Tvnet*, *LA.lv*), prokremliskās informācijas plūsmas dalībnieki (*Vesti.lv*) un hibrīdās plūsmas dalībnieki (*Rus Delfi*, *Rus Tvnet*). Pēdējā pudurī iekļautie portāli izmanto daudzveidīgus – pārsvarā krievu valodā vēstošus – informācijas avotus, tostarp Krievijas valsts medijus (*RIA Novosti*, *InoSMI*, *TASS*) un citus izteikti prokremliskus avotus (*Lenta.ru*, *Regnum.ru*), kas gan nemēdz dominēt notikumu reprezentācijās. Taču avotu dažādība neatbalsojas būtiski atšķirīgā *balsu* pārstāvniecībā portālu vēstījumos. Proti, kontentanalīzes dati ļauj secināt, ka citētākās personas un institūcijas veido zināmu vienojošu pamatu starp šiem dažādajiem portālu puduriem. Tiesa, portālos latviešu valodā daudz biežāk parādās Latvijas *balsis*, turpretī krievvalodīgajos portālos augstāku pārstāvniecību iegūst Krievijas amatpersonu un ekspertu viedokļi. Savukārt visaugstākais prokremlisko *balsu* īpatsvars vērojams *Vesti.lv*.

Pētījumā īpaša uzmanība ir pievērsta ziņu portālu virsrakstiem. Interneta medijos publikāciju virsraksti ir uztverami kā autonoma vēstījuma vienība, kas piedāvā naratīva koncentrātu un noteiktā auditorijas daļā rada praiminga efektu par starptautiskajiem notikumiem un to dalībniekiem. Kontentanalīzes dati ļauj secināt, ka krievvalodīgo portālu redakcijas kopumā ir daudz vairāk tendētas iesaistīties pārpublicēto rakstu oriģinālajos virsrakstos, t. i., līdzās stilistiskām izmaiņām tās mēdz ieviest ideoloģiskas korekcijas, lai, piemēram, lokalizētu starptautiskās ziņas, pasniegtu viedokļus kā faktus vai mazinātu uzsvāru uz cēloņu un seku sakarību, kas var veicināt negatīvu priekšstatu veidošanos par

Krieviju. Šādas ideoloģiskas intervences visbiežāk ir novērojamas *Vesti.lv* publikācijās. Vienlaikus publikāciju virsrakstu vārdu krājumā ir konstatējams samērā augsts paralēlisms starp portāliem latviešu un krievu valodā. Respektīvi, tie bieži lieto tos pašus vārdus, lai atainotu vienādu starptautiskos notikumus vai procesus. Virsrakstos latviešu valodā gan ir augstāka varbūtība sastapt cēloņu un seku rāmējumu attiecībā uz Krievijas darbībām (piemēram, agresija pret Ukrainu un Rietumu sankcijas vai valsts atbalstītā dopinga programma un Krievijas sportistu diskvalificēšana), turpretī krievvalodīgo portālu virsrakstos biežāk parādās negatīvo seku rāmējums attiecībā uz Rietumvalstīm, tostarp Latviju.

Starptautiskos notikumus ierāmē arī ziņu portālos izmantotais audiovizuālais materiāls. Tiesa, portāli parasti aprobežojas tikai ar vizuālo materiālu, kurā nereti parādās asociatīvas, nevis aktuālo notikumu atainojošas fotogrāfijas. Asociatīvo fotogrāfiju salīdzinošā analīze liecina, ka neviens no pētījumā iekļautajiem portāliem necenšas vizuālo materiālu sistemātiski izmantot, lai kultivētu tendenciozu starptautisko notikumu reprezentāciju. Iespējams, šo vizuālo nozīmju noenkurošanā izšķiroša loma ir iespaidam, kādu uz lasītāju atstāj konkrētās publikācijas virsrakstā ietvertais rāmējums.

Atšķirības starptautisko notikumu atainošanā Latvijas ziņu portālos ir jāvērtē arī mūsdienu politiskajā kontekstā. Krievijas reģionālās ambīcijas, kuru galējā izpausmes forma bija redzama karā pret Gruziju un agresijā pret Ukrainu, ir likusi pārskatīt attieksmi pret Krievijas mediju politiku tās kaimiņvalstīs. Krievijas valsts ziņu aģentūras un varas tieši un netieši kontrolētie mediji tiek izmantoti ārpolitikas mērķu sasniegšanai. Latvijas vārīgums, kas izriet no sabiedrību vēl aizvien šķeļošās izpratnes par vēstures, valodas, pilsonības un ģeopolitiskās piederības jautājumiem, veido politisko kontekstu oficiālās Krievijas radītu un/vai atbalstītu vēstījumu izplatīšanai Latvijā. Nekritiska vai dažkārt mērķtiecīga Krievijā sagatavotas informācijas publicēšana Latvijas ziņu portālos vairo Latvijas sabiedrības polarizācijas riskus, kas nav labvēlīgi konsolidētas demokrātijas attīstībai. Turklāt Ukrainas 2014.–2017. gada notikumi rāda, ka sabiedrības saliedētības problēmas var vairojot nacionālās drošības izaicinājumus. Šādā kontekstā starptautiskajai ziņu plūsmai, kas sakņojas Krievijas valsts kontrolēto mediju saturā, ir daudz augstāks potenciāls šķelt, nevis saliedēt sabiedrību.

Par autoriem

Didzis Bērziņš ir ieguvis doktora grādu komunikācijas zinātnē (*Dr. sc. comm.*). Viņš ir docents LU Sociālo zinātņu fakultātē, kā arī pētnieks Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūtā (SPPI). D. Bērziņš docē kursus par komunikācijas teorijām, komunikācijas ētiku, holokausta reprezentācijām un pētniecību sociālajās zinātnēs. 2015. gadā viņš aizstāvēja promocijas darbu “Sociālās atmiņas ētika un komunikācija: holokausta diskursi Latvijā (1945–2014)”. D. Bērziņa pētnieciskās intereses ir sociālā atmiņa, holokausta atmiņa, pieminēšana un vēsture, nacistiskā antisemitisma propaganda, mediju atbildība un atbildīgums, mediju kolaboracionisms. Viņa jaunākās publikācijas ietver tādus tematus kā “Mortal Threat: Latvian Jews at the Dawn of Nazi Occupation” (kopā ar Dainu Eglīti), “Living together: memory diversity in Latvia” (kopā ar Zani Radzobi), “The construction of Latvian identity in the propaganda of the newspaper Tēvija: the discourse of “we/they””, “The Rumbula Memorial: History and Present” (kopā ar Paulu Opermani).

Māris Cepurītis Rīgas Stradiņa universitātē ieguvis sociālo zinātņu bakalaura grādu politoloģijā un sociālo zinātņu maģistra grādu starptautiskajās attiecībās. Pašlaik turpina darbu pie sava promocijas darba. Strādājis Latvijas Republikas Ārlietu ministrijā, bet pašlaik ir pētnieks Austrumeiropas politikas pētījumu centrā un “Starptautisko attiecību – Eiropas studiju” programmas vadītājs un lektors Rīgas Stradiņa universitātes Eiropas studiju fakultātē. Pētniecības virzieni ietver ārpolitiskā diskursa un tā ietekmes uz politikas procesiem, Latvijas–Krievijas attiecību analīzi, kā arī diplomātijas un publiskās diplomātijas un stratēģiskās komunikācijas pētniecību.

Solvita Denisa-Liepniece ir Vidzemes Augstskolas docente. Doktora grādu komunikācijas zinātnē aizstāvēja 2013. gadā Antverpenes Universitātē. Viņas galvenās pētnieciskās intereses ir stratēģiskā politiskā komunikācija, audiovizuālie un sociālie mediji. Denisai-Liepniecei ir piecpadsmit gadu pieredze televīzijas un radio žurnālistikā. Viņa aktīvi darbojas

ar medijpratības un stratēģiskās komunikācijas projektiem, sadarbojoties ar vairākām partneru organizācijām, ieskaitot Baltijas Mediju izcilības centru, NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centru, medijpratības starptautisko tīklu *N-Ost Media Navigator*.

Mārtiņam Kaprānam ir doktora grāds komunikācijas zinātnē. M. Kaprāns ir pētnieks Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūtā un Eiropas Politikas analīzes centra (CEPA) asociētais eksperts. Viņš ir vairāk nekā 30 zinātnisko rakstu autors un divu kolektīvo monogrāfiju līdzautors. Viņa pašreizējās pētnieciskās intereses ir vēstures politika, stratēģiskā komunikācija, krievvalodīgās kopienas postpadomju telpā un Baltijas darba migranti. M. Kaprāna jaunākie starptautiskie zinātniskie raksti ir publicēti *Journal of Baltic Studies*, *Memory Studies*.

Andis Kudors ir Austrumeiropas politikas pētījumu centra (APPC) izpilddirektors un pētnieks. A. Kudors ir absolvējis Latvijas Universitātes Starptautisko attiecību institūtu 1996. gadā, kur studēja starptautisko ekonomiku un starptautiskās tiesības. Laikā no 2005. līdz 2011. gadam A. Kudors studēja LU Sociālo zinātņu fakultātē, kur ieguva bakalaura un pēc tam maģistra grādu politikas zinātnē. Pašlaik A. Kudors turpina promocijas darba izstrādi LU SZF doktorantūrā. A. Kudora pētnieciskās intereses ir saistītas ar Krievijas ārpolitiku, publisko diplomātiju, ārvalstīs dzīvojošo tautiešu politiku, kā arī krievu Pareizticīgās baznīcas iesaisti Krievijas publiskajā diplomātijā. A. Kudors ir vairāku Krievijas ārpolitikai veltītu publikāciju autors un rakstu krājumu redaktors. 2014. gada nogalē un 2015. gada sākumā A. Kudors kā Fulbraita stipendiāts stažējās Kenana Institutā Vašingtonā.

Ilze Šulmane, *Mg. soc. sc.*, LU Sociālo zinātņu fakultātes lektore no 1984. gada, LU Sociālo un politisko pētījumu institūta (SPPI) pētniece kopš 2008. gada. I. Šulmane docē kursus komunikācijas socioloģijā un komunikācijas psiholoģijā. Pētnieciskās intereses saistītas ar Latvijas mediju struktūras un mediju sistēmas izpēti, latviešu un krievu žurnālistu profesionālo prakšu un vērtību izpēti divu informācijas telpu kontekstā. Piedalījies pētījumos par mediju lomu integrācijas, demokrātijas attīstības un mediju daudzveidības nodrošināšanas procesos, līdzdarbojoties demokrātijas, integrācijas un sociālās saliedētības auditos, nacionālās identitātes izpētes projektā un mediju vides daudzveidības izpētē.

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs (APPC) pētniecisko darbību uzsāka 2006. gadā. APPC galvenie mērķi ir dot ieguldījumu Latvijas ārpolitikas attīstībā, veicot pētniecisko darbību Austrumeiropas valstu un Krievijas politikas, vēstures un ekonomikas jomā; attīstīt sadarbību ar Latvijas un ārvalstu domnīcām u. c. organizācijām; apzināt un skaidrot Latvijas intereses ārvalstīs. APPC pētnieki galveno uzmanību līdz šim ir veltījuši Krievijas maigās varas, tautiešu un mediju politikas izpētei. Austrumeiropas politikas pētījumu centrs, īstenojot pētījumus, sadarbojas ar pētniekiem no ES dalībvalstīm, ES Austrumu partnerības valstīm, ASV un Krievijas. Līdz šim APPC darbību finansiāli ir atbalstījuši: Konrāda Adenauera fonds, Frīdriha Eberta fonds, Sorosa Fonds – Latvija, Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds, Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, Latvijas Republikas Kultūras ministrija, Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija, NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centrs, *National Endowment for Democracy (NED)* un privātie ziedotāji. Vairāk par APPC pieredzi – mājaslapā www.appc.lv.

Starptautisko notikumu atainojums Latvijas interneta medijos

Redaktori: Mārtiņš Kaprāns, Andis Kudors

Rīga, 2017

Austrumeiropas politikas pētījumu centrs

Ausekļa iela 11–411, Rīga, LV-1010

Tālr./fakss: +371 67282101

www.appc.lv

Izdevējs: LU Akadēmiskais apgāds

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, LV-1050

apgads@lu.lv

www.lu.lv/apgads

Iespiests: SIA “Latgales druka”

Baznīcas iela 28, Rēzekne, LV-4601

druka@druka.lv

www.druka.lv